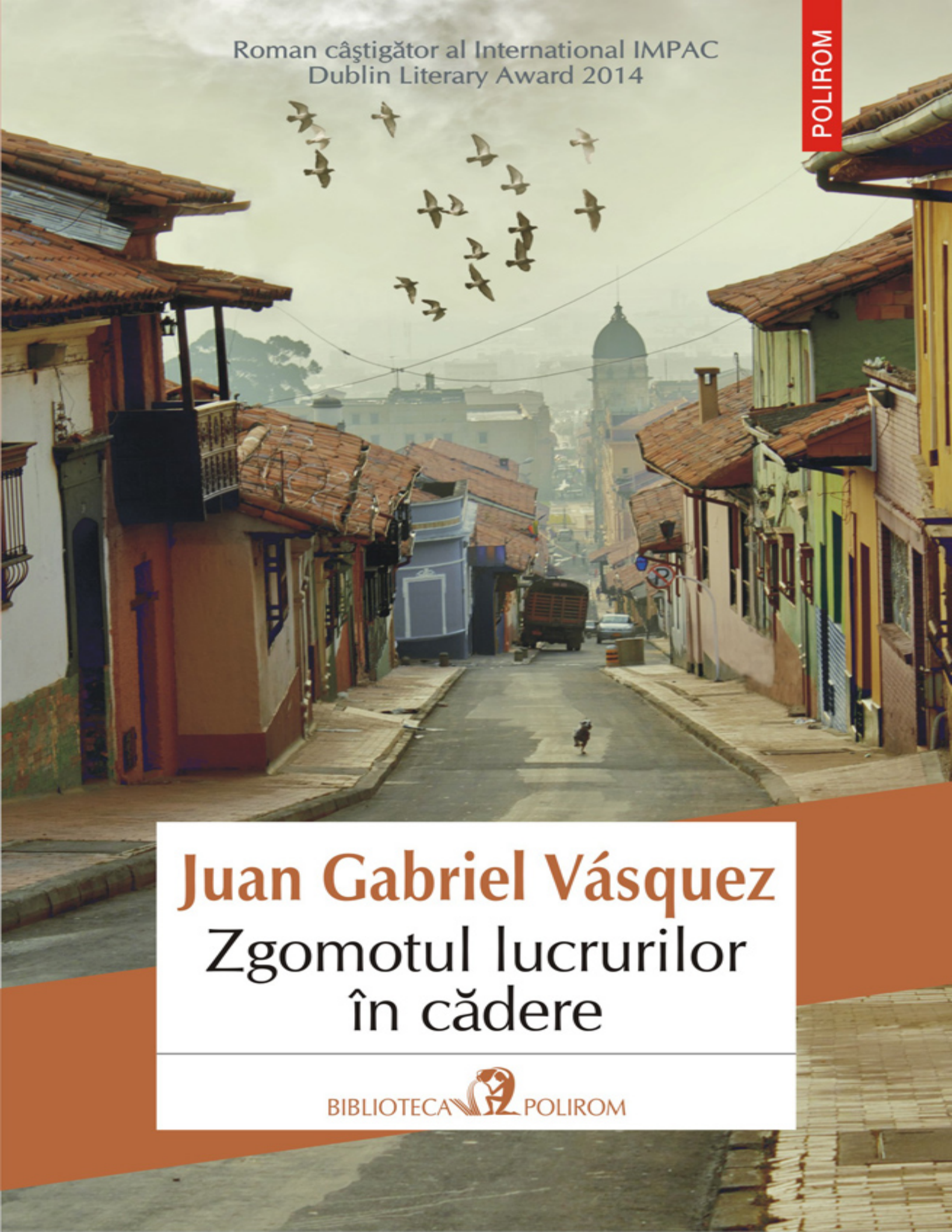

Juan Gabriel Vásquez

Zgomotul lucrurilor în cădere

BIBLIOTECA POLIROM

Juan Gabriel Vásquez

Zgomotul lucrurilor în cădere

Traducere din limba spaniolă
de Marin Mălaicu-Hondrari

POLIROM
2015

Juan Gabriel Vásquez, *El ruido de las cosas al caer*
Copyright © Juan Gabriel Vásquez, 2011
All rights reserved
© 2015 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5438-3
ISBN PDF: 978-973-46-5439-0
ISBN print: 978-973-46-5374-4

Coperta: Radu Răileanu
Pe copertă: ⓒ by Tijs Zwinkels, © Yxnzhng/Dreamstime.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

JUAN GABRIEL VÁSQUEZ (Bogotá, 1973) este autorul unui volum de proză scurtă, *Los amantes de Todos los Santos*, și al romanelor *Los informantes* și *Historia secreta de Costaguana*. A mai publicat o colecție de eseuri literare, *El arte de la distorsión*, și o biografie a lui Joseph Conrad, *El hombre de ninguna parte*. A tradus, printre altele, din operele lui John Hersey, John Dos Passos, Victor Hugo și E.M. Forster și este editorialist al cotidianului columbian *El Espectador*. Cărțile sale, traduse în peste 15 limbi, au fost recompensate cu numeroase premii internaționale, iar cel mai recent roman, publicat în 2011, *El ruido de las cosas al caer* (*Zgomotul lucrurilor în cădere*), a primit Premiul Alfaguara în 2011 și International IMPAC Dublin Literary Award în 2014.

Pentru Mariana, inventatoarea timpului și a spațiilor

„Și se năruiau arzând ale visului meu ziduri,
cum în țipete se năruia orașul!“

Aurelio Arturo, *Orașul din vis*

„Deci și tu vii din cer! De pe ce planetă ești?“

Antoine de Saint-Exupéry,
Micul Prinț

I

O singură umbră lungă

Primul dintre hipopotami, un mascul negru perlat, cântărind o tonă și jumătate, a fost ucis la mijlocul anului 2009. Cu doi ani în urmă, scăpase din fosta grădină zoologică a lui Pablo Escobar, situată pe valea fluviului Magdalena, și în timpul cât a fost liber a distrus culturi, a dat iama în adăpătorile vitelor, a băgat spaima în pescari și a atacat taurii unei ferme zootehnice. Lunetiștii care l-au găsit i-au tras un glonț în cap și altul în inimă (cu cartușe de calibru .375, căci hipopotamii au pielea groasă); s-au fotografiat cu hoitul, un morman întunecat și rugos, un meteorit prăbușit de curând; și chiar acolo, în fața aparatelor foto și a primilor curioși, sub coroana unui arbore ceiba care-i apăra de soarele violent, au explicat că, din cauza greutății sale, animalul nu putea fi transportat întreg și au început imediat să-l tranșeze. Eu mă aflam la vreo două sute cincizeci de kilometri mai la sud, în apartamentul meu din Bogotá, când am văzut imaginea pentru prima dată, pe o jumătate de pagină dintr-o revistă de prestigiu. Așa am aflat că măruntaiele i-au fost îngropate chiar pe locul unde a fost omorât și că picioarele și capul au fost donate unui laborator de biologie din orașul meu. Am mai aflat și că hipopotamul nu scăpase singur: fugise însoțit de perechea lui și de puiul lor –

sau de două exemplare care, în versiunea siropoasă a unor ziare cu mai puține scrupule jurnalistice, erau luate drept perechea lui și puiul lor – despre care nu se știa unde se aflau și a căror căutare a dobândit pe loc un iz de tragedie mediatică, ființe nevinovate vânate de un sistem fără suflet. Și într-una din acele zile în care urmăream vânătoarea prin intermediul presei, m-am trezit amintindu-mi de un om la care nu mă mai gândisem de multă vreme, chiar dacă într-o anumită perioadă nimic nu mă interesase mai mult decât misterul care-i învăluia viața.

În săptămânile următoare, amintirea lui Ricardo Laverde nu a mai fost doar un gând întâmplător, una dintre acele feste pe care ni le joacă memoria, ci s-a transformat într-o fantomă fidelă ce părea să mi se fi consacrat, prezență constantă, siluetă în picioare lângă pat în orele de somn, privindu-mă de la depărtare în cele de trezie. La știrile de dimineață și de noapte de la radio, în editorialele citite de toată lumea și pe blogurile pe care nu le citea nimeni, cu toții se întrebau dacă chiar era nevoie să fie uciși hipopotamii fugiți sau era suficient să fie prinși, anesteziați și duși în Africa. În apartamentul meu, fără să iau parte la dezbatere, dar urmărind-o cu un amestec de fascinație și repulsie, mă gândeam tot mai stăruitor la Ricardo Laverde, la zilele când ne-am cunoscut, la relația noastră scurtă și la consecințele ei de lungă durată. În presă și la televiziune, autoritățile prezentau bolile pe care le poate transmite un artiodactil – foloseau chiar acest cuvânt, *artiodactil*, nou pentru mine – iar în cartierele mai bogate din Bogotá apăreau tricouri cu *Save the hippos*; în apartamentul meu, în lungile nopți cu burniță, sau pe când mă îndreptam spre centru, îmi venea în minte ziua în care murise Ricardo Laverde, ba chiar revedeam

totul în detaliu, cu obstinație. Eram surprins de ușurința cu care îmi aminteam cuvintele rostite, ce văzusem sau ascultasem, durerile îndurate, acum trecute; și m-a mai surprins și iscusința și tenacitatea cu care ne dăruim vătămătorului exercițiu de rememorare, care până la urmă nu aduce nimic bun și nu face decât să ne încurce, întocmai ca săculeții aceia cu nisip pe care și-i leagă atleții de pulpe când se antrenează. Treptat, mi-am dat seama cu destulă uimire că moartea acelui hipopotam încheia un episod al vieții mele, început cu mult timp în urmă, cam așa cum s-ar întoarce cineva acasă ca să închidă o ușă ce rămăsese deschisă din neatenție.

Așa a prins viață povestea asta. Nimeni nu știe de ce trebuie să ne amintim ceva, ce foloase ne aduce sau ce posibile năpaste, nici cum se schimbă în amintire ceea ce am trăit; cert e că a devenit pentru mine ceva urgent să-mi amintesc cât mai exact de Ricardo Laverde. Am citit undeva că omul trebuie să-și povestească viața la patruzeci de ani, iar acest termen implacabil îmi suflă în ceafă: acum, când scriu aceste rânduri, numai câteva săptămâni mă mai despart de soroc. *Povestea vieții mele*. Nu, nu-mi voi povesti viața, ci numai câteva zile petrecute demult, și asta conștient de faptul că această poveste, cum se spune în basme, s-a mai întâmplat și se va mai întâmpla.

N-are nici o importanță faptul că mi-a fost dat mie să o povestesc.

În ziua când a murit, la începutul lui 1996, Ricardo Laverde și-a petrecut dimineața plimbându-se pe trotuarele înguste din La Candelaria, în centrul orașului Bogotá, printre case vechi, acoperite cu olane și placate cu bucăți de marmură ce înfățișează în van momente istorice, iar pe la unu a ajuns la

barul de pe strada 14, cu gândul să joace biliard cu clienții obișnuiți. La început nu părea nici agitat, nici tulburat: a jucat cu același tac, la aceeași masă dintotdeauna, cea mai apropiată de peretele din capătul sălii, de sub televizorul pornit, dar fără sonor. A jucat trei partide, însă nu știu câte a pierdut și câte a câștigat, pentru că în acea după-amiază n-am jucat cu el, ci la o masă alăturată. În schimb, îmi amintesc foarte bine momentul în care Laverde și-a plătit pariurile, și-a luat rămas-bun de la ceilalți jucători și s-a îndreptat către ușa din colț. Trecea printre primele mese de biliard, la care de obicei nu joacă nimeni pentru că în acea zonă a barului neonul aruncă umbre ciudate pe fildeșul bilelor, când s-a dezechilibrat ca și cum s-ar fi împiedicat de ceva. S-a răsucit pe călcâie și s-a întors lângă noi. A așteptat răbdător ca eu să termin seria de șase sau șapte caramboluri și chiar a aplaudat scurt când am reușit unul cu triplă mantinelă. Apoi, în timp ce se uita cum scriam pe tablă punctele pe care le obținusem, s-a apropiat de mine și m-a întrebat dacă nu știu de unde ar putea închiria un aparat ca să asculte o înregistrare primită recent. Mai târziu, m-am întrebat adesea ce s-ar fi întâmplat dacă Ricardo Laverde nu mi s-ar fi adresat mie, ci oricărui alt jucător de biliard. Dar e o întrebare fără sens, ca atâtea pe care ni le punem despre trecut. Laverde avea motive întemeiate să mă aleagă. Nimic nu poate schimba acest dat, așa cum nimic nu poate schimba ce s-a întâmplat mai apoi.

Îl cunoscusem la sfârșitul anului anterior, cu câteva săptămâni înainte de Crăciun. Urma să împlinesc douăzeci și șase de ani, cu doi ani în urmă obținusem licența în Drept și chiar dacă știam foarte puține despre lumea reală, lumea teoretică a studiilor juridice nu avea nici un secret pentru mine.

După ce mi-am luat diploma de licență *magna cum laude* – cu o teză despre nebunie ca exonerare de răspundere penală în *Hamlet*; și astăzi mă întreb cum de au acceptat o asemenea lucrare, ba au mai și premiat-o – am ajuns să fiu cel mai tânăr titular din istoria catedrei, sau cel puțin așa mi-au spus profesorii când mi-au propus postul, și eram convins că a fi profesor de introducere în Drept, a preda bazele meseriei generațiilor de tineri speriați care terminau liceul era singurul orizont posibil al vieții mele. Acolo, stând în picioare pe un podium de lemn, în fața rândurilor de tinerei imberbi și dezorientați și de fete sensibile, cu ochii mereu larg deschiși, am învățat primele lecții despre natura puterii. Nu aveam decât cu opt ani mai mult decât studenții de anul întâi, dar între noi se căsca dubla prăpastie a autorității și a cunoașterii, pe care eu le aveam, în vreme ce lor, abia pășind în viață, le lipseau cu desăvârșire. Mă admirau, îmi știau și de frică și mi-am dat seama că poți ajunge să ai nevoie de frica și de admirația lor ca de un drog. Studenților mei le vorbeam despre speologi care rămân prinși într-o peșteră și după câteva zile încep să se mănânce între ei ca să supraviețuiască; mai contează Dreptul pentru ei? Le vorbeam despre bătrânul Shylock, despre livra de carne pe care o pretinde, despre isteața Portia care, găsind o portiță avocățească, a făcut ce-a făcut și-a reușit să blocheze cererea lui Shylock; mă amuzam văzându-i cum gesticulau și vociferau și se încurcau în argumente ridicole, încercând să găsească, în hățișul poveștii, esența Legii și a Justiției. După discuțiile acelea academice, mă duceam la sala de biliard de pe strada 14, un loc plin de fum, cu tavanul jos, unde îmi trăiam cealaltă viață, una fără doctrine și fără jurisprudență. Acolo, între pariuri mici și înghițituri de cafea cu coniac, îmi sfârșeam

ziua, uneori în compania vreunui coleg, alteori însoțit de câte-o studentă, care după ce beam câte ceva putea ajunge în patul meu. Locuiam în apropiere, la etajul zece, într-un apartament în care era mereu frig, de unde aveam o bună panoramă asupra orașului de cărămidă și beton, iar patul meu era întotdeauna pregătit ca să discutăm în el concepția lui Cesare Beccaria despre infracțiuni și pedepse, sau un capitol dificil din Bodenheimer, sau chiar obținerea unei note mai mari urmând drumul cel mai scurt. În acea perioadă, la care acum mă gândesc de parcă ar fi trăit-o altcineva, viața era plină de posibilități. Dar și posibilitățile, aveam să constat mai târziu, aparțineau altcuiva: au dispărut pe nesimțite, așa cum se retrage mareea, până când am ajuns ceea ce sunt astăzi.

În acele zile, orașul în care trăiam începea să se desprindă de cei mai violenți ani din istoria lui recentă. Nu mă refer la simple înjunghieri și la focuri de armă răzlețe, la reglări de conturi între traficanții de rând, ci la violența care trece dincolo de meschinele resentimente și de meschinele răzbunări ale indivizilor meschini, la violența acelor mulțimi cu nume care se scriu cu majusculă: Statul, Cartelul, Armata, Partidul. Noi, locuitorii capitalei, ne obișnuiserăm cu violența, poate și pentru că ne era prezentată cu o regularitate amețitoare pe canalele de știri și în presă; într-o zi, imaginile celui mai recent atentat au fost transmise la televizor la știrile de ultimă oră. Mai întâi l-am văzut pe jurnalistul care prezenta știrea stând la ușa clinicii del Country, apoi am văzut câteva imagini cu Mercedesul ciuruit – prin geamul spart se vedeau bancheta, cioburile de sticlă, dârele de sânge uscat – iar la urmă, când nimeni nu mai mișca pe la mese și se făcuse liniște, iar cineva strigase să se dea sonorul mai tare, am văzut, deasupra datelor nașterii și a morții

lui încă recente, fața victimei în alb-negru. Era politicianul conservator Álvaro Gómez, fiul unuia dintre cei mai controversați președinți ai secolului, el însuși candidat la președinție de mai multe ori. Nimeni nu a întrebat de ce-l omorâseră, nici cine, pentru că astfel de întrebări nu mai aveau nici un rost în orașul meu, sau erau doar retorice, neașteptând răspuns, servind drept unică modalitate de a reacționa în fața noii lovituri. Atunci nu știam, dar acele crime (presa le spunea magnicide, iar eu am învățat repede ce înseamnă acest cuvânt) îmi jalonaseră viața, mi-o punctaseră ca vizitele neprevăzute ale unei rude îndepărtate. Aveam paisprezece ani în acea seară din 1984 când Pablo Escobar a ucis sau a dispus uciderea celui mai cunoscut dintre urmăritorii săi, ministrul de Justiție Rodrigo Lara Bonilla (doi ucigași plătiți, pe motocicletă, într-o curbă de pe strada 127). Aveam șaisprezece ani când Escobar a ucis sau a pus să fie ucis Guillermo Cano, directorul ziarului *El Espectador* (la câțiva metri de birourile redacției, asasinul i-a tras opt gloanțe în piept). Aveam nouăsprezece ani și eram deja un adult, deși încă nu votasem, când a murit Luis Carlos Galán, candidat la președinție, a cărui asasinare a fost și încă este diferită în mintea noastră, pentru că am dat-o la televizor: mulțimea care-l sărbătorea pe Galán, apoi rafalele pistolului-mitralieră, apoi trupul prăbușindu-se pe podiumul de lemn, căzând fără sunetul căderii sau cu zgomotul acoperit de agitația manifestanților și de primele țipete. Și la puțin timp după a fost faza cu avionul companiei Avianca, un Boeing 727-21, pe care Escobar l-a făcut să explodeze în aer – undeva pe cerul dintre Bogotá și Cali – pentru a ucide un politician care nici măcar nu se afla în avion.

Așa că toți jucătorii de biliard am condamnat crima, dar cu resemnarea aceea care părea să fie deja un soi de idiosincrazie națională, moștenirea pe care ne-o lăsau vremurile în care trăiam, după care ne-am întors la treburile noastre. Toți, mai puțin unul, care rămăsese cu privirea ațintită asupra ecranului, acolo unde imaginile trecuseră la următoarea știre și acum înfățișau o ruină: o arenă de coride năpădită de bălării până la drapel (sau până la locul unde se arborase drapelul), o șandrama în care rugineau mai multe mașini vechi, un imens tiranozaur al cărui corp se destrăma bucățică după bucățică, dând la iveală o complexă structură metalică, tristă și goală ca un vechi manechin de femeie. Era Hacienda Nápoles, teritoriul mitic al lui Pablo Escobar, care în alte vremuri fusese cartierul general al imperiului său, lăsat în voia sorții după moartea șefului, în 1993. Știrea vorbea despre genul acesta de ruine, despre proprietățile sechestrate ale narcotraficanților, despre milioanele de dolari pierdute de autorități pentru că nu știau cum să profite de pe urma acelor proprietăți, despre tot ce s-ar fi putut face și nu s-a făcut cu acel patrimoniu fabulos. Și în acel moment, de la masa de biliard cea mai apropiată de televizor, unul dintre jucători, care până atunci nu ieșise cu nimic în evidență, a vorbit ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși, numai că a vorbit cu voce tare și pe nepregătite, asemeni oamenilor care, trăind mult timp în singurătate, au uitat că există posibilitatea să fie auziți.

„Să vedem ce-o să facă cu animalele“, a zis. „Bietele de ele mor de foame și nimănui nu-i pasă.“

Cineva a întrebat la ce animale se referă. Bărbatul a zis doar atât:

„Ele n-au nici o vină“.

Acestea au fost primele cuvinte pe care le-am auzit din gura lui Ricardo Laverde. Nu a mai adăugat nimic: nu a spus, de exemplu, la ce animale se referea, nici de unde știa că mor de foame. Dar nu l-a întrebat nimeni, pentru că toți cei din sala de biliard eram destul de în vârstă pentru a fi cunoscut anii de glorie de la Hacienda Nápoles. Grădina zoologică era un loc legendar care, dincolo de aspectul unei simple excentricități a unui traficant miliardar, promitea vizitatorilor un spectacol ce nu avea nimic de-a face cu locul în care trăiam. O vizitasem pe când aveam doisprezece ani, în timpul vacanței din decembrie; bineînțeles că mă dusesem fără știrea părinților mei: numai gândul că fiul lor ar pune piciorul pe proprietatea unui mafiot le-ar fi părut scandalos, fără să mai vorbim de perspectiva de a se distra acolo. Dar nu aveam cum să nu văd locul acela, despre care vorbea toată lumea. Am acceptat invitația pe care mi-au făcut-o părinții unui prieten, și într-o sâmbătă ne-am pornit dimineața devreme ca să parcurgem drumul de șase ore, cât făceai de la Bogotá la Puerto Triunfo; odată ajunși pe moșie, după ce am trecut pe sub un portic de piatră (pe el era scris numele moșiei cu litere mari, albastre) ne-am petrecut întreaga după-amiază printre tigri bengalezi și papagali din Amazonia, printre ponei și fluturi mari cât palma și chiar și printre câțiva rinoceri din India care, după cum ne-a explicat un tânăr cu accent *paisa* și îmbrăcat într-o vestă de camuflaj, tocmai ajunseseră acolo de câteva zile. Și mai erau și hipopotamii, bineînțeles, și nici unul dintre ei nu fugise încă în acele vremuri de glorie. Așa că eu știam foarte bine despre ce animale vorbea bărbatul; dar nu știam că acele câteva cuvinte aveau să mi-l readucă în memorie după aproape paisprezece ani. La toate astea m-am gândit mai târziu, desigur: în ziua aceea, în sala de

biliard, Ricardo Laverde a părut doar încă unul printre atâția alții care urmăriseră cu sufletul la gură mărirea și decăderea unuia dintre cei mai celebri columbieni din toate timpurile, așa că nu i-am acordat prea multă atenție.

Însă îmi amintesc foarte bine, asta da, că nu mi s-a părut intimidant: era atât de slab, încât statura lui te înșela și doar când îl vedeai în picioare, lângă un tac, îți dădeai seama că abia dacă ajungea la un metru șaptezeci; părul lui rar, de culoarea șoarecilor, pielea uscată și unghiile lungi și mereu neîngrijite dădeau impresia de boală sau de neglijență, neglijența unui tărâm pustiu. Tocmai împlinise patruzeci și opt de ani, dar părea mult mai bătrân. Vorbea greu, de parcă n-ar fi avut aer; pulsul îi era atât de scăzut, încât vârful albastru al tacului tremura de fiecare dată dinaintea bilei și părea o minune faptul că nu se prăbușea în orice clipă. Totul la el părea obosit. Într-o seară, după ce Laverde plecase, unul dintre tovarășii lui de biliard (un bărbat de aceeași vârstă cu el, dar care se mișca mai bine, respira mai bine, care cu siguranță încă trăiește și poate chiar citește amintirile acestea) mi-a dat o explicație, fără ca eu să-l fi întrebat ceva. „E din cauza pușcăriei“, mi-a zis și, când a deschis gura, un dinte de aur i-a strălucit scurt. „Pușcăria îi sleiește pe oameni.“

„A fost închis?“

„Tocmai l-au eliberat. Se zice că a stat vreo douăzeci de ani.“

„Ce-a făcut?“

„Asta chiar că nu știu“, a zis bărbatul. „Ceva o fi făcut, nu? Nimeni nu ia atâția ani degeaba.“

L-am crezut, bineînțeles, pentru că nimic nu mă făcea să cred că există și un alt adevăr, pentru că pe moment nu exista nici un motiv să pun la îndoială acea primă variantă, ingenuă și

neprevăzută, pe care cineva mi-o dădea asupra vieții lui Ricardo Laverde. M-am gândit că nu cunoscusem niciodată un fost deținut – însuși termenul *deținut*, după cum își poate da seama oricine, o demonstrează – și interesul meu față de Laverde a crescut – sau curiozitatea. O condamnare de lungă durată impresionează întotdeauna un tânăr, cum eram eu pe atunci. M-am gândit că abia învățasem să merg când Laverde intrase în închisoare și nu poate lăsa pe nimeni rece gândul că crescuse, mersese la școală, descoperise sexul, poate și moartea (a unui animal de companie, iar apoi a unui bunic, de pildă), avusese iubite și suferise despărțiri dureroase și cunoscuse puterea de a decide, satisfacția sau remușcarea de după luarea unor decizii, puterea de a face rău și satisfacția sau vina de a-l face și toate astea în timp ce un om trăiește o viață lipsită de descoperiri și de învățături, cum este ispășirea unei pedepse atât de lungi. O viață netrăită, o viață ce ți se scurge printre degete, o viață a ta plină de greutăți, dar în același timp fără să-ți aparțină, aflată în proprietatea celor care nu o îndură.

Și, aproape fără să-mi dau seama, am început să ne cunoaștem. Mai întâi, cu totul întâmplător: aplaudam unul dintre carambolurile lui, de pildă – juca bine cu mantinela –, apoi îl invitam să joace la masa mea sau îi ceream voie să joc la a lui. M-a acceptat fără nici un chef, ca un maestru care acceptă un novice, în ciuda faptului că eu jucam mai bine și alături de mine Laverde a încetat în sfârșit să mai piardă. Însă atunci am descoperit că nu-i păsa foarte mult dacă pierdea: banii pe care-i punea pe postavul verde la sfârșitul partidei, acele două sau trei bancnote murdare și mototolite, făceau parte din cheltuielile lui zilnice, un soi de impozit plătit în avans. Pentru Laverde, biliardul nu era o modalitate de petrecere a timpului

liber, nici măcar o întrecere, ci singura formă prin care putea socializa în acele momente: zgomotul bilelor lovindu-se una de cealaltă, al mărgelelor de lemn deplasate pe vergelele abacului, al bucăților de cretă albastră trecute peste vârful tacului acoperit cu piele învechită, toate astea compuneau viața lui publică. Dincolo de culoarele acelea, fără un tac de biliard în mână, Laverde era incapabil să poarte o discuție obișnuită, iar să întrețină o relație, nici atât. „Cred uneori“, mi-a zis singura dată când am vorbit cât de cât serios, „că niciodată nu am privit pe cineva în ochi“. Exagera, bineînțeles, dar nu sunt sigur că o făcea cu bună știință. Și la urma urmelor, atunci când mi-a zis asta nu s-a uitat în ochii mei.

Acum, când au trecut atâția ani, acum când îmi amintesc cu mintea pe care nu o aveam atunci, mă gândesc la discuția aceea și mi se pare incredibil că nu m-a izbit importanța ei. (Totodată, îmi spun că judecăm prost momentul prezent, poate pentru că prezentul nu există în realitate: totul e amintire, această frază pe care tocmai am scris-o deja e amintire, amintire e și acest cuvânt pe care dumneata, cititorule, tocmai l-ai citit.) Se încheia anul școlar; era perioada examenelor și cursurile fuseseră suspendate. Jocul de biliard devenise o rutină a zilelor mele și într-un fel le dădea formă și sens. „Ah, m-ai prins ca prin minune, Yammara“, îmi zicea Ricardo Laverde de fiecare dată când mă vedea că sosesc. „Tocmai mă pregăteam să plec.“ Ceva se schimbase la întâlnirile noastre: mi-am dat seama de asta în după-amiaza când Laverde nu și-a luat la revedere de la mine așa cum obișnuia, de pe cealaltă parte a mesei, ducându-și palma la frunte ca soldații și lăsându-mă cu tacul în mână, ci m-a așteptat, s-a uitat cum am plătit băuturile amândurora – patru cafele cu coniac și o Coca- Cola la final – și a ieșit din bar

mergând alături de mine. A mers lângă mine până la colțul din piațeta Rosario, printre mirosurile de gaze de eșapament, de pâinici prăjite și de canalizare; când am ajuns acolo unde începe o rampă ce coboară până la intrarea întunecată a unei parcări subterane, m-a bătut cu palma peste umăr, o atingere firavă cu mâna lui firavă ce a părut mai degrabă o mângâiere decât un gest de despărțire, și mi-a zis:

„Bine, ne vedem mâine. Am ceva de rezolvat“.

L-am văzut strecurându-se printre vânzătorii de smaralde, luând-o pe pietonalul care duce la Carrera Séptima, apoi a dispărut după colțul străzii și nu l-am mai văzut. Străzile începeau să fie împodobite pentru sărbătorile de Crăciun: ghirlande, acadele, cuvinte în engleză, forme de fulgi de zăpadă într-un oraș ca acesta, unde nu a nins niciodată și unde, în plus, decembrie e luna cu cel mai mult soare. Dar ziua, instalațiile de lumini stinse nu erau podoabe: stânjeneau privirea, urâțeau, murdăreau. Cablurile, suspendate pe deasupra capetelor noastre, întinse de la un trotuar la altul, erau ca niște punți, iar în piața Bolívar se cățărau ca niște plante pe stâlpi, pe coloanele ionice ale capitoliului, pe zidurile catedralei. E drept că porumbeii aveau mai multe cabluri pe care să se odihnească, iar vânzătorii de porumb fiert nu mai pridideau cu atâția turiști, și nici fotografii nu mai pridideau: bătrâni cu poncho și pălărie de fetru care-și mânau clienții ca pe niște vaci și apoi, la momentul fotografiei, se acopereau cu un lințoliu negru, nu pentru că ar fi fost nevoie de așa ceva, ci pentru că asta așteptau clienții. Acei fotografi erau supraviețuitorii altor vremuri, când nu oricine putea să-și facă singur o poză și ideea de a cumpăra în stradă o fotografie pe care ți-a făcut-o cineva (de multe ori fără să-ți fi dat seama) nu era întru totul absurdă.

Orice locuitor cât de cât mai în vârstă din Bogotá are o fotografie făcută pe stradă, cele mai multe pe Carrera Séptima, fostă Real del Comercio, regina străzilor capitalei; generația mea a crescut uitându-se la astfel de fotografii prinse în albume de familie, înfățișând bărbați în costum din trei piese, femei cu mănuși și umbrelă, oameni dintr-o epocă în care Bogotá era mai rece, mai ploioasă și mai domestică, dar nu mai puțin dificilă. Păstrez printre documentele mele fotografia cumpărată de bunicul meu în anii ’50 și pe cea cumpărată de tata vreo cincisprezece ani mai târziu. Dar nu o am pe cea cumpărată de Ricardo Laverde în acea seară, chiar dacă imaginea îmi persistă cu atâta claritate în minte, încât aș putea să o desenez în cel mai mic detaliu, dacă aș avea talent la desen. Dar nu am. Acesta este unul dintre talentele care-mi lipsesc.

Așadar, asta avea de rezolvat Laverde. După ce s-a despărțit de mine, s-a dus până în piața Bolívar și s-a lăsat surprins într-unul dintre acele portrete voit anacronice, iar a doua zi a venit la sala de biliard cu rezultatul în mână: o bucată de hârtie în tonuri sepia, semnată de fotograf, pe care apărea un bărbat mai puțin trist sau taciturn decât de obicei, un bărbat despre care s-ar fi putut spune, dacă evidența nu ar fi transformat aprecierea într-o necuviință, că era mulțumit. Masa încă era acoperită cu învelitoarea din plastic negru și pe învelitoare Laverde a pus fotografia, propria sa imagine, și s-a uitat la ea fascinat: se vedea pieptănat impecabil, cu hainele nesifonate, ținând mâna dreaptă întinsă și cu doi porumbei ciugulindu-i din palmă; în spate se zăreau privirile unei perechi de gură-cască, amândoi cu rucsac și sandale, iar mai încolo, în planul cel mai îndepărtat, lângă un căruț cu porumb mărit de perspectivă se vedea Palatul de Justiție.

„E bună“, i-am zis. „Ieri ți-ai făcut-o?“

„Chiar ieri“, a zis el, apoi a adăugat imediat: „Vine soția mea“.

Nu mi-a zis *fotografia e un cadou*. Nu m-a lămurit de ce un asemenea cadou neobișnuit i-ar plăcea soției lui. Nu a pomenit de anii săi de închisoare, dar pentru mine era clar că acea circumstanță plana asupra întregii situații, un vultur pe deasupra unui câine pe moarte. În orice caz, Ricardo Laverde se comporta de parcă nimeni din sala de biliard nu i-ar fi cunoscut trecutul; am înțeles pe loc că acea închipuire menținea între noi un echilibru fragil și am preferat să-l mențin și eu în continuare.

„Cum adică vine?“ am întrebat. „De unde vine?“

„Ea e din Statele Unite, familia ei trăiește acolo. Soția mea s-a dus în vizită, să zicem.“ Apoi a adăugat: „E ca lumea fotografia? Ți se pare bună?“.

„Mi se pare foarte bună“, i-am zis pe un ton fără să vreau ușor condescendent. „Pari foarte elegant, Ricardo.“

„Foarte elegant“, a zis el.

„Deci ești însurat cu o americancă“, am zis.

„Închipuie-ți.“

„Și vine de Crăciun?“

„Doamne ajută!“, a zis Laverde. „Doamne ajută să fie așa!“

„De ce doamne ajută? Nu e sigur?“

„Păi, mai întâi trebuie s-o conving. E o poveste lungă, n-am chef să ți-o spun.“

Laverde a luat acoperitoarea neagră de pe masă, dar nu dintr-odată, așa cum făceau ceilalți jucători de biliard, ci împăturind-o cu meticulozitate, aproape cu dăruire, cum se împăturește drapelul la funeraliile de stat. S-a înclinat peste

masă, s-a îndreptat din nou, a căutat cel mai bun unghi, dar după tot acest ceremonial a lovit greșit. „La dracu'“, a zis. „Scuze.“ S-a apropiat de tablă, a întrebat câte caramboluri făcuse, le-a însemnat cu vârful tacului (și fără să vrea a atins peretele alb, lăsând o pată albastră, alungită, printre alte pete albastre făcute de-a lungul timpului). „Scuze“, a zis iarăși. Brusc, mintea îi era în altă parte: mișcările, privirea fixată pe bilele de fildeș care ocupau cu lentoare noi poziții pe postavul mesei erau ale cuiva care plecase, un soi de fantomă. Am început să iau în calcul posibilitatea ca Laverde și soția lui să fie divorțați și apoi mi-a trecut prin minte, ca o revelație, o alta, mai crudă și tocmai de aceea mai interesantă: soția lui nu știa că ieșise din închisoare. Imediat, între două caramboluri, mi-am imaginat un bărbat care iese dintr-o închisoare din Bogotá – în imaginația mea întreaga scenă se desfășura la închisoarea municipală, ultima în care fusesem ca student la Criminologie – și ține secretă eliberarea lui pentru a-i face cuiva o surpriză, gen Wakefield, dar pe dos, dorind să vadă pe chipul singurei sale rude expresia iubirii surprinse, o expresie pe care cu toții am vrut să o vedem și uneori chiar am provocat-o cu ajutorul celor mai sofisticate trucuri.

„Și cum o cheamă pe soția ta?“ am întrebat.

„Elena“, mi-a zis.

„Elena de Laverde“, am zis ca și cum aș fi cântărit numele, atribuindu-i articolul posesiv pe care aproape toată lumea continua să-l folosească pe atunci în Columbia.

„Nu“, m-a corectat Ricardo Laverde. „Elena Fritts. N-am vrut să treacă pe numele meu. O femeie modernă, ce vrei?“

„Asta înseamnă să fii modern?“

„Păi, pe-atunci era modern să-ți păstrezi numele de fată. Și pentru că era gringa, oamenii au trecut cu vederea.“ Apoi, cu un calm brusc sau recuperat, a adăugat: „Ce zici, bem ceva?“.

Așa că ne-am petrecut după-amiaza luând din când în când câte o înghițitură dintr-un rom alb cu gust de alcool medicinal. Pe la vreo cinci, plictisiți de biliard, am lăsat tacurile pe masă, am pus bilele în cutia de carton și ne-am așezat pe scaunele de lemn, ca niște simpli spectatori, sau chibiți, sau jucători obosiți, fiecare cu paharul lui cu rom în mână, mișcându-l din când în când pentru ca gheața adăugată de curând să se topească, mânjindu-l cu degetele noastre pline de transpirație și de praf de cretă. De unde eram așezați vedeam tejgheaua, intrarea la toalete și colțul în care atârna televizorul, ba chiar puteam să comentăm partidele de la câteva mese. La una dintre ele, patru jucători pe care nu-i mai văzusem vreodată, cu mănuși de mătase și tacuri demontabile, pariau pe un singur set mai mult decât cheltuiam noi împreună într-o lună. Atunci, pe când stăteam unul lângă celălalt, Ricardo Laverde mi-a zis că niciodată nu privise pe cineva în ochi. Și tot atunci ceva a început să-mi displacă la Ricardo Laverde: o profundă lipsă de armonie între vorbirea și purtarea sa, întotdeauna elegante, și aspectul lui deșirat, precaritatea sa economică, și însăși prezența lui într-un asemenea loc unde caută o urmă de statornicie oamenii a căror viață, nu contează din ce motive, e instabilă.

„Ce chestie, Ricardo“, i-am zis, „niciodată nu te-am întrebat cu ce te ocupi.“

„Adevărat, niciodată“, a zis Laverde. „Și nici eu pe dumneata. Dar bănuiesc că ești profesor, ca toți de pe aici; în centru e plin de universități. Ești profesor, Yammara?“

„Da“, am zis. „De Drept.“

„A, foarte bine“, a zis Laverde zâmbind ușor. „Țara asta nu are suficienți avocați.“

A părut gata să mai spună ceva. Nu a mai spus nimic.

„Dar nu mi-ai răspuns“, am insistat eu. „Ce faci, cu ce te ocupi dumneata?“

S-a lăsat tăcerea. Trebuie să-i fi trecut prin minte tot felul de lucruri în clipele acelea: acum, când timpul a trecut, pot să-mi dau seama. Câte calcule, câte renunțări, câte îndoieli.

„Sunt pilot“, a zis Laverde cu o voce necunoscută mie. „Mai bine zis, am fost pilot. Acum sunt un pilot retras.“

„Ce fel de pilot?“

„Pilot de lucruri care se pilotează.“

„Bine, înțeleg, dar ce fel de lucruri? Avioane de pasageri? Elicoptere de pază? Nu prea le am cu astea…“

„Uite ce e, Yammara“, m-a întrerupt, pe un ton calm dar totodată ferm, „eu nu-mi povestesc viața oricui se nimerește. Nu confunda biliardul cu prietenia, te rog“.

Ar fi putut să mă supere, dar nu a făcut-o: cuvintele lui în spatele agresivității neașteptate și mai degrabă gratuite aveau în ele și o rugăminte. După răspunsul grosolan, au urmat gesturi de părere de rău, de împăcare, ca ale unui copil încercând cu disperare să atragă atenția, și i-am iertat grosolănia așa cum îl ierți pe un copil. La răstimpuri, venea don José, cel care se ocupa de local, un bărbat gras și chel, înfășurat într-un șorț de măcelar, ne umplea paharele cu gheață și cu rom, apoi se întorcea repede la scaunul lui de aluminiu de lângă tejghea și continua să se lupte cu integramele din *El Espacio*. Mă gândeam la Elena de Laverde, soția. Într-o zi oarecare, dintr-un an oarecare, Ricardo a ieșit din viața ei și a

intrat la închisoare. Dar pentru ce îl condamnaseră? Și soția lui nu-l vizitase în toți acești ani? Și cum de ajungea un pilot să-și omoare timpul într-o sală de biliard din centrul capitalei, cheltuindu-și banii la pariuri? Poate că atunci mi-a trecut prima dată prin cap, chiar dacă în chip intuitiv, imprecis, ideea care avea să devină mai apoi recurentă, întruchipată în cuvinte diferite sau, uneori, fără să aibă nevoie de cuvinte: *Omul acesta nu a fost mereu așa. Omul acesta a fost un alt om înainte*.

Se întunecase deja când am ieșit. Nu mai știu cât am băut la biliard, dar știu că romul ni se urcase la cap, iar trotuarele din La Candelaria păreau și mai înguste. Se înainta cu greu: oamenii ieșeau de la miile de birouri din centru pentru a merge acasă, sau intrau în magazine să cumpere cadouri de Crăciun, sau se adunau în pâlcuri pe la colțuri, așteptând câte un troleibuz. Primul lucru pe care Ricardo Laverde l-a făcut imediat ce am ieșit a fost să dea peste o femeie îmbrăcată în portocaliu (sau într-o culoare care acolo, în bătaia luminilor galbene, părea portocaliu). „Uită-te pe unde mergi, tâmpitule“, a zis femeia și mi-a fost cât se poate de limpede că să-l las să se ducă singur acasă în starea în care se afla ar fi fost necugetat din partea mea și riscant pentru el. M-am oferit să-l însoțesc și el a acceptat, sau cel puțin nu a refuzat vădit. După câteva minute treceam prin fața ușilor închise de la biserica La Bordadita, apoi mulțimea a rămas în urmă, de parcă am fi intrat într-un alt oraș, un oraș sub asediu. Adevărata La Candelaria e un loc în afara timpului: din toată Bogotá, numai pe câteva străzi din această zonă mai poți să-ți imaginezi cum era viața cu un secol în urmă. Și în timpul acelei hoinăreli Laverde mi-a vorbit pentru prima dată ca unui prieten. Mai întâi m-am gândit că vrea să se împace cu mine după insulta

fără rost de mai înainte (alcoolul provoacă adeseori astfel de remușcări, de autoînvinuiri intime); dar apoi mi s-a părut că era vorba despre altceva, o nevoie apăsătoare a cărei motivație îmi scăpa, o obligație imposibil de amânat. I-am cântat în strună, desigur, așa cum li se cântă în strună tuturor beților din lume când încep să-și spună poveștile lor de beți. „Femeia asta e tot ce am“, mi-a zis.

„Elena?“ l-am întrebat. „Soția dumitale?“

„E totul, tot ce am. Nu-mi cere detalii, Yammara, nimănui nu-i vine bine să vorbească despre greșelile comise. Am și eu greșelile mele, cum au toți. Am bulit-o, clar. Am bulit-o și iar am bulit-o. Dumneata ești foarte tânăr, Yammara, atât de tânăr încât poate că ești încă virgin în astfel de treburi. Nu zic că i-ai pus coarne iubitei, nici vorbă, nu zic că ți-ai tras-o cu iubita celui mai bun prieten al tău, astea sunt copilării. Mă refer la greșeli grave, Yammara, și asta e o problemă de care dumneata încă n-ai habar. Cu atât mai bine. Profită, Yammara, profită cât mai poți: ești fericit până când o bulești într-un fel sau altul, după care nu mai poți fi cu nici un chip cel de dinainte. În fine, asta e ce voi încerca în zilele următoare. Să vină Elena și eu o să încerc să recuperez ce aveam înainte. Elena a fost iubirea vieții mele. Și ne-am despărțit. N-am vrut să ne despărțim, dar ne-am despărțit. Viața ne-a despărțit, viața face din astea. Eu am bulit-o. Am bulit-o și ne-am despărțit. Dar ce contează nu e că ai bulit-o, Yammara, ascultă-mă bine, nu contează că ai bulit-o, ci să știi cum să repari greșeala. Chiar dacă a trecut timpul, toți anii câți or fi trecut, niciodată nu e prea târziu pentru a repara ce-ai stricat. Și asta o să fac. O să vină Elena și eu asta o să fac, nici o greșeală nu poate dura la nesfârșit. Toate astea s-au petrecut demult, acum foarte mult timp. Bănuiesc că dumneata

nici nu erai născut. Să zicem 1970, mai mult sau mai puțin. Dumneata când te-ai născut?“

„Chiar în 1970“, i-am zis. „Exact atunci.“

„Sigur?“

„Sigur.“

„Nu te-ai născut în 1971?“

„Nu“, am zis. „În 1970.“

„Bun. În anul acela s-au întâmplat multe lucruri. Și în anii următori, desigur, dar mai ales în anul acela. Anul acela ne-a schimbat viața. I-am lăsat să ne despartă, dar nu asta contează, Yammara, ascultă la mine, nu asta contează, ci contează ce va fi acum. O să vină Elena și eu o să repar ce-am stricat. Nu poate să fie chiar atât de greu, nu? Nu sunt atâția care își aranjează viața din mers? Destui, nu? Asta o să fac. Nu poate să fie atât de greu.“

Ricardo Laverde mi-a spus toate astea. Eram singuri când am ajuns la strada pe care locuia, atât de singuri încât începuserăm, fără să ne dăm seama, să mergem pe mijlocul drumului. O căruță burdușită cu ziare vechi trasă de un catâr famelic a trecut la vale pe lângă noi și omul care ținea hățurile (sfoara înnodată ce ținea loc de hățuri) a trebuit să șuiere ca să nu ne calce. Îmi amintesc mirosul de balegă, deși nu-mi amintesc ca animalul să se fi bălegat chiar atunci, și-mi mai amintesc privirea unui copil care stătea în spatele căruței, așezat pe o loitră, cu picioarele atârnând. Apoi mă văd întinzându-i o mână lui Laverde la despărțire și rămânând cu mâna în aer, cam ca mâna aceea acoperită de porumbei din fotografia din piața Bolívar, pentru că Laverde mi-a întors spatele și, deschizând poarta cu o cheie din alte vremuri, mi-a zis:

„Nu-mi spune că vrei să pleci acum. Hai, tinere, intră să bem un ultim pahar, dacă tot povestim așa frumos“.

„Trebuie să plec, Ricardo.“

„Totul poate fi amânat, numai moartea nu“, a zis el destul de împleticit. „Un pahar și gata, îți jur. Dacă tot ai venit până în locul ăsta uitat de Dumnezeu.“

Ajunseserăm în fața unei vechi case coloniale, cu un singur cat, nu îngrijită ca un centru cultural sau o clădire de patrimoniu, ci părăginită și tristă, una dintre acele proprietăți lăsată moștenire din generație în generație, pe măsură ce familiile scapătă, până când ultimul din neam o vinde ca să iasă din datorii, sau o transformă în pensiune ori în bordel. Laverde rămăsese în prag și ținea poarta deschisă cu un picior, într-un echilibru precar cum numai un bețiv adevărat reușește. În capăt am zărit un coridor cu cărămidă pe jos, iar apoi urma cel mai mic patio colonial pe care l-am văzut vreodată. În patio, chiar în mijloc, acolo unde în general se află fântâna, era o sârmă de rufe, iar pereții văruiți ai coridorului erau împodobiți cu calendare cu femei goale. Mai fusesem în astfel de case, așa că îmi puteam imagina ce se găsea dincolo de coridorul întunecos: mi-am închipuit încăperi cu uși de lemn vopsite în verde, care se închid cu lacăt ca și cum ar fi șoproane, și mi-am închipuit că într-un astfel de șopron de doi pe trei, închiriat de la săptămână la săptămână, locuia Ricardo Laverde. Dar se făcuse târziu, aveam de pus note pentru ziua următoare (nu se poate scăpa nicicum de insuportabila birocrație universitară) și să bântui prin cartierul acela, la ora aceea, ar fi însemnat să forțez prea tare mâna sorții. Laverde era beat și se lăsase, în mod neașteptat pentru mine, cuprins de nevoia de a-mi face mărturisiri, și atunci mi-am dat seama că una era să-l întreb ce

fel de mașinării pilota și cu totul alta să intru cu el în cămăruța lui neîncăpătoare, unde să-l văd plângându-și dragostea pierdută. Niciodată nu am știut cum să tratez chestiile intime, cu atât mai mult când era vorba de bărbați. Mi-am zis că tot ceea ce avea Laverde de gând să-mi spună atunci îmi putea spune la fel de bine a doua zi, sub cerul liber sau într-un spațiu public, fără prietenșuguri de paradă, fără smiorcăieli pe umărul meu, fără frivola solidaritate masculină. Lumea n-o să se sfârșească mâine, mi-am zis. Nici Laverde n-o să-și uite viața. Așa că nu m-am mirat să mă aud spunând:

„Chiar nu, Ricardo. Rămâne pe altă dată“.

A încremenit pentru o clipă.

„Bine“, mi-a zis. Dacă era dezamăgit, nu a lăsat să se vadă. În timp ce se întorcea cu spatele și închidea poarta în urma lui, mi-a aruncat: „Rămâne pe altă dată“.

Bineînțeles că dacă atunci aș fi știut ceea ce știu acum, dacă aș fi putut să prevăd felul în care Ricardo Laverde avea să-mi influențeze viața, nu aș fi stat pe gânduri. De atunci m-am întrebat de multe ori ce s-ar fi întâmplat dacă aș fi acceptat invitația, ce mi-ar fi povestit Laverde dacă aș fi intrat pentru un ultim pahar care niciodată nu e ultimul, cum s-ar fi schimbat ceea ce a urmat apoi.

Dar toate întrebările astea sunt inutile. Nu există preocupare mai funestă, nici capriciu mai periculos decât să speculezi sau să presupui cum ar fi fost drumurile pe care nu le-ai urmat.

A durat mult până să-l revăd. În zilele care au urmat, am trecut de câteva ori pe la sala de biliard, dar programul meu nu a coincis cu al lui. Apoi, când tocmai mă gândeam că aș putea trece pe la el pe acasă, am aflat că plecase în călătorie. Nu știam

unde, nici cu cine; cert e că într-o după-amiază Laverde își plătise datoriile de la joc și băutura, anunțase că pleacă în vacanță, iar în ziua următoare dispăruse, la fel cum dispare norocul unui parior înrăit. Așa că nici eu n-am mai dat pe la sala de biliard, care în absența lui Laverde își pierduse tot farmecul. Universitatea s-a închis pe durata vacanței și toată rutina aceea din jurul catedrei și al profesorilor a rămas suspendată, iar încăperile, pustii (clasele tăcute, birourile golite de certuri). În acel interludiu, Aura Rodríguez, o studentă cu care ieșeam de câteva luni mai mult sau mai puțin în secret, dar oricum cu multă precauție, mi-a spus că e însărcinată.

Aura Rodríguez. În învălmășeala numelor ei de familie exista un Aljure și un Hadad și acest sânge libanez se vedea în ochii ei adânci, în puntea sprâncenelor dese și în îngustimea frunții, trăsături care ar fi dat impresia de gravitate sau chiar de rea-voință la cineva mai puțin extrovertit și afabil. Zâmbetele ei cochete, privirea atentă până la obrăznicie zădărniceau sau neutralizau niște trăsături care, oricât de frumoase ar fi fost (și erau frumoase, foarte frumoase), puteau deveni severe și chiar ostile cu o simplă încruntare a frunții sau prin maniera aceea personală de a-și întredeschide buzele pentru a respira pe gură în momentele de tensiune sau de supărare. Aura îmi plăcea, cel puțin în parte, pentru că biografia ei avea prea puține în comun cu a mea, începând cu dezrădăcinarea din copilărie: părinții Aurei, caraibieni amândoi, ajunseseră în Bogotá cu fetița în brațe, dar nu reușiseră niciodată să se simtă bine în acest oraș plin de oameni fățarnici, cu fire ascunsă, iar de-a lungul anilor au sfârșit prin a accepta o ofertă de muncă în Santo Domingo, alta în Mexic și apoi una de foarte scurtă durată în Santiago de Chile, așa încât

Aura a părăsit Bogotá pe când era încă foarte mică, iar adolescența ei a fost un soi de circ ambulant și, în același timp, o simfonie niciodată încheiată. Familia Aurei s-a întors în Bogotá la începutul lui 1994, la câteva săptămâni după uciderea lui Pablo Escobar; perioada cea mai grea se sfârșise și Aura avea să trăiască mai departe ignorând ceea ce noi, cei care fuseserăm aici, văzuserăm și ascultaserăm. Mai târziu, când tânăra dezrădăcinată s-a prezentat la universitate pentru interviul de admitere, decanul facultății i-a pus aceeași întrebare pe care le-o punea tuturor aspiranților: „De ce la Drept?“. Aura a răspuns dând din colț în colț și a sfârșit prin a invoca un motiv legat mai degrabă de trecutul recent decât de viitor: „Ca să mă pot stabili într-un loc“. Avocații pot profesa numai în orașul unde au studiat, a zis Aura, și i se părea că această stabilitate nu putea fi tergiversată. Atunci a trecut sub tăcere faptul că părinții ei plănuiau deja următoarea mutare și că era hotărâtă să nu le mai urmeze planurile.

Așa că a rămas singură la Bogotá, locuind cu fete din Barranquilla într-un apartament mobilat modest unde totul, începând cu chiriașele, era provizoriu. Și a început să studieze Dreptul. Mi-a fost studentă în primul meu an ca profesor, când și eu eram un începător; nu ne-am mai văzut după terminarea cursului, chiar dacă împărțeam aceleași coridoare, chiar dacă frecventam aceleași cafenele pentru studenți, chiar dacă ne-am salutat uneori la Legis și la Temis, librăriile destinate avocaților, cu aerul lor de birou public și cu dalele lor albe, birocratice, mirosind a detergent. Într-o după-amiază de martie, ne-am întâlnit la un cinematograf de pe strada 24; ni s-a părut amuzant că eram amândoi singuri și mergeam la filme alb-negru (era un ciclu dedicat lui Buñuel; atunci dădeau *Simón del*

desierto și am adormit după un sfert de oră). Am făcut schimb de numere de telefon și am stabilit să bem o cafea a doua zi, iar a doua zi am lăsat cafeaua băută numai pe jumătate, căci în mijlocul conversației banale ne-am dat seama că nu voiam să ne povestim viețile, ci să mergem undeva unde să putem face dragoste și să ne petrecem restul zilei privind fiecare trupul celuilalt, pe care continuaserăm să ni-l imaginăm încă de când ne întâlniserăm pentru prima dată, în spațiul inospitalier al aulei. Îmi aminteam vocea ei dogită și claviculele puternice; m-au surprins pistruii dintre sâni (îmi imaginasem o piele curată și fină, la fel ca tenul) și m-a mai surprins gura care, din rațiuni imposibil de explicat științific, îi era mereu rece.

Dar apoi surprizele și explorările și descoperirile și nebuniile au făcut loc unei alte situații, poate și mai surprinzătoare prin neprevăzutul ei. În zilele următoare am continuat să ne vedem și să constatăm că lumea fiecăruia nu se schimbase cine știe cât în urma întâlnirilor noastre clandestine, că relația noastră nu influența, nici în bine, nici în rău, partea practică a vieții, ci coexista cu noi, ca un drum paralel, ca o poveste văzută în episoade la un serial de televiziune. Ne-am dat seama cât de puțin ne cunoșteam – cel puțin eu mi-am dat seama. Am petrecut mult timp descoperind-o pe Aura, acea femeie stranie care se culca nopțile cu mine și începea să spună povești personale sau străine de ea, fabricând o lume absolut nouă pentru mine, în care casa unei prietene mirosea a durere de cap, de pildă, sau în care o durere de cap putea foarte bine să aibă gust de înghețată de graviole. „Parcă trăiesc cu o bolnavă de sinestezie“, îi ziceam. Nu mai văzusem niciodată pe cineva să miroasă un cadou înainte de a-l deschide, deși era evident că înăuntru se afla o pereche de pantofi, sau un inel, un

biet inel nevinovat. „A ce miroase un inel?“ o întrebam pe Aura. „Nu miroase a nimic, ăsta-i adevărul. Dar cum aș putea să-ți explic ție asta?!“

Bănuiesc că am fi putut continua așa toată viața. Dar cu cinci zile înainte de Crăciun, Aura a venit la mine trăgând după ea un geamantan roșu, cu niște roți mici, cu buzunărașe pe toate părțile. „Sunt în a șasea săptămână“, mi-a zis. „Vreau să ne petrecem sărbătorile împreună, apoi vedem ce facem.“ Într-unul dintre buzunare avea un deșteptător electronic și o trusă care nu conținea creioane, așa cum am crezut, ci ustensile de machiaj; în altul, o fotografie cu părinții ei, pe atunci instalați deja în Buenos Aires. A luat fotografia, a pus-o cu fața în jos pe una dintre cele două noptiere și a întors-o numai când i-am spus că da, că vom petrece sărbătorile împreună, că era o idee bună. Atunci – imaginea mi-e proaspătă în minte – s-a aruncat pe pat, a închis ochii și a început să vorbească. „Lumea nu mă crede“, a zis. M-am gândit că se referea la sarcină și i-am zis: „Cine? Cui i-ai spus?“. M-am întins lângă ea, mi-am împreunat mâinile sub cap și am ascultat-o. „De exemplu, nu mă crede nimeni când spun că nu înțeleg de ce m-au făcut, dacă ei doi își sunt suficienți. Continuă să-și fie de ajuns. N-au nevoie de altcineva, asta e. Ai simțit vreodată așa ceva? Că stai cu părinții și că dintr-odată ești în plus? Mie mi se întâmplă de multe ori, sau cel puțin mi s-a întâmplat de multe ori până am putut să stau singură, și e foarte ciudat să stai cu părinții tăi și ei să se uite la tine cu privirea aia pe care tu ai deslușit-o deja și să se prăpădească de râs împreună, iar tu să nu știi de ce râd, ba mai mult, acum simți că nu ai dreptul să-i întrebi. E o privire pe care am învățat-o pe de rost de mult timp, nu e vorba de complicitate, e ceva ce merge mult mai departe, Antonio. Am

observat-o nu doar o dată, încă de mică, în Mexic sau în Chile, nu doar o dată. La masă, cu oameni care nu le picau bine, dar pe care totuși îi invitau, sau pe stradă, când se întâlneau cu cineva care spunea tâmpenii, dintr-odată puteam să văd cu cinci secunde în viitor și îmi ziceam *acum urmează privirea* și efectiv, după cinci secunde, sprâncenele se puneau în mișcare, ochii se întâlneau, iar eu le vedeam pe chip zâmbetul acela pe care nimeni altcineva nu-l observa, un zâmbet prin care ei își băteau joc de oameni într-un hal cum nu mai văzusem vreodată pe cineva să-și bată joc. Cum poate zâmbi cineva fără să i se vadă zâmbetul? Ei reușeau asta, Antonio, îți jur că nu exagerez, am crescut cu zâmbetele acelea. De ce mă deranjau atât de mult? Și încă mă deranjează. De ce atâta?“

Nu era tristețe în vorbele ei, ci iritare, sau mai bine zis ciudă, ciuda cuiva care a fost înșelat din neatenție sau din neglijență, da, asta era, ciuda celui care s-a lăsat prostit. „Mi-am amintit de ceva“, mi-a zis atunci. „Aveam paisprezece sau cincisprezece ani, eram pe punctul de a pleca în Mexic. Era vineri, zi de școală, și m-am lăsat dusă de niște prietene care nu prea aveau chef de geografie și de matematică. Treceam printr-un parc, parcul San Lorenzo, n-are nici o importanță numele. Atunci am văzut un domn care semăna foarte bine cu tata, dar într-o mașină care nu era mașina tatei. A oprit la colț, s-a uitat în lungul străzii, apoi a urcat în mașină o doamnă semănând bine cu mama, dar îmbrăcată nu în hainele mamei și având un păr roșu cum mama nu avea. Toate astea se întâmplau de cealaltă parte a parcului, și nu aveau altă variantă decât să ia curba și să treacă încet prin fața noastră. Nu știu ce a fost în capul meu când le-am făcut semn să oprească, dar asemănarea era atât de frapantă că nu m-am putut abține. Iar ei au oprit, eu pe trotuar

și mașina în stradă, și de acolo de aproape mi-am dat brusc seama că erau chiar ei, erau mama și tata. Le-am zâmbit și i-am întrebat ce fac și apoi mi s-a făcut frică: ei s-au uitat la mine și mi-au vorbit de parcă nu m-ar fi cunoscut, de parcă nu m-ar mai fi văzut niciodată. Ca și cum aș fi fost una dintre prietenele mele. Mai apoi mi-am dat seama că se jucau. Un soț care se întâlnește pe stradă cu o prostituată de lux. Se jucau și nu puteau accepta ca eu să le stric jocul. Seara, totul a fost ca de obicei: am cinat împreună, ne-am uitat la televizor, totul, totul. N-au zis nimic. M-am gândit câteva zile la ce se întâmplase, mă gândeam fără să înțeleg și simțind ceva ce nu mai simțisem vreodată, simțind frică; dar frică de ce? Nu e absurd?“ A tras aer în piept (buzele strâns lipite de dinți) și a șoptit: „Iar acum eu o să am un copil. Nu știu dacă sunt pregătită, Antonio. Nu știu dacă sunt pregătită“.

„Eu cred că da“, i-am zis.

Și eu am vorbit în șoaptă, din câte îmi amintesc. Apoi i-am mai șoptit ceva: „Adu totul. Suntem pregătiți“. În loc de orice comentariu, Aura a început să plângă, un plâns liniștit care a ținut până a adormit.

Sfârșitul anului 1995 a fost unul tipic savanei, cu cerul acela de un albastru intens pe care îl vezi pe înălțimile platourilor andine, cu diminețile în care temperatura coboară de multe ori sub zero grade și aerul uscat dăunează plantațiilor de cafea, dar în schimb zilele sunt însorite și călduroase, iar lumina, atât de limpede încât îți înroșește pielea de la ceafă și de pe obraji. În acea perioadă m-am dedicat Aurei cu asiduitatea – nu, cu obstinația – unui adolescent. Ne petreceam zilele plimbându-ne, la recomandarea medicului, și făcând lungi sieste (ea), citind lucrări de cercetare proaste (eu) sau uitându-ne acasă la filme

piratate ce apăreau cu câteva zile înainte de a avea premiera în cinematografe (amândoi). Nopțile, Aura mă însoțea la petrecerile de sărbători date de rudele mele sau de prieteni și dansam, beam bere fără alcool, aprindeam petarde și pocnitori și lansam artificii care explodau în jerbe de culori pe gălbuiul cer nocturn al orașului, în întunericul acela care nu e niciodată deplin. Și niciodată, niciodată nu m-am întrebat ce o fi făcând în acele momente Ricardo Laverde, dacă și el spunea urările de Crăciun, dacă aprindea pocnitori sau lansa artificii sau arunca petarde și dacă făcea toate astea singur sau însoțit de cine știe cine.

În dimineața de după o astfel de petrecere, o dimineață noroasă și cenușie, Aura și cu mine am făcut prima noastră ecografie. Aura fusese gata să o anuleze, ceea ce ar fi și făcut dacă nu ar fi trebuit apoi să mai așteptăm încă douăzeci de zile pentru a vedea cum îi merge copilului, cu toate riscurile pe care le implică o asemenea amânare. Într-adevăr, nu era o dimineață ca oricare alta, nu era un 21 decembrie ca oricare alt 21 decembrie din oricare alt an: încă din zori, canalele de știri și ziarele ne anunțaseră că zborul 965 al companiei American Airlines, cu plecare din Miami și cu destinația pe aeroportul internațional Alfonso Bonilla Aragón din orașul Cali, se lovise în acea noapte de versantul vestic al vârfului El Diluvio. Avea o sută cincizeci și cinci de pasageri la bord, dintre care mulți nici nu mergeau la Cali, ci aveau de gând să facă escală pentru a zbura apoi la Bogotá. La ora la care s-a transmis știrea, existau numai patru supraviețuitori, toți grav răniți, și cifra nu avea să mai crească. Am aflat detaliile care se dau de obicei – că avionul era un 757, că noaptea fusese limpede și senină, că deja se vorbea de o eroare umană – de la știrea transmisă prin toate

mediile de comunicare. Mi-a părut rău și am simțit toată solidaritatea de care sunt capabil față de acei oameni care-și așteptau rudele ca să petreacă sărbătorile împreună, sau pentru cei care, pe scaunele din avion, înțeleg de la o clipă la alta că nu vor mai ajunge la destinație, că își trăiesc ultimele secunde de viață. Dar a fost o simpatie trecătoare și de suprafață, care cu siguranță dispăruse deja atunci când am intrat în cubiculul îngust unde Aura, întinsă pe spate, fără cămașă și cu mine, în picioare lângă monitor, am primit vestea că aveam o fetiță și că acea fetiță măsura în acel moment șapte milimetri și că era perfect sănătoasă. Pe ecranul negru exista un soi de univers luminos, de constelație imprecisă în continuă mișcare unde, ne zicea femeia în halat alb, se afla fetița noastră: acea insulă în mare – fiecare dintre cei șapte milimetri ai săi – era ea. În bătaia luminii ecranului am văzut-o pe Aura zâmbind și mă tem că acel zâmbet n-am să-l uit cât voi trăi. Apoi și-a dus un deget la pântece ca să-l ungă cu gelul albastru transparent folosit de infirmieră. Apoi am văzut-o ducându-și degetul la nas, pentru a-l mirosi și clasifica după normele lumii ei, și am fost foarte mulțumit să văd toate lucrurile acelea, ca și cum aș fi găsit o monedă pe stradă.

Nu-mi amintesc să mă fi gândit la Ricardo Laverde acolo, cât a durat ecografia, când Aura și cu mine am ascultat absolut stupefiați sunetul unei inimi care bătea prea repede. Nu-mi amintesc să mă fi gândit la Ricardo Laverde mai târziu, în timp ce Aura și cu mine notam prenume de fată chiar pe plicul în care cei de la spital ne dăduseră rezultatele scrise ale ecografiei. Nu-mi amintesc să mă fi gândit la Ricardo Laverde atunci când am citit cu voce tare acele rezultate și am aflat că fetița noastră se afla în poziție intrauterină normală și că forma ei era regulat

ovală, cuvinte care i-au provocat Aurei hohote zgomotoase de râs în mijlocul restaurantului. Nu-mi amintesc să mă fi gândit la Ricardo Laverde nici măcar atunci când i-am inventariat în minte pe toți părinții despre care știam că aveau fetițe, asta și ca să-mi dau seama dacă venirea pe lume a unei fetițe are asupra oamenilor vreun efect previzibil și pentru a vedea cine m-ar fi putut sfătui sau ajuta, de parcă aș fi înțeles deja că ceea ce mă aștepta urma să fie experiența cea mai intensă, mai misterioasă, mai imprevizibilă din toată viața mea. De fapt, nu-mi amintesc prea bine ce gânduri mi-au trecut prin cap în acea zi și nici în zilele care au urmat – în timp ce lumea trecea greu și cu multă lentoare de la un an la următorul –, în afară de cele care țineau de apropiata mea paternitate. Așteptam o fetiță, la cei douăzeci și șase de ani ai mei așteptam o fetiță și dacă mă gândeam la tinerețea mea, mă lua cu amețeală, așa că nu-mi venea altceva în minte decât să mă gândesc la tata, care la vârsta mea deja ne avea pe mine și pe sora mea, asta pe lângă faptul că mama pierduse prima sarcină. Încă nu știam că un vechi romancier polonez vorbise cu mult timp în urmă despre linia de umbră, acel moment în care un tânăr își ia viața în mâini, dar așa ceva simțeam în timp ce fetița mea creștea în burta Aurei: simțeam că tânărul e gata să devină o ființă nouă și necunoscută, al cărei chip nu reușeam să-l văd, ale cărei puteri nu puteam să le măsor, și mai simțeam că după toată transformarea aceea nu mai exista cale de întoarcere. Mai bine să spun altfel și fără atâta mitologie: simțeam că ceva foarte important și foarte fragil ajunsese în răspunderea mea și mai simțeam, fără îndoială, că toate puterile mele se ridicau la înălțimea răspunderii. Așa că nu mă mir deloc că în acele zile nu prea mi-am dat seama pe ce lume trăiam, și că memoria mea

capricioasă le-a golit de orice semnificație sau relevanță care nu avea legătură cu sarcina Aurei.

În 31 decembrie, în drum către o petrecere de Revelion, Aura recitea lista cu nume, o foaie gălbuie cu linii orizontale roșii și cu margine dublă, verde, plină de tăieturi, sublinieri și comentarii, o listă pe care ne obișnuiserăm să o luăm cu noi și să ne uităm peste ea în timpii morți din zi – la coadă la bancă, în sălile de așteptare, în faimoasele ambuteiaje din Bogotá –, când alții citesc o revistă sau își imaginează viețile altora ori își imaginează variante ale propriei vieți. Din lungul șir de nume supraviețuiseră numai câteva, și acestea însoțite de comentarii sau de prejudecățile viitoarei mame.

Martina (dar e nume de jucătoare de tenis)
Carlota (dar e nume de împărătească)

Mergeam pe autostradă, spre nord, trecând pe sub podul de pe strada 100. Mai în față avusese loc un accident și traficul era aproape în întregime blocat. Dar Aurei nu părea să-i pese de nimic din toate astea, cufundată cum era în alegerea numelui fetiței noastre. De undeva s-a auzit sirena unei ambulanțe; m-am uitat în oglinda retrovizoare, încercând să zăresc girofarul cu lumini roșii care cere să i se facă loc, care-și face drum, dar nu se vedea nimic. Și atunci Aura mi-a zis:

„Ce zici de Leticia? Cred că așa o chema pe o străbunică“.

Am repetat numele de câteva ori, vocalele lungi, consoanele în care se amestecau vulnerabilitate și hotărâre.

„Leticia“, am zis. „Da, merge.“

Așadar, eram un cu totul alt om în prima zi de lucru din noul an, când am ajuns la sala de biliard din strada 14 și m-am întâlnit cu Ricardo Laverde; îmi amintesc că inima mi-era cuprinsă de drag și de înțelegere pentru el și soția lui, doamna Elena Fritts, precum și de dorința puternică, mai puternică decât mi-aș fi imaginat vreodată, ca întâlnirea lor de sărbători să fi avut cele mai bune urmări. Începuse partida, așa că mi-am format propria echipă și am jucat la altă masă. Laverde nu se uita la mine; se purta de parcă ne-am fi văzut cu o noapte înainte. La un moment dat, mi-am zis, cei mai mulți clienți vor pleca și doar noi, cei dintotdeauna, vom sfârși seara de parcă ne-am juca de-a scaunul fermecat. Aveam să ajung lângă Ricardo Laverde, să jucăm o vreme, apoi, cu puțin noroc, aveam să reînnodăm discuția de dinainte de Crăciun. Dar nu a fost așa. Când a terminat de jucat, l-am văzut așezând tacul în rastel, l-am văzut îndreptându-se către ieșire, l-am văzut răzgândindu-se, l-am văzut apropiindu-se de masa unde eu îmi terminasem rândul. În ciuda transpirației abundente de pe fruntea lui, în ciuda oboselii care i se citea pe față, nimic din atitudinea lui nu m-a îngrijorat. „An nou fericit!“, mi-a zis de la depărtare. „Cum ți-a mers de sărbători?“ Însă ori nu a așteptat să-i răspund, ori m-a întrerupt, ori poate că ceva din tonul sau din atitudinea lui m-a făcut să cred că întrebarea era retorică și era parte din arsenalul de bunăcuviință găunoasă al locuitorilor capitalei, genul de întrebare la care nimeni nu așteaptă un răspuns bine gândit sau sincer. Laverde a scos din buzunar o casetă neagră, veche, al cărei unic semn distinctiv era o etichetă galbenă pe care scria BASF. Mi-a arătat-o fără să-și îndepărteze prea mult mâna de corp, ca cineva care vinde o marfă ilegală, smaralde într-o piață, droguri în preajma tribunalului.

„Yammara, trebuie să ascult asta“, mi-a zis. „Nu știi cine mi-ar putea împrumuta un casetofon?“

„Nu are don José unul?“

„Nu, nu are deloc“, a zis. „Și trebuie să o ascult urgent.“ A bătut de două ori în carcasa de plastic a casetei. „E ceva personal.“

„Păi, e un loc două străzi mai încolo. Nu strică să întrebi.“

Mă gândeam la Casa de Poesía, vechea reședință a poetului José Asunción Silva, transformată acum într-un centru cultural unde se țineau lecturi și cenacluri. Obișnuiam să merg acolo, mersesem toată perioada facultății. Unul dintre saloanele casei era un loc unic în Bogotá: acolo, toate soiurile de împătimiți ai literaturii se așezau pe canapele îmbrăcate în piele, lângă instalații de sunet destul de moderne și ascultau până nu mai puteau înregistrări deja legendare: Borges citind din Borges, García Márquez citind din García Márquez, León de Greiff citind din León de Greiff. Pe atunci, toți vorbeau despre Silva și opera lui, pentru că în acel început de 1996 avea să se comemoreze un veac de la sinuciderea lui. „În acest an“, citisem în editorialul unui ziarist faimos, „i se vor înălța statui în tot orașul și toți politicienii vor vorbi pe rupte despre el, și toată lumea va umbla recitând *Nocturno* și toți vor duce flori la Casa de Poesía. Lui Silva, oriunde s-ar afla, toate astea i se vor părea interesante: această societate nedemnă care l-a umilit atât de mult, care l-a arătat cu degetul de câte ori a avut ocazia, acum îl omagiază ca pe un președinte. Clasei noastre conducătoare, mincinoasă și ipocrită, i-a plăcut mereu să-și atribuie merite culturale. Așa se va întâmpla și cu Silva: se vor folosi de memoria lui. Iar adevărații lui cititori se vor întreba, cât e anul de lung, de ce naiba nu-l lasă în pace“. Nu e imposibil să fi avut

editorialul acesta în minte (într-o parte ascunsă a minții, la capătul ei, la capătul capătului, în arhiva lucrurilor nefolositoare) atunci când am ales acel loc și nu oricare altul pentru a-l duce pe Laverde.

Am parcurs drumul în tăcere, uitându-ne la betonul crăpat al trotuarului sau la dealurile de un verde închis care se înălțau în depărtare, înconjurate de eucalipți și de stâlpi de telegraf arătând ca solzii unui monstru Gila. La intrare, după ce am urcat treptele de piatră, Laverde m-a lăsat pe mine să intru primul: nu mai fusese niciodată într-un asemenea loc și manifesta neîncrederea, suspiciunea unui animal care se trezește într-un mediu periculos. În camera cu canapele se aflau doi elevi la colegiu, o pereche de adolescenți care ascultau aceeași înregistrare și din când în când se priveau și izbucneau într-un râs obscen, și un bărbat la costum și cravată, ținând o geantă spălăcită pe genunchi și sforăind fără rușine. I-am explicat ce voiam unei angajate, o femeie fără îndoială obișnuită cu cereri mult mai ciudate, iar ea s-a uitat la mine cu ochii ei de chinezoaică, a părut să mă identifice sau să-și aducă aminte de mine ca de unul care venea des pe acolo și mi-a întins mâna.

„Bine, ia să văd“, a zis fără chef. „Ce vreți să ascultați?“

Laverde i-a dat caseta de parcă ar fi predat armele, și în timp ce făcea gestul i-am văzut degetele pătate cu albastrul cretei de la biliard. Femeia i-a arătat un fotoliu și el s-a dus să se așeze, ascultător cum nu-l văzusem niciodată; și-a pus căștile, s-a lungit și a închis ochii. Încercând să-mi găsesc ceva de făcut în minutele de așteptare, mâna mea s-a îndreptat spre poemele lui Silva, de parcă nu ar fi fost înregistrări pe alese (poate că cedasem superstiției legate de aniversări). M-am așezat și eu

într-un fotoliu, mi-am pus căștile și mi le-am potrivit, cu senzația că mă plasam dincolo sau dincoace de viața reală, că începeam să trăiesc într-o altă dimensiune. Și când am început să aud *Nocturno*, când o voce pe care nu am reușit să o recunosc – baritonală, aproape melodramatică – a citit acel prim vers pe care orice columbian l-a zis o dată-n viață cu voce tare, mi-am dat seama că Ricardo Laverde plângea. „O noapte îmbibată de miresme“, zicea vocea baritonală în timp ce în fundal se auzea un pian, iar la câțiva pași de mine Ricardo Laverde, fără să audă versurile pe care le auzeam eu, își trecea dosul palmei peste ochi, apoi mâneca. „Și de șoapte și de aripi cântând în strună.“ Umerii lui Ricardo Laverde au început să tremure; și-a lăsat capul în piept și a împreunat mâinile de parcă s-ar fi rugat. „Și-a ta umbră tremurândă și subțire“ zicea Silva prin vocea baritonului melodramatic. „Și-a mea umbră născocită de la razele de lună.“ Nu știam dacă să mă uit sau nu la Laverde, dacă să-l las cu durerea lui sau să mă duc și să-l întreb ce e cu el. Îmi amintesc că m-am gândit că aș fi putut cel puțin să-mi dau căștile jos, o metodă ca oricare alta de a crea o punte între Laverde și mine, de a-l invita să-mi vorbească; și-mi amintesc că am făcut exact pe dos, am preferat să rămân învăluit în siguranța și liniștea date de înregistrare, acolo unde melancolia poemului lui Silva mă întrista fără riscuri. M-am gândit că tristețea lui Laverde era plină de riscuri, m-am temut de tot ceea ce ar fi putut conține acea tristețe, dar n-am avut suficientă prezență de spirit cât să-mi dau seama ce se întâmplase. Nu mi-am amintit de femeia pe care o așteptase Laverde, nu mi-am amintit numele ei, nu am asociat-o cu accidentul din El Diluvio, ci am stat pur și simplu la locul meu, în fotoliu, cu căștile puse, încercând să nu tulbur tristețea lui

Ricardo Laverde, ba chiar am închis ochii pentru a nu-l deranja cu privirea mea indiscretă, pentru ca el să aibă parte de cât mai multă intimitate posibilă în acel loc public. În capul meu, și numai în capul meu, Silva zicea „Și se făceau o singură umbră lungă“. În lumea mea fără zgomote, plină de vocea baritonală și de cuvintele lui Silva și de pianul decadent ce le învăluia am rămas o vreme ce acum îmi pare îndelungată. Cei care ascultă poezii știu că așa ceva se poate întâmpla – timpul marcat de versuri ca de un metronom și totodată alungit și dispersat și confuz ca timpul din vise.

Când am deschis ochii, Laverde nu mai era acolo.

„Unde a plecat?“, am zis cu căștile încă pe urechi. Vocea mea a ajuns până la mine ca de la mare depărtare și atunci am reacționat absurd, mi-am scos căștile și am repetat întrebarea, de parcă angajata n-ar fi auzit din prima.

„Cine?“, m-a întrebat ea.

„Prietenul meu“, am zis. Era prima dată când îi ziceam așa, și brusc m-am simțit ridicol: nu, Laverde nu era prietenul meu. „Cel care a stat acolo.“

„A, habar n-am. N-a zis nimic“, a răspuns angajata. S-a întors și s-a uitat la casetofon; suspicioasă, ca și cum eu aș fi reclamat ceva, a adăugat: „Și să știi că și-a luat caseta. Poți să-l întrebi, dacă vrei“.

Am ieșit din încăpere și am dat o tură prin preajmă. Casa în care José Asunción Silva locuise în ultimii săi ani de viață avea în centru un patio scăldat în lumină, despărțit de holurile care-l înconjurau prin ferestre subțiri de sticlă, care nu existau când trăia poetul și care aveau rolul de a-i proteja de ploaie pe vizitatori. Pașii mei sunau fără ecou pe acele holurile tăcute. Laverde nu era în bibliotecă, nici așezat pe vreuna dintre

băncile de lemn, nici în sala de conferințe. Probabil că ieșise. M-am îndreptat către ușa îngustă de la ieșire, am trecut pe lângă un paznic în uniformă maro (își ținea chipiul într-o parte, ca un mardeiaș din filme), am trecut pe lângă încăperea în care, cu o sută de ani în urmă, poetul își trăsese un glonț în piept, iar când am ieșit în strada 14, am văzut că soarele se ascunsese după edificiile de pe Carrera Séptima, am văzut cum lămpile de iluminat începeau să arunce o lumină timidă și l-am văzut pe Ricardo Laverde, cu capul aplecat și înfășurat în paltonul lui lung, la două străzi de unde mă aflam eu, îndreptându-se către sala de biliard. Mi-a trecut prin minte „Și se făceau o singură umbră lungă“; în mod cu totul absurd, versul îmi revenise în memorie. Și exact în clipa aceea am văzut pe trotuar o motocicletă pe care nu o observasem până atunci. Poate că am văzut-o pentru că cei doi oameni de pe motocicletă s-au mișcat, chiar dacă foarte puțin: cel de pe locul din spate și-a pus picioarele pe scărițe și și-a afundat o mână în sânul gecii. Amândoi purtau cască, bineînțeles, și vizierele erau întunecate, desigur, un mare ochi dreptunghiular în mijlocul capului enorm.

L-am strigat pe Laverde, dar nu pentru că aș fi știut deja că urma să i se întâmple ceva, nu pentru că aș fi vrut să-l atenționez – în acel moment, intenția mea era să-l ajung din urmă, să-l întreb dacă se simte bine, poate să mă ofer să-l ajut. Dar Laverde nu m-a auzit. Am început să merg tot mai repede, ferind trecătorii de pe trotuarul de două palme lățime, mergând pe stradă când era cazul, pentru a înainta cât mai repede și gândindu-mă încontinuu la „Și se făceau o singură umbră lungă“, sau mai degrabă suportând versul așa cum suportăm un refren de care nu putem scăpa. La colțul șoselei Cuarta, traficul

dens înainta lent, în șir indian, către bulevardul Jiménez. Am găsit un loc pe unde să trec strada, prin fața unui autobuz verde ale cărui faruri abia aprinse dădeau viață prafului de pe stradă, fumului de eșapament și unei burnițe ce tocmai se pornise. La asta mă gândeam, la ploaia de care trebuia să mă adăpostesc în curând, când l-am ajuns pe Laverde, sau mai bine zis am reușit să ajung atât de aproape de el încât am putut vedea cum ploaia îi întuneca umerii paltonului. „O să fie totul bine“, am zis; o frază stupidă, pentru că nu știam ce era *totul* și cu atât mai puțin dacă o să fie bine sau nu. Ricardo s-a uitat la mine cu fața descompusă de durere. „Elena era acolo“, mi-a zis. „Unde?“ l-am întrebat. „În avion“, mi-a răspuns el. Cred că atunci, într-un scurt moment de confuzie, Aura a avut numele de Elena, sau mi-am imaginat-o pe Elena cu chipul și trupul însărcinat ale Aurei și mai cred că în acel moment am simțit ceva nou, ceva ce nu era frică, încă nu, dar aducea mult cu frica. Atunci am văzut motocicleta coborând în stradă ca un cal care se cabrează, am văzut-o accelerând și apropiindu-se ca un turist ce caută o adresă și exact în momentul în care l-am luat pe Laverde de braț, când mâna mea i-a prins mâneca paltonului în dreptul cotului stâng, am văzut capetele fără față care se uitau la noi și pistolul îndreptat atât de firesc spre noi încât părea o proteză metalică, și am văzut cele două focuri, am auzit împușcăturile și am simțit acut dispariția aerului. Îmi amintesc că ridicasem un braț pentru a mă apăra chiar înainte de a-mi simți trupul neașteptat de greu. M-au lăsat picioarele. Laverde s-a prăbușit la pământ și am căzut odată cu el, amândouă trupurile prăbușindu-se fără zgomot, și lumea a început să țipe și auzul mi-a fost cuprins de un zumzet continuu. Un bărbat s-a apropiat de Laverde și a încercat să-l ridice și-mi amintesc că m-a

surprins faptul că un altul a sărit să mă ajute pe mine. *Sunt bine*, am zis sau cred că am zis, *n-am nimic*. De jos, am văzut cum cineva a luat-o la goană pe stradă, dând din mâini ca un naufragiat, și apoi s-a oprit dinaintea unei camionete albe ce a apărut de după colț. Am rostit numele lui Ricardo o dată, de două ori; am simțit o căldură în burtă, mi-a trecut prin cap că poate mă pișasem pe mine, dar imediat mi-am dat seama că nu urină era ceea ce îmi îmbiba tricoul gri. Apoi mi-am pierdut cunoștința, însă o ultimă imagine continuă să rămână clară în memoria mea: imaginea trupului meu ridicat pe brațe și efortul oamenilor care mă așezau în mașină, lângă Laverde, ca o umbră lângă altă umbră, lăsând pe caroserie o pată de sânge care, la acea oră și în lumina slabă, era neagră precum cerul nopții.

II

Niciodată nu va fi unul dintre morții mei

Știu, chiar dacă nu-mi amintesc, că glonțul mi-a străpuns burta, fără să atingă vreun organ, dar vătămând nervi și tendoane și oprindu-se în osul șoldului, la o palmă de șira spinării. Mai știu și că am pierdut mult sânge și în ciuda presupusei universalități a grupei mele sanguine, rezervele din spitalul San José erau foarte mici în perioada aceea, sau poate că cererea din partea societății aflate în plină criză era foarte mare, așa că tatăl meu și sora mea au trebuit să doneze sânge ca să-mi salveze viața. Știu că am avut noroc. Asta mi-au zis cu toții, imediat ce au avut ocazia, dar oricum știu, știu instinctiv. Ideea că am avut noroc, asta chiar îmi amintesc, a fost unul dintre primele semne că-mi revenisem în simțiri. În schimb, nu-mi amintesc cele trei zile de operație: au dispărut cu totul, șterse de anestezia intermitentă. Nu-mi amintesc ce halucinații aveam, dar știu că aveam; nu-mi amintesc că am căzut din pat când una dintre ele m-a făcut să mă agit și, deși nu-mi amintesc când m-au legat de pat ca nu cumva să mai cad, îmi amintesc foarte bine senzația violentă de claustrofobie, de conștientizare cumplită a propriei vulnerabilități. Îmi amintesc febra,

sudoarea care-mi scălda trupul în timpul nopților și le obliga pe infirmiere să schimbe așternutul, rănile pe care mi le-am făcut în gâtlej și la colțul buzelor când am încercat să-mi smulg tubul de oxigen; îmi amintesc de sunetul vocii mele când țipam și știu, dar nici asta nu-mi amintesc, că țipetele mele îi înspăimântau pe ceilalți pacienți din salon. Ei s-au plâns, sau poate familiile lor, iar infirmierele m-au mutat într-un alt salon, iar în acea încăpere, în timpul unui scurt acces de luciditate, am întrebat de Ricardo Laverde și am aflat (nu mai știu de la cine) că murise. Nu cred că am fost trist cu adevărat, sau poate confund, și mereu am confundat de atunci, tristețea dată de veste cu plânsul provocat de durere și oricum, știu că acolo, pe când făceam totul ca să supraviețuiesc, văzând gravitatea situației în care mă aflam reflectată pe chipurile preocupate ale celor din jurul meu, nu aveam cum să mă gândesc prea mult la cel care murise. Nu-mi amintesc sub nici o formă să-l fi învinovățit vreo clipă pentru ceea ce mi se întâmplase.

Mai târziu, da. L-am blestemat pe Ricardo Laverde, am blestemat clipa în care ne-am cunoscut și nu mi-a trecut niciodată prin minte că Laverde nu era direct responsabil de nefericirea mea. M-am bucurat că murise: speram să fi murit în chinuri, să fi plătit astfel pentru durerile mele. Dintre cețurile conștiinței mele intermitente, răspundeam monosilabic la întrebările părinților mei. L-ai cunoscut la biliard? Da. N-ai știut ce făcea, dacă se ocupa cu lucruri necurate? Nu. De ce l-au ucis? Nu știu. De ce l-au ucis, Antonio? Nu știu, nu știu. Antonio, de ce l-au omorât? Nu știu, nu știu, nu știu. Întrebarea era repetată cu insistență și răspunsul meu era mereu același și mi-am dat seama destul de repede că întrebarea nu avea nevoie de răspuns: era mai degrabă o lamentație. În noaptea când a fost

împușcat Ricardo Laverde s-au mai comis șaptesprezece asasinate, în diverse zone ale orașului și cu metode diferite, dintre care mi-au rămas în memorie cazul lui Neftalí Gutiérrez, taximetrist, omorât cu o cheie de schimbat roți și al lui Alejandro Niño, mecanic auto, care a fost înjunghiat cu nouă lovituri de cuțit pe un teren viran din partea de vest a orașului. Uciderea lui Laverde era doar una printre celelalte crime și părea o sfidare sau aroganță să credem că nouă ni se cuvenea luxul de a primi un răspuns. „Ce-o fi făcut ca să-l omoare?“, mă întreba tatăl meu.

„Nu știu“, îi ziceam eu. „N-a făcut nimic.“

„Ceva trebuie să fi făcut“, zicea el.

„Oricum nu mai contează“, zicea mama.

„E drept. Ce mai contează…“, zicea tata.

Pe măsură ce reveneam la suprafață, ura față de Laverde a făcut loc urii față de propriul meu trup și față de ce simțea acesta. Și ura aceea de care nu mai scăpam s-a transformat în ură față de ceilalți, așa că într-o zi am hotărât că nu mai vreau să văd pe nimeni și mi-am dat părinții afară din spital, spunându-le să nu se întoarcă până nu încep să mă simt mai bine. „Dar suntem îngrijorați“, a zis mama, „vrem să avem grijă de tine“. „Eu nu vreau. Nu vreau s-aveți grijă de mine, nu vreau să mă-ngrijească nimeni. Vreau să plecați.“ „Și dacă o să ai nevoie de ceva? Dacă te-am putea ajuta, dar nu suntem aici?“ „N-am nevoie de nimic. Am nevoie doar să rămân singur. Vreau să stau singur.“ Vreau să gust singurătatea, m-am gândit atunci – un vers de León de Greiff, un alt poet pe care obișnuiam să-l ascult la Casa Silva; poezia ne sâcâie în cele mai neașteptate momente. „Vreau să gust singurătatea, n-am nevoie

de nimeni. Lăsați-mă singur.“ Da, asta le-am spus părinților mei: „Lăsați-mă singur“.

Un doctor mi-a explicat cum să folosesc aparatul pe care-l aveam la îndemână: când durerea devenea insuportabilă, mi-a zis, trebuia să apăs butonul o singură dată și o picătură de morfină mi-o alunga imediat. Dar aveam o doză limitată. În prima zi, am epuizat doza întreagă în mai puțin de un sfert din timpul cât trebuia să-mi ajungă (am apăsat butonul ca un copil care descoperă comenzile unui joc video), iar orele care au urmat mi-au rămas în minte drept cele mai infernale din viața mea. Și astfel, cu halucinațiile date de dureri și de morfină, au trecut zilele mele de convalescență. Dormeam pe rupte, fără un orar prestabilit, ca deținuții din cărți; imediat ce deschideam ochii, vedeam mereu un peisaj străin, a cărui caracteristică ciudată era aceea că nu avea niciodată nimic familiar, că întotdeauna mi se părea că-l văd pentru prima dată. La un moment dat, fără să pot preciza când anume, în acel peisaj și-a făcut apariția Aura; o vedeam așezată pe canapeaua maro când deschideam ochii, uitându-se la mine cu nesfârșită milă. A fost o senzație cu adevărat nouă (sau poate că nou era gândul că se uita la mine și mă îngrijea o femeie care aștepta s-o nască pe fetița noastră), dar nu cred că m-am gândit atunci la așa ceva.

Nopțile. Îmi amintesc nopțile. Teama mea de întuneric a apărut în ultimele zile de spitalizare și avea să dispară abia după un an: seara, la șase și jumătate, când întunericul se lasă brusc peste Bogotá, inima se apuca să-mi bată nebunește și la început a fost nevoie de efortul conjugat al mai multor doctori pentru a mă convinge că nu eram pe punctul de a face un infarct. Lunga noapte din Bogotá – durează întotdeauna mai mult de unsprezece ore, indiferent de anotimp și cu atât mai

puțin de starea sufletească a celor care o îndură – era de-a dreptul insuportabilă în spital, acolo unde viața nocturnă era marcată de coridoarele albe luminate încontinuu, de penumbrele aruncate de neon în saloanele albe; dar în dormitorul din apartamentul meu, bezna era desăvârșită, luminile de pe stradă nu ajungeau până la etajul zece și spaima pe care o simțeam la gândul că m-aș fi putut trezi într-un întuneric total mă făcea să dorm cu lumina aprinsă, ca în copilărie. Aura a suportat nopțile cu lumină mai bine decât mi-aș fi închipuit, uneori apelând la o mască de dormit asemănătoare cu cele oferite în avion, dacă vrei să ai parte de un întuneric al tău, alteori renunțând la somn și aprinzând televizorul pentru a urmări o emisiune de publicitate, amuzându-se cu aparatele care tăiau orice fel de fructe sau cu cremele care făceau să dispară orice urmă de grăsime din corp. Propriul ei corp, desigur, se transforma; o fetiță pe nume Leticia creștea în el, dar eu nu eram capabil să-i ofer atenția pe care o merita. În mai multe nopți, m-am trezit dintr-un coșmar absurd: locuiam iarăși în casa părinților mei, dar de data aceasta împreună cu Aura și soba cu gaz exploda dintr-odată și mureau toți din familie și îmi dădeam seama de asta și nu puteam face nimic. Și, fără să-mi pese de cât era ceasul, sunam de fiecare dată la părinții mei, numai pentru a mă convinge că nu se întâmplase nimic în realitate, că visul continua să fie un vis. Aura încerca să mă liniștească. Se uita la mine, o simțeam cum se uită la mine. „Nu-i nimic“, ziceam eu. Și abia în zori reușeam să dorm câteva ceasuri, cuibărit în mine însumi, ca un câine speriat de artificii, întrebându-mă de ce în vis nu apare niciodată Leticia, de ce e ea îndepărtată din vis.

Lunile care au urmat mi-au rămas în minte ca o perioadă de temeri uriașe și de mici neajunsuri. Pe stradă aveam brusc senzația clară că sunt urmărit. Vătămările provocate de glonț aveau să mă oblige să folosesc cârje luni de zile. O durere nouă pentru mine a apărut la piciorul stâng, asemănătoare celei pe care o simt cei ce sunt pe punctul de a face o criză de apendicită. Doctorii mi-au vorbit despre ritmul de creștere a nervilor și de cât ar mai fi fost nevoie pentru a reveni la o oarecare autonomie, iar eu îi ascultam fără să înțeleg, sau fără să înțeleg că vorbeau despre mine; altundeva, departe de unde mă aflam, soția mea asculta explicațiile altor medici despre ceva cu totul și cu totul diferit și lua pastile de acid folic și i se făceau injecții cu cortizon pentru a dezvolta plămânii micuței (în familia Aurei existau antecedente de nașteri premature). Burta ei se schimba fără ca eu să-mi dau seama. Aura îmi așeza palma lângă buricul proeminent. „Acolo, acolo e. Ai simțit?“ „Ce trebuie să simt?“ întrebam eu. „Nu știu, e ca un fluture, niște aripioare care-ți ating pielea. Nu știu dacă mă înțelegi.“ Îi ziceam că da, că o înțeleg perfect, chiar dacă era o minciună.

Nu simțeam nimic, eram absorbit, spaima mă absorbea. Îmi imaginam fețele asasinilor, ascunse sub vizieră; răsunetul împușcăturilor și țiuitul continuu din timpanele mele rănite, apariția bruscă a sângelui. Nici măcar acum, în timp ce scriu, nu reușesc să rememorez toate aceste detalii fără ca o spaimă rece să mi se strecoare în suflet. Spaima, în limbajul fantastic al terapeutului la care am fost după ce au apărut problemele, se numea stres post-traumatic și după el avea legătură cu atentatele devastatoare care avuseseră loc în perioada care se încheiase de curând. „Așa că nu trebuie să-ți faci griji dacă ai probleme în viața intimă“, mi-a zis terapeutul (a folosit chiar

aceste cuvinte: *viața intimă*). Am tăcut mâlc. „Corpul tău se luptă cu ceva grav“, a continuat el. „Trebuie să se concentreze și să elimine tot ce nu e necesar. Libidoul dispare primul, înțelegi? Așa că stai liniștit. E o disfuncție firească.“ Am continuat să tac. *Disfuncție* – cuvântul mi s-a părut urât, mi s-a părut că sunetele lui se izbeau între ele, că urâțeau totul în jur și m-am gândit că despre așa ceva nu o să vorbesc niciodată cu Aura. Medicul a continuat să vorbească, nu se mai oprea din vorbit. Teama era boala cel mai des întâlnită la locuitorii de vârsta mea din Bogotá, zicea. Cazul meu, zicea, nu avea nimic deosebit: avea să-mi treacă probabil, așa cum le trecuse tuturor celor care-i călcaseră pragul cabinetului. Îmi spunea toate astea. Nici o clipă nu și-a dat seama că nu mă interesa explicația rațională sau statistică a acelor palpitații violente, a transpirației instantanee care în alt context ar fi fost comică de-a dreptul, ci că aveam nevoie de cuvântul magic care să alunge palpitațiile și transpirația, mantra care să mă facă să dorm bușteан.

M-am obișnuit cu rutina mea de pasăre de noapte: după ce un zgomot sau iluzia unui zgomot îmi alunga somnul (lăsându-mă pradă durerii de picior), îmi căutam cârjele, mă duceam în sufragerie, mă așezam în fotoliu și stăteam acolo uitându-mă la mișcările nopții pe colinele capitalei, la luminile verzi și roșii ale avioanelor vizibile când cerul era senin, la bruma care se depunea pe ferestre ca o umbră albă în diminețile reci. Dar nu numai nopțile mi-au fost date peste cap, ci și zilele. După ce s-a întâmplat cu Laverde, luni în șir era suficient zgomotul unei țevi de eșapament sau al unei uși trântite, ba chiar și al unei cărți mai groase căzând într-un fel anume pe o suprafață anume, ca să mă cuprindă anxietatea și paranoia. Adeseori, aparent fără vreun motiv, izbucneam în plâns. Lacrimile îmi

țâșneau pe neașteptate: la masa din bucătărie, de față cu părinții mei sau cu Aura, sau la o întâlnire cu prietenii, și rușinea se adăuga bolii. La început, era mereu cineva care se repezea să mă îmbrățișeze, erau și cuvintele cu care consolezi un copil: „A trecut, Antonio, gata, a trecut“. Cu timpul, apropiații mei s-au obișnuit cu accesele mele de plâns și cuvintele de consolare nu s-au mai auzit, îmbrățișările au dispărut și atunci rușinea s-a făcut și mai mare, căci era evident că în loc să le stârnesc milă eram de-a dreptul ridicol. Cu necunoscuții, cei care nu se simțeau obligați să fie atenți cu mine, a fost și mai rău. În timpul unuia dintre primele cursuri pe care le-am ținut după ce am revenit la catedră, un student m-a întrebat despre teoriile lui Von Ihering. „Justiția“, am început eu să zic, „are o dublă bază evolutivă: lupta individului pentru ca drepturile sale să fie respectate și lupta Statului pentru a impune, în rândul instituțiilor, ordinea necesară“. „Atunci“, m-a întrebat un alt student, „putem spune că omul care reacționează, simțindu-se amenințat sau nedreptățit, este adevăratul creator al Dreptului?“. Și eu eram gata să le vorbesc de timpurile când Dreptul era asimilat religiei, de vremurile îndepărtate când distincția între moral, sănătos, public și personal încă nu exista, dar n-am mai apucat. Mi-am acoperit ochii cu cravata și am izbucnit în plâns. Am întrerupt cursul. Ieșind, l-am auzit pe student zicând: „Bietul de el. Nu mai scapă de asta“.

Nu a fost ultima dată când aveam să aud așa ceva. Într-o noapte, Aura s-a întors târziu de la o întâlnire cu prietenele, de la ceea ce la noi în oraș e denumit printr-un anglicism, *shower*, un șuvoi de cadouri pentru viitoarea mamă. A intrat cu grijă, ca nu cumva să-mi tulbure somnul, dar m-a găsit treaz și luându-

mi notițe despre acel Von Ihering care-mi stârnise criza. „De ce nu încerci să dormi?“ mi-a zis, dar nu pe un ton întrebător. „Lucrez“, i-am zis, „termin și mă culc“. Îmi amintesc cum și-a dat jos paltonul subțire (nu, nu era un palton, mai degrabă un trenci), l-a așezat pe spătarul scaunului de răchită, s-a sprijinit de canatul ușii trecându-și o mână pe sub burta imensă, iar cealaltă prin păr, un preludiu bine gândit, așa cum fac oamenii când nu vor să spună ce urmează să spună, când încă mai așteaptă o minune care să-i scape de acea corvoadă. „Ne vorbește lumea“, a zis Aura.

„Cine?“

„La universitate. Nu știu, oamenii, studenții.“

„Profesorii?“

„Nu știu. Studenții sigur. Hai în pat și-ți povestesc.“

„Nu acum“, i-am zis. „Mâine. Acum am de lucru.“

„E trecut de doișpe“, a zis Aura. „Amândoi suntem obosiți. Se vede că ești obosit.“

„Am de lucru. Trebuie să-mi pregătesc cursul.“

„Dar ești obosit. Și să nu dormi nu te ajută deloc la curs.“ A tăcut o clipă, m-a privit în lumina galbenă a bucătăriei și a zis: „Astăzi n-ai ieșit deloc, nu-i așa?“.

N-am răspuns.

„N-ai făcut baie“, a continuat ea. „Nu ți-ai schimbat hainele, ai stat toată ziua închis în casă. Oamenii zic că accidentul te-a schimbat, Antonio, și eu le zic că bineînțeles că te-a schimbat, trebuie să fie tâmpiți să nu înțeleagă, cum să nu te schimbe? Dar nu-mi place ceea ce văd, dacă vrei să fiu sinceră.“

„Nu trebuie să fii“, am repezit-o. „Nimeni nu ți-a cerut asta.“

Discuția s-ar fi putut încheia în clipa aceea, însă Aura și-a dat seama de ceva, am văzut pe chipul ei toate semnele care apar

când cineva tocmai își dă seama de ceva, apoi mi-a pus o singură întrebare: „Mă așteptai?“.

Iarăși nu i-am răspuns. „Așteptai să ajung acasă?“ a insistat ea. „Ți-ai făcut griji?“

„Îmi pregăteam cursul“, i-am spus privind-o în ochi. „Se pare că nici asta nu mai am voie să fac.“

„Erai îngrijorat“, mi-a zis. „De-asta nu te-ai culcat.“ Apoi a adăugat: „Antonio, Bogotá nu e un oraș sub asediu. Nu zboară gloanțe peste tot prin aer și nu o să ni se întâmple tuturor ce ți s-a întâmplat ție“.

Nu știi ce vorbești, am vrut să-i zic, tu ai crescut în altă parte. Nu avem nimic în comun, am mai vrut să-i zic, nu ai cum să înțelegi, nimeni nu-ți poate explica, nici măcar eu. Dar n-am reușit să rostesc aceste cuvinte.

„Nimeni nu crede că i se poate întâmpla orice, oricui“, am zis în schimb. Am fost surprins de cât de tare vorbeam, deși nu avusesem de gând să ridic vocea. „Nimeni nu era îngrijorat că nu vii. Nimeni nu crede că te poate lovi o bombă cum s-a întâmplat la Tres Elefantes, sau la DAS, pentru că tu nu lucrezi la DAS, nici bomba din Centro 93, pentru că tu nu-ți faci cumpărăturile de la Centro 93. Mai mult, perioada aceea a trecut, nu-i așa? Așa că nimeni nu crede că ți se va întâmpla așa ceva, Aura. Ar însemna să fim cârcotași, nu-i așa? Și noi nu suntem cârcotași, corect?“

„De ce ești așa?“, a zis Aura. „Eu…“

„Îmi pregătesc cursul“, i-am tăiat-o. „E prea mult pentru tine să înțelegi asta? În loc să spui tâmpenii în miez de noapte, n-ar fi mai bine să te duci să te culci și să nu mă mai bați la cap, să scap și eu odată dracului de prostia asta de curs?“

Dacă-mi amintesc bine, în acel moment ea nu s-a îndreptat către camera mea, ci s-a dus mai întâi la bucătărie și am auzit cum a deschis și a închis frigiderul și apoi o ușă, una dintre acele uși de dulăpior pe care e suficient să le atingi puțin și se închid singure. Și în toată seria aceea de sunete domestice (prin care urmăream mișcările Aurei, mi le imaginam pe rând) era o familiaritate supărătoare, un soi de intimitate enervantă, ca și cum Aura, în loc să fi avut grijă de mine în toate acele săptămâni și să fi urmărit însănătoșirea mea, îmi invadase spațiul fără să-mi fi cerut voie. Am văzut-o ieșind din bucătărie cu un pahar în mână: în el era un lichid de o culoare violentă, unul dintre acele sucuri acidulate care-i plăceau ei, nu mie. „Știi cât cântărește?“ m-a întrebat.

„Cine?“

„Leticia“, a zis. „Am analizele, fetița e uriașă. Dacă nu se naște într-o săptămână, trebuie să fac cezariană.“

„Într-o săptămână“, am zis.

„Analizele au ieșit bune“, a zis Aura.

„Ce bine“, am zis eu.

„Nu vrei să știi cât cântărește?“ a întrebat ea.

„Cine?“ am întrebat-o.

Mi-o amintesc nemișcată în mijlocul sufrageriei, la distanță egală de ușa de la bucătărie și de pragul holului, într-un fel de tărâm al nimănui.

„Antonio“, mi-a zis, „nu e rău să-ți faci griji. Numai că la tine e bolnăvicios aproape. Atâta grijă nu e bună. Și atunci încep eu să-mi fac griji“.

A lăsat paharul cu suc pe masă și s-a închis în baie. Am auzit-o deschizând robinetul ca să umple cada; mi-am imaginat-o plângând în tot acest timp, acoperindu-și suspinele cu

zgomotul apei care curge. Când m-am dus să mă culc, Aura tot în cadă, în locul acela unde burta ei nu mai era o povară, un loc lipsit de gravitație și fericit. Am adormit fără să o mai aștept, iar de dimineață am ieșit pe când ea încă dormea. Mărturisesc că m-am gândit că de fapt Aura nu dormea, ci se prefăcea că doarme pentru a nu-și lua la revedere de la mine. M-am gândit că soția mea mă ura în momentele acelea. M-am gândit, simțind ceva ce aducea mult cu teama, că ura ei era justificată.

Am ajuns la universitate cu câteva minute înainte de șapte. Noaptea nedormită îmi apăsa ochii și umerii. Obișnuiam să stau în afara clasei până când soseau studenții, sprijinit de balustrada de piatră din vechiul hol și să intru numai atunci când era evident că mare parte dintre ei sosiseră; dar în acea dimineață, poate din cauza durerii de mijloc, poate pentru că stând așezat cârjele atrăgeau atenția mai puțin, m-am hotărât să intru și să aștept stând jos. Dar n-am apucat nici măcar să mă apropii de scaunul meu: mi-a atras atenția un desen de pe tablă și, când am întors capul ca să-l văd mai bine, m-am trezit în fața unui cuplu desenat într-o poziție obscenă. Penisul lui era lung cât brațul; fața ei nu avea trăsături, era doar un cerc de cretă din care ieșea un păr lung. Sub desen era o explicație scrisă cu litere de tipar:

Profesorul Yammara o inițiază în Drept.

Am simțit că amețesc și nu cred că și-a dat nimeni seama. „Cine a fost?“ am zis ridicând vocea, dar nu-mi amintesc ca tonul să-mi fi ieșit la fel de ridicat pe cât aș fi vrut. Chipurile studenților mei nu mai aparțineau cuiva anume: se goliseră de orice conținut; erau numai cercuri de cretă, ca fața femeii din

desen. M-am îndreptat către trepte cât de repede îmi permitea pasul meu șchiopătat, și când am început să le cobor, când am trecut prin dreptul desenului înțeleptului Caldas, nu mai eram stăpân pe mine însumi. Legenda spune că învățatul Caldas, unul dintre făuritorii independenței noastre, coborând aceste trepte în drum spre eșafod, s-a aplecat și a luat o bucată de cretă, iar călăii l-au văzut desenând pe varul peretelui un oval tăiat pe orizontală de o linie: *O lungă și neagră plecare*. Pe lângă acea hieroglifă neverosimilă și absurdă și fără-ndoială apocrifă, am trecut cu inima gata să-mi sară din piept și cu mâinile, palide și asudate, strângând cu putere mânerele cârjelor. Cravata mă strângea de gât. Am ieșit din universitate și am continuat să merg, fără să dau prea mare atenție străzilor pe care le străbăteam, nici oamenilor ce-mi atingeau hainele, până când au început să mă doară brațele. În partea de nord a parcului Santander, mimul care era întotdeauna acolo a început să mă urmeze, să imite mersul meu greoi și mișcările mele neîndemânatice, ba chiar și gâfâiala mea. Purta un costum negru, plin de nasturi, avea fața vopsită în alb, fără vreun machiaj de altă culoare, și își mișca brațele cu atâta naturalețe, încât chiar și eu am avut senzația că văd dintr-odată cârjele acelea fictive. Acolo, în timp ce formidabilul actor ratat își bătea joc de mine și stârnea râsul trecătorilor, m-am gândit pentru prima dată că viața mea se face praf și că Leticia, biată ignorantă, a găsit cel mai prost moment pentru a veni pe lume.

Leticia s-a născut într-o dimineață de august. Ne petrecuserăm noaptea la clinică, pregătindu-ne pentru operație, și în încăpere – Aura în pat, eu pe canapeaua destinată însoțitorilor – s-a petrecut un soi de inversare sinistră a unei alte încăperi, a altor momente. Când asistentele au venit după

ea, Aura era deja cu mintea dusă de la medicamente și ultimul lucru pe care mi l-a spus a fost acesta: „Cred că mănușa într-adevăr era a lui O.J. Simpson“. Mi-ar fi plăcut să o iau de mână; să nu am cârjele și să o iau de mână, i-am și spus, dar era deja inconștientă. Am urmat-o pe coridoare și în ascensoare în timp ce asistentele îmi spuneau stai liniștit, tăticule, că totul va fi foarte bine, iar eu mă întrebam cu ce drept mă numeau femeile alea tăticule, ca să nu mai vorbim că-și mai dădeau și cu părerea despre viitor. Apoi, din fața uriașelor uși batante ale sălii de operație, m-au dus într-o sală de așteptare ce părea mai degrabă un hol, cu trei scaune și o masă cu reviste. Mi-am sprijinit cârjele într-un colț, lângă fotografia, sau mai bine zis afișul, unui băiat rozaliu care zâmbea fără dinți, îmbrățișând o floarea-soarelui imensă, pe fondul unui cer albastru. Am deschis o revistă veche și am încercat să-mi omor timpul cu un rebus: *Loc de treierat*. *Fratele lui Onan*. *Oameni molâi, mai ales când vine vorba de disimulat*. Dar nu reușeam decât să mă gândesc la femeia care dormea acolo, înăuntru, în timp ce un bisturiu îi deschidea pielea și carnea, purtat de mâinile înmănușate care aveau să intre în trupul ei pentru a o scoate de acolo pe fetița mea. Să fie grijulii mâinile acelea, mi-am zis, să nu atingă ce nu trebuie atins. Să nu-ți facă rău, Leticia, și să nu te sperii, pentru că nu ai de ce să te temi. Eram în picioare când a ieșit un bărbat tânăr care mi-a zis fără să-și dea masca jos: „Cele două prințese sunt foarte bine“. Nici nu mi-am dat seama când mă ridicasem de pe scaun și piciorul începuse să mă doară, așa că m-am așezat la loc. Mi-am dus rușinat mâinile la față; nimănui nu-i place să plângă în văzul tuturor. *Oameni molâi*, m-am gândit, *mai ales când vine vorba de disimulat*. Mai apoi, când am văzut-o pe Leticia într-un soi de piscină albastră

și translucidă, când în sfârșit am văzut-o adormită și bine înfășurată în scutece albe care chiar și de la distanță păreau călduțe, m-am gândit din nou la fraza aceea ridicolă. M-am concentrat asupra Leticiei. De la distanța aceea insuportabilă i-am văzut ochii fără gene, am văzut cea mai mică gură pe care o văzusem vreodată și mi-a părut rău că o culcaseră cu mâinile învelite, pentru că nu-mi imaginam nimic mai important în acea clipă decât să văd mâinile fetiței mele. Am știut că niciodată nu voi mai iubi pe altcineva atât de mult cât am iubit-o pe Leticia în acel moment, că nimeni nu va însemna vreodată pentru mine ce a însemnat atunci acea necunoscută abia sosită.

N-am mai dat pe strada 14, iar pe la sala de biliard nici atât (am renunțat la joc cu totul: statul în picioare vreme îndelungată îmi agrava durerea până într-acolo încât devenea insuportabilă). Așa am pierdut o parte din oraș; sau, mai bine zis, mi s-a luat o parte din orașul meu. Mi-am imaginat un oraș unde străzile, trotuarele se închid încetul cu încetul pentru noi, ca încăperile din povestirea lui Cortázar, până când reușesc să ne expulzeze. „Ne simțeam bine și treptat am început să nu ne mai gândim“, zice fratele din povestirea aceea, după ce misterioasa prezență a ocupat încă o parte din casă. Și adaugă: „Poți trăi și fără să te gândești“[1]. E adevărat, se poate. După ce strada 14 mi-a fost luată – și după îndelungi tratamente și nenumărate amețeli, cu stomacul distrus de la medicamente – am început să nu mai suport orașul, să-mi fie frică de el, să mă simt amenințat de el. Lumea mi s-a părut un loc închis, sau viața mea o viață zidită; doctorul îmi vorbea despre frica mea de a ieși pe stradă, îmi arunca termenul *agorafobie* în față de parcă ar fi fost un obiect fragil pe care nu ai voie să-l scapi și îmi era greu să-i explic că dimpotrivă, pe mine mă tulbura o

claustrofobie violentă. Într-o zi, în timpul unei ședințe din care nu-mi amintesc nimic mai mult, doctorul mi-a sugerat un fel de terapie intimă care, după câte zicea, avusese rezultate bune la mai mulți pacienți.

„Dumneavoastră țineți un jurnal, Antonio?“

I-am zis că nu, că jurnalele mi s-au părut întotdeauna ridicole, o vanitate sau un anacronism: închipuirea că viața noastră ar conta.

Mi-a răspuns:

„Ar trebui să începeți unul. Nu un jurnal-jurnal, ci un carnețel de întrebări“.

„Întrebări“, am repetat eu. „Cum ar fi?“

„Cum ar fi ce pericole există cu adevărat în Bogotá. Care sunt șansele să vi se întâmple din nou ceea ce vi s-a întâmplat; dacă vreți, vă pot da unele statistici. Întrebări, Antonio, întrebări. De ce vi s-a întâmplat ceea ce vi s-a întâmplat și a cui e vina, dacă a fost sau nu a dumneavoastră. Dacă vi s-ar fi întâmplat într-o altă țară. Dacă vi s-ar fi întâmplat în alt moment. Dacă aceste întrebări au vreo relevanță. E important să distingem între întrebările care au relevanță și cele care nu au, Antonio, și a le pune pe hârtie este o metodă de a face distincția. Odată hotărât care sunt cele relevante și care sunt doar încercări stupide de a căuta explicații pentru ceea ce nu are explicație, puneți-vă alte întrebări: cum să vă faceți bine, cum să uitați fără să vă furați singur căciula, cum să vă recâștigați viața, cum să vă înțelegeți din nou cu oamenii care țin la dumneavoastră. Ce trebuie făcut pentru a nu mai simți frică sau pentru a simți o doză rezonabilă de frică, așa cum simte toată lumea. Ce e de făcut pentru a merge mai departe, Antonio. Multe dintre ele v-au trecut deja prin cap, desigur, dar e altceva când le vezi puse pe hârtie. Un

jurnal. Scrieți timp de cincisprezece zile, începând de azi, și apoi mai vorbim.“

Mi s-a părut o recomandare prostească, mai potrivită într-o carte de dezvoltare personală decât la un specialist cu tâmplele cărunte, cu biroul plin de hârtii cu antet, cu diplome în limbi străine pe pereți. Nu i-am spus nimic, bineînțeles, și nici nu a fost nevoie, pentru că s-a ridicat imediat în picioare și s-a dus la bibliotecă (cărțile cartonate, aranjate impecabil, fotografiile de familie, un desen infantil, înrămat și semnat indescifrabil). „Nu veți face nimic din toate astea, mi-am dat seama“, a zis în timp ce deschidea un sertar. „Vi se pare o tâmpenie tot ce vă spun. În fine, poate că așa o fi. Dar faceți-mi o favoare și luați asta.“ A scos un caiet cu spirală, la fel cu cele pe care le foloseam la școală, cu coperțile lor imitând ridicol pânza jeanșilor; a rupt patru, cinci, șase pagini de la început și s-a uitat la ultima pagină ca și cum ar fi vrut să se asigure că nu era nimic scris acolo; mi l-a dat, de fapt l-a așezat pe masă, în fața mea. L-am luat și, mai mult pentru ca să mă aflu în treabă, am început să-l răsfoiesc ca pe un roman. Era un caiet cu pătrățele: mereu am urât caietele cu pătrățele. Pe prima pagină se mai vedea încă urma scrisului de pe pagina ruptă, niște cuvinte fantomă. O dată, un cuvânt subliniat, litera „Y“. „Mulțumesc“, am zis și am ieșit. În noaptea aceea, în ciuda scepticismului inițial în ce privește strategia cu jurnalul, m-am încuiat în camera mea, am deschis caietul și am scris: *Dragă jurnalule*. Sarcasmul s-a prăbușit în gol. Am dat pagina și am încercat să încep:

?

Dar asta a fost tot. Am rămas câteva secunde lungi așa, cu creionul în aer și cu privirea fixată pe semnul solitar. Aura, care suferise întreaga săptămână din pricina unei răceli ușoare, dar deranjante, dormea cu gura deschisă. Am privit-o, am încercat să-i schițez trăsăturile, dar n-am reușit. Mi-am făcut în minte inventarul chestiunilor pe care le aveam de rezolvat în ziua următoare, printre care aceea de a o vaccina pe Leticia. Apoi am închis caietul, l-am pus în noptieră și am stins lumina.

Afară, la capătul nopții, lătra un câine.

Într-o zi din 1998, la puțin timp după sfârșitul Campionatului Mondial de Fotbal din Franța și cu puțin înainte ca Leticia să împlinească un an, așteptam un taxi, sus, la Parcul Național. Nu mai știu de unde veneam, știu doar că trebuia să ajung în partea de nord, la unul dintre nenumăratele controale prin care doctorii încercau să mă liniștească, să-mi spună că ritmul însănătoșirii mele era normal, că în curând piciorul meu avea să fie întocmai ca dinainte. Nu treceau taxiuri spre nord, în schimb treceau frecvent spre centru. Nu aveam nimic de făcut în centru, mi-am zis în mod absurd, nu pierdusem nimic acolo. Și apoi m-am gândit: acolo am pierdut totul. Și așa, fără să stau prea mult pe gânduri, ca într-un act de curaj absolut personal pe care nimeni din afara vieții mele nu l-ar fi înțeles, am traversat strada și am luat primul taxi care a venit. După câteva minute, m-am trezit, la mai bine de doi ani de la toată întâmplarea, apropiindu-mă pe jos de piața Rosario, intrând în cafeneaua Pasaje, căutând un loc liber și de acolo privind către colțul străzii unde avusese loc atentatul, ca un copil care se apropie noaptea, fascinat și temător în egală măsură, de pășunea pe care paște un taur.

Masa mea, un disc maro cu un singur picior de metal, se afla în primul șir de mese, la nici o palmă de fereastră. De unde stăteam, nu puteam vedea ușa de la sala de biliard, în schimb vedeam drumul pe unde o luaseră asasinii de pe motocicletă. Sunetele cafetierei de aluminiu se amestecau cu ale traficului din stradă, cu zgomotul făcut de pașii trecătorilor; aroma boabelor măcinate se amesteca cu miasma ce venea de la toaletă de fiecare dată când cineva intra pe ușile batante. Oamenii stăteau în pătratul trist al pieței, traversau străzile care o delimitau, înconjurau statuia fondatorului orașului (armura lui sumbră, mereu pătată de găinațul alb al porumbeilor). Lustragiii din fața universității și cutiile lor de lemn, vânzătorii de smaralde: mă uitam la ei și mă minunam că ignorau cu desăvârșire ceea ce se petrecuse acolo, atât de aproape de trotuarul pe care pașii lor răsunau chiar în clipa aceea. Poate că atunci, uitându-mă la ei, m-am gândit la Laverde și mi-am dat seama că mă gândeam la el fără spaimă, fără teamă.

Am cerut o cafea, apoi am mai cerut una. Femeia care mi-a adus a doua cafea a curățat masa cu o zdreanță de cârpă care puțea și imediat mi-a așezat ceașca pe o farfurioară curată. „Vă mai aduc ceva, domnule?“, m-a întrebat. I-am văzut degetele uscate, străbătute de drumeaguri desfundate; o vedenie de fum s-a înălțat din lichidul negru. „Nimic“, am zis, încercând în zadar să găsesc un nume în minte. Bătusem atâta drum ca să ajung cafeneaua aceea și am fost incapabil să-mi amintesc numele femeii care, la rândul ei, servea acolo de o viață întreagă.

„Pot să vă întreb ceva?“

„Ce e?“

„Știți cine a fost Ricardo Laverde?“

„Depinde“, a zis ea, ștergându-și mâinile de șorț, în același timp nerăbdătoare și plictisită. „Era un client?“

„Nu“, i-am zis. „Sau poate, deși nu cred. L-au omorât acolo, în partea cealaltă a pieței.“

„Of“, a zis femeia. „Când?“

„Acum doi ani“, am zis. „Doi și jumătate.“

„Doi și jumătate“, a repetat ea. „Nu, nu-mi amintesc de nici un mort de acum doi ani și jumătate. Îmi pare rău pentru dumneavoastră.“

M-am gândit că mă mințea. Nu aveam nici o dovadă, desigur, și nici mintea mea greoaie nu m-a ajutat să găsesc vreun motiv pentru care ar fi mințit, dar mi se părea imposibil ca cineva să fi uitat o crimă atât de recentă. Sau poate că moartea lui Laverde și agonia și febra și halucinațiile mele trecuseră fără să lase vreo urmă în lume, în trecut sau în memoria orașului meu. Din cine știe ce motiv, gândul ăsta m-a tulburat. Cred că în clipa aceea am hotărât ceva, sau m-am simțit capabil să fac ceva, chiar dacă nu-mi amintesc vorbele cu care am formulat decizia aceea. Am ieșit și am luat-o la dreapta, am ocolit ca să evit colțul străzii și am traversat La Candelaria îndreptându-mă către locul unde trăise Laverde până în ziua în care murise împușcat.

Bogotá, asemenea tuturor capitalelor latino-americane, este un oraș mobil, în continuă mișcare, un element instabil format din șapte sau opt milioane de locuitori: aici, dacă ții prea mult ochii închiși, când îi deschizi te poți trezi înconjurat de o altă lume (unde acum se vând articole de feronerie, ca ieri se vindeau pălării de fetru, unde sunt jocurile de noroc era o cizmărie), ca și cum întregul oraș ar fi fost platoul de filmare al unor emisiuni cu camera ascunsă unde victima se duce la

toaleta restaurantului și când revine se trezește nu într-un restaurant, ci într-o cameră de hotel. Dar în toate orașele latino-americane există unul sau mai multe locuri care trăiesc în afara timpului, care rămân neschimbate în vreme ce restul se transformă. Un astfel de loc este cartierul La Candelaria. Pe strada lui Ricardo Laverde, tipografia de la colț continua să fie acolo, având aceeași firmă prinsă lângă canatul ușii și aceleași invitații de nuntă și aceleași cărți de vizită ce serveau de reclamă și în decembrie 1995; zidurile care fuseseră acoperite în 1995 cu afișe ieftine continuau să fie acoperite, după doi ani și jumătate, cu alte afișe, pe același tip de hârtie și în același format, dreptunghiuri îngălbenite anunțând o înmormântare sau o coridă sau o candidatură la Primărie și schimbate erau numai numele proprii. Aici totul continua să fie la fel. Aici realitatea se potrivea – așa cum nu face de multe ori – cu amintirea pe care o avem despre ea.

Și casa lui Laverde se potrivea întocmai cu amintirea pe care o aveam despre ea. Acoperișul era spart în două locuri, doi dinți căzuți din gura unui bătrân; ușa de la intrare avea vopseaua scorojită și lemnul coșcovit în dreptul picioarelor: exact locul în care, când ajungi încărcat, lovești ușa cu piciorul ca să o ții deschisă. În rest, totul era la fel, sau cel puțin așa mi s-a părut ascultând ecoul chemării mele în interiorul casei. Cum nu a deschis nimeni, am făcut doi pași în spate și am căutat urme de viață pe acoperiș. Nu le-am găsit: doar o pisică țopăind lângă antena de televiziune și o pată de mucegai ce se întindea la baza antenei și asta era tot. Mă resemnasem deja când am simțit mișcare dincolo de ușă. A deschis o femeie. „Vă pot ajuta cu ceva?“ mi-a zis. Și tot ce am găsit de cuviință să spun a fost un monument de prostie: „Am fost prieten cu Ricardo Laverde“.

I-am văzut expresia de nedumerire sau de bănuială. Și mi-a vorbit cu ostilitate, dar fără să se arate surprinsă, ca și cum m-ar fi așteptat.

„Nu mai am nimic de zis“, a spus. „Toate astea s-au petrecut demult, le-am spus ziariștilor ce aveam de spus.“

„Ce ziariști?“

„E mult de-atunci, deja le-am spus totul.“

„Dar eu nu sunt ziarist“, am zis. „Eu eram prieten…“

„Am spus tot“, a zis femeia. „Iar voi ați spus numai mizerii, să nu credeți că am uitat.“

Atunci a apărut în spatele ei un băiat care mi s-a părut prea mare ca să mai fie mânjit pe la gură. „Ce e, Consu? Te deranjează domnul?“ S-a apropiat mai mult de ușă și lumina zilei i-a scăldat chipul: nu murdărie avea la gură, ci tuleie. „Zice că era prieten cu Ricardo“, a zis Consu cu voce joasă. S-a uitat la mine din cap până în picioare și eu exact la fel m-am uitat la ea: era grasă și scundă, avea părul prins într-un coc ce nu părea să fie gri, ci împărțit în șuvițe negre și albe ca un joc de masă, și era îmbrăcată în niște haine dintr-un material elastic ce se mula pe formele ei, așa încât cordonul de lână țesută era sufocat de burta care-i atârna, creând impresia unui soi de vierme alb ieșind din buric. Și-a amintit de ceva, sau a lăsat senzația că și-a amintit de ceva, și chipul – ridurile de pe chip, rozalii și pline de sudoare, ca și cum tocmai s-ar fi oprit dintr-o muncă grea – i s-a schimonosit. Femeia sexagenară a devenit o fetiță imensă căreia cineva refuză să-i dea dulciurile.

„Scuzați, domnule“, a zis Consu și a dat să închidă ușa.

„Nu închideți“, i-am cerut. „Dați-mi voie să vă explic.“

„Pleacă, frate!“, a zis băiatul. „N-ai ce căuta aici.“

„L-am cunoscut“, am zis.

„Nu cred“, a zis Consu.

„Eram cu el când l-au ucis“, am zis atunci. Mi-am ridicat tricoul și i-am arătat femeii cicatricea de pe burta mea. „Un glonț m-a nimerit pe mine“, am zis.

Cicatricile sunt grăitoare.

În următoarele ore i-am povestit lui Consu despre ziua aceea, despre întâlnirea mea cu Laverde la sala de biliard, despre Casa de Poesía și despre ceea ce a urmat. I-am vorbit despre lucrurile pe care mi le povestise Laverde și i-am spus că încă nu înțelegeam de ce îmi povestise el toate astea. I-am vorbit despre casetă, despre deznădejdea care-l cuprinsese în timp ce o asculta, despre speculațiile care mi-au trecut atunci prin minte cu privire la conținutul casetei, despre ce ar fi putut să fie înregistrat pe ea încât să aibă un asemenea efect asupra unui om în toată firea. „Nu-mi pot închipui“, i-am zis. „Și am încercat, vă jur, dar nu reușesc să-mi închipui. Nu-mi dau seama.“ „Așa-i că nu?“ a zis ea. „Așa-i“, i-am zis eu. În acel moment ne aflam în bucătărie, Consu stătea pe un scaun de plastic alb, iar eu într-un jilț de lemn cu stinghia de la picioare ruptă, atât de aproape de butelia de gaz, încât am fi putut-o atinge cu mâna. Interiorul casei era cum mi-l imaginasem: patio, tavan cu grinzi de lemn, ușile verzi ale camerelor de închiriat. Consu mă asculta și încuviința din cap, își așeza palmele între genunchi și le strângea cu picioarele ca și cum s-ar fi temut să nu-i plece. După un timp mi-a oferit o cafea neagră pe care a preparat-o turnând cafea măcinată într-o bucățică de ciorap de damă, apoi scufundând ciorapul într-o crăticioară de alamă plină de îndoituri cenușii, iar după ce am băut-o mi-a oferit alta și a preparat-o la fel, făcând ca aerul să

fie tot mai impregnat de mirosul de gaz și de chibrituri arse. Am întrebat-o pe Consu care fusese camera lui Laverde și mi-a arătat-o strângând din buze și dând din cap ca un mânz agitat. „Aia de-acolo“, a zis. „Acum e închiriată de un muzician, bun ca pâinea caldă, se vede pe el, cântă la chitară la Camarín del Carmen.“ A tăcut privindu-și mâinile, apoi a zis: „Ricardo folosea un lacăt cu cifru pentru că nu-i plăcea să aibă grija cheilor. A trebuit să-l sparg când l-au omorât“.

Poliția ajunsese, din pură întâmplare, la ora la care obișnuia să se întoarcă acasă Ricardo Laverde și Consu, crezând că era el, le-a deschis înainte ca ei să mai bată la ușă. S-a trezit cu doi polițiști în față, unul sâsâit, cu păr cărunt, și încă unul care a stat tot timpul doi pași mai în spate și nu a scos o vorbă. „Se vedea că încărunțise înainte de vreme, cine știe ce și câte o mai fi văzut și domnul acela“, a zis Consu. „Mi-a arătat un document și m-a întrebat dacă îl recunosc pe individ, chiar așa a zis, individ, ce cuvânt aiurea pentru un mort. Și adevărul e că nu l-am recunoscut“, a zis Consu, făcându-și cruce. „Era atât de schimbat! A trebuit să citesc ca să le spun că da, că domnul se numea Ricardo Laverde și că locuia aici din luna cutare. Mai întâi mi-am zis că se băgase în afaceri necurate. Și că iar o să-l bage la răcoare. Mi-era milă de el, pentru că Ricardo făcea tot ce trebuia să facă de când ieșise.“

„Ce trebuia să facă?“

„Lucrurile pe care le fac deținuții. Cei care au fost deținuți și nu mai sunt.“

„Așadar, dumneata știai“, am zis.

„Sigur, băiete. Toată lumea știa.“

„Se știa și ce făcuse?“

„Nu, asta nu“, a zis Consu. „Și pe mine nici nu m-a interesat vreodată. De ce să-mi fi stricat relația cu el, nu-i așa? Dacă ochii nu văd, inima nu simte, asta-i ceea ce cred eu.“

Polițiștii au urmat-o până la camera lui Laverde. Folosind un ciocan pe post de pârghie, Consu a rupt închizătoarea de aluminiu și lacătul s-a izbit de un jgheab din patio. Deschizând ușa, a dat peste o locuință de sihastru: dreptunghiul perfect al patului făcut, cearșaful impecabil, perna fără nici o cută, fără curbele și șanțurile lăsate de cap de-a lungul nopții. Lângă pat, o bucată de scândură nelăcuită așezată pe două cărămizi; pe scândură, un pahar cu apă ce părea tulbure. În ziua următoare, acea imagine, a patului și a noptierei improvizate, a apărut într-un ziar de scandal alături de pata de sânge de pe trotuarul din strada 14.

„Din ziua aceea, nici un ziarist nu mai calcă în casa mea“, a zis Consu. „Ăștia n-au nici un pic de respect.“

„Cine l-a omorât?“

„Dac-aș ști! Dar nu știu, nu știu cine l-a omorât, și era cel mai bun om. Dintre toți oamenii buni pe care i-am cunoscut, vă jur! Chiar dacă a făcut lucruri rele.“

„Ce lucruri?“

„Habar n-am“, a zis Consu. „Ceva o fi făcut.“

„Ceva o fi făcut“, am repetat eu.

„Și oricum, ce mai contează?“ a zis Consu. „Și dacă am afla, asta nu-l învie.“

„Nu-l învie, clar“, am zis. „Unde e îngropat?“

„De ce vrei să știi?“

„Nu știu. Ca să mă duc la mormântul lui. Să-i duc flori. Cum a fost înmormântarea?“

„Puțină lume. Eu m-am ocupat de toate, bineînțeles. Eram singura care părea să facă parte din familia lui Ricardo.“

„Evident“, am zis. „Soția lui tocmai murise.“

„Aha“, a zis Consu. „Știi tu ce știi, cine-ar fi zis?“

„Venea ca să-și petreacă sărbătorile împreună. El își făcuse o fotografie absurdă drept cadou pentru ea.“

„Absurdă? De ce absurdă? Mie mi s-a părut drăguță.“

„Era o fotografie absurdă.“

„Cea cu porumbeii“, a zis Consu.

„Da“, am zis. „Fotografia cu porumbeii.“ Apoi am adăugat: „Sigur avea legătură cu toate astea“.

„Ce?“

„Ceea ce ascultase. Mereu mi-am zis că ceea ce ascultase avea legătură cu ea, cu soția lui. Mă gândesc la o scrisoare citită și înregistrată, nu știu, sau o poezie care îi plăcea ei.“

Pentru prima dată, Consu a zâmbit. „Asta vă imaginați?“

„Nu știu, ceva de genul ăsta.“ Apoi, fără să știu de ce, am mințit, sau cel puțin am exagerat. „Sunt doi ani și jumătate de când mă gândesc la asta și e ciudat ca un mort să ne ocupe atâta timp, deși nici măcar nu l-am cunoscut bine. Doi ani și jumătate m-am tot gândit la Elena de Laverde. Sau Elena Fritts, sau cum o fi chemat-o. Doi ani și jumătate“, am zis. Mi-a făcut bine să spun toate lucrurile acelea.

Nu știu ce a văzut Consu pe chipul meu, dar expresia i s-a schimbat, ba chiar s-a așezat altfel pe scaun.

„Spune-mi un lucru“, mi-a zis, „dar sincer“. „Dumneata ai ținut la el?“

„Ce?“

„Ai ținut la el sau nu?“

„Da“, am zis, „am ținut mult“.

Nici asta nu era sigur, bineînțeles. Viața nu ne dăduse timp să ne apropiem și ce mă mâna acum pe mine nu era nici sentiment, nici emoție, ci acea intuiție pe care o avem uneori și care ne spune că unele întâmplări ne-au marcat viața mai mult decât credem sau decât se vede. Însă învățasem foarte bine că astfel de subtilități nu înseamnă nimic în lumea reală și că de multe ori trebuie să renunți la ele, să-i spui celuilalt ce vrea să audă, să nu fii prea sincer (sinceritatea e ineficientă, nu duce nicăieri). M-am uitat la Consu și am văzut o femeie la fel de singură ca mine. „Mult“, am repetat. „Am ținut mult la el.“

„Bine“, a zis ea ridicându-se. „Așteaptă-mă aici, am să-ți arăt ceva.“

A dispărut câteva clipe. I-am urmărit mișcările ascultând zgomotul pașilor, scurta întâlnire cu un chiriaș – „Cam târziu, neică“; „Of, doamnă Consu, nu vă mai băgați unde nu vă fierbe oala“ – și o clipă m-am gândit că discuția noastră se încheiase și că urma să vină băiatul cu mustață rară care-mi va cere să plec printr-o frază cuviincioasă, *vă conduc până la ieșire* sau *vă mulțumim pentru vizita dumneavoastră, domnule*. Apoi femeia a revenit, îngândurată, privindu-și unghiile de la mâna stângă: era iarăși fetița pe care o văzusem în pragul casei. În cealaltă mână (degetele țineau cu delicatețe, de parcă ar fi fost vorba despre un animăluț bolnav) avea o minge de fotbal mult prea mică și care a devenit repede un radio vechi în formă de minge de fotbal. Două dintre hexagoanele negre erau difuzoarele; în partea de sus exista un gemuleț prin care se putea vedea casetofonul; în casetofon era o casetă neagră. O casetă neagră cu etichetă portocalie. Pe etichetă, un singur cuvânt: BASF.

„E numai pe fața A“, mi-a zis Consu. „După ce o asculți, lasă totul lângă aragaz. Acolo, lângă chibrituri. Și să închizi bine ușa

când ieși.“

„O clipă, o clipă“, am zis. Întrebările mi-au năpădit gura. „E a dumneavoastră?“

„E a mea.“

„Cum ați obținut-o? Nu vreți să o ascultați cu mine?“

„Face parte din ceea ce se numește bunuri personale“, a zis ea. „Mi-a adus-o poliția împreună cu tot ce avea Ricardo prin buzunare. Și nu, n-am s-o ascult. O știu pe de rost și nu mai vreau s-o ascult. Caseta asta nu are nimic de-a face cu viața lui Ricardo. Și până la urmă, nu are de-a face nici cu mine. Ciudat, nu-i așa? Unul dintre cele mai prețioase bunuri ale mele n-are nimic de-a face cu viața mea.“

„Unul dintre cele mai prețioase bunuri“, am repetat.

„Știi că oamenii sunt întrebați ce-ar lua cu ei din casă în caz de incendiu. Bun, păi eu aș lua caseta asta. Poate pentru că n-am avut niciodată o familie și în casa asta nu există albume de familie sau altceva de felul ăsta.“

„Și băiatul de la intrare?“

„Ce e cu el?“

„Nu e din familie?“

„E un chiriaș“, a zis Consu, „unul ca oricare altul“. S-a gândit o clipă, apoi a adăugat: „Chiriașii mei sunt familia mea“.

Cu aceste cuvinte (și vădind un simț perfect al melodramei) a ieșit și m-a lăsat singur.

Pe casetă era înregistrat un dialog în engleză între doi bărbați: vorbeau despre condițiile atmosferice, care erau bune, apoi despre muncă. Unul dintre bărbați îi explica celuilalt reglementările asupra numărului de ore de zbor permise până

la odihna obligatorie. Microfonul (dacă era un microfon) capta un zumzet continuu, un foșnet de hârtii.

„Mi-au dat tabelul ăsta“, zicea primul bărbat.

„Bine, hai să vedem ce găsești acolo“, zicea al doilea. „Mă ocup eu de avion și de radio.“

„Bun. Numai că tabelul ăsta e despre orele de muncă, nu și despre perioadele de odihnă.“

„Nu mai înțeleg nimic.“

Îmi amintesc foarte clar că ascultam conversația de minute bune – cu toată atenția, ca să nu-mi scape vreo referire la Laverde – când mi-am dat seama, încurcat și surprins, că oamenii din înregistrare nu aveau nimic de-a face cu moartea lui Ricardo Laverde, ba mai mult, că Ricardo Laverde nu era pomenit deloc. Unul dintre bărbați a început să vorbească despre cele o sută treizeci și șase de mile care le mai rămâneau până la VOR, despre cele treizeci și două de mii de picioare cât trebuiau să coboare și pe lângă toate astea mai trebuiau să și reducă viteza, așa că era cazul să pună osul la treabă. În acel moment, celălalt a spus ceva ce a schimbat totul: „Bogotá, American nouă șaizeci și cinci, permiteți coborârea“. Nu-mi venea să cred că îmi luase atât până să înțeleg că în câteva minute acel avion avea să se izbească de El Diluvio și că printre morți avea să se afle și femeia care venea să-și petreacă sărbătorile cu Ricardo Laverde.

„American Airlines Operations în Cali, aici American nouă șaizeci și cinci. Mă vedeți?“

„Liber, American nouă șase cinci, aici Cali.“

„OK, Cali. Ajungem în douăzeci și cinci de minute.“

Asta ascultase Ricardo Laverde cu puțin înainte de a fi asasinat: cutia neagră a avionului în care murise soția lui. Am

resimțit revelația ca pe un pumn – aceeași pierdere a echilibrului, aceeași destrămare bruscă a lumii imediate. Cum o fi pus mâna pe ea? m-am întrebat atunci. Era posibil așa ceva, să ceri înregistrarea cutiei negre a unui avion care s-a prăbușit și să ți se dea așa cum ți se dă, ce să zic, un act de cadastru? Laverde vorbea engleza sau o înțelegea suficient pentru a asculta, a pricepe și a deplânge – da, mai ales pentru a deplânge – acea conversație? Sau poate că nici nu era obligatoriu să înțeleagă ceva pentru a o deplânge, pentru că nimic din discuție nu era despre soția lui Laverde: nu era suficientă conștiința, îngrozitoarea conștiință a apropierii dintre piloții care vorbeau și unul dintre pasageri? După doi ani și jumătate, toate aceste întrebări erau încă fără răspuns. Acum căpitanul cerea numărul porții (era doi), acum cerea pista de aterizare (era zero unu), acum aprindea luminile avionului pentru că era mult trafic aerian în zonă, acum vorbeau de o poziție la patruzeci și șapte de mile la nord de Rionegro și o căutau pe planul de zbor… Iar acum, în sfârșit, se auzea anunțul în difuzoare: „Doamnelor și domnilor, vă vorbește comandantul de zbor. Am început coborârea în vederea aterizării“.

Au început coborârea. Una dintre doamne este Elena Fritts, care se întoarce de la mama bolnavă din Miami, sau de la înmormântarea bunicii ei, sau dintr-o vizită la prieteni (după ce și-a petrecut Ziua Recunoștinței cu ei). Nu, e vorba despre mama ei, mama ei bolnavă. Poate că Elena Fritts se gândește la maică-sa, e îngrijorată că a lăsat-o singură, se întreabă dacă o fi făcut bine că a lăsat-o singură. Se gândește și la Ricardo Laverde, soțul ei. Se gândește la soțul ei? Se gândește la soțul ei care a ieșit din închisoare. „Vreau să vă urez tuturor o vacanță fericită și un 1996 plin de sănătate și prosperitate“, zice

comandantul. „Mulțumim că ați zburat cu noi.“ Elena Fritts se gândește la Ricardo Laverde. Se gândește că acum își vor putea relua viața de unde au lăsat-o. Între timp, în cabină, comandantul îi oferă alune copilotului. „Nu, mulțumesc“, zice copilotul. Comandantul zice: „Ce noapte frumoasă, nu?“. Iar copilotul: „Da, e superbă prin părțile astea“. Apoi se adresează turnului de control, cer permisiunea de a coborî și mai jos, turnul le zice să coboare la nivelul doi zero zero, apoi comandantul zice, într-o spaniolă cu accent puternic: „Crăciun fericit, domnișoară!“.

La ce se gândește, așezată pe locul ei, Elena Fritts? Mi-o închipui, nu știu de ce, ocupând un loc la geam. De mii de ori mi-am imaginat acest moment, de mii de ori l-am refăcut, ca un scenograf care construiește o scenă, și l-am umplut cu presupuneri despre tot: de la hainele purtate de Elena – o bluză subțire de un albastru deschis și pantofi fără ciorapi – până la părerile și prejudecățile ei. În imaginea pe care mi-am format-o și care s-a impus, geamul e în stânga; în dreapta, un pasager adormit (mâini păroase, sforăit neregulat). Măsuța e deschisă; Elena Fritts a vrut să o închidă când comandantul a anunțat că începe aterizarea, dar nimeni nu a venit să-i ia paharul de plastic. Elena Fritts se uită pe geam și vede cerul senin; nu știe că avionul coboară la douăzeci de mii de picioare altitudine; nu-i pasă că nu știe. Îi este somn: e trecut de nouă seara și Elena Fritts a început călătoria foarte devreme, pentru că locuința mamei sale nu se află chiar în Miami, ci într-o suburbie. Sau poate chiar în alt loc, cu totul diferit, Fort Lauderdale, să zicem, sau Coral Springs, unul dintre acele orășele din Florida care sunt mai degrabă uriașe teritorii geriatrice unde vin bătrâni din toată țara ca să-și petreacă ultimii ani de viață departe de frig și

de stres și de privirea urâcioasă a copiilor. Așa că Elena Fritts a trebuit să se trezească devreme în această dimineață; un vecin care avea drum la Miami a dus-o la aeroport și Elena a fost obligată să petreacă cu el una sau două sau trei ore pe autostrăzile acelea drepte, faimoase în întreaga lume pentru efectul lor anestezic. Acum se gândește să ajungă odată la Cali, să prindă legătura la timp, să ajungă la Bogotá la fel de obosită cum ajung toți pasagerii care iau acest zbor și fac această escală, dar mai mulțumită decât ceilalți pasageri, pentru că pe ea o așteaptă un bărbat care o iubește. Se gândește la asta, apoi să facă un duș și să se culce. Jos, în Cali, o voce zice: „American nouă șase cinci, distanța".

„Poftim, domnule?"

„Distanța DME."

„OK", zice comandantul. „Distanța de Cali este de – hm! – treizeci și opt."

„Unde suntem?", întreabă copilotul. „Ne îndreptăm spre…"

„În primul rând, mergem la Tuluá. OK?"

„Da. Unde mergem?"

„Nu știu. Ce-i asta? Ce s-a întâmplat aici?"

Boeingul 757 a coborât la treisprezece mii de picioare rotindu-se mai întâi la dreapta, apoi la stânga, dar Elena Fritts nu-și dă seama. E noapte, o noapte întunecată, deși senină, iar jos se văd deja contururile munților. În geamul de plastic Elena își vede chipul oglindit, se întreabă ce caută ea acolo, dacă a fost o greșeală să vină în Columbia, dacă relația lor mai poate fi reparată de fapt sau dacă e adevărat ceea ce i-a spus maică-sa, cu vocea ei de vestitoare a apocalipsei: „Întoarce-te la el și ăsta va fi ultimul dintre idealismele tale". Elena Fritts e dispusă să recunoască oricând că e o idealistă, dar asta, se gândește, nu

înseamnă că e condamnată să ia toată viața numai decizii greșite: până și idealiștii mai nimeresc din când în când. Luminile se sting, fața din geam dispare și Elena Fritts se gândește că nu-i pasă de ce spune maică-sa: pentru nimic în lume nu l-ar fi lăsat pe Ricardo să-și petreacă singur primul Crăciun după eliberare.

„Nu, la al meu nu se vede bine“, zice comandantul. „Nu știu de ce.“

„Atunci, virez la stânga? Vrei să virăm la stânga?“

„Nu… Nu, nici vorbă. Mergem înainte către…“

„Unde?“

„Către Tuluá.“

„Asta e la dreapta.“

„Unde mergem? Virează la dreapta. Mergem la Cali. Am cam făcut-o de oaie, nu?“

„Da.“

„Cum am putut să o bulim așa? Dreapta imediat, dreapta imediat!“

Elena Fritts, așezată pe locul ei de la clasa economic, nu știe că ceva nu merge bine. Dacă ar avea cât de cât cunoștințe de aeronautică i s-ar părea suspecte schimbările de direcție, și-ar putea da seama că piloții au deviat de la ruta stabilită. Dar nu, Elena Fritts nu are habar de aeronautică, nici nu-și imaginează că a coborî la mai puțin de zece mii de picioare într-o zonă muntoasă, necunoscută, e extrem de riscant. La ce se gândește, atunci?

La ce se gândește Elena Fritts cu un minut înainte să moară?

În cabina piloților sună alarma: „*Terrain*, *terrain*“, zice o voce electronică. Dar Elena Fritts nu o aude: de unde este ea așezată, alarmele nu se aud, nici nu se percepe apropierea

periculoasă de munte. Echipajul accelerează, dar nu dezactivează frânele. Botul avionului se înalță ușor. Nu e destul.

„La dracu'!“ zice pilotul. „Sus, băiete, sus.“

La ce se gândește Elena Fritts? Se gândește la Ricardo Laverde? Se gândește la sărbătorile care îi așteaptă? Se gândește la copiii lor? „La dracu'!“ zice comandantul în cabină, dar Elena Fritts nu-l poate auzi. Au copii Elena Fritts și Ricardo Laverde? Unde sunt copiii lor, dacă există, și cum li s-a schimbat viața cât a fost absent tatăl lor? Știu ei motivele acelei absențe sau au crescut învăluiți într-o rețea de minciuni familiale, de mituri complicate, de cronologii amestecate?

„Sus“, zice comandantul.

„E în regulă“, zice copilotul.

„Sus“, zice comandantul. „Încet, încet.“ Pilotul automat s-a deconectat. Manșa începe să tremure între palmele pilotului, semn că viteza nu e suficientă pentru a menține avionul în aer. „Mai sus, mai sus“, zice comandantul.

„OK“, zice copilotul.

Iar comandantul: „Sus, sus, sus“.

Din nou alarma.

„*Pull up*“, zice vocea electronică.

Se aude un țipăt întrerupt, sau ceva ce seamănă cu un țipăt. Se aude un zgomot pe care nu reușesc, niciodată nu am reușit să-l identific: un zgomot care nu e omenesc sau e mai mult decât omenesc, zgomotul vieților care se sting, dar și al materialelor care se rup. E zgomotul lucrurilor în cădere, de la înălțime, un zgomot sacadat și tocmai de aceea etern, un zgomot care nu mai încetează, care din acea seară continuă să răsune în mintea mea și nu dă semne că ar vrea să dispară, un

zgomot care va rămâne mereu suspendat în memoria mea, atârnând acolo ca un prosop într-un cui.

Acest zgomot este tot ce se mai aude în cabina zborului 965.

Zgomotul răsună, și așa se întrerupe înregistrarea.

Mi-a luat ceva până să-mi vin în fire. Nu există nimic mai obscen decât să tragi cu ochiul la ultimele secunde din viața unui om: ar trebui să fie secrete, inviolabile, ar trebui să dispară odată cu cel ce moare, și totuși acolo, în acea bucătărie din acea casă veche din La Candelaria, ultimele cuvinte ale piloților morți au început să facă parte din viața mea, în ciuda faptului că nu știam și încă nu știu cine au fost acei nefericiți, cum se numeau, ce vedeau când se uitau în oglindă; bărbații aceia, la rândul lor, n-au știut niciodată de existența mea, și totuși ultimele lor clipe îmi aparțin și vor continua să-mi aparțină. Cu ce drept? Nici soțiile, nici mamele sau tații sau copiii lor nu ascultaseră acele cuvinte pe care le ascultasem eu și poate că trăiseră acești doi ani și jumătate întrebându-se ce-o fi spus soțul, tatăl sau fiul său înainte de a se izbi de El Diluvio. Eu, care nu aveam nici un drept să știu, acum știam; ei, cei cărora le aparțineau de drept acele cuvinte, nu știau. Și m-am gândit la asta: că eu, de fapt, *nu aveam dreptul să ascult acea moarte*, pentru că oamenii aceia care mor în avion îmi sunt străini, iar femeia care călătorește în spate *nu e și niciodată nu va fi unul dintre morții mei*.

Și totuși, zgomotele acelea făceau acum parte din memoria mea auditivă. După ce s-a oprit banda, după ce zgomotele au lăsat loc tăcerii, am știut că aș fi preferat să nu o ascult și în același timp am știut că memoria mea va continua să o asculte mereu. Nu, aceia nu erau morții mei, nu aveam dreptul să

ascult acele cuvinte (așa cum, probabil, nu am nici dreptul să le reproduc aici, cu unele imprecizii, desigur), dar deja cuvintele și vocile morților mă înghițeau așa cum un vârtej de apă înghite un animal obosit. Înregistrarea a mai avut și rolul de a-mi modifica trecutul, pentru că plânsetul lui Laverde nu mai era același, nu mai putea fi cel presupus de mine în Casa de Poesía: căpătase o profunzime care-i lipsise atunci, din simplul motiv că eu ascultasem ceea ce el, așezat pe canapeaua aceea de piele tăbăcită, ascultase în seara aceea. Experiența, ceea ce numim experiență, nu e inventarul durerilor noastre, ci al felului în care am rezonat la durerile străine nouă.

Am aflat treptat mai multe despre cutiile negre. Știu de exemplu că nu sunt negre, ci portocalii. Știu că avioanele le poartă în *empennage* – structura pe care noi, profanii, o numim coadă – pentru că acolo au șanse mai mari să reziste unui accident. Și da, știu că cutiile negre supraviețuiesc: pot să suporte o presiune de 2.250 de kilograme și temperaturi de 1.100 grade. Când cad în mare, se activează un emițător; cutia neagră începe să emită semnale vreme de treizeci de zile. Atâta au la dispoziție autoritățile pentru a o găsi, pentru a cunoaște motivele unui accident, pentru a se asigura că nimic asemănător nu se va mai întâmpla din nou, însă nimeni nu ține cont că o cutie neagră poate să aibă și alt destin, că poate ajunge în niște mâini în care nu era prevăzut să ajungă. Și totuși, așa mi s-a întâmplat cu cutia neagră a zborului 965 care, supraviețuind accidentului, s-a transformat prin forțe misterioase într-o casetă neagră cu etichetă portocalie și a trecut pe la doi stăpâni înainte de a ajunge să facă parte din amintirile mele. Și astfel, acest aparat, memoria electronică a

avioanelor, a ajuns să facă parte definitiv din memoria mea. E acolo și nu mai am ce face. E imposibil să o uit.

Am mai stat o vreme înainte de a pleca din casa din La Candelaria, nu doar ca să mai ascult încă o dată înregistrarea (ceea ce am și făcut: nu o dată, ci de două ori), ci și pentru că mi se părea obligatoriu să o văd iarăși pe Consu. Ce mai știa ea despre Ricardo Laverde? Poate pentru a nu se vedea obligată să facă destăinuiri, pentru nu se trezi brusc expusă întrebărilor mele, mă lăsase singur în casă, cu bunul ei cel mai de preț. Începea să se întunece. Am ieșit în stradă: se aprindeau deja luminile galbene, pereții albi ai caselor își schimbau culoarea. Era frig. M-am uitat într-o parte, în alta. Consu nu era, nu o vedeam nicăieri, așa că m-am întors în bucătărie și într-o pungă am găsit o pungă mai mică de hârtie, de mărimea unei jumătăți de sticlă de rachiu. Stiloul meu nu scria bine pe suprafața aceea, dar trebuia să mă descurc.

Stimată Consu,
V-am așteptat aproape o oră. Mulțumesc că m-ați lăsat să ascult înregistrarea. Aș fi vrut să vă spun față în față, dar nu s-a putut.

Dedesubtul acelor rânduri mâzgălite mi-am scris numele întreg, acest nume de familie atât de neobișnuit în Columbia și care încă mă mai pune în încurcătură când îl scriu pentru cine știe cine, căci în țara mea mulți n-au încredere în cineva care trebuie să-și spună numele pe litere. Apoi am îndreptat punga și am lăsat-o peste casetofon, cu un colț prins în ușița lui. Am ieșit în oraș cu pieptul plin de senzații amestecate și cu o

singură certitudine: nu voiam să ajung acasă, voiam să păstrez pentru mine ceea ce tocmai mi se întâmplase, secretul la a cărui revelare asistasem. M-am gândit că niciodată nu voi fi mai aproape de viața lui Ricardo Laverde decât fusesem acolo, în casa lui, în minutele cât a durat înregistrarea din cutia neagră, și nu voiam ca frenezia aceea neobișnuită să dispară, așa că am coborât pe Carrera Séptima, îndreptându-mă spre centrul orașului, trecând prin piața Bolívar și continuând spre partea de nord, lăsându-mă prins în mulțimea de oameni de pe trotuarul mereu aglomerat și împins de cei care se grăbeau și lovindu-mă de cei ce veneau din față, căutând străduțe neumblate, intrând în piața de artizanat din strada 10, cred că din strada 10, și gândindu-mă în tot acest timp că nu voiam să ajung acasă, că Aura și Leticia făceau parte dintr-o lume diferită de aceea în care dăinuia amintirea lui Ricardo Laverde și diferită, bineînțeles, de lumea în care se prăbușise zborul 965. Nu, încă nu mă puteam duce acasă. La asta mă gândeam când am ajuns pe strada 22, la cum să amân ajungerea acasă și să trăiesc în cutia neagră, cu cutia neagră, și atunci corpul meu a decis pentru mine și m-am trezit că intru într-un cinematograf porno unde o femeie cu părul lung și foarte blond, goală în mijlocul unei bucătării, își ridica un picior până când tocul pantofului atingea ochiul aragazului și stătea în acel echilibru dificil în vreme ce un bărbat îmbrăcat o penetra, dându-i în același timp tot felul de ordine de neînțeles, pentru că mișcările buzelor lui nu corespundeau niciodată cu lucrurile pe care le spunea.

În Joia Mare din 1999, la nouă luni după întâlnirea mea cu gazda lui Ricardo Laverde și cu opt înainte de sfârșitul

mileniului, când am ajuns acasă, am auzit la robotul telefonului o voce de femeie și un număr de telefon. „Acesta este un mesaj pentru domnul Antonio Yammara“, zicea vocea, o voce tânără, dar melancolică, o voce obosită și senzuală totodată, a unei femei care a fost nevoită să crească înainte de vreme. „Doamna Consuelo Sandoval mi-a spus numele dumneavoastră. Numărul l-am aflat eu. Sper să nu vă deranjeze, apare în cartea de telefon. Sunați-mă, vă rog. Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră.“ Am format imediat numărul. „Așteptam să mă sunați“, a zis femeia.

„Cu cine vorbesc?“

„Iertați-mă dacă vă deranjez“, mi-a zis femeia. „Sunt Maya Fritts, nu știu dacă numele meu vă spune ceva. În sfârșit, nu e numele meu adevărat, e al mamei mele, cel adevărat e Laverde.“ Și pentru că eu nu spuneam nimic, femeia a adăugat ceva ce deja nu mai avea rost: „Sunt fiica lui Ricardo Laverde. Vreau să vă întreb câteva lucruri“. Cred că atunci am spus ceva, poate că doar am repetat numele, amândouă numele, al ei și al tatălui ei. Maya Fritts, fiica lui Ricardo Laverde, a continuat să vorbească. „Numai că locuiesc departe și nu pot veni la Bogotá, e mult de explicat. Așa că rugămintea mea e dublă, pentru că vreau să vă invit să petreceți ziua cu mine, aici, în casa mea. Vreau să-mi povestiți despre tatăl meu, să-mi spuneți tot ce știți. E mult ce vă cer, știu, dar aici e bine și cald și mâncarea e bună, vă promit că n-o să vă pară rău că ați venit. Hotărâți dumneavoastră, domnule Yammara. Dacă aveți ceva de scris la îndemână, vă explic pe loc cum să ajungeți.“

1. Julio Cortázar, „Casa ocupată“, în *Manuscris găsit într-un buzunar și alte povestiri*, trad. de Tudora Șandru-

Mehedinți, Editura Polirom, 2004, p. 10 (n.r.).

III

Privirea celor absenți

În dimineața următoare, la ora șapte, cu o cafea neagră pe post de mic dejun, coboram pe strada 80, îndreptându-mă către ieșirile din partea de vest a orașului. Era o dimineață mohorâtă și rece, iar la ora aceea traficul era deja destul de aglomerat, chiar agresiv; dar am ajuns cât de cât repede la ieșirea din oraș, acolo unde peisajul urban se schimbă și plămânii simt absența bruscă a poluării. Zona se schimbase cu trecerea anilor: șosele largi, proaspăt asfaltate, etalând albul strălucitor al semnalizărilor, trecerile de pietoni, linia intermitentă de-a lungul trotuarului. Nici nu mai știu de câte ori am bătut în copilărie acest traseu, de câte ori am urcat pe munții care împrejmuiesc orașul, numai pentru ca apoi să cobor într-o viteză nebună și astfel să trec în trei ore de la frigul și ploaia celor două mii șase sute de metri direct în valea fluviului Magdalena, unde sunt câteva locuri sub nivelul mării, iar temperaturile în unele zone nenorocite pot atinge și patruzeci de grade. Ca La Dorada, de pildă, orașul ce marchează jumătatea distanței dintre Bogotá și Medellín, și unde cei care străbat acest traseu obișnuiesc să facă o pauză, sau își dau întâlnire, sau pe care chiar îl folosesc drept stațiune balneară de ocazie. Lângă La Dorada, într-un loc care din descriere părea

să se afle departe de oraș, de vacarmul mulțimii și de traficul sufocant, locuia Maya Fritts. Însă eu, în loc să mă gândesc la ea și la întâmplarea care ne prilejuise legătura, mi-am petrecut cele patru ore de drum gândindu-mă la Aura, sau mai exact la ceea ce se întâmplase cu Aura în noaptea de dinainte.

După ce mi-am notat ce-mi spusese Maya Fritts și după ce am desenat o hartă rudimentară pe dosul unei pagini (pe față erau notele mele pentru unul dintre cursurile viitoare: urma să discutăm despre dreptul Antigonei de a încălca legea pentru a-și înmormânta fratele), Aura și cu mine ne-am petrecut seara într-o rutină cât mai plăcută și liniștită posibil, gătind împreună în timp ce Leticia se uita la un film, fiecare povestindu-i celuilalt ce făcuse în ziua respectivă, râzând, atingându-ne când treceam unul pe lângă celălalt în bucătăria îngustă. *Peter Pan*, asta îi plăcea mult Leticiei, plus *Cartea junglei*, iar Aura îi cumpărase două sau trei episoade din *Păpușile Muppets*, mai puțin pentru a-i face fetiței pe plac, și mai mult pentru a-și satisface sieși o nostalgie secretă, dragostea pe care i-o purta lui Count von Count, ușorul dispreț față de Miss Piggy. Dar nu, nu *Muppets* se auzea la televizor în acea seară, ci unul dintre filme. *Peter Pan*, da; *Peter Pan* se auzea – „Această poveste s-a mai petrecut și se va mai petrece“, zicea povestitorul anonim – când Aura, înfășurată într-un șorț din pânză roșie imprimat cu chipul anacronic al lui Moș Crăciun, mi-a zis fără să se uite în ochii mei:

„Am cumpărat ceva. Adu-mi aminte să-ți arăt mai târziu“.

„Ce-ai cumpărat?“

„Ceva“, a zis Aura.

Amesteca în oala de pe aragaz, hota funcționa la viteză maximă și ne obliga să vorbim tare, iar chipul îi era scăldat în

lumina ca de cupru. „Ce frumoasă ești“, i-am zis. „Nu mă obișnuiesc nicicum.“ Ea a zâmbit, a dat să-mi spună ceva, dar chiar în clipa aceea Leticia a apărut în cadrul ușii, tăcută și discretă, cu părul castaniu, încă umed după baie, prins în coadă de cal. Am ridicat-o de jos, am întrebat-o dacă îi e foame și aceeași lumină ca de cupru i-a învăluit și ei chipul: trăsăturile ei erau ale mele, nu ale Aurei, și asta mă emoționase întotdeauna și mă și dezamăgise, totodată. Ideea aceasta m-a obsedat în timp ce mâncam: Leticia ar fi putut semăna cu Aura, ar fi putut moșteni frumusețea ei, în schimb avea trăsăturile mele aspre, oasele mele prea late, urechile mele prea mari. Poate că de asta m-am uitat atât de mult la ea când am dus-o la culcare. Am rămas o vreme cu ea în întunericul camerei, spart de o veioză în formă de glob care mai întâi dă o lumină slabă, pastelată, iar apoi își schimbă tonalitatea, așa încât camera Leticiei e albastră când mă cheamă pentru că a avut un coșmar, cum la fel de bine poate fi trandafirie sau verde când mă cheamă pentru că nu mai are apă în sticluță. În sfârșit, acolo, în penumbra colorată, în timp ce Leticia adormea și ritmul respirației i se schimba, îi observam trăsăturile și ce mai inventase genetica pe chipul ei, toate acele proteine care s-au aliniat misterios pentru a pune bărbia mea pe fața ei, culoarea părului meu în părul ei. La asta mă gândeam când ușa s-a întredeschis și a apărut o fâșie de lumină, apoi silueta Aurei și mâna ei care mă chema.

„A adormit?“

„Da.“

„Sigur?“

„Da.“

M-a dus de mână în sufragerie și ne-am așezat pe canapea. Strânsese masa și în bucătărie se auzea mașina de spălat vase,

murmurul ei de porumbel bătrân, muribund. (Nu obișnuiam să stăm în sufragerie după cină: preferam să ne băgăm în pat și să ne uităm la un *sitcom* american vechi, ceva ușor, vesel și relaxant. Aura se obișnuise să sară peste știrile de noapte și chiar dacă râdea de boicotul meu, înțelegea perfect seriozitatea cu care tratam toată povestea. Pur și simplu nu mă uitam la știri. Avea să treacă mult timp până să le suport din nou, până să permit ca știrile din țară să-mi invadeze iarăși viața). „Uite“, mi-a zis Aura. Mâinile ei au dispărut în spatele canapelei și au reapărut ținând un pachet micuț, învelit în hârtie de ziar. „E pentru mine?“ am întrebat-o. „Nu, nu e un cadou“, a zis ea. „Sau este, dar e pentru amândoi. Of, ce naiba, nu știu cum se fac lucrurile astea.“ Rușinea nu era un sentiment care să o pună adeseori în dificultate pe Aura, dar acum asta era, rușine, și rușinea îi umplea toate gesturile. A urmat vocea ei (vocea ei emoționată) explicându-mi de unde cumpărase vibratorul, cât costase, cum îl plătise astfel încât nicăieri să nu rămână vreo dovadă, cum în acele momente detestase anii îndelungați de educație religioasă care o făcuseră ca atunci când intrase în magazinul de pe strada 19 să simtă că i se vor întâmpla un potop de lucruri rele drept pedeapsă, că simpla cumpărare a unui asemenea lucru o trimitea direct în infern pe vecie. Era un obiect de culoare mov, cu o textură rugoasă, cu mai multe butoane și funcții decât mi-aș fi putut imagina vreodată, dar nu avea forma pe care mintea mea, prea puțin imaginativă, i-o dăduse. Mă uitam la el (cuminte, între palmele mele), și Aura se uita la mine cum mă uitam la el. Și atunci, fără să mă pot opune, cuvântul *consolator*, folosit uneori pentru vibratoare, mi-a răsărit în minte: Aura ca o femeie ce avea nevoie de consolare sau Aura ca femeie neconsolată.

„Ce e asta?“, i-am zis.

O întrebare cât se poate de stupidă.

„Păi, e ceea ce e“, mi-a zis Aura. „E pentru noi.“

„Nu“, am zis eu, „nu e pentru noi“.

M-am ridicat și l-am lăsat să cadă pe masa de sticlă și vibratorul a săltat nițel (una peste alta, era făcut din materiale elastice). Într-un alt moment, sunetul m-ar fi amuzat, dar nu acolo, nu atunci. Aura m-a prins de braț.

„Nu e nici o problemă, Antonio, e pentru noi.“

„Nu e pentru noi.“

„Ai suferit un accident, nu contează, eu te iubesc oricum“, a zis Aura. „Nu-i nimic, suntem împreună.“

Vibratorul sau consolatorul se ițea dintre scrumierele și suporturile de pahare și cărțile de pe masă, toate alese de Aura: *Columbia văzută de sus*, o carte groasă despre José Celestino Mutis și alta, mai nouă, de un fotograf argentinian despre Paris (asta nu o alesese ea, o primise cadou). Mi-a fost rușine, o rușine copilărească, absurdă.

„Ai nevoie de consolare?“ i-am zis Aurei și tonul m-a surprins până și pe mine.

„Ce?“

„Ăsta e un consolator. Ai nevoie de consolare?“

„De ce faci asta, Antonio? Suntem împreună. Ai avut un accident și suntem împreună.“

„Eu am suferit accidentul, nu fi tâmpită!“ am zis. „Pe mine m-au împușcat.“ M-am liniștit puțin. „Iartă-mă“, am zis, apoi am adăugat: „Mi-a zis doctorul“.

„Dar asta a fost acum trei ani.“

„A zis să nu-mi fac probleme, că trupul își vede singur de-ale lui.“

„De trei ani, Antonio. Ce ni se întâmplă nouă e altceva. Dar eu te iubesc și suntem împreună.“

N-am zis nimic.

„Putem găsi o cale“, a zis Aura.

N-am zis nimic.

„Sunt atâtea cupluri“, a zis Aura. „Nu suntem singurii.“

Dar eu n-am zis nimic. Cred că atunci s-a ars un bec pe undeva pentru că brusc sufrageria s-a făcut mai întunecată, canapeaua, cele două scaune și singurul tablou – câțiva jucători de biliard pictați de Saturnino Ramírez care, din motive pe care niciodată nu am reușit să le înțeleg, joacă cu ochelari negri – își pierduseră contururile. M-am simțit obosit și aveam nevoie de un calmant. Aura se așezase din nou pe canapea și acum își ținea fața în mâini, dar nu mi se părea că ar plânge. „Am crezut că o să-ți placă“, a zis. „Am crezut că e bine ce fac.“ M-am întors cu spatele la ea și am lăsat-o singură, poate cu fraza spusă doar pe jumătate, iar eu m-am închis în baie. În dulăpiorul albastru îngust am căutat pastilele, recipientul de plastic alb cu capac roșu pe care odată Leticia l-a tot lovit până l-a scos, spre spaima noastră (până la urmă, s-a dovedit că nu descoperise pastilele ascunse sub stratul de vată, dar oricum, o fetiță de doi sau trei ani e tot timpul în pericol, lumea e un pericol pentru ea). Cu apă de la robinet, am luat trei pastile, o doză mai mare decât cea recomandată sau recomandabilă, dar constituția și greutatea mea îmi permit astfel de excese atunci când durerea e mare. Apoi am făcut un duș lung, care îmi face bine întotdeauna; când m-am întors în dormitor, Aura dormea sau se prefăcea că doarme și am încercat să nu o trezesc sau să nu dejoc minciuna ei convenabilă. M-am dezbrăcat, m-am întins în pat, dar cu

spatele la ea, și apoi n-am mai știut nimic: am căzut brusc într-un somn adânc.

În dimineața următoare, când am ieșit era încă foarte devreme, mai ales pentru o Vinere Mare. Lumina încă nu umplea apartamentul. Am vrut să cred că de asta, din cauza somnolenței generale ce plutea peste lume, nu am trezit pe nimeni ca să-mi iau la revedere. Vibratorul era tot pe masa din sufragerie, un obiect din plastic colorat, ca o jucărie uitată pe undeva de Leticia.

În Alto del Trigo o ceață groasă s-a lăsat peste călători pe neașteptate, ca un nor bezmetic, și vizibilitatea aproape inexistentă m-a obligat să reduc viteza într-atât, că până și țărăncile pe bicicletă înaintau mai repede decât mine. Ceața se lipea de parbriz ca roua, așa că trebuia să folosesc ștergătoarele de parcă ar fi plouat, iar formele – mașina din față, doi soldați ce flancau drumul cu armele lor ponosite, un măgar încărcat – se conturau treptat din supa aceea lăptoasă care nu lăsa lumina să treacă. M-am gândit la avioane zburând la joasă înălțime: „Sus, sus, sus“. M-am gândit la ceață și mi-am amintit de faimosul accident din El Tablazo, din îndepărtații ani 1940, dar nu mai știam dacă avusese loc din cauza lipsei de vizibilitate de pe aceste înălțimi înșelătoare. „Sus, sus, sus“, mi-am zis. Iar apoi, coborând spre Guaduas, ceața s-a ridicat întocmai cum se și lăsase și dintr-odată cerul s-a luminat și un val de căldură a schimbat ziua: a explodat vegetația, au explodat sunetele, și pe marginea drumului au apărut tarabe cu fructe. Am început să transpir. Când am coborât la un moment dat geamul ca să cumpăr de la un vânzător ambulant niște bere ce se încălzea lent într-o ladă cu gheață, ochelarii de soare mi s-au aburit din

pricina căldurii. Dar cel mai mult mă supăra transpirația. Porii îmi deveniseră brusc obiectul întregii mele atenții.

Am ajuns în zonă abia după miezul zilei. După ce am făcut mai mult de o oră pe înălțimile de la Guarinocito (un camion cu un ax rupt poate fi fatal pe un drum cu două benzi, și acelea neseparate), după ce am văzut stâncile înălțându-se în depărtare și am intrat cu mașina printre fermele zootehnice, am zărit micuța școală rudimentară pe care trebuia să o zăresc, am străbătut distanța indicată având alături, la marginea drumului, o conductă mare, albă, apoi am virat la dreapta, spre fluviul Magdalena. Am trecut de o structură metalică unde fusese cândva o reclamă, dar care acum, văzută de la distanță, părea un soi de corset uriaș abandonat (câteva păsări urubu, cocoțate pe barele transversale, păzeau zona); am trecut pe lângă o adăpătoare din care beau două vaci, lipite una de alta, stânjenindu-se și împingându-se, cu capetele apărate de soare de un acoperiș paradit de tablă. După trei sute de metri de drum neasfaltat, am trecut pe lângă niște grupuri de copii la bustul gol, care țipau unii la alții, râdeau și înălțau în fugă un nor de praf. Unul dintre copii a ridicat o mână scurtă și neagră, cu degetul mare întins. Am oprit și am tras mașina la marginea drumului; am simțit din nou pe față și pe corp cum mă lovea căldura amiezii. Am simțit iarăși umezeala; am simțit mirosurile. Copilul a vorbit primul:

„Merg până unde mergeți dumneavoastră, domnu'".

„Mă duc la Las Acacias", i-am zis. „Dacă știi unde e, te duc până acolo."

„Dacă e așa, nu mă ajută, domnu'", mi-a zis copilul zâmbind fără încetare. „Trebuie s-o luați pe-acolo. Unde e câinele ăla. Nu mușcă, n-aveți frică."

Era un ciobănesc german obosit, cu o pată albă pe coadă. M-a simțit, a ciulit urechile și s-a uitat la mine fără pic de interes; apoi a dat câteva ture sub un mango, cu nasul în pământ și coada lipită de coaste ca o cârpă de șters praful, iar într-un sfârșit s-a așezat lângă trunchiul copacului și a început să-și lingă una dintre labe. Mi s-a făcut milă de el: blana lui nu era făcută pentru o asemenea climă. Am mai condus o vreme, mereu pe sub copaci al căror frunziș des nu lăsa lumina să pătrundă, până am ajuns dinaintea unei porți susținute de stâlpi groși, între care era un buiandrug de lemn de care atârna o bucată de scândură ce părea să fi fost dată recent cu baiț, și pe care fusese pirogravat numele urât și stupid al proprietății. Am coborât ca să deschid poarta, care avea un zăvor ce părea să fi înțepenit acolo din timpuri imemoriale; am înaintat pe o potecă bătută cu piciorul prin iarbă, două cărări separate de o creastă de buruieni; și în sfârșit, după ce am trecut de un stâlp pe care se odihnea un mic urubu, am ajuns dinaintea unei case albe, fără etaj.

Am strigat, dar nu a apărut nimeni. Ușa era deschisă: o masă de sticlă într-o încăpere cu scaune albe, totul dominat de un ventilator ale cărui palete păreau animate de un soi de viață interioară, de o misiune personală împotriva temperaturilor ridicate. Pe terasă atârnau trei hamace viu colorate, iar sub unul dintre ele cineva lăsase o guavă mâncată numai pe jumătate, devorată acum de furnici. Mă pregăteam să strig și să întreb dacă e cineva acasă când am auzit un șuierat, apoi încă unul și mi-a luat ceva până să observ, dincolo de buganvilele ce mărgineau casa, dincolo de arborii de guanabana ce se înălțau în spatele arbuștilor de buganvilea, o siluetă care își mișca brațele de parcă ar fi cerut ajutor. Era ceva monstruos la

arătarea aceea mult prea albă, cu capul mult prea mare și picioarele mult prea groase; dar n-am putut să o studiez în timp ce mă îndreptam către ea, pentru că eram foarte atent ca nu cumva să-mi scrântesc vreo gleznă călcând rău pe pietre sau pe pământul denivelat, să nu-mi zgârii fața de crengile joase ale copacilor. În spatele casei strălucea dreptunghiul unei piscine ce nu părea prea îngrijită: un tobogan albastru cu vopseaua scorojită, o masă rotundă cu umbrela de soare strânsă, o plasă de curățat apa ce zăcea lângă un copac ca și cum nu ar fi fost folosită vreodată. La asta mă gândeam când am ajuns lângă namila albă, dar capul imens se transformase deja într-o mască cu plasă, iar mâna într-o mănușă cu degete groase. Femeia și-a dat jos masca, și-a trecut repede mâna prin păr (castaniu bătând spre blond, tuns cu neglijență studiată, pieptănat cu voită nepăsare), m-a salutat fără să zâmbească și mi-a explicat că fusese nevoie să întrerupă examinarea stupilor săi pentru a mă întâmpina. Acum trebuia să-și vadă mai departe de treabă. „Ar fi o prostie să stai și să te plictisești în casă“, mi-a zis pronunțând cuvintele pe litere, aproape una câte una, ca și cum viața ei ar fi depins de asta. „Ai mai văzut vreun fagure de-aproape?“

Brusc, mi-am dat seama că era de o vârstă cu mine, câțiva ani în plus sau în minus, deși nu aș putea spune ce legătură cogenerațională nevăzută exista între noi, și nici dacă o asemenea legătură exista cu adevărat: un ansamblu de gesturi sau de cuvinte, ori un anume ton al vocii, un fel de a saluta, sau de a ne mișca, de a mulțumi sau de a ne încrucișa picioarele când ne așezăm comun tuturor membrilor unei generații. Avea cei mai limpezi ochi verzi pe care-i văzusem vreodată, iar pe chipul ei se întâlneau o piele de fetiță cu expresia unei femei

mature, trecute prin multe: chipul ei era ca o petrecere de la care au plecat cu toții. Nu purta bijuterii, în afară de două diamante micuțe (așa mi s-a părut, că erau diamante), abia vizibile în urechile fine. Îmbrăcată în costumul de apicultor care-i ascundea formele, Maya Fritts m-a dus la un șopron care se poate să fi fost cândva un grajd: o încăpere unde mirosea puternic a bălegar, iar pe pereți atârnau două măști și o salopetă albă.

„Pune-ți astea“, mi-a cerut. „Albinelor mele nu le plac culorile puternice.“

N-aș fi zis că albastrul cămășii mele era puternic, dar n-am protestat. „Nu știam că albinele văd culorile“, i-am zis, dar ea îmi așeza deja pe cap o pălărie albă, explicându-mi cum se prinde plasa de nailon a măștii. Când mi-a trecut șnururile pe la subsuoară pentru a le lega la spate, m-a îmbrățișat cum îl îmbrățișează pasagerul din spate pe motociclist; mi-a plăcut apropierea trupului ei (mi s-a părut că simt apăsarea fantomatică a sânilor pe spatele meu) și siguranța pe care o avea în gesturi, hotărârea și naturalețea cu care îmi atingea corpul. A scos de undeva încă două șnururi albe, s-a lăsat într-un genunchi, mi-a legat partea de jos a pantalonilor și mi-a zis, uitându-se în ochii mei fără vreo urmă de pudoare: „Ca să nu te înțepe în locurile sensibile“. Apoi a luat un fel de bidon de fier lipit de un burduf galben și mi-a cerut să îl duc eu, după care și-a pus în buzunar o periuță roșie și o daltă de oțel.

Am întrebat-o de cât timp avea acest hobby.

„Nici vorbă de hobby“, a zis ea. „Din asta trăiesc, dragă. Cea mai bună miere din regiune, dacă nu te deranjează că o spun chiar eu.“

„Foarte bine, te felicit! Și de când faci cea mai bună miere din regiune?“

Mi-a explicat până am ajuns la stupi. Mi-a mai explicat și alte lucruri. Așa am aflat cum ajunsese să se instaleze pe proprietatea aceea, care era singura ei moștenire. „Părinții mei au cumpărat terenul cam când m-am născut eu“, a zis. Deci asta ar fi tot ce i-a rămas de la ei, am spus eu. „Mi-au rămas și ceva bani“, a zis Maya, „dar i-am cheltuit cu avocații“. „Avocații sunt scumpi“, am zis eu. „Nu“, mi-a zis ea, „sunt ca niște câini: simt frica și atacă. Iar eu eram neștiutoare când a început totul. Trebuie să recunosc că cineva și mai necinstit mi-ar fi putut lua tot“. Imediat ce a ajuns la majorat și a putut să ia singură decizii pentru sine, a început să-și planifice plecarea din Bogotá; și încă nu împlinise douăzeci de ani când a plecat definitiv din capitală, renunțând la studii și, ca urmare, certându-se cu maică-sa. Când s-a încheiat succesiunea, Maya locuia aici de peste zece ani. „Și niciodată nu mi-a părut rău că am plecat din Bogotá“, mi-a zis. „Nu mai rezistam, detest orașul ăla. Nu m-am mai dus acolo, habar n-am cum e acum. Poate îmi spui dumneata. Locuiești în Bogotá?“

„Da.“

„N-ai plecat niciodată?“

„Niciodată“, am zis. „Nici în cei mai cumpliți ani.“

„Și eu i-am prins. Am trăit de toate.“

„Cu cine locuiai?“

„Cu mama, bineînțeles“, a zis Maya. „Era o viață ciudată, dacă mă gândesc bine, amândouă singure. Mai apoi, fiecare ne-am văzut de drum, știi cum se întâmplă lucrurile astea.“

În 1992 a instalat în Las Acacias primii stupi – o decizie cel puțin ciudată la o persoană care, după propriile-i spuse, nu știa

nimic despre apicultură în acel moment. Dar stupii aceia abia dacă au rezistat câteva luni de zile: Maya nu suporta să distrugă fagurii și să omoare albinele de fiecare dată când aduna mierea și ceara și avea impresia că albinele supraviețuitoare plecau să răspândească mesajul peste tot în zonă și într-o zi, când și-ar fi făcut siesta în hamacul de lângă piscină, ar fi urmat s-o atace un nor de ace răzbunătoare. A schimbat cei patru stupi clasici pe trei faguri mobili, și astfel nu a mai fost nevoie să omoare vreodată vreo albină.

„Dar au trecut șapte ani de atunci“, i-am zis. „N-ați mai fost prin Bogotá în tot acest timp?“

„Ba da. Pentru chestiuni avocățești. Și ca să o caut pe doamna aceea, pe Consuelo Sandoval. Dar niciodată n-am rămas peste noapte în capitală și mereu am făcut în fel încât noaptea să nu mă prindă acolo. N-aș suporta așa ceva, nu suport să stau acolo mai mult de câteva ore.“

„De aceea preferai să vină ceilalți să te vadă.“

„Nimeni nu vine să mă vadă. Dar da, așa stau lucrurile. De-asta am preferat să vii dumneata.“

„Înțeleg“, am zis.

Maya și-a înălțat capul.

„Da, cred că dumneata mă înțelegi“, a zis. „Lucruri care țin de generația noastră, bănuiesc. Cei care am crescut în anii 1980, corect? Avem o relație specială cu Bogotá și asta nu mi se pare firesc.“

Ultimele silabe pe care le-a pronunțat au fost înăbușite de un zumzet strident. Ne aflam la câțiva pași de stupină. Terenul era puțin înclinat în acea zonă și nu-mi era ușor să văd prin plasa măștii unde puneam piciorul, dar în ciuda acestor neajunsuri am avut șansa să asist la cel mai frumos spectacol din lume: un

om făcându-și bine treaba. Maya Fritts m-a luat de braț ca să ne apropiem de stupi dintr-o parte, nu din față, și mi-a cerut prin semne sticla pe care o cărasem până acolo. A ridicat-o la nivelul feței și a strâns burduful o singură dată, pentru a-l verifica, și-atunci un fuior de fum alb a ieșit și s-a risipit în aer. Maya a băgat gâtul sticlei de fier într-o deschizătură de la primul stup și a strâns din nou burduful galben, o dată, de două ori, de trei, umplând stupul de fum, după care a scos capacul ca să fumege dintr-odată tot interiorul. Am făcut un pas în spate și din instinct mi-am dus mâna la față; dar acolo, unde crezusem că voi da peste o învălmășeală de albine isterice, pregătite să înțepe tot ce le-ar ieși în cale, am văzut cu totul altceva: albinele erau nemișcate și liniștite, îngrămădite unele peste altele. Zumzetul încetase: aproape că am văzut aripioarele oprindu-se, inelele galbene și negre încetând să mai vibreze, de parcă li s-ar fi terminat bateriile.

„Cu ce le-ai dat?“, am întrebat-o. „Ce e în sticla aia?“

„Lemne uscate și bălegar de vacă“, a zis Maya.

„Și fumul le adoarme? Sau ce le face?“

Nu mi-a răspuns. Cu ambele mâini, a scos primul fagure și l-a scuturat cu putere, iar albinele drogate, ori adormite, ori buimace au căzut în interiorul stupului. „Dă-mi peria“, mi-a zis Maya Fritts și a folosit-o ca să înlăture cu grijă cele câteva albine încăpățânate care continuau să stea lipite de miere. Unele albine i se urcau pe degete, se învârteau printre perii moi ai periei, curioase sau poate amețite, și Maya le îndepărta cu mișcări delicate, ca o linie fină de pensulă. „Nu, draga mea“, îi zicea uneia, „tu la tine acasă“. Sau: „Dă-te jos de acolo, că astăzi n-avem timp de joacă“. Același procedeu – scosul fagurilor, măturatul albinelor, dialogurile drăgăstoase – s-a repetat la toți

stupii, și în tot acest timp Maya Fritts era extrem de atentă, și sigur înregistra în minte lucruri pe care le vedea și pe care eu, profanul, eram incapabil să le observ. Întorcea ramele de lemn, le privea din toate părțile, și de câteva ori a folosit din nou fumul din sticlă, ca nu cumva vreo albină neascultătoare să se trezească mai repede, iar atunci eu am profitat de ocazie, mi-am scos o mănușă și mi-am pus palma în calea lui, numai ca să aflu ceva mai mult despre acel fum rece și aromat: mirosul, mai mult de lemn decât de bălegar, avea să-mi rămână impregnat în piele până târziu în noapte. Mai mult, aveam să îl asociez pentru totdeauna cu discuția cu Maya Fritts.

După ce am verificat stupii și după ce am dus înapoi în șopron afumătoarea și peria și dalta, Maya m-a condus în casă și m-a surprins cu o porție de orez cu mazăre și carne de porc, mâncare gătită pentru noi în cursul dimineții de angajații ei. Când am intrat în casă, primul lucru pe care l-am simțit a fost o relaxare instantanee a corpului, care de voie, de nevoie se obișnuise cu arșița amiezii și abia când a simțit valul de umbră și de răcoare și-a dat în sfârșit seama cât de tare se chinuise înainte, suportând salopeta și mănușile și masca. Aveam spatele lac de sudoare și cămașa lipită de piept, iar întreg trupul îmi tânjea după o alinare. Două ventilatoare, unul îndreptat către salon, celălalt către sufragerie, se roteau furioase. Înainte să ne așezăm la masă, Maya Fritts a scos de undeva o cutie și a adus-o în sufragerie. Era lucrată manual, din nuiele, un soi de valijoară foarte mică cu capac tare și fund ranforsat, cu mânere sau toarte împletite de o parte și de alta, ca să poată fi ridicată mai ușor, transportată mai bine. Maya a pus-o în capul mesei, ca pe un musafir, iar ea s-a așezat în partea opusă. În timp ce ni se servea o salată într-un vas de lemn, m-a întrebat dacă

ajunsesem să-l știu bine pe Ricardo Laverde, dacă îl cunoscusem cu adevărat.

„Mult, nu“, i-am zis. „Doar câteva luni.“

„Te deranjează să vorbim despre lucrurile astea? Din cauza accidentului suferit, vreau să zic.“

„Nu mă mai deranjează“, am zis. „Dar ți-am spus, nu știu mare lucru. Știu că o iubea mult pe mama dumitale. Știu de zborul de la Miami. În schimb, nu știam nimic despre dumneata.“

„Nimic? Nu m-a pomenit niciodată?“

„Niciodată. Doar pe mama dumitale. Elena, nu?“

„Elaine. O chema Elaine, columbienii i-au schimbat numele în Elena și ea l-a lăsat așa. Sau s-a obișnuit.“

„Dar Elena nu înseamnă Elaine.“

„Dacă ai ști“, mi-a zis, „de câte ori am auzit-o explicând asta“.

„Elaine Fritts“, am zis. „Ar trebui să fie o străină pentru mine, și totuși nu e. Ciudat. În fine, bănuiesc că știi de cutia neagră.“

„De casetă?“

„Da. N-aveam de unde să știu că o să fiu astăzi aici, Maya. Dacă aș fi știut, aș fi încercat să obțin caseta. Cred că n-ar fi fost foarte greu.“

„A, nu îți face griji pentru asta“, a zis Maya. „E la mine.“

„Ce?“

„Păi, se putea altfel? E vorba despre avionul în care a murit mama, Antonio. Mi-a luat ceva mai mult decât dumitale. Până să găsesc caseta, vreau să zic, casa unde locuia Ricardo și caseta. Aveai un avantaj asupra mea, ai fost cu el la sfârșit, dar am tot căutat și până la urmă am găsit, nu e vina mea că puțin mai târziu.“

„Și Consu ți-a dat caseta.“

„Da, mi-a dat-o. O am aici. Prima dată când am ascultat-o am fost distrusă. A trebuit să las să treacă câteva zile ca să o pot asculta din nou, dar chiar și așa cred că am fost foarte curajoasă, altcineva ar fi ascuns-o ca să nu o mai vadă vreodată. Dar eu, nu, eu am ascultat-o din nou, și apoi am tot ascultat-o. Nici nu mai știu de câte ori, de douăzeci, de treizeci. La început credeam că o tot ascult ca să găsesc vreun indiciu. Mai apoi mi-am dat seama că o ascultam tocmai pentru că știam că n-am să găsesc nimic. Tata a ascultat-o o singură dată, nu-i așa?“

„Din câte știu.“

„Nici nu vreau să-mi închipui ce-a simțit.“ Maya a făcut o scurtă pauză. „O adora, pur și simplu o adora pe mama. Așa cum fac toți îndrăgostiții, desigur, numai că în cazul lui era altceva. Pentru că el a plecat.“

„Nu înțeleg.“

„El a plecat și ea a continuat să fie aceeași de dinainte. A rămas ca încremenită în memoria lui, ca să zic așa.“

Și-a scos ochelarii, și-a dus două degete (un clește) la colțul ochilor: gestul universal al celor care încearcă să-și stăpânească plânsul. M-am întrebat unde s-or fi aflând în codul nostru genetic toate aceste gesturi care se repetă peste tot în lume, la toate rasele și în toate culturile, sau aproape. Sau poate că nu e așa și numai ubicuitatea cinematografiei ne-a făcut să credem că așa ar fi. Da, tot ce se poate.

„Scuze“, zicea Maya Fritts. „Încă nu mi-a trecut de tot.“

Pielea palidă a nasului i s-a înroșit, o răceală neașteptată.

„Maya, pot să întreb ceva?“

„S-auzim.“

„Ce e acolo?“

Nu a trebui să precizez la ce mă referem. Vorbind, nu m-am uitat la cutia din nuiele, nici nu am arătat spre ea (nici măcar din bărbie, cum obișnuiesc să facă unii: țuguind buzele și dând din cap ca un cal). Maya Fritts în schimb s-a uitat la celălalt capăt al mesei și mi-a vorbit cu privirea fixată pe locul gol.

„Tocmai pentru asta te-am rugat să vii“, a zis. „Să văd dacă reușesc să mă fac înțeleasă.“ A făcut o pauză și a învârtit paharul de bere, dar fără să-l ducă la gură. „Vreau să-mi vorbești despre tata.“ Altă pauză. „Scuze, asta ți-am spus deja.“ Încă o pauză. „Uite, eu n-am reușit să… Eram foarte mică atunci când el… În fine, vreau să-mi povestești despre ultimele lui zile, pe care le-ai trăit cu el, și aș vrea să-mi povestești cât mai detaliat posibil.“

S-a ridicat și s-a dus să ia cutia de nuiele, care părea să cântărească destul de mult pentru că Maya a adus-o sprijinind-o de burtă și ținând-o de cele două toarte ca pe o albie de rufe din alt secol. „Uite cum stă treaba, Antonio“, a zis. „Cutia asta e plină cu lucruri despre tata. Fotografii, scrisori primite, scrisori trimise de el și pe care eu le-am recuperat. Toate astea le-am obținut eu, nu mi-au picat în poală, n-a fost o treabă ușoară. De pildă, doamna Sandoval avea multe chestii. Fotografia asta, uite.“ Am recunoscut-o imediat, bineînțeles, și aș fi recunoscut-o chiar dacă cineva ar fi decupat chipul lui Ricardo Laverde. Toate erau acolo, porumbeii din piața Bolívar, căruțul cu porumb, Capitoliul, pe fondul cenușiu al cerului din cenușiul meu oraș. „Era pentru mama dumitale“, am zis. „Era pentru Elaine Fritts.“

„Știu“, a zis Maya. „Ai văzut-o deja?“

„Mi-a arătat-o el, imediat după ce a făcut-o.“

„Și ți-a mai arătat și altceva? Sau ți-a dat ceva, vreo scrisoare, vreun document?“

M-am gândit la seara în care am refuzat să intru în casa unde stătea Laverde cu chirie. „Nimic“, am zis. „Ce mai e?“

„Lucruri“, a zis Maya, „lucruri lipsite de importanță, lucruri care nu spun nimic. Dar eu sunt liniștită că le am. Sunt o dovadă. Uite“, a zis și mi-a arătat o hârtie cu antet. Era o factură: sus, în stânga, era logoul hotelului, un cerc de o culoare nedefinită sau nedefinibilă (timpul făcuse cu hârtia ce știa el să facă mai bine), în interiorul căruia scria *Hotel, Escorial y Manizales*. În dreapta logoului, următorul text extraordinar:

Nota se încasează vinerea și plata trebuie făcută pe loc. Nu se acceptă fără masă. Cel care închiriază o cameră va plăti cel puțin pentru o zi.

Apoi urmau datele, 29 septembrie 1970, ora de sosire 3:30 p.m. și numărul camerei, 225; mai departe, pe formularul scris de mână, data plecării (30 septembrie – se cazase o singură noapte) și cuvântul *anulată*. Clientul se numea Elena Laverde – îmi închipui că și-a dat numele de după căsătorie pentru a evita orice potențial agresor – și în timpul scurtei sale șederi în hotel dăduse un telefon, luase cina și micul dejun, dar nu folosise alte servicii, cum ar fi de telegrafie, de spălătorie, de presă sau de închiriat mașini. O pagină fără nici o importanță și în același timp o fereastră către o altă lume, m-am gândit. Cutia aceea era burdușită cu astfel de lucruri.

„Ce fel de dovadă?“ am zis.

„Poftim?“

„Ai zis mai devreme că hârtiile astea sunt o dovadă.“

„Da.“

„Păi, ce fel de dovadă?“

Maya nu mi-a răspuns. A continuat să scotocească printre documente și mi-a vorbit fără să mă privească. „Am reușit să adun toate astea cu puțin timp în urmă“, mi-a zis. „Am aflat nume și adrese, am scris în Statele Unite spunând cine sunt, am scris scrisori și am dat telefoane. Și într-o bună zi m-am pomenit cu un pachet cu scrisorile trimise de mama când a ajuns prima dată în Columbia, în 1969. Și așa am făcut cu toate; o muncă de istoric. Multora li se pare absurd. Și adevărul e că nu știu, nu știu foarte bine cum să justific ce fac. Nici nu am împlinit treizeci de ani și trăiesc aici, departe de toți și de toate, ca o fată bătrână, și asta a început să fie important pentru mine. Să reconstruiesc viața tatălui meu, să-mi dau seama cine a fost. Asta încerc să fac. Bineînțeles că nu m-aș fi băgat în așa ceva dacă n-aș fi rămas dintr-odată singură. Nebunia asta a început după întâmplarea cu mama. A fost ceva atât de absurd…Vestea am primit-o aici, stăteam în hamacul ăsta când am aflat că s-a prăbușit avionul. Știam că ea e în avion. Și după trei săptămâni, faza cu tata.“

„Cum ai aflat?“

„Din *El Espacio*“, mi-a zis ea. „A apărut în *El Espacio*, cu fotografii și toate detaliile.“

„Fotografii?“

„Cu balta de sânge. Cu doi sau trei martori. Cu casa. Cu doamna Sandoval, cea care mi-a vorbit despre dumneata. Cu camera lui, ceea ce a fost foarte dureros. E un ziar de scandal pe care nu l-am suportat niciodată, nu-i suportam bârfele răsuflate și pozele cu femei goale și textele prost scrise și mă enervau până și integramele lor prea simple. Și cea mai importantă

veste din viața mea o aflu din paginile lui. Dacă nici asta nu e ironie… În fine, m-am dus să cumpăr ceva din La Dorada și ziarul era acolo, atârnat printre mingi de plajă și seturi pentru scufundări pentru turiști din zonele calde. Apoi, într-o bună zi, mi-am dat seama. Să zicem că era sâmbătă (luam micul dejun aici, pe terasă, și fac asta numai la sfârșit de săptămână); da, să zicem că era sâmbătă când tocmai mi-am dat seama că rămăsesem singură pe lume. Trecuseră luni de zile și eu suferisem îngrozitor, fără să știu de ce sufeream atâta, doar de atâta timp trăiam separați, fiecare cu viața lui. Nu aveam o viață comună, nici ceva care să semene cât de cât cu asta. Și asta am simțit: că eram singură, că rămăsesem singură, că nu mai era nimeni între mine și moartea mea. Asta înseamnă să fii orfan: să nu mai ai pe nimeni înainte, să fii următorul pe listă. Să fie rândul tău. Nu s-a schimbat nimic în viața mea, Antonio, trăiam de mult timp fără ei, numai că ei nu mai erau de-acum nicăieri. Nu numai că nu erau cu mine: nu mai erau nicăieri. Era ca și cum ar fi absentat. Și ca și cum s-ar fi uitat la mine; da, e greu de explicat, dar se uitau la mine, Elaine și Ricardo se uitau la mine. E teribilă privirea celor absenți. În sfârșit, îți dai seama ce a urmat apoi.“

„Întotdeauna mi s-a părut foarte ciudat“, am zis.

„Ce anume?“

„Că soția unui pilot a murit într-un accident de avion.“

„A, da. Dar dacă știi anumite lucruri, nu mai pare atât de ciudat.“

„Cum ar fi?“

„Ai timp?“ m-a întrebat Maya. „Vrei să citești ceva ce nu are nici o legătură cu tata și totodată are legătură cu tot?“

A scos din cutie o revistă *Cromos* cu un design pe care nu-l știam – titlul scris cu litere albe într-un chenar roșu –, iar pe coperta color apărea o femeie în costum de baie, ținând cu delicatețe în mâini un sceptru, și cu o coroană în echilibru pe coafura ei înaltă: o regină a frumuseții. Revista era din noiembrie 1968 și femeia, după cum am citit chiar dedesubt, era Margarita María Reyes Zawadzky, Miss Columbia din acel an. Pe copertă se puteau citi diverse titluri – litere galbene pe fondul albastru al mării Caraibilor –, dar n-am apucat să le citesc pentru că Maya Fritts a și deschis o pagină marcată cu un *post-it* galben. „Trebuie avut grijă“, mi-a zis Maya. „Hârtia nu rezistă deloc la umezeala de aici, nici nu știu cum a rezistat atâția ani. În fine, iată.“ *TRAGEDIA DE LA SANTA ANA* era titlul scris cu litere mari. Urma un rezumat de câteva rânduri al articolului: „După treizeci de ani de la accidentul aerian care a cutremurat Columbia, *Cromos* dezvăluie în exclusivitate mărturia unui supraviețuitor“. Articolul apărea alături de un anunț cu *Club del Clan*, și asta m-a amuzat pentru că îi auzisem pe părinții mei vorbind adeseori despre acea emisiune de televiziune. O tânără cânta la chitară într-un desen cu titlul *Televiziune limitată*. „Un mesaj adresat tineretului columbian“, susținea anunțul, „este incomplet dacă nu include și *Club del Clan*“.

Mă pregăteam să întreb despre ce era vorba, când ochii mi-au căzut pe numele Laverde, risipit pe pagini ca urmele unui câine cu labele murdare.

„Cine e Julio?“

„Bunicul meu“, a zis Maya. „Pe atunci încă nu era bunicul meu. Nici bunicul meu și nici altceva, avea numai cincisprezece ani.“

„O mie nouă sute treizeci și opt“, am zis.

„Da.“

„Ricardo nu apare în articol.“

„Nu.“

„Încă nu se născuse.“

„Abia peste patru ani“, a zis Maya.

„Și-atunci?“

„Atunci întreb: ai timp? Dacă te grăbești, înțeleg. Dar dacă vrei să știi cu adevărat cine a fost Ricardo Laverde, atunci începi de aici.“

„Cine l-a scris?“

„Nu contează. Nu știu, nu contează.“

„Cum nu contează?“

„Redacția“, a zis Maya nerăbdătoare. „L-a scris redacția, un ziarist oarecare, un reporter, habar n-am. Un anonim care într-o zi s-a dus acasă la bunicii mei și le-a pus întrebări. Apoi a vândut articolul, după care a continuat să scrie altele. Ce contează, Antonio? Ce contează cine l-a scris?“

„Dar nu înțeleg, atunci“, am zis. „Ce e cu articolul ăsta?“

Maya a oftat – un oftat teatral, ca al unui actor prost, dar care la ea a părut sincer, așa cum sinceră părea și nerăbdarea ei. „E povestea unei zile“, a zis. „Străbunicul meu îl duce pe bunicul meu la o expoziție de avioane. Căpitanul Laverde își duce fiul să vadă avioanele. Fiul său Julio are cincisprezece ani. Va crește, se va însura și va avea un fiu pe care-l va numi Ricardo. Și Ricardo va crește și mă va avea pe mine. Nu văd ce e atât de greu de înțeles. Acesta este primul cadou pe care i l-a făcut tata mamei, cu mult înainte să se căsătorească. Acum, când îl citesc, înțeleg foarte bine.“

„Ce?“

„De ce i-a dat un asemenea cadou. Gestul i s-a părut cam ostentativ, ba chiar puțin fanfaron: uite ce se spune despre familia mea, familia mea apare în ziare etc. Dar mai apoi avea să înțeleagă. Ea era o gringa rătăcită care ieșea cu un columbian fără să știe mare lucru nici despre Columbia, nici despre columbian. Când ajungi într-un oraș necunoscut, primul lucru pe care-l faci e să-ți faci rost de un ghid, corect? Bun, exact asta înseamnă acest articol din 1968, despre o zi petrecută cu treizeci de ani în urmă. Tata i-a dat mamei un ghid. Da, un ghid, de ce să nu-l luăm așa? Un ghid al lui Ricardo Laverde. Un ghid al emoțiilor sale, cu toate căile bine marcate, complet.“

A tăcut o clipă, apoi a adăugat:

„Asta e, vei vedea singur. Vrei o bere?“.

I-am zis că da, vreau o bere, mulțumesc frumos. Și am început să citesc. „Bogotá e în sărbătoare“, așa începea textul. Apoi continua:

> În acea duminică din 1938, se sărbătoreau patru sute de ani de la întemeiere și întregul oraș era plin de steguleț̦e. Aniversarea nu cădea chiar în ziua aceea, ci puțin mai târziu, dar drapelele erau deja peste tot prin oraș, căci locuitorilor din acea perioadă le plăcea să facă totul din timp. După mulți ani, amintindu-și de acea zi nefericită, Julio Laverde vorbește mai ales despre steaguri. Își amintește de tatăl său, care l-a dus pe jos de la casa părintească până la Campo de Marte, în cartierul Santa Ana, care în acele vremuri nu era propriu-zis un cartier, ci mai degrabă un teren viran aflat în afara orașului. Dar căpitanul Laverde nu accepta cu nici un chip posibilitatea de a lua un autobuz sau de a face autostopul; pentru el, mersul pe jos era o activitate

cât se poate de nobilă și de onorabilă, iar a merge pe roți era specific parveniților și oamenilor de rând. După spusele lui Julio, căpitanul Laverde a vorbit tot drumul despre stegulețe, repetând că un adevărat cetățean al capitalei trebuie să știe semnificația drapelului și supunându-și constant fiul la teste de cultură urbană.

— Nu vă învață astea la școală? zicea. E o rușine. Ce-o să se-aleagă de orașul ăsta în mâna unor asemenea cetățeni?

Și îl obliga să spună că roșul simboliza libertatea, caritatea și sănătatea, iar galbenul, dreptatea, virtutea și clemența.

Și Julio repeta fără să crâcnească:

— Dreptate, clemență și virtute. Libertate, sănătate, caritate.

Căpitanul Laverde era un erou decorat în timpul războiului cu Peru. Zburase alături de Gómez Niño și Herbert Boy, printre alte nume legendare, și se remarcase în operațiunea de la Tarapacá și în cucerirea localității Güepí. Gómez, Boy și Laverde, acestea erau cele trei nume menționate inevitabil de fiecare dată când se vorbea despre importanța rolului jucat de forțele aeriene columbiene în obținerea victoriei. Cei trei mușchetari ai aerului: unul pentru toți și toți pentru unul. Chiar dacă nu erau întotdeauna aceiași mușchetari. Uneori era vorba despre Boy, Laverde și Andrés Díaz; sau despre Laverde, Gil și Von Oertzen. Depinde de cine spune povestea. Dar căpitanul Laverde era pomenit întotdeauna.

Așadar, în acea dimineață de duminică, în Campo Marte fusese programat un miting aviatic militar pentru a sărbători aniversarea capitalei Bogotá. Era un eveniment la fel de fastuos cum ar fi fost dacă l-ar fi organizat un împărat roman. Căpitanul Laverde își dăduse acolo întâlnire cu trei veterani, pe care nu-i mai văzuse de la armistițiu, pentru că

nici unul dintre ei nu locuia în Bogotá dar, în afară de acesta, mai avea și alte motive pentru a participa la mitingul aviatic. Pe de o parte, fusese invitat la tribuna oficială de însuși președintele López Pumarejo. Sau aproape: generalul Alfred de León, apropiat al președintelui, i-a spus că președintelui i-ar plăcea dacă l-ar onora cu prezența.

— Imaginați-vă, îi zicea, dumneavoastră, cel care ați apărat culorile patriei de invadatori, dumneavoastră, cel căruia îi datorăm libertatea țării și integritatea granițelor.

Așadar, invitația prezidențială era unul dintre motive. Și mai exista un motiv, nu atât de onorant, dar mai decisiv. Printre piloții care urmau să zboare se afla și căpitanul Abadía.

César Abadía încă nu împlinise treizeci de ani, dar căpitanul Laverde prevăzuse deja că tânărul acela din provincie, slab și zâmbitor, și care în ciuda tinereții sale avea deja la activ două mii cinci sute de ore de zbor, avea să devină cel mai bun pilot de aparate ușoare de zbor din toată istoria Columbiei. Laverde îl văzuse zburând în timpul războiului cu Peru, pe când căpitanul încă nu era căpitan, ci doar locotenent, un tinerel din Tunja care le dădea lecții de curaj și măiestrie în zbor celor mai experimentați piloți germani. Laverde îl admira așa cum se admiră din simpatie și experiență: simpatie pentru că și el, la rândul său, se știa admirat, și experiența de a ști că are ceea ce altuia îi lipsește. Dar ceea ce-l interesa pe căpitanul Laverde nu era să vadă el însuși minunatele acrobații aeriene ale căpitanului Abadía, ci *să le vadă fiul său*. De aceea îl luase pe Julio în Campo de Marte. De aceea îl făcuse să străbată Bogotá pe jos, printre drapele. De aceea îi explicase că vor vedea trei tipuri de avioane – Junker, Falcon din unitatea de supraveghere

aeriană, și Hawk, din unitatea de vânătoare. Căpitanul Abadía avea să zboare cu un Hawk 812, una dintre mașinăriile cele mai rapide și mai agile inventate vreodată de om pentru cumplitele și crudele misiuni de luptă.

— În engleză, *hawk* înseamnă șoim, i-a zis căpitanul fiului său, ciufulindu-i părul tuns scurt. Știi ce e un șoim, nu?

Julio a spus că da, că știe foarte bine, mulțumesc de explicație. Dar a vorbit fără entuziasm. Mergea cu ochii la caldarâm, sau poate la încălțările celor din mulțime, cincizeci de mii de oameni pe care i-au întâlnit și cu care se amestecau. Hainele atingându-se, bastoanele de lemn și umbrelele lovindu-se și încurcându-se unele în altele, ponchourile lăsând în urmă un miros de lână neprelucrată, uniformele militare cu epoleții plini de însemne și cu pieptul acoperit cu medalii, polițiștii trecând cu pas lent prin mulțime sau observând-o de sus, de pe caii înalți și prost hrăniți care lăsau în cele mai neașteptate locuri urme de excremente ce puteau îngrozitor. Julio nu mai văzuse niciodată atâta lume adunată la un loc. În Bogotá, nu se mai adunase niciodată atâta lume în același loc și pentru același motiv.

— Mi-e rău, i-a zis căpitanului Laverde.

Dar căpitanul nu l-a băgat în seamă. Sau l-a băgat, dar nu pentru că se simțea rău, ci pentru a-l prezenta unui bărbat care se apropiase de ei. Era înalt, purta uniformă militară și o mustață à la Rudolf Valentino.

— Domnule general De León, vi-l prezint pe fiul meu, a zis căpitanul. Apoi i s-a adresat lui Julio: Generalul este prefectul general al siguranței.

— General prefect general, a zis generalul. Numai de-ar schimba odată numele postului! Căpitane Laverde, m-a trimis președintele să vă conduc la locul dumneavoastră, căci în nebunia asta te pierzi ușor.
Acesta era Laverde: un căpitan căutat de generali, în numele președintelui. Așa că el și cu fiul său s-au îndreptat către tribuna prezidențială, la doi pași în spatele generalului De León, încercând din răsputeri să-l urmeze, să nu-l scape din ochi și, în același timp, să nu piardă nici spectacolul din jur. Plouase peste noapte și pe alocuri încă mai erau bălțoace, și unde nu erau bălți erau grămezi de lut în care rămâneau înfipte tocurile doamnelor. I s-a întâmplat unei tinere cu o eșarfă roz: își pierduse un pantof, crem la culoare, și Julio s-a aplecat să i-l recupereze în timp ce fata, șchiopătândă și zâmbitoare, rămăsese cu un picior în aer, ca un flamingo. Julio a recunoscut-o. Era sigur că o văzuse în paginile ziarelor: parcă era străină, fiica unor oameni de afaceri, poate a unor industriași. Da, era fiica unor afaceriști europeni. Dar a cărora? A unor importatori de mașini de cusut, a unor fabricanți de bere? Încerca să găsească numele lor în memorie, dar nu a avut timp suficient, pentru că tatăl său, căpitanul Laverde, îl apucase deja de braț, obligându-l să urce scârțâietoarele trepte care duceau la tribuna prezidențială și a mai apucat doar să vadă peste umăr cum eșarfa roz și pantofii crem începuseră să urce alte scări, cele ale tribunei diplomaților. Erau două structuri identice, separate de o fâșie de pământ lată cât un bulevard, ca două cabane cu etaj susținute de piloni groși, una lângă cealaltă, dar amândouă cu vedere la terenul pustiu pe unde urmau să treacă avioanele. Identice, dar cu o singură diferență: în

mijlocul tribunei prezidențiale se înălța un catarg de optsprezece metri, în vârful căruia flutura drapelul columbian. Mulți ani mai târziu, vorbind despre ce se întâmplase în acea zi, Julio avea să spună că acel drapel, așezat exact în locul acela, îi stârnise încă de la început neîncrederea. Dar e simplu să spui astfel de lucruri după ce totul s-a întâmplat deja.

Era o atmosferă de mare sărbătoare. Vântul aducea miros de friptură, oamenii umblau cu băuturi în mână și le terminau înainte de a urca. Toate treptele erau pline cu oameni care nu mai avuseseră loc la cele două tribune. Julio a simțit că amețește și i-a spus căpitanului Laverde, dar acesta nu l-a auzit: era greu de umblat printre invitați, trebuia să saluți cunoscuții și în același timp să nu-i bagi în seamă pe neaveniți, să fii atent să nu jignești pe cineva nerăspunzându-i la salut și totodată să nu saluți pe cine nu era cazul. Făcându-și loc prin mulțime, fără să se separe o clipă, căpitanul și fiul său au reușit să ajungă la balustrada tribunei. De acolo, Julio a văzut doi oameni cu părul rar vorbind, cu un aer misterios, la câțiva metri de catarg, și i-a recunoscut imediat pe amândoi: erau López, președintele în exercițiu, purtând un costum de culoare deschisă, cravată neagră și ochelari rotunzi, și președintele Santos, recent ales, îmbrăcat în negru, cu o vestă de culoare deschisă și cu ochelari de asemenea rotunzi. Omul care ieșea și omul care intra: destinul unei țări se hotăra pe cei doi metri pătrați ai unei construcții improvizate. O mică adunare de oameni importanți – familiile Lozano, Turbay, Pastrana – separa loja președinților de partea din spate a tribunei, de nivelul superior, să zicem, unde se afla Laverde. De la distanță, peste

mulțime, căpitanul l-a salutat pe López și acesta i-a răspuns la salut, zâmbind cu gura închisă, și cei doi s-au înțeles prin semne să se întâlnească după, pentru că din clipă în clipă urma să înceapă sărbătoarea. Santos s-a întors pentru a vedea cu cine își făcuse López semne; l-a recunoscut pe Laverde, a înclinat ușor capul și exact în acel moment s-au ivit pe cer trimotoarele Junker, atrăgând atenția tuturor cu urmele albe pe care le lăsau pe cer.

Julio era absorbit cu totul. Niciodată nu mai văzuse manevre atât de complexe de la o distanță atât de mică. Avioanele Junker erau mari, și corpul lor vărgat le dădea aspectul unor uriași pești preistorici, însă se mișcau pline de demnitate. De fiecare dată când treceau, valuri de aer ajungeau la tribună, încâlcind părul doamnelor care nu purtau pălărie. Cerul noros al capitalei, acel cearșaf murdar care părea să fi acoperit orașul încă de la întemeierea lui, era ecranul perfect pentru proiectarea unui asemenea film. Pe fundalul norilor, trimotoarele treceau însoțite acum de cele șase Falcon, ca dintr-o parte într-alta a unui teatru gigant. Formația era de o simetrie perfectă. Julio a uitat câteva clipe de gustul amar din gură și amețeala i-a dispărut, iar toată atenția i s-a îndreptat către colinele din vestul orașului, silueta lui cețoasă ce creștea în fundal, lungă și întunecată ca a unei șopârle adormite. Deasupra colinelor ploua: ploaia, s-a gândit, va ajunge și aici în curând. Avioanele Falcon treceau din nou și iarăși s-a simțit învolburarea aerului. Tunetul motoarelor nu reușea să acopere strigătele admirative ale mulțimii. Discul translucid al elicelor arunca scurte scântei de lumină când avionul executa o întoarcere. Și atunci au apărut avioanele de vânătoare. Au apărut ca de

nicăieri, s-au aliniat sub forma unui stol de rândunici migratoare și îți venea greu să crezi că acele creaturi nu erau vii, că exista cineva care le conducea.
— E Abadía, s-a auzit o voce de femeie.
Julio s-a întors să vadă cine vorbise, dar aceleași cuvinte se auziră atunci din cealaltă parte a tribunei – numele pilotului celebru se mișca printre oameni ca un zvon rău. Președintele a ridicat imperial o mână și a arătat spre cer.
— Asta, da, a zis căpitanul Laverde. Acum începe cu adevărat.
Lângă Julio se afla un cuplu la vreo cincizeci de ani, un bărbat cu papion în picățele și soția lui, al cărei chip de șoarece nu reușea să ascundă întru totul frumusețea de altădată. Julio l-a auzit pe bărbat spunând că merge să aducă mașina mai aproape. A auzit-o și pe soția lui:
— Ce prostie, stai aici și mergem după, o să pierzi ce-i mai interesant.
În acel moment, escadronul a trecut zburând la mică înălțime pe deasupra tribunei și s-a îndreptat către sud. Aplauzele au explodat și Julio a aplaudat și el. Căpitanul Laverde uitase de fiul său: se uita fix la ceea ce se întâmpla pe cer, la periculoasele manevre care aveau loc acolo, și Julio și-a dat atunci seama că nici tatăl său nu mai văzuse vreodată așa ceva. „Habar n-aveam că se pot face astfel de lucruri cu un avion“, avea să spună Laverde mult mai târziu, când episodul era rememorat la reuniuni sau la vreo cină în familie. „A fost ca și cum Abadía ar fi anulat legea gravitației.“ Revenind dinspre sud, avionul de vânătoare Hawk pilotat de căpitanul Abadía s-a desprins din formație sau, mai exact, celelalte avioane s-au îndepărtat,

desfășurându-se ca florile dintr-un buchet. Julio nu și-a dat seama când Abadía a fost lăsat singur, nici unde dispăruseră ceilalți opt piloți, care se făcuseră nevăzuți dintr-odată, de parcă i-ar fi înghițit norii. Avionul singuratic a trecut prin fața tribunei, executând un looping care a stârnit țipete și aplauze. Capetele l-au urmărit și l-au văzut șerpuind și întorcându-se, zburând de această dată mai jos și cu viteză mai mare, executând un nou looping pe fundalul munților, după care s-a pierdut în partea de nord a cerului, pentru a reapărea ca din nimic și a se îndrepta către tribune.

— Ce face? a zis cineva.

Avionul lui Abadía se îndrepta direct către mulțime.

— Dar ce face nebunul ăsta? a zis altcineva.

De data aceasta, vocea a venit de jos, de la unul dintre însoțitorii președintelui López. Fără să știe de ce, Julio s-a uitat atunci la președinte și l-a văzut strângând cu putere, cu ambele mâini, balustrada de lemn, de parcă nu s-ar fi aflat pe o construcție bine înfiptă în pământ, ci într-o barcă în largul mării. A simțit din nou gustul amar din gură, amețeala și, în plus, o durere ascuțită în frunte și în spatele ochilor. Și atunci căpitanul Laverde a zis, cu voce joasă și pentru nimeni, sau numai pentru el însuși, cu un amestec de admirație și de invidie, ca unul care urmărește cum un altul rezolvă un mister:

— Măi să fie! Vrea să ia drapelul.

Ceea ce s-a întâmplat mai departe a fost pentru Julio ca în afara timpului, ca o halucinație provocată de amețeală. Avionul de vânătoare al căpitanului Abadía s-a apropiat de tribuna prezidențială cu patru sute de kilometri pe oră, deși părea să plutească nemișcat în același loc din aerul răcoros.

La câțiva metri a făcut un looping, apoi altul – un looping de looping, îi zicea căpitanul Laverde –, totul într-o liniște de moarte. Julio își amintește că avusese timp să se uite în jur, să vadă fețele paralizate de spaimă și de uluială, gurile deschise ca și cum ar fi țipat. Dar nu se auzeau țipete: lumea era cufundată în tăcere. Dintr-odată, Julio și-a dat seama că tatăl său avea dreptate: căpitanul Abadía sfârșise ultimele două acrobații trecând atât de aproape de drapelul unduitor, încât i-ar fi putut atinge țesătura cu mâna, o piruetă imposibilă dedicată președintelui López, întocmai cum un toreador dedică uciderea unui taur. A înțeles toate astea și încă a mai avut timp și să se întrebe dacă și ceilalți înțeleseseră. Apoi a simțit peste ochi umbra avionului, deși era imposibil, pentru că nu era soare și a mai simțit un curent ce mirosea a ars, și a avut forța să vadă cum avionul lui Abadía făcea un salt ciudat în aer, se îndoia ca și cum ar fi fost de cauciuc și se îndrepta în viteză spre pământ, distrugând în trecere acoperișul de lemn de la tribuna diplomatică, spulberând scara de la tribuna prezidențială, izbindu-se de sol și făcându-se bucăți.

Lumea a explodat. A explodat zgomotul: al țipetelor, al pașilor pe suprafața de lemn, zgomotul trupurilor în alergare. A explodat, acolo unde avionul se prăbușise, un nor negru care nu părea să fie fum, ci cenușă deasă, și care s-a menținut în aer mai mult decât ar fi fost normal. Din zona de impact a țâșnit un val de căldură cumplită care i-a omorât pe loc pe cei din apropiere, iar celorlalți le-a dat senzația că sunt arși de vii. Cei care avuseseră noroc s-au gândit că vor muri asfixiați, pentru că valul de căldură a consumat într-o clipă eternă tot oxigenul din aer. Era ca într-

un cuptor, avea să spună mai târziu unul dintre cei prezenți. După ce scara tribunei a fost spulberată, podeaua a cedat și au cedat și stâlpii de susținere, și cei doi Laverde au căzut la pământ și abia atunci, avea să spună Julio mult mai târziu, a început durerea.

— Tată! a strigat și l-a văzut pe căpitanul Laverde încercând să ajute o femeie prinsă sub rămășițele scării, dar era evident că femeia era deja dincolo de orice ajutor posibil. Tată, mă doare ceva.

Julio a auzit vocea unui bărbat care o striga pe o femeie.

— Elvia! striga. Elvia!

L-a văzut pe bărbatul cu papion, cel care fusese să aducă mașina mai aproape, pășind acum printre trupurile căzute, călcându-le în picioare uneori, împiedicându-se alteori de ele. Mirosea a ars și Julio a înțeles: mirosea a carne arsă. Atunci, căpitanul Laverde s-a întors și Julio a văzut pe fața tatălui său că se întâmplase o nenorocire. Căpitanul Laverde l-a luat de mână și au început să se îndepărteze de locul catastrofei, încercând să găsească o modalitate de a ajunge cât mai repede la un spital. Julio începuse deja să plângă, nu atât de durere, cât de teamă, când au trecut pe lângă tribuna diplomatică și el a văzut două cadavre, iar unul dintre ele avea pantofi crem. Apoi a leșinat. Și-a revenit abia după câteva ore, într-un pat din spitalul San José. Îl durea tot trupul și era înconjurat de fețe îngrijorate.

Nimeni nu a știut niciodată ce s-a întâmplat, dacă avionul a explodat în aer sau când s-a izbit de pământ. Cert e că Julio a fost împroșcat cu ulei de motor direct în față și uleiul i-a ars pielea și carnea și a fost un miracol că nu a murit, cum s-a întâmplat cu alții. La locul accidentului și-au pierdut viața

cincizeci și șapte de oameni: primul dintre ei a fost căpitanul Abadía. Se spunea că manevra produsese un gol de aer; că după loopingul dublu, avionul intrase în acel gol. Toate astea duseseră la pierderea înălțimii și a controlului și făcuseră prăbușirea inevitabilă. În spitale, răniții primeau aceste vești cu indiferență sau cu uimire și auzeau că statul avea să suporte cheltuielile de înmormântare, că familiile cele mai nevoiașe aveau să primească o compensație și că însuși președintele țării vizitase toți răniți în prima noapte. Cel puțin, pe tânărul Laverde chiar l-a vizitat. Numai că nu era treaz în acel moment și nu și-a dat seama de vizită. Aveau să-i povestească în detaliu părinții lui.

În ziua următoare, maică-sa a rămas cu el în timp ce tatăl său a luat parte la funeraliile lui Abadía, ale căpitanului Jorge Prado și ale unor soldați, doi la număr, de la cavalerie, încartiruiți în Santa Ana, înmormântați cu toții în Cimitirul Central după o defilare la care au participat reprezentanți ai guvernului și cei mai înalți ofițeri din forțele armate terestre și aeriene. Lui Julio, culcat pe partea neafectată a feței, i se făceau injecții cu morfină. Vedea lumea ca dintr-un acvariu. Își atingea fața sterilizată și ar fi dat orice numai să se poată scărpina, dar nu se putea. În momentele de mare durere îl ura pe căpitanul Laverde, apoi zicea un Tatăl Nostru și cerea iertare pentru gândurile rele. Se mai ruga să nu i se infecteze rana, așa cum i se spusese să facă. Apoi o vedea pe tânăra străină și începea să vorbească cu ea. Își vedea fața arsă. Uneori și ea avea fața arsă, alteori nu, dar de fiecare dată avea eșarfa roz și pantofii crem. În timpul halucinațiilor, tânăra îi vorbea din când în când. Îl întreba cum se simte. Îl întreba dacă are dureri. Și uneori îl întreba:

— Îți plac avioanele?

Se lăsa noaptea. Maya Fritts a aprins o lumânare parfumată ca să alunge țânțarii. „Dau iama la ora asta“, mi-a zis. Mi-a dat o cremă și mi-a spus să-mi ung trupul, mai ales gleznele, și când am încercat să citesc eticheta mi-am dat seama de repeziciunea cu care se făcea întuneric. Mi-am mai dat seama și de faptul că nu mai aveam cum să mă întorc la Bogotá, și mi-am mai dat seama că Maya Fritts își dăduse și ea seama de asta, ca și cum amândoi am fi știut dinainte că urma să-mi petrec noaptea aici, cu ea, ca un musafir foarte important, doi străini împărțind același acoperiș, pentru că până la urmă nu eram chiar atât de străini: ne lega un mort. M-am uitat la cer, albastru marin ca unele ceruri ale lui Magritte, și înainte să se lase noaptea am văzut deja primii lilieci, siluetele lor negre desenate în fundal. Maya s-a ridicat în picioare, a pus un scaun de lemn între cele două hamacuri, și pe scaun a așezat lumânarea pe care o aprinsese mai devreme, o micuță ladă frigorifică plină cu cuburi de gheață, o sticlă de rom și una de Coca-Cola. S-a întors la hamacul ei (l-a desfăcut și s-a întins în el cu multă îndemânare). Mă durea piciorul. În câteva minute, s-a dezlănțuit nebunia muzicală a greierilor și a cicadelor, pentru ca după alte câteva minute să se oprească la fel de brusc cum începuse, continuând doar izolat, pe ici, pe colo, întreruptă din când în când de orăcăitul unei broaște rătăcite. Liliecii băteau din aripi la trei metri deasupra capetelor noastre, ieșeau de sub acoperișul de lemn și tot acolo se întorceau, și lumina galbenă se mișca odată cu briza ușoară și aerul era călduț și romul mergea de minune. „E cineva care astăzi nu va dormi în

Bogotá“, a zis Maya Fritts. „Dacă vrei să suni, e un telefon în camera mea.“

M-am gândit la Leticia, la fețișoara ei adormită. M-am gândit la Aura. M-am gândit la vibratorul de culoarea dudelor coapte.

„Nu“, i-am zis, „nu trebuie să sun pe nimeni“.

„O problemă în minus“, a zis ea.

„Dar n-am haine de schimb la mine“, am zis.

„Nu contează, asta se poate rezolva“, a zis ea.

Am privit-o – brațele goale, sânii, bărbia rotundă, urechile mici, cu lob îngust, pe care scânteia o luminiță de fiecare dată când mișca din cap. Maya a luat o gură, și-a așezat paharul pe burtă, eu am făcut la fel. „Uite, Antonio, cum stă treaba“, mi-a zis. „Vreau să-mi povestești despre tata, cum era la sfârșitul vieții, cum a decurs ziua morții lui. Nimeni nu a văzut ceea ce ai văzut dumneata. Dacă toate astea sunt un puzzle, ai piesa pe care nu o mai are nimeni, nu știu dacă mă înțelegi. Mă poți ajuta?“ N-am răspuns imediat. „Mă poți ajuta?“, a insistat Maya, dar tot nu i-am răspuns. S-a sprijinit într-un cot – oricine a stat într-un hamac știe cât de greu e să te sprijini într-un cot, îți pierzi echilibrul și obosești foarte repede. M-am adâncit în hamac atât de mult, încât m-am înfășurat în țesătura mirosind a umezeală și a transpirație veche, a povestea tuturor bărbaților și femeilor care se întinseseră în el după ce se scăldaseră în piscină sau munciseră pe moșie. Nu mă mai uitam la Maya Fritts. „Dacă îți spun ceea ce vrei să afli“, am zis, „vei face la fel?“ Brusc, m-am gândit la caietul curat, la acel semn de întrebare solitar și rătăcit, și câteva cuvinte mi-au răsărit în minte: *Vreau să știu*. Maya nu mi-a răspuns, dar am văzut-o în penumbră așezându-se la fel ca mine și mi-a fost suficient. Am început să vorbesc, i-am spus tot ceea ce știam și ceea ce

credeam că știu despre Ricardo Laverde, tot ceea ce-mi aminteam și ceea ce mă temusem să nu fi uitat, tot ceea ce Laverde îmi povestise și tot ceea ce reușisem să aflu după moartea lui, și am stat așa până în zori, fiecare înfășurat în hamacul său, fiecare scrutând acoperișul unde mișunau liliecii, umplând cu vorbe tăcerea nopții calde, dar fără să ne uităm o clipă unul la celălalt, ca un preot și un păcătos prinși în taina spovedaniei.

IV

Toți suntem niște fugari

Veneau zorile când, epuizat, aproape beat și răgușit de atâta vorbă, m-am lăsat condus de Maya Fritts în camera de oaspeți, sau în cea pe care a numit-o ea atunci camera de oaspeți. Înăuntru nu era pat, ci două priciuri ce păreau destul de fragile (a scârțâit imediat cel în care m-am prăbușit ca un mort peste cearșaful subțire, alb). Un ventilator bătea cu furie aerul deasupra capului meu și cred că sub impulsul unui scurt moment de paranoia cauzat de alcool, am ales patul care nu se afla direct sub paletele ventilatorului, gândindu-mă că putea oricând să cadă peste mine. Dar înainte de asta, îmi amintesc, printre aburii somnului și ai alcoolului, că am primit instrucțiuni precise. Să nu las deschise ferestrele care nu au plasă de țânțari, să nu las cutii de Coca-Cola peste tot (se umple casa de furnici), să nu arunc hârtia igienică în veceu. „Asta e foarte important, cei de la oraș uită mereu“, mi-a zis sau cred că mi-a zis, folosind exact aceste cuvinte ori altele. „Să te duci la veceu e unul dintre cele mai mari automatisme, te duci acolo și gata. Dar după, nu-ți povestesc ce probleme apar cu fosa septică.“ Discuția cu o străină pe marginea nevoilor mele fiziologice nu m-a stânjenit deloc. Maya Fritts avea o naturalețe cum nu mai întâlnisem până atunci, complet diferită,

bineînțeles, de puritanismul concitadinilor mei, care sunt în stare să-și petreacă toată viața prefăcându-se că nu s-au căcat niciodată. Cred că am fost de acord; nu știu dacă am zis ceva. Piciorul mă durea mai tare decât de obicei, și mă durea și șoldul. Am pus durerea pe seama umezelii și a oboselii după atâtea ore de condus pe un drum imprevizibil și periculos.

M-am trezit dezorientat. M-a trezit căldura amiezii: transpiram și cearșaful era îmbibat, ca cearșafurile din spitalul San José, îmbibate cu sudoarea halucinațiilor mele, și când m-am uitat la tavan am observat că ventilatorul nu mai mergea. Limpezimea violentă a zilei se filtra prin jaluzelele de lemn și arunca pete de lumină pe dalele albe de pe jos. Lângă ușa închisă, pe un scaun de nuiele, erau niște rufe: două cămăși în carouri cu mânecă scurtă și un prosop verde. În casă domnea o liniște încremenită. În depărtare se auzeau glasuri, glasuri de oameni care munceau și zgomotele uneltelor de lucru: nu știam cine erau oamenii aceia, ce făceau la o asemenea oră, pe o asemenea caniculă, și chiar când îmi puneam aceste întrebări, zgomotele au încetat și m-am gândit că s-or fi dus să se odihnească. Am deschis jaluzelele, mi-am apropiat nasul mai să ating plasa de țânțari, dar nu am văzut pe nimeni: am văzut dreptunghiul luminos al piscinei, toboganul abandonat, am văzut un adăpost asemănător cu cel pe care-l văzusem pe drum, gândit anume pentru a ține umbră bietelor ființe nevoite să trăiască în lumea aceea, sub un soare atât de nemilos. În adăpost stătea ciobănescul german pe care-l văzusem la sosire. Dincolo de adăpost se întindea câmpia, și dincolo de câmpie, pe undeva, curgea fluviul Magdalena, al cărui vuiet puteam să mi-l imaginez sau să-l presupun foarte ușor, pentru că îl auzisem încă din copilărie, chiar dacă în altă parte, departe de Las

Acacias. Maya Fritts nu se vedea pe nicăieri, așa că am făcut un duș rece (a trebuit să omor un păianjen destul de mare, care rezistase vreme bună într-un colț) și am îmbrăcat cămașa care mi-era mai largă. Era bărbătească – mi-am imaginat că-i aparținuse lui Ricardo Laverde, mi l-am închipuit cu cămașa pe el; din cine știe ce motiv, în mintea mea semăna cu mine. Imediat ce am ieșit în hol, s-a apropiat de mine o femeie tânără, îmbrăcată în bermude roșii cu buzunare albastre și într-un tricou fără mâneci pe care se sărutau un fluture și o floarea-soarelui. Ducea o tavă, iar pe tavă era un pahar înalt, plin cu suc de portocale. Ventilatoarele erau oprite și în salon.

„Domnișoara Maya v-a lăsat lucrurile pe terasă“, mi-a zis. „O să vă vedeți cu ea la prânz.“ Mi-a zâmbit și a așteptat să iau paharul cu suc de pe tavă.

„Nu putem porni ventilatoarele?“

„Nu e curent“, a zis femeia. „Vreți un șpriț, domnule?“

„Mai întâi un telefon. Vreau să sun la Bogotá, dacă nu e nici o problemă.“

„Telefonul e acolo“, mi-a zis. „Și vă înțelegeți dumneavoastră cu domnișoara.“ Era unul dintre acele telefoane vechi, dintr-o singură piesă, cum văzusem în copilărie, la sfârșitul anilor ’70: un soi de pasăre micuță și dolofană, cu gât lung, care avea dedesubt discul de format numărul și un buton roșu. Ca să ai ton, era suficient să apeși butonul. Am format numărul de acasă și nu mi-a venit să cred că resimțeam nerăbdarea din copilărie în fața discului care se întorcea înainte de a putea forma următoarea cifră. Aura a răspuns înainte ca telefonul să fi sunat a doua oară. „Unde ești?“, mi-a zis. „Ești bine?“

„Bineînțeles. De ce să nu fiu bine?“

Tonul i s-a schimbat. A devenit rece, compact, greu.

„Unde ești?“, mi-a zis.

„În La Dorada. În vizită la cineva.“

„La cea cu mesajul?“

„Ce?“

„La cea cu mesajul de pe robot?“

Nu m-a surprins intuiția ei (mi-o demonstrase încă de la începutul relației noastre). I-am explicat cum stăteau lucrurile, fără să intru în detalii: fata lui Ricardo Laverde, documentele pe care le deținea și imaginile pe care le păstra în minte, șansa mea de a înțelege multe lucruri. Vreau să știu, m-am gândit, dar nu i-am spus. În timp ce vorbeam, am auzit o serie de sunete scurte, probabil guturale, apoi plânsetul brusc al Aurei. „Ești un om de nimic“, mi-a zis. Nu mi-a zis *omdenmic*, forma comprimată, care ar fi fost mai eficace și mai surprinzătoare, ci a separat cuvintele și a pronunțat răspicat fiecare literă. „N-am închis un ochi, Antonio. Nu m-am apucat să bat spitalele pentru că nu am avut cu cine s-o las pe fată. Nu înțeleg, nu înțeleg nimic“, a zis Aura printre suspine, și felul ei de a plânge mi s-a părut violent, nu o mai auzisem niciodată plângând așa; era din cauza tensiunii, fără îndoială, tensiunea acumulată de-a lungul întregii nopți.

„Cine e persoana asta?“ m-a întrebat.

„Nimeni“, am zis. „Mai bine zis, nu e ce-ți închipui.“

„Nu știi tu ce-mi închipui eu. Cine e?“

„E fiica lui Ricardo Laverde“, am zis. „Cel care a fost…“

S-a auzit un oftat. „Știu cine era“, a zis Aura, „nu-ți mai bate joc de mine, te rog“.

„Vrea să-i povestesc, și vreau și eu ca ea să-mi povestească. Nimic altceva.“

„Nimic altceva.“

„Nimic.“

„Și e frumoasă? Adică, e bună?“

„Aura, nu vorbi așa.“

„Nu înțeleg“, a zis Aura. „Nu înțeleg de ce n-ai sunat ieri, ce era așa greu. Telefonul ăsta nu exista ieri? Nu ți-ai petrecut noaptea acolo?“

„Ba da“, i-am zis.

„Ba da, ce? Că era telefonul sau că ți-ai petrecut noaptea acolo?“

„Da, mi-am petrecut noaptea aici. Da, aș fi putut suna.“

„Atunci?“

„Atunci, nimic“, am zis.

„Ce-ai făcut? Ce-ați făcut?“

„Am vorbit. Toată noaptea. M-am trezit târziu, de-asta am sunat abia acum.“

„A, de-asta.“

„Da.“

„Ce să spun!“, a zis Aura. „Ești un om de nimic, Antonio.“

„Știe multe“, am zis, „aici pot să aflu multe lucruri“.

„Un nemernic și un om de nimic“, a zis Aura. „Nu poți să te porți așa cu familia ta. Toată noaptea trează, moartă de spaimă, gândindu-mă la ce e mai rău. Ce nemernic! La ce e mai rău. Ziua întreagă închisă aici, cu Leticia, așteptând un semn, fără să ies ca nu cumva să suni exact atunci. Și toată noaptea trează, moartă de spaimă. La asta nu te-ai gândit? Nu ți-a păsat? Dar dacă ar fi fost invers? Atunci, da, nu-i așa? Imaginează-ți că dispar o zi întreagă cu fata și tu nu știi unde. Tu, care te caci pe tine de frică, tu, care mă verifici întruna de parcă ți-aș pune coarne tot timpul. Tu, care vrei să te sun imediat ce-am ajuns undeva, ca să știi că am ajuns cu bine. Tu, care vrei să te sun

când ies, ca să știi la ce oră am ieșit. De ce faci asta, Antonio? Ce se întâmplă, ce vrei?“

„Nu știu“, am zis atunci. „Nu știu ce vreau.“

În secundele de tăcere care au urmat, am reușit să aud și să recunosc mișcările Leticiei, dâra aceea sonoră, ca un clopoțel de pisică, pe care noi, părinții, învățăm să o recunoaștem fără să ne dăm seama: Leticia mergând sau fugind pe covor, Leticia vorbind cu jucăriile sau lăsându-le pe jucării să vorbească între ele, Leticia mutând obiectele prin casă (nu e voie bibelourile, nu e voie scrumierele, nu e voie mătura – îi place să o scoată din bucătărie și să mături covorul – toate mișcările ușoare ale aerului sub presiunea trupului ei micuț). Mi s-a făcut dor de ea; mi-am dat seama că niciodată nu mai petrecusem o noapte fără ea, atât de departe de ea, și am simțit, cum simțisem de atâtea ori, cât de vulnerabilă era, și am intuit că accidentele (care o pândeau în fiecare cameră, pe fiecare stradă) erau mai probabile în absența mea. „Fetița e bine?“ am întrebat.

Aura mi-a răspuns într-o clipită: „Da, e bine. A mâncat bine de dimineață“.

„Dă-mi-o.“

„Ce?“

„Dă-mi-o, te rog, la telefon. Spune-i că vreau să vorbesc cu ea.“

Tăcere. „Antonio, au trecut mai mult de trei ani. De ce nu vrei să treci peste asta? Ce câștigi continuând să te gândești la accidentul ăla? Chiar nu știu ce câștigi, pe bune, n-am idee la ce-ți folosește. Ce se întâmplă?“

„Vreau să vorbesc cu Leticia. Dă-i telefonul. Cheam-o și dă-i telefonul.“

Aura a scos un oftat de necaz sau de deznădejde, sau poate pur și simplu de iritare, iritarea cuiva care se simte neputincios – sunt emoții greu de distins la telefon, trebuie să fii față-n față ca să le poți interpreta corect. În casa mea de la etajul zece, în orașul meu suspendat la două mii șase sute de metri deasupra nivelului mării, cele două fete ale mele se mișcau și vorbeau și eu le ascultam și le iubeam, da, le iubeam pe amândouă și nu voiam să le fac nici un rău. La asta mă gândeam când a vorbit Leticia.

„Alo?“, a zis. E un cuvânt pe care copiii îl deprind fără să fie nevoie să-i învețe cineva.

„Bună, comoara mea“, i-am zis.

„E tati“, a zis ea.

Am auzit vocea îndepărtată a Aurei. „Da“, i-a zis. „Ascultă, ascultă, vezi ce-ți spune.“

„Alo?“, a repetat Leticia.

„Bună“, i-am zis. „Cine sunt?“

„Tati“, a zis ea, pronunțând al doilea „t“ cu putere, chinuindu-se cu el.

„Nu“, i-am zis, „sunt lupul cel rău“.

„Lupul cel rău?“

„Sunt Peter Pan.“

„Peter Pan?“

„Cine sunt, Leticia?“

S-a gândit o clipă. „Tati“, a zis apoi.

„Exact“, i-am zis. I-am auzit râsul: un râs scurt, bătaia din aripi a unui colibri. I-am zis: „Ai grijă de mama, da?“.

„Îhî“, a zis Leticia.

„Trebuie să ai grijă de mama. Ai grijă de ea?“

„Îhî“, a zis Leticia. „Ți-o dau.“

„Nu, stai“, i-am zis, dar prea târziu, deja se descotorosise de receptor, mă lăsase pe mâna Aurei, vocea mea în mâinile Aurei și nostalgia mea plutind în aerul cald – nostalgia după lucrurile care încă nu au dispărut. „Bine, du-te și te joacă“, am auzit că-i spunea Aura pe tonul ei cel mai dulce, vorbindu-i aproape în șoaptă, un cântec de leagăn din câteva silabe. Apoi a vorbit cu mine și contrastul era violent: era multă tristețe în vocea ei, oricât de apropiată aș fi simțit-o; era deziluzie și răzbătea reproș.

„Hei“, a zis Aura.

„Hei“, am zis. „Mulțumesc.“

„Pentru ce?“

„Că mi-ai dat-o pe Leticia.“

„Se teme de hol“, a zis Aura.

„Fetița?“

„Zice că e ceva pe hol. Ieri n-a vrut să meargă singură de la bucătărie în camera ei. A trebuit să mă duc cu ea.“

„E vârsta“, am zis. „Mai apoi trec toate fricile.“

„A vrut să doarmă cu lumina aprinsă.“

„E vârsta.“

„Da“, a zis Aura.

„Pediatrul ne-a spus deja.“

„Da.“

„E vârsta coșmarurilor.“

„Dar nu mai vreau“, a zis Aura. „Nu vreau să mai continuăm așa, Antonio. Nu se poate.“ Înainte ca eu să apuc să răspund, a adăugat: „Nu e bine pentru nimeni. Nu e bine pentru fată și nu e bine pentru nimeni“.

Așadar, asta era.

„Înțeleg“, am zis. „Eu sunt de vină.“

„Nimeni nu a zis nimic de vină.“

„E vina mea că fetița se teme de hol.“

„Nimeni nu a zis asta.“

„Ce prostie, te rog! De parcă frica ar fi ereditară.“

„Ereditară, nu“, a zis Aura. „Contagioasă.“ Și a adăugat imediat: „N-am vrut să spun asta“. Apoi: „Înțelegi tu“.

Îmi transpirau palmele, mai ales cea în care țineam telefonul și am simțit o teamă absurdă: m-am gândit că telefonul ar putea aluneca din palma mea asudată și ar cădea pe jos, iar atunci convorbirea s-ar întrerupe fără ca eu să fi vrut asta. Un accident; se mai întâmplă și accidente. Aura îmi vorbea despre trecutul nostru, despre planurile pe care ni le făcuserăm înainte ca un glonț care nu mă căuta pe mine să-mi schimbe destinul, dar în mintea mea nu se mai legau amintirile. *Cu ochii minții*, se spune uneori. Cu ochii minții am încercat să o văd pe Aura înainte de moartea lui Ricardo Laverde; am încercat să mă văd pe mine însumi, dar degeaba. „Trebuie să închid“, m-am trezit zicând. „Vorbesc de la un telefon care nu e al meu.“ Aura – asta îmi amintesc foarte bine – îmi spunea că mă iubește, că împreună o putem scoate la capăt, că vom face orice e nevoie ca să reușim. „Trebuie să închid“, i-am zis.

„Când vii?“

„Nu știu“, i-am zis. „E multă informație aici, sunt multe lucruri pe care vreau să le știu.“

Peste linia telefonică s-a lăsat tăcerea.

„Antonio“, a zis atunci Aura, „te mai întorci?“

„Ce întrebare e asta?“, am zis. „Bineînțeles c-o să mă-ntorc, unde crezi că sunt?“

„Nu cred nimic. Spune-mi când.“

„Nu știu. Imediat ce-am să pot.“

„Când, Antonio?“

„Cât de repede pot“, am zis. „Dar nu plânge, de ce plângi?“

„Nu plâng.“

„N-ai de ce să plângi. Fetiței o să-i treacă.“

„Fetiței, fetiței“, a repetat Aura. „Du-te naibii, Antonio.“

„Aura, te rog.“

„Du-te naibii“, a zis ea. „Ne vedem când poți.“

După ce am închis, am ieșit pe terasă. Acolo, așezată sub un hamac, ca un animal de companie, se afla cutia de nuiele; și în cutie, împărțite în documente, viețile Elenei Fritts și a lui Ricardo Laverde, scrisorile pe care și le scriseseră, sau cele adresate altor oameni. Aerul încremenise. M-am așezat în hamacul unde stătuse Maya Fritts în noaptea de dinainte și acolo, cu capul pe o pernă cu față brodată, albă, am luat primul dosar, mi l-am așezat pe burtă și am scos din el prima scrisoare. Era o hârtie verzuie, aproape transparentă. „*Dear granpa & grandma*“, zicea formula de salut. Urma apoi primul rând, independent și solitar, sprijinit de paragraful următor ca un sinucigaș de cornișă:

Nimeni nu mă avertizase că Bogotá avea să fie așa.

Am uitat de căldura umedă, am uitat de sucul de portocale, am uitat de cât de incomod stăteam (și, bineînțeles, nici nu mi-a trecut prin cap că pot face un torticolis cât se poate de dureros). Așezat în hamacul Mayei, am uitat de mine însumi. Mai târziu, aveam să încerc să-mi amintesc de ultima dată când mi se mai întâmplase așa ceva, o asemenea anulare plină de nepăsare a lumii reale, o asemenea deturnare totală a conștiinței de sine, și am ajuns la concluzia că nu mi se mai întâmplase din vremea

copilăriei. Dar acest gând, acest efort, avea să vină mult mai târziu, în timpul orelor de discuții cu Maya, pentru a umple golurile lăsate de scrisori, pentru ca ea să-mi spună tot ceea ce scrisorile nu spuneau pe de-a-ntregul, ci doar sugerau; tot ce nu revelau, ci ascundeau sau treceau sub tăcere. Dar asta avea să se întâmple mai târziu, după cum am spus, acea discuție a putut avea loc numai după, când deja documentele și lucrurile pe care le scoteau ele la iveală îmi erau cunoscute. Citind acolo, în hamac, am simțit alte lucruri, unele inexplicabile, dar mai ales unul cu totul și cu totul confuz: senzația inconfortabilă că acea poveste, în care nu apărea nicăieri numele meu, vorbea despre mine în fiecare rând. Am simțit toate astea, și până la urmă totul s-a redus la o singurătate incredibilă, o singurătate fără cauze vizibile, și tocmai de aceea iremediabilă. Singurătatea unui copil.

Povestea, așa cum am reconstruit-o și așa cum trăiește în mintea mea, începea în august 1969, la opt ani după ce președintele John Fitzgerald Kennedy a aprobat crearea Peace Corps, când, după cinci săptămâni de pregătire la Florida State University, Elaine Fritts, viitoarea voluntară cu numărul 139372, a aterizat la Bogotá pregătită pentru tot felul de clișee: să aibă o experiență cât mai interesantă, să lase ceva cât de mic în urma ei, să fie și ea grăuntele de nisip. Călătoria nu a început prea bine, căci rafalele de vânt care scuturau avionul – un DC-3 al companiei Avianca – au obligat-o să-și stingă țigara și să facă ceea ce nu mai făcuse de la cincisprezece ani: să se închine. (Însă și-a făcut o cruce rapidă, o succesiune de mișcări aproape inconștiente de la chipul nemachiat la pieptul împodobit cu două șiraguri de mărgele de lemn. Nimeni nu i-a remarcat

gestul.) Înainte de plecare, bunica sa i-a vorbit despre un avion de pasageri care se prăbușise cu un an înainte, când ajunsese la Bogotá de la Miami, și acolo, în timp ce avionul ei începea să coboare către cenușiul verzui al munților, în timp ce ieșea dintre norii joși scuturat de rafale și cu gemulețele șiroind de ploaia abundentă, Elaine a încercat să-și amintească dacă muriseră toți pasagerii din avionul prăbușit. Și-a strâns genunchii – pe pantaloni i-a rămas urma șifonată și transpirată a palmelor – și a închis ochii atunci când avionul, cu un scârțâit de cutii metalice strivite, a atins pământul. Nu a încetat vreodată să creadă că supraviețuise ca prin minune aterizării și s-a gândit că le va scrie prima scrisoare bunicilor imediat ce va ajunge la destinație și se va putea așeza la o masă. Am ajuns, sunt bine, oamenii sunt foarte amabili. Sunt multe de făcut. Totul va fi bine.

Mama lui Elaine murise la naștere, așa că ea a fost lăsată în grija bunicilor, după ce tatăl ei, aflat într-o misiune de recunoaștere în apropiere de Old Baldy, a călcat pe o mină antipersonal și s-a întors din Coreea cu piciorul drept amputat de la șold și distrus pe viață. Nu trecuse nici un an de la întoarcerea sa când a ieșit să-și cumpere țigări și a dispărut pentru totdeauna. Nu s-a mai știut nimic de el. Când s-au întâmplat toate astea Elaine era o fetiță, așa că nu și-a dat vreodată seama prea bine de absența lui, iar bunicii ei au avut grijă să meargă la școală și, în plus, să fie fericită, așa cum ar fi avut dacă ar fi fost copilul lor, însă având mult mai multă experiență. Astfel că adulții din viața lui Elaine au fost acei doi oameni din alte vremuri, iar ea a crescut educată în spiritul unor valori și responsabilități care nu erau și cele ale celorlalți copii. La reuniuni, Elaine auzea din partea bunicului cuvinte

care o umpleau de mândrie și de tristețe: „Așa trebuia să fi crescut și fata mea“. Când Elaine s-a hotărât să-și întrerupă studiile de jurnalism pentru a intra în Peace Corps, bunicul, care ținuse doliu nouă luni după moartea lui Kennedy, a fost primul care a susținut-o. „Cu o condiție“, a zis. „Să nu rămâi acolo, așa cum fac atâția. E bine să ajuți, dar țara ta are și mai mare nevoie de tine.“ Ea a fost de acord.

Prin intermediul ambasadei, povestea Elaine Fritts în scrisoarea ei, i s-a oferit o locuință într-o casă cu două etaje, aproape de Hipodrom, în nordul orașului, la o jumătate de oră de centru, într-o zonă cu străzi prost asfaltate, care se transformau în drumuri desfundate de fiecare dată când ploua. Lumea unde avea să-și petreacă următoarele douăsprezece săptămâni era un loc cenușiu, în dezvoltare: cele mai multe case încă nu aveau acoperiș, pentru că acoperișul era cel mai scump și îl lăsau mereu la urmă, iar în drumurile zilnice întâlnea tot timpul betoniere portocalii, mari și zgomotoase ca niște albine de coșmar, camioane ce descărcau peste tot munți de pietriș, muncitori cu un sendviș într-o mână și o sticlă de sifon în cealaltă, care fluierau obscen de câte ori o vedeau trecând. Elaine Fritts – cu ochii cei mai verzi care s-au văzut vreodată pe meleagurile astea, cu părul lung, lins, castaniu, ca o perdea care-i ascundea talia, cu sfârcurile vizibile prin bluza înflorată în recile dimineți andine – se uita la băltoace, în care se oglindea cerul cenușiu, și înălța capul numai când ajungea pe terenul viran care separa cartierul de autostrada Nord, mai mult pentru a se asigura că se află la distanță de cele două vaci care păștеau în zonă. Apoi urca într-un autobuz galben ce nu avea orar fix și nici stații clare și începea imediat să-și facă loc cu coatele în acea cutie de sardele. „Traseul e simplu“, a scris,

referindu-se la drumurile ei. „Trebuie doar să cobori la timp.“ În jumătatea de oră de călătorie, Elaine trebuia să ajungă de la turnichetul de aluminiu de la intrare (a învățat să-l miște lovindu-l cu șoldul, fără a mai fi nevoie să-și folosească mâinile) până la ușa din spate și să coboare din autobuz fără să-i împingă afară pe cei doi sau trei călători care atârnau cu un picior în aer. Ca să învețe toate astea a avut nevoie de timp, bineînțeles, și în prima săptămână era la ordinea zilei să treacă de stație și să coboare abia după unul sau doi kilometri, și să ajungă la CSUCA după opt, adică cu câteva minute după ce începuse ora, cu hainele șiroind de burnița stăruitoare, după ce străbătuse străzi pe care nu le cunoștea.

Centrul de Studii Universitare Columbiano-American: o denumire lungă și pretențioasă pentru câteva încăperi pline de oameni pe care Elaine Fritts îi cunoștea, poate prea bine. În acel stadiu de antrenament, colegii ei erau albi ca și ea, aveau în jur de douăzeci de ani ca și ea și erau sătui de țara lor ca și ea, sătui de Vietnam, sătui de Cuba, sătui de Santo Domingo, sătui să-și înceapă zilele brusc, schimbând banalități cu părinții lor sau cu prietenii și să se culce știind că tocmai se mai sfârșise o zi, unică și lamentabilă, o zi ce se înscria pe loc în istoria universală a infamiei: ziua în care o armă cu țeavă scurtă l-a omorât pe Malcolm X, o bombă plasată sub mașina personală l-a omorât pe Wharlest Jackson, o bombă dintr-un birou de poștă l-a omorât pe Fred Conlon, o rafală de gloanțe polițienești l-a omorât pe Benjamin Brown. Și în același timp, sicriele continuau să sosească de la fiecare operațiune din Vietnam, cu nume inofensive și pitorești, Deckhouse Five, Cedar Falls, Junction City. Adevărul despre My Lai începea să iasă la lumină și în curând avea să se vorbească despre Thang Phong, o

barbarie o înlocuia și o strămuta pe cealaltă, o femeie violată lua locul unui viol mai vechi. Da, chiar așa era: în țara lor te trezeai și nu știai la ce să te aștepți, ce glumă proastă le va mai face istoria, ce scuipat le va mai arunca în față. Cum de ajunseseră așa Statele Unite ale Americii? Această întrebare, pe care Elaine și-o adresa zilnic într-o mie de feluri confuze, plutea în aer și în sălile de clasă, pe deasupra capetelor albe și tinere și îi ocupa timpii morți, prânzurile de la cafenea, drumurile de la CSUCA spre cartierele mărginașe, acolo unde voluntarii făceau munca de teren. Statele Unite ale Americii: cine le mâna către înfrângere, cine era responsabil de distrugerea visului? Acolo, în sala de clasă, Elaine se gândea: *de asta am fugit*. Se gândea: *toți suntem niște fugari*.

Dimineața învățau limba spaniolă. Timp de patru ore, patru ore intense de pe urma cărora rămânea cu dureri de cap și cu o apăsare de hamal pe umeri, Elaine descifra misterele noii limbi de la o profesoară cu cizme de călărie și bluză pe gât, o femeie slabă, încercănată, care-și aducea copilul de trei ani la școală pentru că nu avea cu cine să-l lase acasă. Oricând se poticnea la conjunctiv, de fiecare dată când folosea prost genul, doamna Amalia le ținea un discurs. „Cum veți lucra cu sărmanii din această țară dacă nu vă înțeleg?“ le zicea, sprijinindu-se în pumni de masa de lemn. „Și dacă nu veți reuși să vă faceți înțeleși, cum credeți că veți câștiga încrederea liderilor comunității? Peste trei, patru luni, unii dintre voi o să ajungeți pe coastă sau pe câmpurile de cafea. Credeți că cei din Acción Comunal o să aibă răbdare să căutați voi cuvântul în dicționar? Credeți că țăranii o să se așeze pe prispă așteptând ca dumneavoastră să aflați cum se zice *laptele e mai bun decât sucul de trestie de zahăr*?“ Însă după-amiaza, în timpul orelor de

limbă engleză, trecute în programă drept *American Studies* și *World Affairs*, Elaine și colegii ei asistau la conferințe ținute de veterani din Peace Corps care, dintr-un motiv sau altul, rămăseseră în Columbia și aflau de la ei că frazele importante nu erau cele despre suc din trestie de zahăr sau lapte, ci cu totul altele, și ceea ce aveau toate în comun era cuvântul „nu“: *Nu sunt din Alianța pentru Progres*, *Nu sunt agent CIA* și, mai ales: *Nu am dolari, îmi pare rău*.

La sfârșitul lui septembrie, Elaine a scris o scrisoare lungă în care o felicita pe bunica ei cu ocazia zilei de naștere, le mulțumea amândurora pentru tăieturile din *Times*, își întreba bunicul dacă văzuse deja filmul cu Newman și Redford, a cărui faimă ajunsese până la Bogotá (chiar dacă filmul propriu-zis avea să ajungă ceva mai târziu). Apoi, cu o solemnitate bruscă, îi întreba ce se știa despre crimele din Beverly Hills. „Aici toată lumea își dă cu părerea. Nici nu te așezi bine la masă, că se și dezbate subiectul. Fotografiile sunt îngrozitoare. Sharon Tate era gravidă; nu știu cum poate cineva să facă așa ceva. Ți-e și frică de lumea asta în care trăim. Bunicule, știu că tu ai văzut lucruri și mai cumplite. Spune-mi, te rog, că lumea a fost mereu așa.“ După aceea, trecea la alt subiect. „Cred că v-am vorbit deja despre cartierele mărginașe“, scria. Și le spunea că fiecare clasă de la CSUCA e împărțită în grupe, fiecare grupă răspunde de un cartier, că ceilalți trei membri din grupa ei sunt californieni: toți bărbați, foarte pricepuți să spargă barierele și să discute cu liderii din conducerea locală (explica Elaine), foarte buni și când venea vorba să facă rost de marijuana de cea mai bună calitate din La Guajira sau din Santa Marta, cumpărând-o din centru la un preț foarte bun (asta nu mai explica). Așa că, o dată pe săptămână, urca împreună cu ei în munții din jurul

capitalei, trecând pe străzi pline de noroi, unde nu era ceva neobișnuit să dai peste câte un șobolan mort, printre case de placaj și lemn putrezit, pe lângă fose septice deschise pentru văzul (și mirosul) tuturor. „Avem multe de făcut“, scria Elaine. „Dar acum nu vreau să vă mai vorbesc despre muncă, o să revin asupra ei într-o altă scrisoare. Vreau să vă spun că a dat norocul peste mine.“

S-a întâmplat așa. Într-o seară, după o ședință lungă cu edilii cartierului – s-a vorbit despre apă contaminată, despre nevoia imperioasă de a construi un apeduct, apoi s-a ajuns la concluzia că nu existau bani pentru el –, grupa lui Elaine a sfârșit prin a bea o bere într-un magazin fără ferestre. A fost nevoie de două rânduri (sticlele maro înghesuite pe masa îngustă) pentru ca Dale Cartwright să coboare vocea și s-o întrebe pe Elaine dacă e capabilă să țină câteva zile un secret. „Știi cine e Antonia Drubinski?“, a întrebat-o. Elaine, ca toată lumea, știa foarte bine cine e Antonia Drubinski, nu doar pentru că era una dintre cele mai vechi voluntare, nici pentru că fusese deja arestată de două ori pentru tulburarea ordinii publice – unde *tulburare* trebuie înțeles drept *proteste împotriva războiului din Vietnam* și *ordine publică* trebuie înțeles ca *în fața ambasadei Statelor Unite* –, ci pentru că de câteva zile nu se mai știa unde se află Antonia Drubinski.

„Orice altceva, dar nu că nu se știe“, a zis Dale Cartwright. „Se știe foarte bine unde e, dar nu s-a dorit să se facă public.“

„Cine nu a vrut?“

„Ambasada. CSUCA.“

„De ce? Unde e?“

Dale Cartwright s-a uitat în stânga și-n dreapta și și-a plecat capul.

„S-a dus în munți“, a zis aproape în șoaptă. „Vrea să pornească o revoluție, se pare. În sfârșit, nu asta e important. Important e că a rămas liberă camera ei.“

„*Acea* cameră?“, a întrebat Elaine. „*Acea* cameră?“

„Da, *acea* cameră. Exact aceea invidiată de toți. Și m-am gândit că poate ți-ar plăcea să te muți în ea. Știi doar, la zece minute de CSUCA, apă caldă la duș.“

Elaine rămase pe gânduri.

„N-am venit aici pentru dotări“, a zis până la urmă.

„Să faci baie cu apă caldă“, a repetat Dale. „Să nu trebuiască să te miști ca un *quarterback* ca să cobori din autobuz.“

„Și familia?“, a zis Elaine.

„Ce-i cu ea?“

„Primesc șapte sute cincizeci de pesos pe lună pentru că mă găzduiesc“, a zis Elaine. „E a treia parte din câștigul lor.“

„Ce-are a face?“

„Nu vreau să piardă banii ăștia.“

„Dar cine te crezi, tu, Elaine Fritts?“, a zis Dale, oftând teatral. „Te crezi unică și irepetabilă? Ce prostie! Dragă Elaine, chiar astăzi au mai sosit cincisprezece voluntari în Bogotá. Sâmbătă mai vine un avion de la New York. În toată țara sunt sute, poate mii, toți gringos ca mine și ca tine, și mulți dintre ei vor ajunge să lucreze în Bogotá. Camera ta se va ocupa înainte să-ți faci tu bagajele, crede-mă.“

Elaine a luat o înghițitură de bere. Mai târziu, după ce totul se întâmplase, își va aminti de berea aceea, atmosfera sumbră din magazin, reflexele apusului retrăgându-se de pe tejgheaua de aluminiu. *Acolo a început totul*, avea să-și zică. Dar atunci, auzind propunerea onestă a lui Dale Cartwright, a făcut rapid un calcul în minte. A zâmbit.

„Și de unde știi că mă mișc ca un *quarterback*?“ a zis într-un sfârșit.

„În Peace Corps se știe tot, draga mea“, a zis el. „Tot.“

Și așa se face că trei zile mai târziu Elaine Fritts a făcut pentru ultima dată drumul de la Hipodrom, de data aceasta încărcată cu bagaje. Nu putea să nege că i-ar fi plăcut ca familia să se fi întristat cât de cât, i-ar fi plăcut să primească o îmbrățișare mai caldă, poate chiar un cadou de rămas-bun, cum le-a oferit ea – o cutie muzicală care începea să scoată notele de la *El golpe* când o deschideai. Nu s-a întâmplat nimic din toate astea: i s-a cerut cheia și au însoțit-o până la ușă mai mult de teamă decât din politețe. Tatăl a plecat imediat, așa că doar mama, o femeie care umplea cadrul ușii, a mai urmărit-o cu privirea cum a coborât scările și a ieșit în stradă, fără să se ofere, o dată măcar, să o ajute cu bagajele. În clipa aceea a apărut copilul (singur la părinți, cu cămașa scoasă din pantaloni, ținând în mână un camion de lemn vopsit în albastru și roșu) și a întrebat ceva ce nu s-a auzit bine. Ultimul lucru pe care l-a auzit Elaine înainte de a se întoarce cu spatele a fost răspunsul gazdei.

„Se duce, copilaș, se duce la o casă de bogați“, a zis femeia. „Gringa nerecunoscătoare.“

O casă de bogați. Nu era adevărat, pentru că bogații nu-i primeau în chirie pe voluntarii Peace Corps, dar în acel moment Elaine nu știa mai nimic despre situația financiară a următoarei familii care avea să o găzduiască. Noua casă, trebuia să recunoască, era de un lux ce i s-ar fi părut inimaginabil cu câteva săptămâni în urmă: o casă confortabilă, pe bulevardul Caracas, îngustă dar lungă, cu o micuță grădină în spate și un pom fructifer într-un colț al grădinii, lângă un zid

acoperit. Fațada era albă, canatul de lemn al ferestrelor era vopsit în verde, și ca să intri trebuia să deschizi portița de fier ce dădea într-o curte micuță și care scotea un zbieret ca de animal de fiecare dată când intra cineva. Ușa principală dădea într-un hol întunecat, dar primitor. În stânga se afla ușa dublă de sticlă a salonului, urma apoi sufrageria, iar la capăt, holul dădea în curtea interioară îngustă, acolo unde creșteau mușcate în ghivece agățate; în dreapta, imediat după intrare, se afla scara. Elaine a înțeles totul dintr-o singură privire aruncată treptelor de lemn: covorul fusese de calitate, dar acum era ros după atâta folosință (pe unele trepte se vedea deja griul ultimului strat al țesăturii); vergelele de cupru care țineau covorul lipit de trepte ieșiseră din inele, sau poate că inelele se desprinseseră din lemnul treptelor, așa că uneori, când cineva urca în grabă, simțea o ușoară alunecare și se auzea clinchetul scurt al metalelor desprinse. Pentru Elaine, scara a fost ca un martor care îi spunea ce fusese acea familie și nu mai era. „O familie scăpătată“, zisese funcționarul de la ambasadă când Elaine se dusese să-și facă actele pentru mutare. Scăpătată. Elaine s-a gândit mult la acel cuvânt, a încercat să-l traducă literal, dar nu a reușit. Doar atunci când a observat scara l-a înțeles, dar l-a înțeles instinctiv, fără să îl desfacă în fraze coerente, fără să îl analizeze la rece. În timp, totul avea să capete înțeles, pentru că Elaine mai văzuse cazuri asemănătoare: familii cu un trecut demn, care într-o bună zi își dau seama că trecutul nu îți aduce bani.

Familia se numea Laverde. Mama era o femeie cu sprâncene pensate și ochi triști și cu un păr des, roșu – ceva neobișnuit în această țară, sau poate că era doar vopsit – prins întotdeauna într-un coc perfect care mirosea a fixativ. Doamna Gloria era o

gospodină fără șorț. Elaine n-a văzut-o niciodată ștergând praful, și totuși la toaletă, pe noptiere, în scrumierele de porțelan nu exista nici urmă din praful gălbui pe care-l inspirai în stradă; totul era îngrijit cu obstinația celor care depind de aparențe. Don Julio, tatăl, avea fața însemnată de o cicatrice, nu dreaptă și subțire, cum ar fi lăsat o tăietură, ci întinsă și asimetrică (Elaine s-a gândit, eronat, la o boală de piele). În realitate nu era afectat doar obrazul: cicatricea se întindea mai jos de linia bărbii, o pată care mergea de-a lungul maxilarului și îi cuprindea gâtul, și era greu să nu îți atragă privirea. Don Julio lucra la o firmă de asigurări și într-una dintre primele conversații din sufragerie, în lumina albastră a policandrului, i-a vorbit lui Elaine despre asigurări și probabilități și statistici.

„Cum știi ce asigurare de viață trebuie să plătească un om?“ zicea don Julio. „Firmele de asigurare sunt interesate să știe astfel de lucruri, bineînțeles, nu e corect ca un om de treizeci de ani, sănătos tun, să plătească aceeași sumă ca un bătrân care a avut deja două infarcturi. Și aici încep eu să-mi intru în rol, domnișoară Fritts: să privesc în viitor. Eu sunt cel care spune când va muri omul ăsta și când va muri celălalt, sau ce probabilitate există ca o anume mașină să se facă praf pe drumurile noastre. Lucrez cu viitorul, domnișoară Fritts, sunt cel care știe ce se va întâmpla. E o chestiune de cifre; viitorul stă în cifre. Cifrele spun totul. Numerele îmi spun, de pildă, dacă e posibil ca eu să mor înainte de cincizeci de ani. Dar dumneavoastră, domnișoară Fritts, știți când veți muri? Eu vă pot spune. Dați-mi timp, creion, hârtie și o marjă de eroare și pot să vă spun când e cel mai probabil să muriți și cum. Societățile noastre sunt obsedate de trecut. Dar pe un gringo trecutul nu-l interesează, dumneavoastră vă uitați numai

înainte, vă interesează numai viitorul. Ați înțeles mai bine decât noi și decât europenii: viitorul trebuie deslușit. Așadar, asta fac eu, domnișoară Fritts: îmi câștig pâinea deslușind viitorul, îmi hrănesc familia spunându-le oamenilor ce se va întâmpla. În ziua de azi, acești oameni sunt asiguratorii, desigur, dar pe viitor vor fi alții interesați de acest talent, e imposibil să nu fie. În Statele Unite se știe cel mai bine. De aceea voi mergeți înainte, domnișoară Fritts, și de aceea noi rămânem în urmă. Spuneți-mi dacă greșesc.“

De cealaltă parte a mesei, se uita la ea fiul cel mic al familiei, un zâmbet larg și șmecheresc, gene lungi și dese care dădeau ochilor negri un aer ușor feminin. S-a uitat așa la ea încă de la început, cu o insolență care pe Elaine, cine știe de ce, o măgulea. Nimeni nu o mai privise așa în Columbia: trecuseră luni de când venise și încă nu se culcase cu cineva care să nu fie nord-american, care să nu juiseze în engleză.

„Ricardo nu crede în viitor“, a zis don Julio.

„Bineînțeles că cred“, a zis Ricardo. „Numai că în viitorul meu nu trebuie să împrumut bani.“

„Bine, bine, nu începe cu asta“, a zis doamna Gloria zâmbind. „Ce-o să-și închipuie musafira, abia sosită?“

Ricardo Laverde: prea multe r-uri pentru accentul îndărătnic al lui Elaine. „Ia să vedem, Elena, pronunță-mi numele“, îi ceruse Ricardo când îi arătase camera ei de baie și încăperea unde avea să doarmă, noptiera în culori pastelate, comoda cu trei sertare și patul cu baldachin, unde dormise sora lui mai mare până se măritase (exista o fotografie de studio cu ea: cărarea impecabilă pe mijlocul capului, privirea pierdută în depărtare, semnătura barocă a fotografului). Camera de închiriat – legiuni de gringo ca ea trecuseră pe acolo.

„Pronunță-mi de trei ori numele și-ți dau o altă pătură“, îi zicea Ricardo Laverde. Era un joc, dar un joc agresiv. Stingherită, Elaine a intrat în joc.

„Ricardo“, a zis cu limba împleticită, „Laverde“.

„Rău, foarte rău“, a zis Ricardo. „Dar nu contează, Elena, ai o gură frumoasă.“

„Nu mă cheamă Elena“, a zis Elaine.

„Nu te înțeleg, Elena“, a zis el. „Trebuie să exersezi, dacă vrei te-ajut.“

Ricardo era cu doi ani mai tânăr decât ea, dar se comporta de parcă ar fi avut mult mai multă experiență. La început se întâlneau seara, când Elaine termina orele la CSUCA, și schimbau câteva vorbe în salonașul de la etaj, cu colivia canarului Paco deasupra capului: ce faci, cum ți-a mers, ce ai învățat astăzi, pronunță-mi numele de trei ori fără să te încurci. „Cei din Bogotá sunt neîntrecuți la pălăvrăgeală“, le scria Elaine bunicilor ei. *„I'm drowning in small talk.“* Dar într-o seară s-au întâlnit în mijlocul Carrera Séptima și li s-a părut o coincidență importantă faptul că amândoi își petrecuseră dimineața strigând sloganuri în fața ambasadei Statelor Unite, numindu-l criminal pe Nixon și scandând: *„End it Now, End it Now, End it Now!“*. Mult mai târziu, Elaine avea să afle că întâlnirea lor nu fusese deloc întâmplătoare: Ricardo Laverde o așteptase să iasă de la CSUCA și o urmărise ore în șir, spionând-o de la depărtare, ascunzându-se printre oamenii de pe stradă și în spatele pancartelor cu mesaje precum *Calley=Murderer* și *Proud to be a Draft-Dodger* și *Why are We There, Anyway?* și ascultând scandările la câțiva pași mai în spate de locul unde se oprise Elaine, în timp ce învârtea în minte diferite versiuni și intonații ale cuvintelor pe care i le-a spus în cele din urmă:

„Ia te uită, ce coincidență, nu? Hai, te invit să bem ceva și poți să-mi spui ce nu-ți place la părinții mei.“

În afara casei familiei Laverde, departe de bibelourile frumos aranjate, de privirea din tablou a unui ofițer și de șuieratul enervant al canarului, relația cu băiatul gazdelor ei s-a transformat sau a luat-o de la capăt. Acolo, cu o ciocolată fierbinte între palme, Elaine a povestit și l-a ascultat povestind pe Ricardo. A aflat că Ricardo terminase un liceu iezuit, începuse să studieze economia – un soi de moștenire paternă sau o hotărâre venită din partea tatălui – și că de vreo câteva luni renunțase la facultate pentru a se dedica singurei activități care-l interesa cu adevărat: să piloteze avioane. „Tatălui meu nu-i place deloc, bineînțeles“, i-a zis Ricardo mai târziu, când puteau să-și facă astfel de mărturisiri. „Întotdeauna s-a opus. Dar mă bazez pe bunicul, el e de partea mea. Și tata nu poate să facă nimic. Nu e ușor să te pui cu un erou de război. Chiar dacă e vorba de un război micuț, un război de amatori comparat cu războaiele mondiale, un război interbelic, ca să zic așa. Dar, în sfârșit, un război e un război și toate războaiele au eroi, nu? Valoarea unui actor nu ține de mărimea teatrului, îmi spunea bunicul. Și sigur că pentru mine a fost un noroc. Bunicul m-a susținut în ideea asta cu avioanele. Când a început să mă intereseze să zbor, el a fost singurul care nu m-a făcut nebun, imatur, nechibzuit. M-a susținut, m-a susținut pe față, chiar s-a certat cu tata, și repet, eroului aviației de luptă nu e ușor să-i spui nu. Tata a încercat, dar fără succes. Asta s-a întâmplat acum câțiva ani, dar îmi amintesc ca și cum ar fi fost ieri. Eram așezați chiar aici, bunicul exact unde stai tu, sub colivie, iar tata unde stau eu. Bunicul și-a trecut mâna peste cicatricea tatei și i-a zis să nu-mi transmită frica pe care o are el. A trebuit să

moară pentru ca eu să-mi dau seama de toată grozăvia acelui gest – un bărbat deja bătrân și sătul de toate lovindu-l ușor cu palma peste față pe un bărbat tânăr și puternic, chiar dacă nu pare. Nu era numai asta, desigur, ci și cicatricea, ea era cea care primea palmele… O să-mi spui că oricum e greu să-i dai tatei o palmă fără să-i atingi cicatricea și da, poate că da, mai ales că bunicul era dreptaci. Și bineînțeles că palma unui dreptaci cade pe obrazul stâng al celui care o primește, pe obrazul stâng al tatălui meu, pe obrazul distrus.“

Discuția despre obrazul distrus aveau să o poarte după mult timp, când erau deja iubiți și curiozității față de trupurile lor i se adăugase curiozitatea față de viețile lor. Sexul nu i-a luat prin surprindere, ca o mobilă care fusese acolo tot timpul dar nu o băgai în seamă. În fiecare seară, după cină, gazda și musafirul povesteau o vreme, apoi își urau noapte bună și urcau împreună scara, iar când ajungeau la etaj, Elaine mergea până în capătul holului, intra în baie, trăgea zăvorul și după câteva minute ieșea într-o cămașă de noapte albă și cu părul prins în coadă de cal. Într-o zi ploioasă de vineri – apa se izbea de marchiză și acoperea toate zgomotele –, Elaine a ieșit din baie ca întotdeauna, dar în loc să dea peste holul întunecat și peste lumina venind de la felinarele din stradă, filtrată prin lucarnele de la patio, a dat peste Ricardo Laverde sprijinit de balustradă. În contralumină, fața nu i se vedea bine, dar Elaine i-a ghicit dorința după atitudine și după tonul vocii.

„Te culci?“ a întrebat-o Ricardo.

„Încă nu“, a zis ea. „Intră și mai povestește-mi despre avioane.“

Era frig, patul de lemn scârțâia la fiecare mișcare a trupurilor, ba mai mult, era un pat pentru o domnișoară, mult

prea îngust și scurt pentru asemenea jocuri, așa că Elaine a tras dintr-o mișcare cuvertura de pe el și a întins-o pe covor, lângă papucii ei de casă. Acolo, pe cuvertura de lână, murind de frig, s-au izbit de câteva ori unul de celălalt și gata. Lui Elaine i s-a părut că sânii i se făceau mai mici în palmele lui Ricardo Laverde, dar nu i-a spus. Și-a pus iarăși pe ea cămașa de noapte ca să meargă la baie și acolo, așezată pe veceu, s-a gândit să-i dea timp lui Ricardo, ca să se întoarcă în camera lui. S-a mai gândit și că-i plăcuse să se culce cu el, că ar face-o din nou dacă ar avea ocazia și că ceea ce se întâmplase era cu siguranță interzis de statutul Peace Corps. S-a spălat la bideu, s-a uitat în oglindă și a zâmbit, a stins lumina din baie înainte de a ieși, dar întorcându-se pe întuneric la patul ei, mergând cu grijă să nu se împiedice, a dat peste Ricardo, care nu plecase, ci aranjase patul și o aștepta acolo, întins pe o parte, cu capul sprijinit într-o mână, ca orice cuceritor din orice film prost de la Hollywood.

„Vreau să dorm singură“, a zis Elaine.

„Eu nu vreau să dorm, vreau să vorbim“, a zis el.

„OK“, a zis ea. „Și despre ce vorbim?“

„Despre ce vrei tu, Elena Fritts. Alege un subiect și vorbim.“

Au vorbit vrute și nevrute, mai puțin despre ei înșiși. Erau dezbrăcați și Ricardo își plimba mâna peste pântecele lui Elaine, îi pieptăna cu degetele părul moale, și vorbeau despre intenții și proiecte, convinși, așa cum sunt toți iubiții la început, că a spune ceea ce vrei este egal cu a spune cine ești. Elaine vorbea despre misiunea ei în lume, despre tinerețea ca armă a progresului, de obligația de a se opune tuturor puterilor lumii. Și-i punea întrebări lui Ricardo. Îi plăcea că e columbian? I-ar plăcea să trăiască altundeva? Ura și el Statele Unite? Îi citise pe cei din New Journalism? Însă a fost nevoie de încă șapte reprize

de amor, întinse pe două săptămâni, pentru ca Elaine să îndrăznească să întrebe ceea ce o intrigase încă din prima zi: „Ce s-a întâmplat cu fața tatălui tău?“. „Ce grijulie e domnișoara“, a zis Ricardo. „Nimeni nu a amânat atât această întrebare.“ Când Elaine a pus întrebarea, urcau cu telefericul la Monserrate: Ricardo o așteptase când ieșise de la CSUCA și îi zisese că a venit vremea să facă și ceva turism, că nu poți veni în Columbia numai ca să muncești, să termine odată cu comportamentul ăsta protestant, pentru Dumnezeu. Așa că acum Elaine se agăța de Ricardo (își lipea capul de pieptul lui, îi strângea coatele prin peticele bluzei) de fiecare dată când bătea o rafală de vânt și cabina se scutura pe cablu, iar turiștii scoteau la unison un țipăt. De-a lungul după-amiezii, suspendați în gol sau așezați pe băncile bisericii, plimbându-se prin grădinile sanctuarului sau uitându-se la Bogotá de la trei mii de metri înălțime, Elaine a început să asculte povestea unui miting aviatic, într-un 1938 incredibil de îndepărtat, cu piloți și acrobații aeriene și un accident și zecile de morți. Și în dimineața următoare, când s-a trezit, o aștepta un pachet lângă micul dejun proaspăt pregătit. Elaine a rupt hârtia de cadou și a găsit o revistă în spaniolă, cu un semn de carte din piele pus între pagini. Mai întâi s-a gândit că semnul de carte era cadoul, dar a deschis revista și a dat peste numele de familie al gazdelor ei și peste o însemnare de-a lui Ricardo: „Ca să înțelegi“.

Elaine a făcut totul ca să înțeleagă. A pus întrebări și Ricardo i-a răspuns. Fața arsă a tatălui său, i-a explicat Ricardo de-a lungul mai multor conversații, acea hartă din piele, ceva mai întunecată la culoare, rugoasă și aspră ca deșertul Villa de Leyva, a făcut parte din peisajul care l-a înconjurat toată viața;

dar nici măcar în copilărie, când întrebi tot ce-ți vine și nimic nu e de la sine înțeles, Ricardo nu s-a interesat de cauzele a ceea ce vedea, de diferența dintre fața tatălui său și a celorlalți. Deși, se mai poate (zicea Laverde) și ca familia să nu-i fi dat timp să simtă acea curiozitate, căci povestea despre accidentul din Santa Ana plutise pe deasupra lor încă de când se petrecuse, fără să mai dispară vreodată, repetându-se iarăși și iarăși în cele mai diverse circumstanțe și din gura celor mai diverși povestitori, iar Ricardo își amintea de versiuni ascultate în noaptea de Crăciun, versiuni de vineri, în salonul de ceai, sau de duminică, pe stadionul de fotbal, versiuni de noapte înainte de a adormi și altele pe drumul spre școală. Da, se vorbea despre accident pe toate tonurile și cu toate intențiile, pentru a demonstra că avioanele sunt periculoase și imprevizibile ca un câine turbat (conform tatălui său), sau că avioanele sunt ca zeitățile grecești, întotdeauna te pun la punct și nu suportă aroganța oamenilor (conform bunicului său). Și mulți ani mai târziu, chiar și el, Ricardo Laverde, avea să povestească accidentul, avea să-l înflorească sau să-l denatureze până când și-a dat seama că nu era nevoie de așa ceva. La școală, de exemplu, cea mai bună modalitate de a atrage atenția colegilor era să povestească despre fața arsă a tatălui său. „Am încercat cu faptele de vitejie ale bunicului“, a zis Laverde. „Apoi mi-am dat seama că nimeni nu vrea să asculte povești cu eroi, în schimb tuturor le place să li se povestească despre durerile altora.“ Și își amintea și asta, fețele colegilor când le vorbea despre accidentul de la Santa Ana, apoi le arăta fotografii cu tatăl său și cu fața lui arsă, ca să vadă că nu-i mințea.

„Acum sunt sigur“, a zis Laverde. „Dacă astăzi îmi doresc să fiu pilot, dacă nimic altceva nu mă interesează pe lumea asta, e

din cauza accidentului din Santa Ana. Dacă vreodată am să mor într-un accident de avion, Santa Ana va fi de vină."

Povestea aceea purta toată vina, zicea Laverde. Ea era de vină că acceptase primele invitații ale bunicului. Ea era de vină că începuse să frecventeze pistele Aeroclubului din Guaymaral, ca să zboare alături de veteranul erou și să se simtă viu, mai viu ca niciodată. Dădea târcoale avioanelor Sabre, canadiene, și reușea până la urmă să-i convingă să-l lase să stea în cabină (numele lui de familie îi deschidea toate ușile) și mai reușea (tot pe baza numelui) ca cei mai buni profesori să-i dea mai multe ore de zbor decât plătise: și toate astea datorită poveștii din Santa Ana. Niciodată nu avea să mai simtă, cum simțise în acele zile, ce înseamnă să fii un prinț moștenitor, cât de important este să moștenești puțină putere. „Am profitat, Elena, îți jur", zicea. „Am învățat, am fost silitor." Bunicul lui i-a spus mereu că are stofă de aviator. Profesorii săi erau și ei veterani: din războiul cu Peru mai ales, dar mai era și câte unul care zburase în Coreea și fusese decorat de americani, sau cel puțin așa se zicea. Și toți susțineau că tinerelul e bun, că are un instinct deosebit și niște mâini de aur și, cel mai important, că avioanele îl respectă. Iar avioanele nu se înșală niciodată.

„Și tot așa până astăzi", a zis Laverde. „Tatălui meu îi vine să moară, dar deja sunt stăpân pe viața mea. Cu o sută de ore de zbor la activ, ești deja stăpân pe viața ta. Își petrece zilele ghicind viitorul, dar e viitorul altora, Elena, tata nu știe ce e cu viitorul meu, și toate calculele și toate statisticile nu pot să i-o spună. Am pierdut mult timp încercând să aflu și doar acum, în ultimele zile, am reușit să înțeleg ce legătură există între viața mea și chipul tatei, între accidentul din Santa Ana și omul ăsta care stă acum în fața ta, care va realiza multe în viață, nepotul

unui erou. Am să scap de viața asta mediocră, Elena Fritts. Mie nu mi-e frică, iar numelui Laverde am să-i redau locul cuvenit în lumea aviației. Am să fiu mai bun decât căpitanul Abadía și familia mea se va mândri cu mine. Am să scap de viața asta mediocră, am să plec din casa asta unde ni se pare o povară când ne invită cineva la masă, pentru că apoi trebui să întoarcem invitația. Eu nu voi mai număra fiecare bănuț, așa cum face mama zi de zi. Eu nu va trebui să găzduiesc un gringo pentru ca familia mea să aibă ce să mănânce, scuze dacă te-am jignit, n-am zis-o ca să te jignesc. Ce vrei, Elena Fritts? Eu sunt nepotul unui erou, sunt născut pentru altfel de lucruri. Lucruri importante, chiar așa, o spun sus și tare. În ciuda tuturor.“

Coborau cu telefericul, așa cum urcaseră. Se însera, și cerul de deasupra capitalei se transformase într-o uriașă pătură violetă. Sub ei, în lumina slabă, pelerinii care urcaseră pe jos și tot pe jos coborau erau ca niște piuneze colorate pe scările de piatră. „Ce lumină neobișnuită e în orașul ăsta!“ a zis Elaine Fritts. „Închizi ochii o secundă și s-a și făcut noapte.“ O nouă rafală de vânt a zguduit cabina, dar de data aceasta turiștii nu au mai țipat. Era frig. Vântul a șoptit ceva când a trecut peste cabină. Elaine, în brațele lui Ricardo Laverde, sprijinită de bara orizontală care proteja geamul, s-a trezit dintr-odată în întuneric. Capetele pasagerilor se decupau pe cer, negru pe negru. Respirația lui Ricardo ajungea până la ea în valuri, iz de tutun și de apă curată și atunci, plutind pe deasupra munților, văzând orașul iluminându-se de noapte, Elaine și-a dorit ca acea cabină să nu mai ajungă niciodată. S-a gândit, poate pentru prima dată, că un om ca ea poate trăi într-o asemenea țară. În mai multe sensuri, s-a gândit, țara aceea abia se năștea,

abia își descoperea locul în lume și ea voia să ia parte la această descoperire.

Directorul adjunct al Peace Corps în Columbia era un omuleț slab și distant, cu ochelari cu ramă groasă, à la Kissinger, și cu cravată tricotată. A primit-o pe Elaine în cămașă, ceea ce nu ar fi fost nimic deosebit dacă nu ar fi fost vorba de o cămașă cu mânecă scurtă, de parcă s-ar fi aflat în arșița din Barranquilla sau Girardot, și nu în locurile astea, unde se moare de frig. Se dădea cu atâta briantină pe părul negru, încât lumina unui neon putea să-ți dea impresia că încărunțise prematur pe la tâmple sau că avea fire albe la rădăcină, dacă te uitai la cărarea dreaptă ca a unui militar. Nu se putea ști dacă era nord-american sau de-al locului, sau un nord-american fiu de localnici, sau un localnic fiu de nord-americani; nu exista nici un indiciu, nu tu afișe pe pereți, nici muzică auzindu-se de pe undeva, nici cărți pe rafturi care să-ți permită să speculezi asupra vieții și originilor sale. Vorbea o engleză perfectă, dar numele lui – lungul său nume care se uita la Elaine de pe birou, gravat pe o medalie de bronz masiv – era latinoamerican, sau cel puțin spaniol, căci Elaine nu știa dacă există, de fapt, vreo diferență. Interviul era o chestiune de rutină: toți voluntarii trecuseră sau aveau să treacă prin acel birou întunecos, să stea pe scaunul incomod în care acum Elaine se săltase puțin pentru a-și aranja fusta lungă, de culoare acvamarin. Aici, dinaintea unui Mr. Valenzuela slab și distant, toți cei care fuseseră antrenați la CSUCA se așezau mai devreme sau mai târziu și ascultau un scurt discurs despre cum se apropia sfârșitul antrenamentului, cum în curând voluntarii vor pleca spre locurile unde își vor îndeplini misiunea, fraze despre

generozitate și responsabilitate și ocazia de a face diferența. Ascultau cuvintele *permanent site placement* și imediat venea și întrebarea: „Aveți vreo preferință?“. Atunci voluntarii spuneau nume învățate recent și încă goale de conținut: Bolívar, Valledupar, Magdalena, Guajira. Sau Quindío (pronunțat *Cuindio*). Sau Cauca (pronunțat *Cohca*). Apoi erau duși într-un loc apropiat de destinația finală, un fel de escală unde petreceau trei săptămâni alături de un voluntar mai experimentat. *Field training*, așa se numea locul. Toate astea erau spuse într-o jumătate de oră.

„Bun, *what's it gonna be?*“ a zis Valenzuela. „Cartagena nu se poate, nici Santa Marta. Sunt ocupate. Toți vor să meargă acolo, pentru Caraibe.“

„Nu vreau la oraș“, a zis Elaine Fritts.

„Nu?“

„Cred că pot învăța mai multe la țară. Spiritul unui popor stă în țăranii lui.“

„Spiritul“, a zis Valenzuela.

„Și poți ajuta mai mult“, a zis Elaine.

„Da, și asta e adevărat. Hai să vedem: zonă rece sau zonă călduroasă?“

„Unde e mai mare nevoie.“

„Nevoie e peste tot, domnișoară. Țara asta e în plină dezvoltare. Gândiți-vă și la ce vă pricepeți, la ce v-ar plăcea.“

„La ce mă pricep?“

„Bineînțeles. N-o să vă duceți să culegeți cartofi dacă n-ați văzut o sapă nici măcar în poze.“ Valenzuela a deschis un dosar maro pe care-și ținuse până atunci mâinile, a dat o pagină, a ridicat capul. „Universitatea George Washington. Studentă la jurnalism, nu?“

Elaine a încuviințat. „Dar să știți că am văzut și sape“, a zis. „Și învăț repede.“

Pe fața lui Valenzuela s-a așternut nerăbdarea.

„Ai la dispoziție trei săptămâni“, a zis. „Asta e, sau vei fi o povară și te vei face de râs.“

„Nu voi fi o povară“, a zis Elaine. „Eu…“

Valenzuela a scotocit printre hârtii și a scos un alt dosar. „Uite, peste trei zile mă întâlnesc cu liderii regionali. O să aflu cine și de ce are nevoie, ca să știu unde poți să urmezi *field training*. Ceea ce știu sigur este că există un loc aproape de La Dorada. Știi despre ce vorbesc? Pe valea fluviului Magdalena, domnișoară Fritts. E departe, dar nu e din altă lume. În locul acela nu e chiar atât de cald ca în La Dorada, pentru că e în munți. Se merge cu trenul din Bogotá, e mai ușor de ajuns și de întors, ați văzut că aici autobuzele sunt un pericol public. În fine, e un loc bun și puțin solicitat. E preferabil să știi să călărești. Și să ai un stomac tare. Trebuie muncit mult împreună cu cei de la Acción Comunal, de la dezvoltarea comunitară, știi dumneata, alfabetizare, nutriție, lucruri de felul ăsta. E vorba de trei săptămâni. Dacă nu îți place, există posibilități de întoarcere.“

Elaine s-a gândit la Ricardo Laverde. Brusc, să pună câteva ore de drum între ea și Ricardo i s-a părut o idee bună. S-a gândit la numele locului, La Dorada, și a tradus în minte: *The Golden One*.

„La Dorada“, a zis Elaine Fritts. „Cred că e bine.“

„Mai întâi celălalt loc, apoi La Dorada.“

„Da, și locul acela. Mulțumesc.“

„Bine“, a zis Valenzuela. A deschis un sertar metalic și a scos un formular. „Să nu uit. Completează ăsta și lasă-l la

secretariat.“

Era un chestionar, sau mai bine zis o copie la indigo a unui chestionar. Antetul era o întrebare, scrisă la mașina de scris, cu majuscule: *Ce diferențe există între cazarea dvs. din Bogotá și locul de origine?* Urmau mai multe secțiuni, separate prin spații generoase, tocmai pentru a fi completate cât mai detaliat de către voluntari. Elaine a completat chestionarul într-un motel din Chapinero, întinsă pe burtă în patul răvășit și mirosind a sex, folosind o carte de telefon drept suport pentru pagină și acoperindu-și fesele cu cearșaful pentru a se apăra de mâna lui Ricardo, de hoinărelile lui îndrăznețe, de incursiunile lui obscene. La secțiunea *Disconfort și neplăceri fizice*, a scris: „Bărbații din familie nu ridică niciodată capacul de la veceu când urinează“. Ricardo i-a zis că e răzgâiată și prost-crescută. La *Restricții față de libertatea musafirilor* a scris: „După nouă seara, închid ușa cu zăvorul, așa că trebuie să o trezesc mereu pe *señora*“. Ricardo i-a zis că e o petrecăreață. La *Probleme de comunicare* a scris: „Nu înțeleg de ce se adresează copiilor cu dumneata“. Ricardo i-a zis că încă mai are multe de învățat. La *Comportamentul membrilor familiei* a scris: „Fiului îi place să-mi muște sfârcurile când ejaculează“. Ricardo nu a zis nimic.

Toată familia a însoțit-o la tren, în gara Estación de la Sabana. Era o clădire mare și solemnă, cu coloane striate și cu un condor de piatră pe partea de sus a fațadei, cu aripile întinse ca și cum s-ar fi pregătit să zboare și să ducă aticul în gheare. Elaine primise cadou de la doamna Gloria un buchet de trandafiri albi și acum, trecând prin holul gării cu o valiză în mână și cu geanta strânsă la piept, buchetul se transformase într-o piedică nesuferită, un soi de panaș de care se loveau pasagerii și care lăsa pe pardoseala de piatră dâre de petale

triste, înțepând-o pe Elaine de fiecare dată când încerca să-l țină mai bine sau să-l ferească de ostilitatea din jur. Tatăl, la rândul său, a așteptat până au ajuns pe peronul central, și abia atunci a scos cadoul și i-a explicat, înconjurat de larma pasagerilor, de ofertelor lustragiilor și de stăruința cerșetorilor, că era cartea unui ziarist, publicată cu doi ani în urmă, dar care continua să se vândă, că autorul era un necioplit, dar cartea, din câte se spunea, nu era rea. Elaine a rupt hârtia de cadou și pe copertă a văzut nouă dreptunghiuri albastre cu colțurile tăiate, iar în dreptunghiuri a văzut clopote, sori, bonete frigiene, motive florale, luni cu chip de femeie, cranii și oase încrucișate și diavoli dansând, și toate astea i s-au părut absurde și gratuite, iar titlul, *Un veac de singurătate*, exagerat și melodramatic. Don Julio a pus o unghie lungă pe litera E din ultimul cuvânt, literă ce era tipărită invers. „Mi-am dat seama abia după ce am cumpărat-o“, s-a scuzat el. „Dacă vrei, putem încerca să o schimbăm cu alta.“ Elaine a zis că nu contează, că nu o să rămână fără nimic de citit pe tren din cauza unei greșeli stupide. Iar după câteva zile avea să le scrie bunicilor: „Trimiteți-mi cărți, vă rog, că mă plictisesc noaptea. Am doar o carte pe care mi-a făcut-o cadou *mi señor* și am încercat să o citesc, jur că am încercat, dar e într-o spaniolă dificilă și toate personajele se numesc la fel. N-am citit nimic mai plictisitor de foarte multă vreme și are greșeli chiar și pe copertă. Pare minciună, dar asta e a patrusprezecea ediție și încă nu au corectat-o. Și când mă gândesc că voi citiți ultimul roman de Graham Greene! Nu e drept.“

Scrisoarea continua așa:

„Haideți să vă spun câte ceva despre locul în care mă aflu și unde o să-mi petrec următoarele două săptămâni. Columbia are trei lanțuri muntoase: Cordiliera Orientală, Centrală și (da, ați ghicit), Occidentală. Bogotá se află la 8.500 de picioare altitudine în partea Occidentală. Trenul cu care am venit a coborât munții până a ajuns la fluviul Magdalena, cel mai important din țară. Fluviul curge printr-o vale superbă, cu unele dintre cele mai frumoase peisaje pe care le-am văzut în viața mea, un adevărat paradis. Și impresionant a fost și drumul până aici. Niciodată nu am mai văzut atâtea flori și atâtea păsări. Cât l-am mai invidiat pe unchiul Philip! Pentru cunoștințele lui, dar mai ales pentru binoclul pe care îl are. Ce s-ar bucura el pe aici! Transmiteți-i cele mai calde salutări.

În fine, vă spuneam despre fluviu. În alte vremuri, ajungeau vapoare cu pasageri de la Mississippi, chiar și de la Londra, atât de important era. Și încă se mai pot vedea vase care par scoase direct din *Huckleberry Finn*, și să nu credeți că exagerez. Trenul m-a dus până într-un sat numit La Dorada, și aici va fi reședința mea permanentă. Dar printr-o hotărâre a Peace Corps, fiecare voluntar trebuie să urmeze trei săptămâni de *site training* într-un loc diferit de *permanent site*, împreună cu un alt voluntar. Teoretic, locul de tranzit trebuie să fie în apropierea destinației finale, dar nu e întotdeauna așa. Teoretic, celălalt voluntar trebuie să aibă mai multă experiență, dar nu e întotdeauna așa. Eu am avut noroc. M-au repartizat într-un orășel aflat la câțiva kilometri de fluviu, la poalele munților. Se numește Caparrapí, un nume ce pare special gândit să mă pună pe mine în dificultate când îl rostesc. E cald și e multă umezeală, dar se

poate trăi. Iar colegul meu s-a nimerit să fie un băiat super simpatic, care știe multe lucruri, mai ales despre anumite chestiuni de care eu habar nu am. Îl cheamă Mike Barbieri, e un *drop-out* de la Universitatea din Chicago. E unul dintre acei oameni care te fac să te simți imediat în largul tău, după două secunde ai senzația că-l cunoști de-o viață. Există și astfel de oameni cu charismă. Viața în străinătate e mai ușoară pentru ei, chiar mi-am dat seama de asta. Aceștia sunt oamenii care iau totul de la viață, care nu vor avea probleme în a se descurca. Ce bine ar fi dacă aș fi și eu mai mult așa!“.

Barbieri era deja de doi ani în Peace Corps din Columbia, dar înainte petrecuse alți doi ani în Mexic, lucrând cu țărani, între Ixtapa și Puerto Vallarta, iar înainte de Mexic fusese câteva luni în cartierele sărace din Managua. Era înalt, atletic, blond și bronzat și nu era neobișnuit să-l vezi fără cămașă (de gât îi atârna mereu o cruciuliță de lemn), purtând doar bermude și sandale de piele. O întâmpinase pe Elaine cu o bere în mână și cu o porție de *arepas* care aveau un gust neobișnuit pentru ea. Elaine nu mai cunoscuse pe nimeni atât de vorbăreț și, în același timp, atât de sincer, așa că în câteva minute a aflat că urma să împlinească douăzeci și șapte de ani, că echipa lui favorită era Chicago Cubs, că nu-i plăceau băuturile spirtoase, ceea ce în locurile acelea era o problemă, că îi era teamă de scorpioni, ba mai mult, îl îngrozeau pur și simplu, și o sfătuia pe Elaine să-și cumpere papuci cu deschizături și în fiecare zi să se uite bine în ei înainte să-i încalțe. „Sunt mulți scorpioni pe aici?“ a întrebat Elaine. „S-ar putea să fie, Elaine“, a zis Barbieri, cu voce de oracol. „Pot fi.“

Apartamentul avea două dormitoare și un salon, era aproape nemobilat și se afla la etajul unei case cu zidurile văruite în albastru-deschis. La parter era o prăvălie micuță, cu două mese de aluminiu și o tejghea – cornuri, chifle, țigări Pielroja – iar în spate, acolo unde, ca prin farmec, lumea redevenea domestică, locuia perechea ce se îngrijea de prăvălie. Familia Villamil; amândoi trecuți de șaizeci de ani. „*My señores*“, a zis Barbieri când i-a prezentat lui Elaine și, dându-și seama că *señores* nu înțeleseseră prea bine numele chiriașei, le-a spus într-o spaniolă curată: „E o gringa, ca și mine, dar o cheamă Elena“. Și așa avea să i se adreseze familia Villamil: așa îi spuneau când o întrebau dacă are suficientă apă, sau când o chemau să-i salute pe bețivi. Elaine suporta totul cu stoicism, îi era dor de casa familiei Laverde, apoi i se făcea rușine de astfel de gânduri de fetiță răzgâiată. Una peste alta, și-a evitat gazdele cât de mult a putut. O scară de acces exterioară îi permitea să urce fără să fie văzută. Barbieri, afabil până la impertinență, nu folosea niciodată scara: nu era zi să nu treacă prin prăvălie pentru a povesti ce mai făcuse, cu bune, cu rele, pentru a asculta poveștile familiei Villamil și ale clienților și pentru a le explica îndârjit acelor țărani bătrâni situația negrilor din Statele Unite sau subiectul unei melodii cântate de The Mamas & the Papas. Elaine, în ciuda voinței ei, îl vedea făcând toate astea și îl admira. A durat mai mult decât ar fi trebuit până să-și dea seama de ce: în felul său, acel bărbat extrovertit și curios, care o privea de sus și vorbea de parcă lumea i-ar fi datorat ceva, o făcea să se gândească la Ricardo Laverde.

În cele douăzeci de zile – douăzeci de zile de arșiță – cât a durat pregătirea, Elaine a lucrat cot la cot cu Mike Barbieri și cu liderul pe zonă din partea Acción Comunal, un bărbat scund și

tăcut, cu o mustață care acoperea o buză de iepure. În schimb, el avea un nume simplu: Carlos, pur și simplu Carlos, și exista ceva ascuns sau amenințător în acea simplitate, în lipsa numelui de familie, în felul fantasmagoric în care apărea de dimineață ca să-i ia de acasă și dispărea seara, după ce-i aducea înapoi. Printr-un soi de înțelegere tacită, Elaine și Barbieri prânzeau în casa lui Carlos, un răgaz între orele intense de muncă alături de țărani în gospodăriile din zonă, între întâlnirile cu politicienii locali, între negocieri, întotdeauna eșuate, cu proprietarii de pământ. Elaine a înțeles că în munca lor trebuia să vorbească foarte mult: pentru a-i învăța pe țărani să crească pui cu carnea fragedă (închizându-i, în loc să-i lase să alerge ca nebunii), pentru a-i convinge pe politicieni să construiască o școală cu ce aveau la îndemână (dacă tot nu primeau nimic de la guvernul central) sau pentru a face într-așa fel încât bogații să nu se mai uite la ei ca la niște cruciați anticomuniști, pentru toate astea trebuia mai întâi să se așeze în jurul unei mese și să bea, să bea până când nu mai înțelegeau cuvintele. „Așa că îmi petrec zilele călărind cai muribunzi și vorbind cu oameni pe jumătate beți“, le-a scris Elaine bunicilor ei. „Dar cred că învăț multe, deși nu-mi dau seama. Mike mi-a zis că pe aici asta se numește *să te prinzi*. Să înțelegi cum funcționează lucrurile, să știi cum să le faci. Să le interiorizezi, ca să zic așa. Și asta fac. A, încă ceva: să nu-mi mai scrieți aici. Următoarea scrisoare mi-o puteți trimite la Bogotá. De aici plec la Bogotá pentru ultima lună de pregătire. Apoi în La Dorada. Acolo va începe cu adevărat toată treaba.“

În ultimul sfârșit de săptămână a venit Ricardo Laverde. A venit fără să anunțe, descurcându-se singur, luând trenul către La Dorada, iar de acolo a ajuns cu autobuzul la Caparrapí, unde

a întrebat în stânga și în dreapta, descriindu-i pe cei doi gringos pe care, bineînțeles, îi știa toată lumea din zonă. Elaine nu s-a mirat că Laverde și Mike Barbieri s-au înțeles atât de bine: Barbieri i-a dat liber lui Elaine o după-amiază întreagă, ca să-i arate locurile iubitului ei din Bogotá (chiar așa a zis, „iubitul din Bogotá“) și i-a spus că urmează să se vadă la cină. Și în acea noapte, în câteva ore – e drept că au fost ore petrecute în mijlocul unei ferme de cai, în jurul unui foc și împărțind o carafă cu lichior de trestie –, Ricardo și Barbieri urmau să descopere cât de multe aveau în comun. Tatăl lui Barbieri era pilot de avioane poștale și lui Ricardo nu-i plăceau băuturile spirtoase, și se îmbrățișau și vorbeau de avioane și Ricardo făcea ochii mari și povestea despre lecțiile de zbor și despre profesorii lui și atunci intervenea Elaine pentru a-l lăuda pe Ricardo și a repeta laudele pe care alții le făcuseră despre talentul lui de pilot, apoi Ricardo și Barbieri discutau despre Elaine în prezența ei, ce fată bună era, cât de frumoasă, da, și frumoasă, cu ochii ăia, zicea Mike, da, mai ales cu ochii ăia, zicea Ricardo și izbucneau în râs și își făceau mărturisiri de parcă nu s-ar fi cunoscut abia atunci, ci ar fi fost colegi de *frat house*, și cântau *for he's a jolly good fellow* și se lamentau în gura mare că Elaine trebuia să plece în alt loc, *this site should be your site, fuck La Dorada, fuck The Golden One, fuck her all the way* și ciocneau în cinstea lui Elaine și pentru Peace Corps, *for we're all jolly good fellows, which nobody can deny*. În ziua următoare, cu toată mahmureala, Mike Barbieri i-a însoțit la autobuz. Până în stație au mers călare, ca niște colonișți din alte timpuri (deși caii lor erau niște răpciugoși care n-ar fi aparținut niciodată unor colonișți) și pe fața lui Ricardo care, plin de gentilețe, îi încărca bagajele, Elaine a văzut ceva ce nu mai

văzuse niciodată: admirație. Admirație față de ea, de dezinvoltura cu care se mișca prin zonă, de faptul că în trei săptămâni îi făcuse pe oameni să țină la ea, de naturalețea și în același timp autoritatea incontestabilă prin care se făcea înțeleasă de localnici. Elaine i-a citit admirația pe chip și a simțit că îl iubește, că pe nesimțite ajunsese să simtă lucruri noi față de acel bărbat care și el părea să o iubească, și totodată și-a zis că a ajuns în sfârșit în situația fericită în care locurile acelea nu o mai puteau surprinde prea tare. Bineînțeles că apăreau mereu situații neprevăzute (comportamentul oamenilor, manierele lor – nu știai niciodată ce gândeau în realitate). Dar Elaine se simțea stăpână pe situație. „Întreabă-mă dacă m-am prins cum merg lucrurile“, i-a zis lui Ricardo când urcau în autobuz. „Te-ai prins cum merg lucrurile, Elena Fritts?“, a întrebat el. Iar ea a răspuns: „Da. M-am prins cum merg lucrurile“.

Nu avea cum să știe cât de mult se înșela.

V

What's there to live for?

Elaine avea să-și amintească de cele trei ultime săptămâni petrecute în Bogotá împreună cu Ricardo Laverde așa cum îți amintești de zilele din copilărie – imagini imprecise, distorsionate de emoții, un amestec confuz de momente extrem de importante, dar fără o cronologie clară. Rutina cursurilor de la CSUCA – rămăseseră puține de făcut, mai mult pentru a-și desăvârși anumite cunoștințe sau poate pentru a justifica o anume birocrație – era întreruptă de întâlnirile cu Ricardo, care putea la fel de bine să o aștepte după un eucalipt când ea ajungea acasă sau să-i strecoare un bilețel în caiet, invitând-o să bea o cafea undeva la mama naibii, pe strada 17 colț cu 8. Elaine se ducea de fiecare dată la întâlnire și în relativa intimitate a cafenelelor din centru își aruncau priviri mai mult sau mai puțin lascive, apoi intrau într-un cinematograf numai pentru a se așeza pe ultimul rând ca să se mângâie ascunși sub paltonul lung și negru, care fusese al bunicului, pilotul erou din războiul cu Peru. În spatele ușilor închise, în casa îngustă din cartierul Chapinero, pe teritoriul lui don Julio și al doamnei Gloria, au continuat să-și joace fiecare rolul, el pe cel de fiu al gazdelor, ea pe cel de învățăcel inocent; au continuat, bineînțeles, și vizitele nocturne ale fiului în camera voluntarei,

cu orgasmele lor tăcute. Așa au început să ducă o viață dublă, o viață de amanți clandestini, fără să trezească bănuielile nimănui, o viață în care Ricardo Laverde era Dustin Hoffman în *Absolventul*, iar domnișoara Fritts era atât doamna Robinson, cât și fiica acesteia, care se numea tot Elaine, ceea ce trebuia să aibă vreo semnificație, nu putea fi o simplă coincidență, nu? În acele zile din capitală, ori de câte ori au fost chemați, Elaine și Ricardo au luat parte la protestele împotriva războiului din Vietnam și în același timp au luat parte, ca pereche, la petreceri organizate de colonia nord-americană din Bogotá, reuniuni care păreau special gândite pentru ca voluntarii să mai vorbească și în limba lor, să întrebe în gura mare ce-or fi făcut cei de la Mets sau cei de la Vikings, sau să scoată o chitară și să cânte în cor în fața unui șemineu, poștind un *joint* care se termina după două ture, piesa lui Frank Zappa:

What's there to live for?
Who needs the Peace Corps?

Cele trei săptămâni s-au sfârșit la 1 noiembrie, atunci când, la opt și jumătate dimineața, o nouă grupă de învățăcei a jurat să respecte statutul Peace Corps, plus alte jurăminte și o declarație de intenție destul de neclară, după care au fost admiși oficial ca voluntari. Era o dimineață ploioasă și rece și Ricardo avea pe el o haină de piele care la contactul cu ploaia a început să emane un miros puternic. „Erau cu toții acolo", le-a scris Elaine bunicilor ei. „Printre absolvenți se aflau Dale Cartwright și fiica familiei Walace (cea mare, vă amintiți de ea). În public erau soția ambasadorului și un domn înalt, cu cravată, care dacă am înțeles bine e un important reprezentant din

Boston al Partidului Democrat.“ Elaine îl amintea și pe directorul adjunct al Peace Corps din Columbia (ochelarii à la Kissinger, cravata țesută), pomenea diverși șefi din cadrul CSUCA, plus un funcționar plictisit din partea Primăriei, dar nicăieri în scrisoare nu zicea nimic de Ricardo Laverde. Ceea ce, retrospectiv, pare ironic, pentru că în aceeași noapte, sub pretextul de a o felicita și în același timp de a-și lua rămas-bun de la ea în numele întregii familii Laverde, Ricardo a invitat-o la cină la restaurantul El Gato Negro, unde la lumina lumânărilor prost făcute care păreau gata să se prăbușească peste farfuriile cu mâncare, profitând de liniștea care s-a lăsat după ce trioul de coarde a terminat de cântat *Pueblito viejo*, s-a lăsat în genunchi în mijlocul spațiului dintre mese, pe unde treceau chelnerii cu papion și, spunând mult mai multe fraze decât ar fi fost necesar, a cerut-o în căsătorie. Fulgerător, Elaine și-a amintit de bunicii ei, a regretat că se aflau atât de departe, iar la vârsta lor și cu problemele de sănătate pe care le aveau, o călătorie atât de lungă nici nu putea fi luată în calcul, și a simțit una dintre acele triste ți pe care le suportăm numai pentru că apar în momente de mare fericire, și odată dusă unda de tristețe, s-a aplecat să-l sărute apăsat pe Ricardo. A simțit izul de piele udă al hainei lui și gura care îi mirosea a sos *meunière*. „Asta înseamnă că da?“ a zis Ricardo după sărut, stând încă în genunchi și stânjenindu-i pe chelneri. Elaine a izbucnit în plâns când i-a răspuns, dar plângea zâmbind. „Bineînțeles că da“, a zis. „Ce întrebare tâmpită!“

Așa că Elaine a trebuit să-și amâne cu cincisprezece zile plecarea în Dorada, și în acea perioadă cumplit de scurtă a organizat, cu ajutorul viitoarei soacre (și după ce a reușit s-o convingă că nu, nu era însărcinată), o cununie mică, discretă și

aproape clandestină la biserica San Francisco. Lui Elaine îi plăcuse biserica încă de când își începuse viața din Bogotá, îi plăcuseră pereții ei groși, de piatră umedă, și de asemenea îi mai plăcea să intre pe ușa dinspre stradă și să iasă tot pe acolo – șocul violent al ciocnirii luminii cu întunericul și a zgomotului cu liniștea. În ziua dinaintea nunții, Elaine a făcut o plimbare prin centru (o misiune de recunoaștere, ar fi zis Ricardo); când a trecut pragul bisericii, s-a gândit la liniște și la zgomot, la întuneric și la lumină și privirea i-a rămas fixată pe altarul iluminat. În acea zi, locul i s-a părut familiar, nu cu simpla familiaritate dată de faptul că mai fusese pe acolo, ci într-un fel mult mai profund sau mai intim, ca și cum ar fi fost descris într-o carte pe care o citise. S-a uitat la flăcările discrete ale candelelor și lumânărilor, la lămpile delicate și galbene prinse de coloane ca niște torțe. Lumina filtrată de vitralii cădea pe doi cerșetori care dormeau – picioarele încrucișate, mâinile împreunate pe burtă – ca pe mormântul de marmură al unui Papă. La dreapta, un Crist în mărime naturală, în patru labe, de parcă ar fi mers de-a bușilea; lumina care intra în valuri pe cealaltă ușă îl izbea în față, dând strălucire coroanei de spini și picăturilor de un verde-smarald, care puteau fi lacrimile sau broboanele de sudoare ale lui Cristos. Elaine s-a îndreptat către altarul ce se înălța la capătul din stânga naosului și atunci a văzut cușca. În cușcă, ca un animal expus publicului, era un al doilea Crist, cu părul mai lung, pielea mai galbenă, sângele mai întunecat. „E cel mai reușit din toată Bogotá“, i-a zis Ricardo odată. „Crede-mă, între ăsta și oricare din Monserrate nici nu există termen de comparație.“ Elaine s-a aplecat și și-a apropiat fața de plăcuță: *Cristos în agonie*. A făcut încă doi pași spre amvon și a dat peste o cutie de alamă pe care scria: *Dați obolul*

și imaginea se va lumina. A băgat mâna în buzunar, a găsit o monedă și a ridicat-o cu două degete, ca pe o ostie, în lumină; era o monedă de un peso, cu efigia întunecată ca și cum ar fi fost trecută prin foc. A băgat-o în fantă. Cristul a prins viață sub răbufnirea scurtă a reflectoarelor. Elaine a simțit, sau mai bine zis a știut atunci, că urma să fie fericită toată viața.

Apoi a urmat petrecerea de nuntă la care Elaine s-a simțit ca învăluită în ceață, ca și cum toate acelea i s-ar fi întâmplat altcuiva. Familia Laverde a organizat petrecerea în casa lor: doamna Gloria i-a explicat lui Elaine că fusese imposibil, cu atât de puțin timp la dispoziție, să găsească liber un restaurant cât de cât decent, dar Ricardo, care ascultase explicațiile detaliate într-o tăcere aprobatoare, a așteptat să plece maică-sa pentru a-i spune lui Elaine adevărul: „Stau prost cu banii“, a zis. „Familia Laverde duce o viață împovărată.“ Mărturisirea aceea a impresionat-o pe Elaine mai mult decât s-ar fi așteptat: mii de semne risipite de-a lungul ultimelor luni o pregătiseră pentru asta. Dar i-a atras atenția faptul că Ricardo vorbea despre părinții lui la persoana a treia, de parcă ruina nu l-ar fi afectat și pe el. „Și noi?“, a întrebat Elaine. „Noi ce?“ „Ce-o să ne facem?“, a zis Elaine. „Salariul meu nu e cine știe ce.“ Ricardo a privit-o în ochi și i-a pus o mână pe frunte de parcă i-ar fi luat temperatura. „Deocamdată, e suficient“, a zis. „Apoi mai vedem. În locul tău, nu mi-aș face griji.“ Elaine s-a gândit că nici nu-și făcea, de fapt. Și s-a întrebat de ce. Apoi l-a întrebat și pe el. „De ce nu ți-ai face dacă ai fi în locul meu?“ „Pentru că un pilot ca mine își va găsi întotdeauna de lucru, Elena Fritts. Asta-i cât se poate de clar și alte variante nu există.“

Mai târziu, după plecarea invitaților, Ricardo a condus-o în camera unde făcuseră dragoste prima dată, a așezat-o pe pat

(îndepărtase cu un singur gest puținele cadouri de nuntă) și Elaine s-a gândit că urma să-i vorbească despre bani, să-i spună că nu puteau să meargă nicăieri în luna de miere. Dar Ricardo nu a făcut asta. I-a acoperit ochii cu un material, o țesătură groasă mirosind a naftalină, ceva ce ar fi putut fi o eșarfă veche, și i-a zis: „De-acum nu mai vezi nimic“. Și așa, pe orbește, Elaine s-a lăsat condusă pe scări și pe orbește a auzit cum Ricardo își ia rămas-bun de la familie (i s-a părut că doamna Gloria plângea), și pe orbește a ieșit în frigul nopții și a urcat într-un taxi și pe drumul spre cine știe unde a întrebat ce însemnau toate astea și Ricardo i-a zis să tacă, să nu strice surpriza. Elaine a simțit pe orbește că s-a oprit taxiul, că s-a deschis un geam și că Ricardo și-a spus numele și a fost salutat cu respect, că apoi s-a deschis cu zgomot de fiare o poartă masivă. După câteva secunde, când a coborât din taxi, a simțit sub picioare o suprafață rugoasă și o rafală de vânt i-a încâlcit părul. „Sunt niște trepte“, i-a zis Ricardo. „Încet, să nu cazi.“ Ricardo îi împingea capul în jos, cum faci cu cineva ca să nu se lovească de un tavan scund, cum fac polițiștii când îi bagă pe infractori în mașină. Elaine s-a lăsat dusă, a atins cu mâna un material necunoscut care a devenit repede un scaun, a atins cu genunchiul ceva tare și, odată așezată, o idee i-a încolțit în minte, prima idee limpede despre locul în care se afla și despre ce urma să i se întâmple în curând. Ideea i s-a confirmat imediat ce Ricardo a început să vorbească cu turnul de control și avioneta a început să înainteze, dar Ricardo a lăsat-o să-și îndepărteze legătura de pe ochi doar mai târziu, după decolare, și atunci Elaine s-a trezit cu orizontul în față, într-o lume pe care nu o mai văzuse niciodată, scăldată într-o lumină pe care nu o mai văzuse niciodată, o lumină care scălda și chipul lui Ricardo, în timp ce

acesta își mișca mâinile pe bord și se uita la indicatoare (ace care se roteau, lumini colorate) de neînțeles pentru ea. Se îndreptau către Palanquero, în Puerto Salgar, la câțiva kilometri de La Dorada: acesta era cadoul lui de nuntă, acele minute petrecute la bordul unei avionete împrumutate, o Cessna Skylark pe care bunicul reușise să o obțină pentru ca el să-și impresioneze mireasa. Elaine s-a gândit că era cel mai frumos cadou pe care și l-ar fi putut imagina și că nici unul dintre voluntarii Peace Corps nu ajunsese vreodată cu avioneta la locul de muncă. O rafală de vânt i-a zguduit. Apoi au aterizat. *E noua mea viață*, s-a gândit Elaine. *Tocmai am aterizat în noua mea viață*.

Chiar așa a fost. Luna de miere s-a confundat cu sosirea la *permanent site*, iar primele dăți când făceau dragoste legitim s-au confundat cu primele misiuni ale noii voluntare: primele tratative pentru a se face canalizare acolo unde nu exista, primele întâlniri cu cei din Acción Comunal. Prin grija celor de la CSUCA, Elaine și Ricardo și-au permis luxul să petreacă două nopți într-un hotel din La Dorada, înconjurați de familii din Bogotá și de fermieri veniți din departamentul Antioquia, și acele zile le-au fost suficiente ca să-și găsească o casă fără etaj la un preț care părea rezonabil. Casa – un salt calitativ evident, acum că erau căsătoriți, față de cămăruța din Caparrapí – era roz-somon și avea un patio cu lut pe jos, nouă metri pătrați de care nu se mai îngrijise nimeni de foarte mult timp, așa că Elaine a început imediat să-l aranjeze. A descoperit că acum, în noua ei viață, diminețile erau altfel și se trezea odată cu primele raze de lumină numai pentru a simți aerul răcoros al dimineții, înainte ca arșița să sufoce ziua. „Mă spăl devreme, cu apă rece“, le scria bunicilor ei, „eu, care în Bogotá m-am plâns atât de apa

rece. Ceea ce se folosește aici pentru a te spăla se numește *totuma*. Vă trimit o fotografie.“ Încă din primele zile și-a făcut rost de ceva ce avea să se dovedească esențial: un cal cu care să ajungă în satele învecinate. Îl chema Tapahueco, dar era un nume atât de greu de pronunțat, încât Elaine a sfârșit prin a-l numi Truman, și avea trei viteze: la pas, la trap și galop. „Pentru cincizeci de pesos pe lună“, scria Elaine, „un țăran îi dă de mâncare, mi-l îngrijește și mi-l aduce în fiecare dimineață la ora opt. Am fundul plin de răni și mă dor toți mușchii, dar călăresc din ce în ce mai bine. Truman e mai deștept decât mine și mă ajută să învăț. Ne înțelegem bine, și asta e tot ce contează. Având un cal, îți organizezi timpul mai bine. Nu depinzi de nimeni și e și mai ieftin. Încă nu sunt unul dintre *Cei șapte magnifici*, dar nici nu mi-am pierdut entuziasmul“.

O parte din timp și l-a dedicat stabilirii de noi cunoștințe: cu ajutorul unui voluntar care se afla pe picior de plecare, un tinerel din Ohio pe care Elaine nu l-a suportat din prima clipă (avea o barbă ca un apostol din filme, dar era total lipsit de inițiativă), a încropit o listă cu treizeci de personalități: preotul, capii celor mai influente familii, primarul, proprietarii de terenuri din Bogotá și Medellín, un soi de stăpâni absenți care dețineau pământuri, dar pe care nu-i vedeai niciodată, care trăiau de pe urma proprietăților, dar niciodată nu-și plăteau impozitele aferente. Elaine se plângea de toate astea în patul lor conjugal, noaptea, și se mai plângea și că în Columbia toți cetățenii discută politică, dar nici un politician nu se interesează de soarta cetățenilor. Ricardo, care se comporta de parcă deja ar fi trăit totul, își râdea de ea fățiș și o făcea ingenuă și naivă și gringa nechibzuită, și după ce-și râdea din nou de ea și de fumurile ei de misionară socială, de bun samaritean al

lumii a treia, lua o atitudine de o condescendență insuportabilă și fredona, cu un accent groaznic: *What's there to live for?* / *Who needs the Peace Corps?*. Și cu cât Elaine, pe care sarcasmul melodiei ajunsese să n-o mai amuze câtuși de puțin, era mai indignată, cu atât mai entuziast cânta Ricardo:

I'm completely stoned,
I'm hippy and I'm trippy,
I'm a gypsy on my own.

„*Go fuck yourself*", îi zicea ea și el înțelegea perfect.

Cu câteva zile înainte de Crăciun, după o lungă și frustrantă întâlnire cu doctorul din zonă, Elaine a ajuns acasă cu un chef nebun să facă o baie, să-și spele de pe trup praful și transpirația, dar s-a trezit că era cineva în vizită. Se înseră; începeau să se aprindă luminile slabe de la ferestrele vecinilor. L-a legat pe Truman de primul stâlp care i-a ieșit în cale și, făcând un ocol, a intrat în casă prin bucătărie, traversând grădina micuță și acolo, în timp ce căuta o cutie de Coca-Cola în lada frigorifică, a auzit vocile. Pentru că veneau din salon și erau două voci de bărbat, a presupus că era vorba despre vreun cunoscut care apăruse pe neașteptate să ceară cine știe ce ajutor de la gringo. Se mai întâmplase de multe ori; columbienii, se plângea Elaine, aveau impresia că rostul celor din Peace Corps era să facă tot ce nu aveau ei chef sau li se părea greu. „E o mentalitate de colonie", obișnuia să-i zică lui Ricardo când vorbeau despre asta. „Anii în care au fost obișnuiți să facă altcineva treaba în locul lor nu se șterg atât de ușor." Brusc, ideea de a saluta pe cineva, de a schimba un șir de banalități, de a se interesa de familie și de copii și de a scoate o

bere sau o sticlă de rom (pentru că niciodată nu se știe când va avea nevoie de acea persoană și pentru că în Columbia lucrurile nu se făceau pentru că trebuie făcute, ci din prietenie, adevărată sau simulată), a făcut-o să se simtă infinit de obosită. Însă în clipa aceea a auzit un accent la una dintre voci, o intonație oarecum familiară și când s-a apropiat, fără să fie văzută încă, l-a recunoscut mai întâi pe Mike Barbieri și imediat, aproape fără să-și dea seama, pe Carlos, bărbatul cu buză de iepure care îi ajutase atât de mult în Caparrapí. Probabil că atunci bărbații au auzit-o sau i-au simțit prezența, pentru că toți trei au întors deodată capul spre ea.

„În sfârșit“, a zis Ricardo. „Hai, vino, ce-ai rămas acolo? Oamenii ăștia au venit să te vadă.“

După mult timp, amintindu-și de ziua aceea, Elaine avea să fie în continuare uimită de certitudinea cu care a știut, fără să aibă vreo dovadă sau vreun motiv, că Ricardo o minți se. Nu, nu veniseră ca să o vadă pe ea; Elaine a știut asta în același moment în care au fost rostite acele cuvinte. A simțit o ușoară înfiorare, un disconfort când a dat mâna cu Carlos și acesta nu a privit-o în ochi, o anume încordare și suspiciune când l-a salutat în spaniolă pe Mike Barbieri, întrebându-l ce mai face, cum mai mergeau lucrurile, de ce nu participase la ultima întâlnire regională. Ricardo era așezat într-un balansoar de răchită cumpărat cu un preț bun de la piața de artizanat; cei doi musafiri stăteau pe taburete de lemn. Între ei, pe suprafața de sticlă a mesei, erau niște hârtii pe care Ricardo le-a strâns imediat, dar nu înainte ca Elaine să apuce să vadă un desen haotic, un soi de ectoplasmă de forma continentului american, sau de forma pe care ar fi avut-o continentul american dacă l-ar fi desenat un copil. „Bună, ce faceți?“, a întrebat Elaine.

„Mike a venit să petreacă Crăciunul cu noi“, a zis Ricardo.

„Dacă nu te deranjează“, a zis Mike.

„Nu, bineînțeles că nu“, a zis Elaine. „Și ai venit singur?“

„Da, singur“, a zis Mike. „Dacă sunt cu voi, nu mai am nevoie de nimeni.“

Carlos s-a ridicat, i-a arătat lui Elaine taburetul pe care stătuse și, mormăind ceva care la fel de bine putea fi sau nu un rămas-bun, a înălțat mâna cu degete groase și s-a îndreptat către ușă. O pată mare de transpirație îi cobora de-a lungul șirei spinării. Elaine l-a privit de jos în sus și a observat că își petrecuse cureaua pe deasupra unei găici, a mai observat pantalonii bine călcați și i-a atras atenția sunetul pe care îl făceau sandalele lui și cenușiul pielii de pe călcâie. Mike Barbieri a mai rămas, a băut două pahare de rom cu Coca-Cola și a povestit că un voluntar din Sacramento venise să petreacă Ziua Recunoștinței cu el și îl învățase cum să vorbească în Statele Unite printr-un *ham radio*. Era magic, pur și simplu magic. Era nevoie de un radioamator aici și un altul în Statele Unite, niște prieteni care să fie dispuși să facă legătura și să le împrumute aparatele, și așa ar putea vorbi imediat cu familia fără să plătească un dolar, ba mai mult, să stea ei liniștiți, totul era legal, nimic fraudulos, sau poate că da, puțin, dar ce mai conta. El vorbise cu sora lui mai mică, cu un prieten căruia îi datora niște bani și chiar și cu o fostă iubită de pe vremea facultății, pe care o părăsise și care acum, după atâta timp și cu distanța dintre ei, îi iertase toate porcăriile. Toate astea absolut gratis, nu era extraordinar?

Mike Barbieri a petrecut cu ei Ajunul Crăciunului și ziua de Crăciun și săptămâna următoare și revelionul și prima zi din

noul an, iar pe doi ianuarie și-a luat rămas-bun de la ei ca de la propria familie, cu ochii în lacrimi și îmbrățișări pline de căldură și nesfârșite mulțumiri pentru ospitalitate, companie, atenție și pentru paharele de rom cu Coca-Cola. Au fost zile lungi pentru Elaine, care nu reușea să se împace cu sărbătorile petrecute astfel, fără acadele în formă de bastonașe sau șosete atârnate deasupra șemineului, și continua să nu înțeleagă în ce moment se băgase între ei acel gringo zăpăcit. Dar Ricardo părea să se distreze de minune. „E fratele meu pierdut“, îi zicea, îmbrățișându-l. Nopțile, după câteva pahare, Mike Barbieri scotea iarba și făcea o țigară, Ricardo dădea drumul la ventilator și toți trei începeau să vorbească despre politică, Nixon, Rojas Pinilla, Misael Pastrana și Edward Kennedy, a cărui mașină a rupt parapetul podului și a căzut în apă, și de Mary Jo Kopechne, biata fetișcană care-l însoțea și care a murit înecată. Până la urmă, epuizată, Elaine se ducea să se culce. Pentru ea, ca și pentru țăranii din zona ei de influență, ultima săptămână din an nu era de vacanță, și în acele zile abia dacă reușise să ajungă la timp la întâlnirile stabilite. Seara, când se întorcea acasă murdară și frustrată din pricina lipsei de progres și cu pulpele dureroase de la orele petrecute în șa, Ricardo și Mike o așteptau cu mâncarea pe jumătate făcută. Iar după cină începea rutina: ferestre larg deschise, rom, marijuana, Nixon și Rojas Pinilla, Marea Liniștii și cum avea să se schimbe viața, moartea lui Ho Chi Min și cum avea să se schimbe războiul.

În prima zi lucrătoare din 1970 – o zi de luni uscată și grea și călduroasă, o zi cu atâta soare încât cerul părea alb, nu albastru – Elaine a plecat călare pe Truman către Guarinocito, unde se construia o școală, pentru că voia să le vorbească despre un program de alfabetizare coordonat de voluntarii din

zonă. Deodată, după un colț i s-a părut, că-i vede în depărtare pe Carlos și Mike Barbieri. Seara, când s-a întors acasă, Ricardo i-a dat vestea: primise de lucru, urma să lipsească vreme de câteva zile. Trebuia să aducă niște televizoare din San Andrés, floare la ureche, numai că era nevoie să doarmă la destinație. Așa a zis „la destinație“. Elaine s-a bucurat că apăreau deja oferte de muncă: poate că până la urmă nu avea să fie atât de greu să-și câștige viața ca pilot. „Totul e bine“, a scris Elaine la începutul lui februarie. „Desigur, e de o mie de ori mai ușor să pilotezi un avion decât să-i faci pe politicienii de aici să coopereze.“ A adăugat: „Cu atât mai greu când ești femeie“. Apoi:

> „Măcar am învățat un lucru: cum oamenii din popor sunt deprinși să li se poruncească, am început să mă port ca un stăpân. Îmi pare rău să spun că atitudinea mea dă rezultate. Așa am reușit să obțin ca femeile din Victoria (un sat din apropiere) să-i ceară doctorului să inițieze o campanie de nutriție și igienă dentară. Da, e ciudat să le pui laolaltă, dar oricine ar bea numai suc de trestie ar rămâne fără dinți. Așa că măcar asta am reușit. Nu e cine știe ce, dar e un început.
> Ricardo e fericit, da; ca un copil într-un magazin de jucării. Lucrează; nu mult, dar destul. Încă nu are suficiente ore de zbor pentru a fi pilot comercial, însă așa e mai bine, pentru că, plătindu-l mai puțin, îl preferă pe el (în Columbia totul e mai bine dacă se face pe sub mână). Bineînțeles că îl văd mai rar. Pleacă devreme, zboară din Bogotá și munca îi ocupă toată ziua. Uneori, se întâmplă să rămână peste noapte în fosta lui casă, în casa părintească, la dus sau la întors, dacă

nu în amândouă cazurile. Și eu rămân singură aici. Uneori e îngrozitor, dar nu am dreptul să mă plâng“.

Între zilele de muncă ale lui Ricardo treceau săptămâni de huzur, așa că până seara, când Elaine se întorcea acasă după alte încercări frustrante de a schimba lumea, Ricardo avusese deja timp să se plictisească și să se răsplictisească și să înceapă să facă lucruri prin casă, ajutat de trusa lui de scule, astfel că locuința arăta mereu ca un șantier cenușiu. În martie, Ricardo a construit pentru Elaine o baie în fostul patio cu lut pe jos, transformat acum într-o micuță grădină. Era mai degrabă o împrejmuire de lemn, lipită de peretele exterior al casei, unde Elaine putea să tragă un furtun și să facă un duș sub cerul nopții. În mai, a făcut un dulap în care să-și țină sculele și l-a închis cu un lacăt ce părea imposibil de spart, mare cât un pachet de cărți de joc, și care ar fi descurajat orice hoț. În iunie nu a mai construit nimic, pentru că a lipsit mai mult decât de obicei: după ce s-a sfătuit cu Elaine, s-a hotărât să se întoarcă la Aeroclub ca să-și ia permisul de pilot comercial, ceea ce îi permitea să transporte marfă și, mult mai important, pasageri. „Și atunci vom face o plimbare adevărată“, a zis. Ca să obțină permisul, mai avea nevoie de încă aproape o sută de ore de zbor, pe lângă zece ore de instrucție din postura de copilot, așa că toată săptămâna stătea la Bogotá (dormea în casa părinților, afla ce mai făceau ei, le spunea noutățile din viața lui de proaspăt însurățel, închinau cu toții un pahar și se bucurau) și se întorcea în La Dorada vineri seara, cu trenul sau cu autobuzul, o dată chiar cu un taxi. „Știu că te-a costat ceva“, a zis Elaine. „Nu contează“, a zis el. „Voiam să te văd. Voiam să-mi văd soția.“ Odată a venit după miezul nopții, nu cu trenul, nu cu

autobuzul, nici cu taxiul, ci cu o mașină de teren albă, care a alungat liniștea străzii cu zgomotul motorului și cu luminile sale puternice.

„Mă gândeam că nu mai vii“, i-a zis Elaine. „E târziu, mi-am făcut griji.“

„Îți place?“ i-a zis Ricardo.

„E o mașină de teren.“

„Da“, a zis el, „dar îți place?“

„E mare“, a zis Elaine. „E albă, face mult zgomot.“

„A ta să fie“, i-a zis Ricardo. „Sărbători fericite!“

„Suntem în iunie.“

„Nu, deja e decembrie. Nu se vede pentru că e clima aceeași. Ar fi trebuit să știi, tu, care te dai columbiană.“

„Dar de unde vii?“ a zis Elaine, accentuând consoanele. „Și cum putem, când…“

„Prea multe întrebări. Mașina asta e un cal, Elena Fritts, singura diferență e că merge mai repede și dacă plouă nu te uzi. Hai să dăm o tură.“

Era un Nissan Patrol din 1968, după cum avea să afle Elena, și culoarea din acte nu era alb, atenție, ci ivoriu. Dar aceste informații au interesat-o mai puțin decât cele două portiere din spate și locul pasagerilor, un spațiu atât de mare încât puteai pune o saltea pe jos. Dar nu era necesară, pentru că mașina era prevăzută cu două scaune rabatabile, cu tapițerie bej, pe care un copil putea dormi somn de voie. Scaunul din față era un soi de divan în care Elaine s-a adâncit și de unde a văzut ieșit din podea schimbătorul de viteze lung și subțire, cu măciulia neagră cu vitezele marcate pe ea, și a mai văzut bordul alb și s-a gândit că nu era alb, ci ivoriu, și a văzut volanul negru, pe care Ricardo începea acum să-l miște, și s-a agățat zdravăn de un

mâner aflat deasupra torpedoului. Nissan-ul a pornit pe străzile din La Dorada, apoi a ieșit pe șosea. Ricardo a virat în direcția Medellín. „Îmi merge bine“, a zis atunci. Mașina a lăsat în urmă luminile orășelului și s-a adâncit în noaptea neagră. Pe marginea șoselei, în bătaia farurilor, prindeau viață copacii plini de frunze, un câine cu ochi strălucitori ce trecea speriat pe drum, o baltă cu apă murdară care scânteia scurt. Noaptea era umedă și Ricardo a deschis fantele de ventilație și o adiere de aer cald a intrat în cabină. „Îmi merge bine“, a repetat. Elaine îl vedea din profil, îi vedea în penumbră expresia aprinsă de pe chip: Ricardo încerca să se uite la ea și în același timp să nu piardă controlul volanului pe un drum plin de surprize (puteau apărea alte animale neatente, gropi care erau mai degrabă niște mici cratere, vreun biciclist beat). „Îmi merge bine“, a zis Ricardo pentru a treia oară. Și exact când Elaine s-a gândit *vrea să-mi spună ceva*, exact când a speriat-o gândul care se năpustea asupra ei ca ieșit din beznă, exact când a vrut să schimbe subiectul de teamă că va leșina, sau de teamă pur și simplu, Ricardo a spus, pe un ton care nu lăsa loc de interpretare: „Vreau să avem un copil“.

„Ești nebun“, a zis Elaine.

„De ce?“

Elaine a început să dea din mâini. „Pentru că un copil înseamnă multe cheltuieli. Pentru că eu sunt o voluntară Peace Corps și abia îmi ajung banii ca să supraviețuiesc. Pentru că trebuie mai întâi să termin perioada de voluntariat.“ *Voluntariat* – cuvântul a chinuit-o cumplit, ca o șosea plină de curbe, și o clipă i-a trecut prin gând că greșise. „Îmi place asta“, a zis atunci, „îmi place ceea ce fac.“

„Și o să poți să continui“, a zis Ricardo. „După.“

„Și unde-o să locuim? Nu putem să avem un copil în casa asta.“

„Ne mutăm.“

„De unde bani?“, a zis Elaine, pe un ton ușor iritat. I-a vorbit lui Ricardo ca unui copil îndărătnic. „Nu știu pe ce lume trăiești, *dear*, dar într-o chestie ca asta nu merge cu improvizații.“ Și-a prins părul lung cu mâinile. Apoi s-a căutat prin buzunare, a scos un elastic și l-a prins în coadă ca să-și răcorească ceafa asudată. „Nu te poți lăsa în voia sorții cu un copil alături. *You just don’t, you don’t.*“

Ricardo nu a răspuns. În cabină s-a lăsat o tăcere grea: se auzea doar mașina, mugetul motorului, roțile frecându-se de asfaltul rugos. Brusc, pe lângă drum s-a deschis o pășune imensă. Lui Elaine i s-a părut că vede niște vaci culcate sub un arbore ceiba, două incizii albe în întunericul uniform al pășunii. În fundal, ieșind din negura joasă, se decupau promontoriile stâncoase. Mașina se zgâlțâia pe caldarâmul denivelat, în afara spațiului decupat de faruri lumea era cenușie și albastră, până când drumul i-a dus într-un fel de tunel maro și verde, un coridor de arbori cu crengi împletindu-se în aer ca o boltă uriașă. Elaine nu avea să uite niciodată acea imagine, vegetația tropicală învăluindu-i în întregime, ascunzând cerul, pentru că în acele momente Ricardo i-a vorbit – cu ochii ațintiți la drum, fără să se uite o clipă la ea, ci mai degrabă evitându-i privirea – despre afacerea pe care o făcea cu Mike Barbieri, despre viitorul acelei afaceri și de planurile pe care și le putea face acum, pe baza afacerii. „Eu nu improvizez, Elena Fritts“, i-a zis. „M-am gândit mult la toate astea. Am planificat totul până în cel mai mic detaliu. E drept că tu n-ai știut până acum nimic de planurile mele, dar s-a

întâmplat așa pentru că încă nu venise vremea să știi. Acum a venit. Am să-ți explic tot. După care tu-mi spui dacă putem sau nu să avem un copil. De acord?“

„Da“, a zis Elaine. „De acord.“

„Bine. Acum lasă-mă să-ți spun ce e cu marijuana.“

Și i-a zis. I-a vorbit despre închiderea granițelor la frontiera cu Mexicul (măsură prin care Nixon încerca să oprească invazia marijuanei); i-a vorbit despre distribuitorii care rămăseseră cu afacerile blocate, sute de intermediari ai căror clienți nu mai aveau răbdare și începuseră să caute în alte locuri; i-a vorbit de Jamaica, una dintre alternativele pe care consumatorii le aveau cât de cât la îndemână, dar mai ales despre Sierra Nevada, despre departamentul La Guijara, despre valea fluviului Magdalena. I-a vorbit despre oamenii care, în decurs de câteva luni, veniseră din San Francisco, din Miami, din Boston să caute asociați potriviți pentru o afacere cu siguranță rentabilă, și care au avut noroc: l-au întâlnit pe Mike Barbieri. Elaine s-a gândit o clipă la șeful voluntarilor din Caldas, un adept al Bisericii Episcopaliene, de loc din South Bend, Indiana care deja boicotase programele de educație sexuală din zonele rurale – ce-ar zice dacă ar afla una ca asta? Dar Ricardo o ținea pe-a lui. Mike Barbieri, îi zicea, era mai mult decât un asociat: era un adevărat pionier. Îi învățase multe lucruri pe țărani, îi învățase tehnici, unde e mai bine să semeni într-așa fel încât munții să protejeze cultura, ce îngrășământ trebuie folosit, cum să separi plantele mascul de plantele femelă. În fine, acum ajunsese să controleze zece sau cincisprezece hectare risipite de aici până la Medellín și putea să recolteze în jur de patru sute de kilograme deodată. Le schimbase viața acelor țărani, asta era clar; câștigau mai mult muncind mai puțin și totul datorită

ierbii, a ceea ce se întâmpla cu iarba. „O pun în saci de plastic, sacii îi urcă în avion, într-unul ușor de obținut, să zicem un Cessna bimotor. Eu mă ocup de avion, zbor încărcat cu ceva și la întoarcere zbor încărcat cu altceva. Mike plătește cam douăzeci și cinci de dolari pentru un kilogram, să zicem. Zece mii în total. Și asta numai dacă marfa e de cea mai bună calitate. Oricât de rău ar merge lucrurile, la fiecare drum se scot șaizeci, șaptezeci de mii, uneori mai mult. Câte drumuri se pot face? Calculează tu. Ceea ce vreau să-ți spun este că au nevoie de mine. Am fost la locul potrivit în momentul potrivit și am avut noroc. Dar acum nu mai e vorba de noroc. Au nevoie de mine, le sunt indispensabil, treaba abia s-a pornit. Eu sunt cel care știe unde se poate ateriza și de unde se poate decola. Eu sunt cel care știe cum trebuie încărcate astfel de avioane, câtă greutate suportă, cum trebuie distribuită, cum să ascunzi rezervoare de combustibil în fuzelaj ca să faci zboruri mai lungi. Și nici nu-ți imaginezi, Elena Fritts, nu-ți imaginezi ce înseamnă să decolezi noaptea printre munți, câtă adrenalină vine când te înalți noaptea printre culmi, cu râul dedesubt ca un fir de aluminiu, ca o fâșie de argint topit; fluviul Magdalena în nopțile cu lună e tot ce poate fi mai impresionant. Și nu știi ce înseamnă să-l vezi și să-l urmezi de sus și să ieși deasupra mării, în nemărginirea mării, când încă nu s-a făcut de ziuă – orizontul care se aprinde ca un foc, lumina care te orbește cu limpezimea ei. Deocamdată am fost doar de câteva ori, dar știu deja traseul, știu cum bate vântul și distanțele, am învățat capriciile avionului și le cunosc de parcă ar fi mașina asta de teren. Și ceilalți își dau și ei seama. Că pot să decolez oriunde și să aterizez oriunde, să decolez de pe doi metri de mal și să aterizez într-un deșert pietros din California. Pot să trec avionul printre spațiile lăsate de radare;

nu contează că sunt mici, îl fac să încapă prin ele. Un Cessna sau orice-mi dai, un Beechcraft, nu contează; dacă există un spațiu între două radare, îl găsesc și trec pe acolo. Sunt bun, Elena Fritts, sunt foarte bun. Și am să fiu și mai bun cu fiecare zbor. Aproape că mă prinde teama dacă mă gândesc.“

Într-o zi de la sfârșitul lui septembrie, după o săptămână de ploi abundente când apele și-au ieșit din matcă și mai multe cătune au avut nevoie urgentă de asistență sanitară, Elaine a participat la o reuniune departamentală a voluntarilor, la sediul Peace Corps din Manizales, și se afla în mijlocul unei dezbateri destul de agitate despre înființarea de cooperative pentru meșteșugarii locali, când a simțit ceva în stomac. Nu a reușit să ajungă nici măcar până la ușă: voluntarii au văzut-o cum s-a chircit, prinzându-se cu o mână de spătarul unui scaun, iar cu cealaltă ținându-și părul, și a vomitat un lichid gelatinos, gălbui pe podeaua cu dale roșii. Colegii ei au încercat să o ducă la un doctor, dar ea s-a opus vehement – „nu am nimic, treburi femeiești, lăsați-mă-n pace“ –, iar peste câteva ore a intrat pe furiș în camera 225 din hotelul Escorial și l-a sunat pe Ricardo să vină după ea, pentru că nu se simțea în stare să ia un autobuz. Așteptându-l, a ieșit să dea o raită în jurul catedralei și până la urmă s-a așezat pe o bancă din piața Bolívar, s-a uitat la copiii care treceau îmbrăcați în uniformă, la bătrânii înveliți în poncho, la vânzătorii ambulanți. Un tânăr cu o cutie sub braț s-a apropiat și s-a oferit să-i lustruiască pantofii, iar Elaine a consimțit fără să spună nimic, ca accentul să nu o trădeze. A măturat piața cu privirea și s-a întrebat câți ar ști văzând-o că e o gringa, câți ar ști că se afla în Columbia abia de ceva mai mult de un an, câți ar ști că se căsătorise cu un columbian, câți ar ști că e însărcinată. Apoi, cu pantofii de lac strălucind atât de tare,

că se reflecta cerul în vârfurile lor, s-a întors în camera de hotel, a scris o scrisoare pe coli cu antet și s-a întins ca să se gândească la nume. Nu i-a trecut nici unul prin minte și a adormit pe nesimțite. Niciodată nu se mai simțise atât de obosită ca în acea după-amiază.

Când s-a trezit, Ricardo dormea dezbrăcat lângă ea. Habar nu avea când intrase. Era trei dimineața. Ce fel de portari sau de paznici aveau hotelurile astea? Cum de lăsaseră să intre un străin fără să o anunțe? Cum dovedise Ricardo că ea era soția lui, că avea dreptul să doarmă în același pat cu ea? Elaine s-a ridicat, și ca să nu amețească s-a uitat fix la un punct de pe perete. S-a apropiat de fereastră, a văzut piața pustie, și-a dus mâna la pântece și a început să plângă în tăcere. S-a gândit că primul lucru pe care trebuia să-l facă după întoarcerea în La Dorada era să găsească un adăpost pentru Truman, pentru că nu va mai avea voie să călărească în lunile următoare, poate chiar un an întreg. Da, asta avea să facă mai întâi, apoi va căuta o casă, o casă potrivită pentru o familie. S-a întrebat dacă ar trebui să-l anunțe pe șeful ei, sau poate chiar să sune la sediul din Bogotá. Și-a zis că nu era nevoie, că va continua să muncească cât îi va permite sarcina, apoi avea să vadă ea ce face. S-a uitat la Ricardo care dormea cu gura deschisă. S-a apropiat de pat și a ridicat cu două degete cearșaful. A văzut sexul adormit, părul creț (ea îl avea drept). Și-a dus o mână la sex și alta la pântece, ca pentru a le proteja. *What's there to live for?* i-a venit brusc în cap și a fredonat în gând *Who needs the Peace Corps?*, apoi s-a culcat din nou.

Elaine a continuat să muncească până când nu a mai putut. În primele luni, burta i-a crescut mai repede decât s-ar fi

așteptat, dar dincolo de oboseala cumplită care o obliga să facă lungi sieste la amiază, sarcina nu i-a schimbat rutina. Alte lucruri s-au schimbat, desigur. A început să resimtă căldura și umezeala mai puternic decât până atunci; de fapt, a început să-și conștientizeze trupul, care nu mai era tăcut și discret, ci se încăpățâna, din zi în zi, să atragă tot mai disperat atenția asupra lui, ca un adolescent cu probleme, ca un bețiv. Elaine nu suporta presiunea pe care propriul corp o exercita asupra picioarelor ei, nu suporta tensiunea din mușchi imediat ce urca patru trepte amărâte, nu suporta că areolele ei mici, de care fusese mereu mândră, se umflau și se întunecau brusc. Rușinată, simțindu-se vinovată, a început să lipsească de la întâlniri spunând că nu se simțea bine și să se ducă la un hotel de fițe unde-și petrecea după-amiaza în piscină, numai din plăcerea de a înșela gravitația preț de câteva ore, de a simți, plutind pe apa proaspătă, că trupul ei redevine ușor, așa cum fusese toată viața.

Ricardo i s-a dedicat în întregime: a făcut un singur drum pe perioada sarcinii, dar trebuie să fi fost o încărcătură serioasă, pentru că s-a întors cu o geantă de jucător de tenis – piele sintetică de un albastru-închis, fermoar auriu, o panteră albă în salt în partea de jos – plină cu teancuri de dolari, atât de curate și de noi încât păreau false, hârtii care ar fi făcut parte dintr-un joc de masă. Nu doar geanta era plină, ci și husa rachetei care, la modelul acela de geantă, era cusută pe exterior, ca un compartiment separat. Ricardo a închis-o în dulapul construit chiar de el, și de câteva ori pe lună mergea la Bogotá ca să schimbe dolari în pesos. Față de Elaine era plin de solicitudine. O ducea și o aducea cu Nissan-ul, o însoțea la controalele medicale, se uita la ea cum se urca pe cântar, urmărea acul

șovăitor și nota într-un carnețel noua greutate, ca și cum însemnările doctorului ar fi fost imprecise sau mai puțin demne de încredere. O însoțea și la muncă. Dacă se construia o școală, punea mâna pe o mistrie și întindea mortarul pentru cărămizi, sau îl căra cu roaba dintr-o parte într-alta, sau repara sita pentru nisip; dacă trebuia să discute cu cei de la Acción Comunal, Ricardo se așeza în fundul sălii și asculta spaniola tot mai corectă a soției sale și uneori mai traducea câte un cuvânt pe care Elaine nu și-l amintea pe loc. Odată, Elaine a trebuit să se întâlnească cu un lider al comunității din La Dorada, un bărbat cu mustață groasă și o cămașă descheiată până la buric care, în ciuda faptului că-i mergea gura ca o meliță, nu reușea să obțină aprobarea unei campanii de vaccinare împotriva poliomielitei. Era o chestiune de birocrație, lucrurile înaintau lent și copiii nu puteau să mai aștepte. S-au despărțit având senzația eșecului. Elaine a urcat cu greu în mașină, sprijinindu-se de mânerul portierei, agățându-se de spătarul scaunului și reușise deja să se așeze când Ricardo i-a zis: „Așteaptă-mă o clipă, mă-ntorc imediat“. „Unde mergi?“ „Vin imediat, vin imediat. O secundă.“ L-a văzut intrând din nou și spunându-i ceva bărbatului cu cămașa descheiată, după care au dispărut amândoi în spatele unei uși. Patru zile mai târziu, când Elaine a primit vestea că totuși campania fusese aprobată, și încă în timp record, i-a venit în minte o imagine: Ricardo ducând mâna la buzunar, scoțând un stimulent pentru funcționarii publici și promițând și alte stimulente. Ar fi putut să-și verifice bănuiala, să-l ia la rost pe Ricardo și să-i ceară să-i spună adevărul, dar s-a hotărât să n-o facă. Până la urmă, obiectivul fusese îndeplinit. Copiii, să ne gândim la copii. Copiii erau importanți.

După ce a împlinit treizeci de săptămâni de sarcină și burta ajunsese un adevărat un obstacol în calea muncii ei, Elaine a obținut un permis special din partea șefului voluntarilor, iar mai apoi o adeverință emisă de conducerea Peace Corps din Bogotá, pentru care a trebuit să trimită prin poștă un raport medical scris prost și în grabă de un tinerel care-și făcea anul de practică în La Dorada și care a vrut, fără să aibă vreo cunoștință de obstretică sau vreo justificare cât de cât, să-i facă un control ginecologic. Elaine, care în acel moment era pe jumătate dezbrăcată, s-a opus și chiar s-a enervat și s-a gândit că nu va putea să-i spună nimic lui Ricardo, căci nu putea ști ce reacție va avea. Mai apoi, în mașină, pe drumul spre casă, uitându-se la profilul soțului ei, la mâinile cu degete lungi și păr negru, s-a simțit excitată. Mâna dreaptă a lui Ricardo odihnea pe măciulia schimbătorului de viteze; Elaine l-a prins de încheietură, și-a desfăcut picioarele și mâna a înțeles, mâna lui Ricardo a înțeles. Nu au schimbat nici o vorbă până acasă și au intrat în grabă, ca niște hoți, au tras perdelele, au închis cu zăvorul ușa din spate și Ricardo și-a aruncat hainele direct pe jos, fără să-i pese că aveau să le năpădească furnicile. Între timp, Elaine s-a întins pe o parte pe cearșaf, cu fața la draperiile albe, la dreptunghiul luminat de pe ele. Lumina era atât de puternică încât, în ciuda draperiilor trase, se vedeau umbre; Elaine și-a privit burta cât o semilună, pielea întinsă și liniștită, linia albăstruie care o traversa de sus în jos, ca trasată cu markerul, și umbrele difuze lăsate pe cearșaf de sânii ei umflați. S-a gândit că sânii ei nu mai făcuseră niciodată umbră peste ceva și chiar atunci sânii ei au dispărut sub palmele lui Ricardo. Elaine a simțit sfârcurile întunecate strângându-se la atingerea degetelor, a simțit gura lui Ricardo pe umăr, apoi s-a

simțit pătrunsă pe la spate. Așa, împerecheați ca două piese de lego, au făcut dragoste pentru ultima dată înainte ca Elaine să nască.

Maya Laverde s-a născut în clinica Palermo din Bogotá, în iulie 1971, cam în aceeași perioadă în care președintele Nixon folosea pentru prima dată expresia *război împotriva drogurilor* într-un discurs public. Elaine și Ricardo se instalaseră cu trei săptămâni înainte în casa familiei Laverde, în ciuda împotrivirii lui Elaine: „Dacă dispensarul din La Dorada e bun pentru mamele sărace, nu văd de ce n-ar fi bun și pentru mine“.

„Of, Elena Fritts“, îi zicea Ricardo, „fă-ne o favoare și nu mai încerca să schimbi lumea chiar tot timpul“.

Apoi faptele i-au dat dreptate lui Ricardo: fetița s-a născut cu o problemă intestinală și a trebuit să fie operată imediat, și cu toții au fost de acord că într-un dispensar rural nu s-ar fi găsit nici chirurgii și nici instrumentele de neonatologie necesare pentru a garanta supraviețuirea micuței. Maya a fost ținută sub observație câteva zile, într-un incubator ai cărui pereți fuseseră cândva transparenți, dar acum erau plini de zgârieturi și opaci ca paharele folosite vreme prea îndelungată; când trebuia să alăpteze, Elaine se așeza pe un scaun lângă incubator și o asistentă scotea fetița și i-o punea în brațe. Asistenta era o femeie lată în șolduri, care părea să întârzie voit cu fetița în brațe până să i-o dea mamei. Îi zâmbea cu atâta drag, încât Elaine a fost geloasă pentru prima dată și s-a minunat că așa ceva – prezența amenințătoare a altei mame, reacția sălbatică a sângelui – era posibil.

La puțin timp după ce fetița a fost externată, Ricardo a trebuit să facă o nouă călătorie. Dar încă era prea devreme pentru întoarcerea în La Dorada, și ideea că Elaine și fiica lor ar

putea să stea acolo singure îl umplea de groază, așa că a propus să rămână la Bogotá, în casa părinților lui, în grija doamnei Gloria și a femeii cu pielea întunecată și plete negre care plutea ca o stafie prin casă, făcând curățenie și lăsând totul aranjat în urma ei. „Dacă te întreabă, le spui că transport flori“, i-a zis Ricardo. „Garoafe, trandafiri, chiar și orhidee. Da, orhidee, asta pare credibil, orhideele se exportă, știe toată lumea. Voi, gringos, sunteți morți după orhidee.“ Elaine a zâmbit. Stăteau întinși pe același pat îngust în care făcuseră prima dată dragoste. Era târziu, unu sau două noaptea; Maya îi trezise plângând de foame, țipând cu vocea ei subțire și nazală, și s-a liniștit numai după ce a prins în gură sfârcul ițit al mamei. După alăptare, a adormit între ei doi, obligându-i să se așeze pe dunga patului, într-un echilibru precar, pentru a-i face loc; și au rămas așa, pe jumătate afară din pat, față în față, dar pe întuneric, abia văzând unul silueta celuilalt, ca o umbră vagă. Le sărise somnul. Fetița dormea. Elaine îi simțea mirosul de lapte, săpun și scutece noi de lână. A ridicat o mână și a pipăit fața lui Ricardo ca o oarbă, apoi au început să vorbească în șoaptă. „Vreau să merg cu tine.“

„Cândva, da“, a zis Ricardo.

„Vreau să văd ce faci. Să știu că nu e periculos. Mi-ai spune dac-ar fi periculos?“

„Bineînțeles.“

„Pot să te întreb ceva?“

„Întreabă-mă ceva.“

„Ce se întâmplă dacă te prind?“

„Nu mă prind.“

„Dar ce se întâmplă dacă totuși te prind?“

Tonul lui Ricardo s-a schimbat, făcându-și loc în el ceva fals, ceva controlat. „Lumea vrea un produs“, a zis. „Există oameni care cultivă acest produs. Mike mi-l dă, eu îl duc cu avionul, cineva îl primește și asta e tot. Le dăm oamenilor ceea ce vor.“ A tăcut preț de câteva clipe, apoi a adăugat: „În plus, o să se legalizeze, mai devreme sau mai târziu“.

„Mi-e greu să mi te imaginez“, a zis Elaine. „Când nu ești, încerc să mă gândesc la tine, la ce faci, pe unde ești, și nu pot. Și asta nu-mi place.“

Maya a scos un suspin atât de scurt și de încet, că le-a trebuit o secundă până să-și dea seama de unde a venit. „Visează“, a zis Elaine. L-a văzut pe Ricardo apropiindu-și fața lui latră – bărbia puternică, gura cu buze groase – de căpșorul fetiței; l-a văzut sărutând-o fără zgomot, apoi încă o dată. „Fetița mea“, l-a auzit zicând. „Fetița noastră.“ Apoi, brusc, i-a vorbit de acele călătorii, despre o fermă care ajungea până la Magdalena, și în saivanele căreia se putea construi un aeroport, despre un Cessna 310 Skynight, care în ultima vreme devenise șaua lui preferată. Așa a zis: „Șaua mea preferată. Modelul ăsta nu se mai fabrică, Elena Fritts, va fi o relicvă înainte să ne dăm seama“. I-a vorbit și despre singurătatea pe care o simțea în zbor, și cât de diferit era un avion încărcat de unul gol: „Aerul e mai rece, te simți mai singur. Chiar dacă mai e cineva cu tine. Da, chiar dacă mai e cineva cu tine“. I-a vorbit despre imensitatea Mării Caraibilor și de spaima că se va pierde, spaima pe care ți-o provoacă simpla idee de a te pierde în ceva atât de mare ca marea, chiar și unuia ca el, care nu se pierde niciodată. I-a vorbit despre schimbarea de direcție pe care trebuia să o facă atunci când se apropia de Cuba – „Ca să nu mă doboare crezând că sunt vreun gringo“, a zis – și de cât de familiar, ciudat de familiar i se părea

totul după aceea, ca și cum s-ar întoarce acasă, în loc să aterizeze în Nassau. „În Nassau?“, a zis Elaine. „În Bahamas?“ „Da“, a zis Ricardo, „nu există alt Nassau“. Apoi a continuat spunându-i că acolo, pe aeroport, dinaintea controlorilor care se făceau că nu văd (vederea și memoria lor afectate convenabil de câteva mii de dolari), îl așteptau o camionetă Chevrolet de culoarea măslinelor și un bărbat robust, ca Joe Frazier, care-l ducea la un hotel unde singurul lux era că nimeni nu-l întreba nimic. Întotdeauna sosea vinerea. După ce petrecea acolo două nopți – două nopți care aveau rostul de a nu stârni bănuieli, de a face din Ricardo încă un milionar care vine să-și petreacă sfârșitul de săptămână cu prietenii sau iubita –, iar după cele două nopți pe care le petrecea închis în cameră, bând rom și mâncând orez cu pește, Ricardo se întorcea la aeroport, se mira din nou de orbirea controlorilor, cerea permisiunea să zboare în direcția Miami, ca orice milionar care se întoarce acasă cu iubita, și peste câteva minute se afla în aer, dar nu o lua spre Miami, ci făcea un ocol și se îndrepta către plaja Beaufort, trecând pe deasupra unui peisaj cu râuri răspândite ca venele într-o reprezentare anatomică. Apoi urma transformarea mărfii în dolari și o nouă plecare, spre sud, către regiunea Caraibe din Columbia, în direcția Barranquilla, înspre apele mâloase din Bocas de Ceniza, urmând șarpele cenușiu care se mișca pe fondul verde, către un sat din interior, satul acela pus acolo, între șirurile de munți, așezat în valea largă, un zar căzut din mâna unui jucător, locul acela cu o climă insuportabilă, unde aerul fierbinte îți arde nările, unde insectele sunt în stare să sfâșie plasa de țânțari, dar unde Ricardo ajunge cu inima ușoară, pentru că în locul acela îl

așteaptă cele două ființe pe care le iubește cel mai mult pe lumea asta.

„Dar cele două ființe nu sunt acolo“, a zis Elaine. „Sunt aici, în Bogotá.“

„Dar nu pentru mult timp.“

„Și sunt moarte de frig și într-o casă care nu e a lor.“

„Dar nu pentru mult timp“, a zis Ricardo.

După patru zile s-a întors să le ia. A parcat mașina în fața porții, lângă zidul de cărămizi, a coborât repede ca și cum ar fi blocat traficul și a deschis portiera ca să intre Elaine. Dar ea, cu Maya înfășată bine, cu fața ferită de vânt, nu a ținut cont de gestul lui. „Nu în față“, a zis. „Noi mergem în spate.“ Acolo, așezată pe unul dintre scaunele rabatabile, cu fetița în brațe și cu picioarele sprijinite pe celălalt scaun, uitându-se la Ricardo din spate (puful de pe ceafă, de sub linia părului tuns scurt, avea forma unor picioare de masă triunghiulare), a stat tot drumul până în La Dorada. S-au oprit o singură dată, la jumătatea traseului, la un restaurant de la marginea șoselei, unde trei mese goale îi așteptau pe o terasă de ciment lustruit. Elaine a intrat la toaletă și a dat peste o gaură ovală și două urme care lăsau să se înțeleagă că acolo trebuia să-și pună picioarele. A urinat stând pe vine, ținându-și fusta cu ambele mâini și simțind mirosul propriei urine. Și acolo și-a dat seama, nu fără o ușoară tresărire, că pentru prima dată de când născuse nu se afla nici o altă femeie în preajma ei. Era singură într-o lume a bărbaților; Maya și cu ea erau singure și niciodată nu se mai gândise la asta; trăia în Columbia de mai bine de doi ani și niciodată nu se gândise la asta.

Când a ajuns în valea fluviului Magdalena și căldura a explodat, Ricardo a deschis amândouă geamurile și orice

conversație a devenit imposibilă, așa că au parcurs în tăcere drumul drept până în La Dorada. Șesul s-a deschis de ambele părți ale șoselei, stânci în zare ca niște hipopotami culcați, vaci la pășunat, păsări urubu rotindu-se în aer, văzând și auzind ceva ce Elaine nu vedea și nu auzea. A simțit o picătură de transpirație, apoi încă una coborându-i de-a lungul coastelor și pierzându-se pe talia încă groasă; și Maya începuse să transpire, așa că i-a luat păturica și i-a mângâiat cu un deget mușchii rozalii, pliurile cărnii albe, și s-a uitat la ochii ei gri care nu o vedeau, sau vedeau totul din jur cu aceeași neatenție neastâmpărată. Când și-a ridicat privirea, Elaine a văzut un peisaj pe care nu l-a recunoscut. Trecuseră de intrarea în sat fără să-și dea seama? Avea Ricardo ceva de făcut înainte să ajungă acasă? I-a strigat din spate: „Unde suntem? Ce se-ntâmplă?“. Dar el nu i-a răspuns, sau poate că nu auzise din cauza zgomotului. Ieșiseră de pe șoseaua principală și mergeau printre pășuni, urmând un drumeag făcut chiar de trecerea mașinilor, intrând pe sub bolți de copaci care nu lăsau să treacă lumina, alături de un teren împrejmuit cu un gard: stâlpi de lemn – unii atât de înclinați încât aproape că atingeau pământul –, sârmă ghimpată servind pe alocuri de stinghie pentru niște păsări colorate. „Unde mergem?“ a zis Elaine. „Fetița nu mai poate de cald, vreau să-i fac o baie.“ Atunci mașina s-a oprit, și cum nu era nici o boare de vânt, arșița tropicală a incendiat cabina. „Ricardo?“ a zis Elaine. El a coborât fără să o privească, a înconjurat mașina și i-a deschis portiera. „Coboară“, i-a zis.

„De ce? Unde suntem, Ricardo? Trebuie să ajungem acasă, mi-e sete, fetiței la fel.“

„Coboară o clipă.“

„Și mai trebuie să fac și pipi.“

„Nu stăm“, a zis el. „Coboară, te rog.“

L-a ascultat. Ricardo i-a întins mâna, însă și-a dat seama imediat că Elaine avea mâinile ocupate. I-a pus palma pe spate (Elaine a simțit cămașa udă de transpirație) și a dus-o până la marginea drumeagului, acolo unde gardul se transforma într-un cadru de lemn, un dreptunghi de pari subțiri care ținea loc de poartă. Ricardo a ridicat cu greu poarta ca să o deschidă. „Intră“, i-a zis lui Elaine.

„Aici? Pe pășunea asta?“

„Nu e o pășune, e o casă. E casa noastră. Doar că încă nu am construit-o.“

„Nu înțeleg.“

„Sunt șase hectare, cu ieșire la fluviu. Deja am plătit jumătate, iar cealaltă jumătate o plătesc în șase luni, în rate. Începem să ridicăm casa când tu vei ști exact.“

„Ce să știu?“

„Cum vrei să fie casa ta.“

Elaine s-a uitat în zare cât de departe a putut și și-a dat seama că numai umbra cenușie a munților îi bloca privirea. Terenul, terenul ei, era ușor înclinat și în dosul copacilor începea să coboare ca o colină domoală către valea largă, către malul fluviului Magdalena. „Nu se poate“, a zis. A simțit că îi ard fruntea și obrajii și și-a dat seama că se înroșise la față. S-a uitat la cerul fără nori. A închis ochii, a respirat adânc; a simțit, sau a crezut că simte, o adiere de vânt pe față. S-a apropiat de Ricardo și l-a sărutat. Scurt, pentru că Maya începuse să plângă.

Noua casă avea zidurile albe ca cerul amiezii, o terasă cu podeaua netedă acoperită cu gresie albă, atât de lucioasă încât

puteai vedea un șir de furnici mergând de-a lungul peretelui. Ridicarea casei a durat mai mult decât se așteptaseră, în parte pentru că Ricardo a vrut să se implice, în parte pentru că terenul nu avea utilități, și nici măcar mita împărțită de Ricardo în dreapta și în stânga nu a grăbit racordarea la curent electric și la apă (canalizarea era imposibilă, în schimb fiind atât de aproape de fluviu, a fost simplu să instaleze o fosă septică cât se poate de bună). Ricardo a ridicat un grajd micuț pentru doi cai, în eventualitatea că Elaine va mai avea chef, vreodată, să călărească; a construit o piscină și a comandat un tobogan pentru Maya, chiar dacă fetița încă nu mergea în picioare, a pus să fie plantați copaci, *samanea saman* și ceiba, ca să țină umbră acolo unde nu era, și s-a uitat imperturbabil cum muncitorii, în ciuda protestelor lui Elaine, au dat trunchiul palmierilor cu var. La vreo zece metri de casă a mai construit și un șopron, sau ceea ce el a numit șopron, chiar dacă avea pereții la fel de groși ca ai casei, și acolo, în hardughia aceea fără ferestre, în trei dulapuri închise cu lacăt, avea să țină gențile pline cu teancuri de cincizeci și o sută de dolari, legate cu elastic. În 1973, puțin înainte să fie creată Drug Enforcement Agency, Ricardo a dat la pirogravat o scândură pe care a scris numele proprietății: Vila Elena. Când Elaine i-a zis că e foarte frumoasă, numai că nu au unde să agațe o scândură atât de mare, Ricardo a construit o intrare din cărămizi, două coloane învelite în stuc, pe care a sprijinit o grindă acoperită cu țiglă și de grindă a prins scândura, cu două lanțuri ce păreau luate de la un naufragiu. Apoi a montat o poartă de lemn de mărimea unui om, vopsită în verde, cu un zăvor bine uns. Era un adaos cu totul inutil, pentru că era suficient să te bagi printre rândurile de sârmă ghimpată ca să intri pe proprietate, dar lui Ricardo îi dădea

senzația – artificială și chiar ridicolă – că astfel familia lui era mai bine apărată cât timp el lipsea. „Apărată de ce?“, i-a zis Elaine. „Ce ni se poate întâmpla aici, unde toată lumea ține la noi?“ Ricardo s-a uitat la ea cu condescendența aceea pe care ea nu o suporta și i-a zis: „Lucrurile nu vor merge așa toată viața“. Și Elaine și-a dat seama că voia să-i spună și altceva, că de fapt îi transmitea și altceva.

Mult mai târziu, amintindu-și pentru fiică-sa sau pentru ea însăși, Elaine avea să accepte că cei trei ani care au urmat, trei ani plini de monotonie și de rutină care au urmat după ce au ridicat Vila Elena, au fost cei mai fericiți ani petrecuți de ea în Columbia. Nu i-a fost ușor să se simtă stăpână pe pământul cumpărat de Ricardo. Se plimba adeseori printre palmieri, se așeza în pavilion, bea un suc rece și se gândea la drumurile vieții ei, la distanța aproape de neînchipuit dintre originile sale și viața pe care o ducea acum. Apoi se îndrepta către fluviu, chiar și când soarele lovea din plin, și vedea în depărtare proprietățile învecinate, țăranii cu încălțări făcute din cauciucuri de mașină strigând după animale, glasurile lor atât de personale, de inconfundabile, adevărate amprente digitale. Perechea care muncea acum pentru ea trăise până atunci îngrijindu-se de animalele altora. Acum îi curățau piscina, menținеau proprietatea în cea mai bună stare (reparau balamalele ușilor, distrugeau un cuib de viespi din camera fetiței), îi găteau un borș de pește sau o tocană cu carne pentru sfârșitul săptămânii. Străbătând pășunile, călcând apăsat pentru că auzise că așa se sperie șerpii, Elaine se bucura că muncise pentru bunăstarea acelor țărani, chiar dacă mai puțin timp decât prevăzuse, și atunci, ca o umbră, ca umbra unui urubu zburând foarte jos, îi trecea prin cap că ajunsese să

trăiască exact în stilul pe care, ca voluntară a Peace Corps, îl combătuse până la epuizare.

Peace Corps. Când a considerat că o poate lăsa pe Maya pe mâini bune, Elaine a reluat legătura cu sediul din Bogotá. Directorul adjunct Valenzuela i-a ascultat explicațiile date prin telefon, a felicitat-o pentru noua ei familie, apoi i-a spus să-l sune peste câteva zile, timp în care el urma să ia legătura cu Statele Unite, pentru a nu încălca statutul. Când Elaine l-a sunat din nou, secretara lui Valenzuela i-a spus că directorul adjunct a trebuit să plece de urgență într-o călătorie, că avea să o sune el la întoarcere, dar zilele au trecut și nu mai sunat-o nimeni. Elaine nu s-a lăsat intimidată, și într-o bună zi s-a dus personal la cei din Acción Comunal, care au primit-o ca și cum s-ar fi despărțit doar ieri, și după câteva ore a început să lucreze la două proiecte noi: o cooperativă de pescuit și construirea unor latrine. În timpul petrecut cu liderii comunității – sau cu pescarii, sau bând bere pe vreuna dintre terasele din La Dorada, pentru că așa se fac afacerile –, o lăsa pe Maya cu fiul cel mic al bucătăresei, sau o lua cu ea ca să se joace cu alți copii, dar fără să-i spună lui Ricardo, care avea opinii foarte ferme asupra amestecului la întâmplare între clasele sociale. A reînceput să vorbească englezește, pentru a nu o priva pe Maya de limba ei, și fetița renunța cu naturalețe la spaniolă când vorbea cu ea, vorbind o limbă sau trecând la alta la fel de firesc cum renunța la un joc și începea altul. Devenise o fetiță vioaie, atentă și plină de inițiativă: avea sprâncene lungi și subțiri și vădea o îndrăzneală care dezarma pe oricine, dar mai avea și lumea ei proprie și uneori dispărea printre cedri, pentru ca mai târziu să reapară cu o șopârlă într-un pahar de sticlă, sau complet dezbrăcată, după ce-și lăsase, din solidaritate, hainele

peste un cuib cu ouă. Cam pe atunci, Ricardo, la întoarcerea dintr-una din călătoriile lui în Bahamas, i-a adus cadou un tatu-bola, într-o cușcă plină de mizerie. Nu a spus niciodată de unde făcuse rost de el, dar câteva zile la rând i-a povestit Mayei ceea ce era clar că i se spusese și lui: tatuul trăiește în gropi pe care și le sapă singur cu ghearele, se strânge ca un arici când se simte în pericol și poate să stea mai mult de cinci minute sub apă. Maya se uita la animăluț cu aceeași fascinație – gura întredeschisă, sprâncenele ridicate – cu care îl asculta pe tatăl ei. După ce câteva zile la rând a văzut-o trezindu-se cu noaptea-n cap ca să-i dea de mâncare animăluțului, după ce a văzut-o petrecând ore în șir ghemuită lângă el, atingându-i timid spatele chitinos, Elaine a întrebat-o: „Și ce nume i-ai dat tatuului tău?“.

„Nu are nume“, a zis Maya.

„Cum nu are nume? E al tău. Trebuie să-i dai un nume.“

Maya și-a ridicat chipul, s-a uitat la Elaine și a clipit de două ori. Apoi a zis: „Mike. Se numește Mike“.

Așa a aflat Elaine că Barbieri venise în vizită în urmă cu câteva săptămâni, când ea îi prezenta proiecte fără viitor șefului de departament. Ricardo nu-i zisese nimic – de ce? L-a întrebat imediat ce a avut ocazia și el a încheiat discuția cu patru cuvinte simple: „Pentru că am uitat“. Dar Elaine nu s-a mulțumit cu răspunsul. „De ce a venit?“, a întrebat.

„Ca să ne salute, Elena Fritts“, a zis Ricardo. „Și poate că va mai veni, ca să știi. De parcă nu ar fi prietenul nostru!“

„Păi chiar nu e prietenul nostru.“

„Al meu, da“, a zis Ricardo. „Al meu, da.“

Așa cum o anunțase Ricardo, Mike Barbieri i-a vizitat din nou. Dar momentul ales nu a fost dintre cele mai fericite. În

acel aprilie din 1976, sezonul ploios provocase un dezastru social: în cartierele mărginașe din toate orașele mari casele se prăbușeau, îngropându-i pe cei care locuiau în ele, alunecările de teren și copacii căzuți pe drumurile de munte blocau traficul și izolau satele, și chiar a existat un caz, de o ironie îngrozitoare, în care o localitate întreagă a rămas mai multe zile fără apă potabilă, în timp ce din ceruri se abătea asupra locuitorilor un potop de proporții biblice. Râul La Miel și-a ieșit din matcă, și Elaine și Ricardo au dat o mână de ajutor la scoaterea apei din casele inundate în acea zonă. La televizor, prezentatoarele de la meteo vorbeau despre alizee, despre învălmășeala curenților din Pacific, despre uragane cu nume stupide ce începeau să se formeze în Caraibe și despre legătura dintre toate acestea și potopul care continua să cadă, izolând Vila Elena, tulburând rutina casei și a vieții lor, căci umiditatea ajunsese atât de ridicată, încât hainele spălate nu se mai uscau niciodată și canalizarea se înfunda de la frunzele căzute și de la insectele înecate, iar terasa fusese inundată de vreo trei, patru ori, așa că Elaine și Ricardo erau nevoiți să se trezească în toiul nopții pentru a se opune dezbrăcați urgiei, folosindu-se de cârpe și de mături ca să împiedice înaintarea apelor în sufragerie. La sfârșitul lunii, Ricardo a trebuit să facă unul dintre drumurile lui, așa că Elaine a rămas să se descurce singură cu inundațiile. După ce scotea apa, se întorcea în pat să încerce să mai doarmă puțin, dar nu reușea niciodată și sfârșea prin a deschide televizorul ca să se uite ca hipnotizată la un ecran pe care ploua o altă ploaie, o ploaie electrică, în alb și negru, și al cărei bâzâit monoton o calma în mod neașteptat pe Elaine.

Ziua în care Ricardo ar fi trebuit să se întoarcă a trecut fără ca Ricardo să se întoarcă. Nu se întâmpla pentru prima dată – întârzieri de două până la trei zile erau obișnuite; afacerea lui Ricardo nu era scutită de neprevăzut –, așa că nu avea de ce să-și facă griji. După ce a mâncat niște orez cu pește și câteva felii de banană prăjite, Elaine a dus-o pe Maya la culcare, i-a citit câteva pagini din *Micul Prinț* (cele cu mielul desenat o făceau să se prăpădească de râs) și după ce fetița s-a întors cu spatele și a adormit, Elaine a continuat să citească din inerție. Îi plăceau ilustrațiile lui Saint-Exupéry și îi plăcea, pentru că o ducea cu gândul la Ricardo, pasajul în care Micul Prinț îl întreabă pe pilot ce mai e și lucrul ăsta și pilotul zice: „Nu e un lucru. Asta zboară. E un avion. E avionul meu“. Și tocmai când Micul Prinț se entuziasmează, în momentul în care îl întreabă pe pilot dacă asta înseamnă că și el a căzut din ceruri, a auzit un zgomot de motor și vocea unui bărbat anunțându-și prezența. Dar când a ieșit, nu a dat de Ricardo, ci de Mike Barbieri, care venise cu motocicleta și era ud leoarcă, cu părul lipit de frunte, cu cămașa lipită de piept și cu urme de noroi pe picioare, pe spate și pe antebrațe.

„Știi cât e ceasul?“ i-a zis Elaine.

Mike Barbieri rămăsese pe terasă, cu apa șiroind și frecându-și mâinile. Rucsacul kaki zăcea lângă el, ca un câine mort, și Mike se uita la Elaine fără nici o expresie, ca țăranii de-aici, s-a gândit Elaine, care se uită fără să vadă. După câteva secunde lungi, a părut să se trezească, să iasă din toropeala călătoriei. „Vin de la Medellín“, a zis. „N-am crezut că o să mă prindă un asemenea potop. O să-mi degere mâinile de la frigul ăsta. Nu știu cum poate fi atât de frig într-un loc atât de călduros, vine sfârșitul lumii.“

„De la Medellín“, a zis Elaine, dar nu pe un ton întrebător. „Și-ai venit să-l vezi pe Ricardo.“

Mike Barbieri a dat să zică ceva (ea și-a dat seama că a vrut să zică ceva), dar a tăcut. Privirea lui s-a desprins de Elaine și a trecut pe deasupra ei ca un avion de hârtie; când s-a întors ca să vadă despre ce era vorba, a dat peste Maya, o fantomă micuță în cămașă de noapte cu dantelă. Fetița ținea într-o mână o jucărie de pluș – un iepure cu urechi foarte lungi, îmbrăcat într-un tutu care fusese cândva alb – și cu cealaltă mână își dădea părul castaniu de pe față. „*Hello, beautiful*“, i-a zis Mike și pe Elaine a surprins-o blândețea cu care îi vorbea. „*Hello, sweetie*“, i-a zis ea. „Ce e? Te-am trezit? Nu poți dormi?“

„Mi-e sete“, a zis Maya. „De ce a venit unchiu’ Mike?“

„Mike a venit să-l vadă pe tata. Du-te în camera ta, îți aduc apă.“

„Și tata s-a întors?“

„Nu, nu s-a întors încă. Dar Mike a venit să ne vadă pe toți.“

„Și pe mine?“

„Da, și pe tine. Dar acum fugi la culcare, spune-i la revedere, vă vedeți mâine.“

„La revedere, unchiule Mike.“

„La revedere, frumoaso“, a zis Mike.

„Somn ușor“, i-a zis Elaine.

„Ce mare s-a făcut!“, a zis Mike. „Câți ani are?“

„Cinci. Face cinci.“

„Incredibil. Cum trece timpul.“

Platitudinea a deranjat-o pe Elaine. A deranjat-o mai mult decât era cazul, aproape că a enervat-o, a resimțit-o ca pe un afront, apoi imediat iritarea s-a transformat în uimire – față de reacția ei exagerată, față de neobișnuitul scenei cu Mike

Barbieri, față de faptul că fiică-sa îi zisese unchiule. I-a cerut lui Mike să aștepte acolo, pentru că podeaua casei era mult prea alunecoasă ca să intre cu papucii uzi și ar fi putut să cadă în orice clipă; i-a adus un prosop din baia de serviciu și s-a dus să ia un pahar cu apă de la bucătărie. *Unchiul Mike*, își zicea, *what's he doing here*, și se întreba și în spaniolă, *ce naiba caută el aici*, și brusc i-a venit în minte piesa aceea, *what's there to live for, who needs the Peace Corps*. Intrând în camera Mayei, adulmecându-i mirosul diferit de toate mirosurile, a simțit o dorință inexplicabilă de a petrece noaptea cu ea și s-a gândit că mai târziu, după ce Mike va pleca, o va lua cu ea în pat, ca să o aibă alături până la întoarcerea lui Ricardo. Maya adormise din nou. Elaine s-a aplecat peste căpătâiul patului, a privit-o, și-a apropiat fața de ea și a tras adânc în plămâni aerul ei. „Ți-am adus apă", i-a zis. „Vrei un pic?" Dar fetița nu a zis nimic. Elaine a lăsat paharul pe noptieră, lângă un carusel mecanic unde un căluț cu capul rupt se chinuia, lent dar fără oprire, să prindă din urmă o paiață. Apoi s-a întors la intrare.

Mike se ștergea energic, frecându-și gleznele și pulpele. „Îl umplu de noroi", i-a zis lui Elaine când a văzut-o apropiindu-se. „Prosopul, vreau să zic."

„De-asta ți l-am dat", a zis Elaine. Apoi a adăugat: „Așadar ai venit să-l vezi pe Ricardo".

„Da", a zis el. S-a uitat la ea cu aceeași lipsă de expresie. „Da", a repetat. S-a uitat iarăși la ea; Elaine a văzut picăturile de ploaie care-i coborau de-a lungul gâtului, barba din care picura ca dintr-un robinet stricat noroiul. „Am venit să-l văd pe Ricardo. Dar se pare că nu-i acasă, corect?"

„Trebuia să ajungă astăzi. Uneori se mai întâmplă."

„Da, uneori mai întârzie."

„Uneori, da. Nu are un itinerar fix. Știa că ai să vii?“

Mike nu i-a răspuns imediat. Era concentrat asupra propriului corp, asupra prosopului plin de noroi. Afară, în beznă, în întunericul care trecea peste stânci și se făcea nemărginit, potopul se pornise din nou. „Cred că da“, a zis Mike. „Dar poate că mă înșel.“ Însă nu se uita la ea când îi vorbea: se ștergea cu prosopul și continua să fie absent, ca o pisică ce-și linge blana. Lui Elaine i-a trecut prin minte că Mike era în stare să se șteargă la nesfârșit dacă ea nu intervenea. „Bine, hai să stai jos și să bei ceva“, a zis atunci. „Un rom?“

„Fără gheață“, a zis Mike. „Poate mă mai încălzesc, incredibil ce frig e!“

„Vrei o cămașă de-a lui Ricardo?“

„Nu e o idee rea, Elena Fritts. Așa-ți zice el, nu? Elena Fritts. O cămașă, da, nu-i o idee rea.“

Astfel, îmbrăcat într-o cămașă care nu era a lui (mânecă scurtă și carouri albastre pe fond alb, la piept un buzunar căruia îi căzuse nasturele), Mike Barbieri a băut nu unul, ci patru păhărele de rom. Elaine s-a uitat la el cum bea. Se simțea în largul ei cu el; da, în largul ei. Poate că era din pricina limbii engleze, a întoarcerii la limba maternă, sau poate că era vorba de codurile comune și de dispariția, când erau împreună, a nevoii de a explica, obligatorie când comunicau cu columbienii. Era cumva familiar să stea cu el, ca o întoarcere acasă. A băut și ea și a simțit că nu e singură și a simțit că Mike Barbieri o acompaniază și pe fetiță. Au vorbit despre țara lor și despre politica din țara lor, așa cum mai făcuseră cu ani în urmă, înainte ca Maya să existe și înainte ca Vila Elena să existe, și au vorbit despre familiile lor și ce vești mai erau, și totul era tihnit și plăcut, ca o haină de lână într-o seară de iarnă. Deși era greu

să explice cuiva această plăcere iscată de discuții despre bancnota de doi dolari care tocmai fusese emisă la ei în țară, despre festivitățile cu ocazia împlinirii a două sute de ani de independență, despre Sara Jane Moore, femeiușca trăznită care încercase să-l ucidă pe președinte. Ploaia se oprise, și din întuneric venea o adiere răcoroasă și încărcată cu miresme de hibiscus. Elaine se simțea bine, ca în familie, așa că nu a stat deloc pe gânduri când Mike Barbieri a întrebat-o dacă nu are cumva o chitară, și după câteva secunde deja o acorda și începea să cânte piese de Dylan și de Simon & Garfunkel.

Să tot fi fost două sau trei dimineața când s-a întâmplat ceva care nu a mirat-o pe Elaine (și-a dat seama mai târziu) așa cum ar fi trebuit, de fapt. Mike cânta pasajul din „America“ în care o pereche se urcă într-un autobuz Greyhound, când de afară s-a auzit un zgomot îndepărtat străbătând noaptea mută, și câinii au început să latre. Elaine a deschis ochii, Mike s-a oprit din cântat și amândoi au ascultat tăcuți, ciulind urechile. „Stai liniștit, aici nu ni se poate întâmpla nimic“, a zis Elaine, dar Mike era deja în picioare, și s-a dus la rucsacul cu care venise, din care a scos un pistol mare și argintiu, sau cel puțin așa i s-a părut ei. A ieșit afară, a ridicat brațul și a tras două focuri în aer, unu, două – două împușcături. Prima reacție a lui Elaine a fost aceea de a proteja somnul fetiței, sau de a o liniști, de a-i alunga spaima, dar când a dat buzna în camera ei a găsit-o adâncită într-un somn nepăsător, departe de zgomote și griji, și asta i s-a părut incredibil. Când s-a întors în salon, atmosfera nu mai era aceeași. Mike se justifica prin fraze încâlcite: „Dacă înainte nu era nimic, acum cu atât mai puțin“. Dar Elaine nu mai avea chef să asculte piesa cu autobuzul Greyhound și cu New Jersey Turnpike; se simțea obosită, fusese o zi lungă. I-a zis lui Mike că

poate să doarmă în camera de oaspeți, că patul e pregătit și că mâine vor lua micul dejun împreună. „Și cine știe, poate și cu Ricardo.“

„Da“, a zis Mike Barbieri. „Cu puțin noroc.“

Când s-a trezit, Mike Barbieri plecase deja. Un bilet, asta era tot ce lăsase în urmă, trei cuvinte, unul sub altul, pe un șervețel: „*Thanks*, *Love*, *Mike*“. Mai târziu, gândindu-se la noaptea aceea stranie și confuză, Elaine avea să simtă două lucruri: primul, o ură profundă față de Mike Barbieri, cea mai intensă ură pe care o simțise vreodată; al doilea, un soi de admirație de nestăpânit față de nonșalanța de care dăduse dovadă omul acela toată noaptea, față de imensa impostură în care se aflase ore în șir și pe care reușise să o ducă la bun sfârșit fără să se trădeze nici măcar o clipă, față de seninătatea impecabilă cu care rostise acele ultime cuvinte. *Cu puțin noroc*, avea să-și amintească Elaine, sau mai degrabă cuvintele aveau să-i răsune în minte neîncetat; *cu puțin noroc*, asta i-a spus Mike Barbieri fără să-i tresară vreun mușchi al feței, o ispravă demnă de un jucător de poker sau de ruletă rusească, pentru că Mike Barbieri știa foarte bine că Ricardo nu avea să se întoarcă la Vila Elena în noaptea aceea, și știuse încă de la început, de când sosise cu motocicleta la ea acasă. De fapt, tocmai de asta venise: pentru a o anunța pe Elaine că Ricardo n-o să se mai întoarcă.

Știa foarte bine.

Și mai știa foarte bine că venise să se întâlnească cu Ricardo în urmă cu câteva zile, pentru a-i vorbi despre o nouă afacere pe care nu puteau să o rateze, pentru a-l convinge că transporturile de marijuana le aduceau o nimica toată față de cât ar putea câștiga din asta, pentru a-i explica ce era cu acel extract din pastă de coca ce venea din Bolivia și din Peru și cum

în anumite locuri i se făcea o scamatorie care-l transforma într-un praf alb și pur, pentru care întregul Hollywood, nu, toată California, nu, Statele Unite cap-coadă, de la Los Angeles la New York, de la Chicago la Miami, erau gata să plătească oricât. Știa foarte bine, pentru că avea legături directe cu acele locuri, în care niște veterani din Peace Corps, după trei ani petrecuți în Cauca și Putumayo, ajunseseră peste noapte experți în eter și în acetonă și în acid clorhidric, locuri unde se fabricau atâtea calupuri din produsul acela că ar fi putut să alunge, prin strălucirea lor, bezna dintr-o încăpere. Știa el foarte bine, că doar făcuse calcule împreună cu Ricardo și reieșise că în orice model de Cessna, dacă i se scoteau scaunele pentru pasageri, încăpeau până la doisprezece paleți plini cu calupuri, adică vreo trei sute de kilograme în total, care la o sută de dolari gramul ar însemna, într-un singur transport, nouăzeci de milioane de dolari, dintre care pilotul, care riscă atât de mult și e vital pentru întreaga operațiune, poate să rămână cu două. Știa el foarte bine, văzuse entuziasmul lui Ricardo și îi ascultase planurile de a face o cursă, o singură cursă și de a se retrage apoi, de a se retrage pentru totdeauna, de a nu mai pilota nici avioane de marfă, nici de pasageri, de a mai pilota doar de plăcere, de a se retrage din toate, mai puțin din familia lui, milionar pe vecie înainte de treizeci de ani.

Știa el foarte bine.

Știa el foarte bine că îl însoțise pe Ricardo în Nissan, până la o fermă fără hotare vizibile, în Doradal, cu puțin înainte de a ajunge la Medellín, unde îl prezentase părții columbiene din afacere, doi bărbați cu mustață, cu păr negru și ondulat, care vorbeau pe un ton calm și lăsau impresia că nu au deloc mustrări de conștiință și care, după ce l-au salutat pe Ricardo, i-

au acordat atenție și au avut grijă de el, atâta atenție și grijă cum nu mai avusese parte niciodată până atunci. Știa el foarte bine, doar a fost lângă Ricardo când proprietarii le-au arătat împrejurimile, caii de rasă portoricană, boxele luxoase, locul pentru coridă și grajdurile pentru tauri, piscina ca un smarald șlefuit, pășunile cărora nu le vedeai capătul. Știa el foarte bine, că doar și el a ajutat la încărcarea avionetei Cessna 310-R, a scos calupurile dintr-un Land Rover negru și le-a pus în avion, apoi nu s-a putut abține și l-a îmbrățișat pe Ricardo, o îmbrățișare de prieten adevărat, simțind că niciodată nu a ținut atât la un columbian. Știa el foarte bine, doar văzuse Cessna decolând și îl urmărise cu privirea, se uita la forma lui albă pe fondul plumburiu al norilor care amenințau iarăși cu ploaia, apoi s-a urcat în Land Rover și mașina l-a dus până la șoseaua principală, de unde a luat primul autobuz care mergea spre La Dorada.

Știa el foarte bine.

Știa el foarte bine, căci cu douăsprezece ore înainte de a ajunge la Vila Elena primise vestea prin telefon, și pe un ton răspicat mai întâi, apoi amenințător, i se ceruseră explicații. Iar el nu le-a putut da, bineînțeles, pentru că nimeni nu-și putea explica de ce la locul aterizării Ricardo a fost așteptat de doi agenți de la DEA, nici cum de i-au văzut distribuitorii – unul din Miami Beach, altul din Massachusetts – care așteptau într-o camionetă Ford să preia marfa adusă de Ricardo. S-a spus că Ricardo a fost primul care s-a prins că ceva nu e în regulă. S-a spus că a dat să se întoarcă la avion, dar trebuie să-și fi dat seama că efortul ar fi fost inutil, pentru că n-ar fi reușit în veci să pornească Cessna la timp și să scape. Așa că a luat-o la fugă de-a lungul pistei, către pădurea din jur, urmărit de doi agenți și

de trei câini-lup care l-au ajuns la treizeci de metri în adâncul pădurii. Când a rupt-o la fugă, deja pierduse, era evident că deja pierduse, de aceea nimeni nu și-a explicat ce a urmat. Poate că de frică a făcut ce a făcut, o reacție la cât era de vulnerabil în momentul acela, la strigătele amenințătoare ale agenților și la armele lor, sau poate că a făcut-o din deznădejde sau din furie sau din neputință. Desigur, Ricardo nu avea cum să creadă că un glonț tras aiurea putea să-l ajute cu ceva, și totuși exact asta a făcut, folosind un Taurus de calibru .22, pe care începuse să-l încarce din ianuarie: a tras un glonț în aer, un singur glonț, l-a tras în urma lui, fără să țintească și fără intenția de a răni pe cineva, dar a avut atâta ghinion, că glonțul i-a străpuns mâna dreaptă unui agent, și mâna aceea în ghips, în timpul procesului pentru trafic de droguri, avea să fie suficientă să-i dea o pedeapsă mare, chiar dacă se afla la prima abatere. Când a intrat în pădure, Ricardo a aruncat pistolul și a scos un urlet, se spune că a scos un urlet, dar cei care l-au auzit nu au înțeles ce a vrut să spună. Când l-au găsit câinii, Ricardo era întins într-o baltă, avea glezna ruptă, mâinile negre de pământ, hainele mânjite cu rășină de pin și fața desfigurată de tristețe.

VI

Sus, sus, sus

Maturitatea aduce cu sine iluzia pernicioasă a controlului, și s-ar putea chiar să depindă de ea. Vreau să spun că această iluzie că avem controlul asupra propriei vieți ne face să ne simțim adulți, pentru că asociem maturitatea cu independența, cu dreptul suveran de a hotărî ce urmează să ni se întâmple. Decepția vine, mai devreme sau mai târziu, dar vine negreșit, niciodată nu lipsește de la întâlnire, niciodată nu a lipsit. Și când ajunge, nu ne surprinde prea tare, pentru că nici un om care trăiește suficient nu mai poate fi surprins de faptul că destinul său a fost modelat de evenimente străine de sine însuși, la care el a luat parte foarte puțin sau chiar deloc. Toate acele procese îndelungate care vor sfârși prin a se încrucișa cu viața noastră – uneori pentru a-i da impulsul de care avea nevoie, alteori pentru a-i spulbera cele mai splendide planuri – sunt de obicei ascunse, ca niște curenți subterani, ca meticuloasele mișcări ale plăcilor tectonice, și când în sfârșit are loc cutremurul, recurgem la cuvintele pe care ne-am învățat să le folosim pentru a ne liniști singuri: *accident*, *întâmplare*, uneori *destin*. Chiar în acest moment există o înlănțuire de circumstanțe, de greșeli vinovate sau de decizii favorabile ale căror consecințe mă așteaptă după colț; și chiar dacă știu, deși

am supărătoarea certitudine că toate aceste lucruri se întâmplă și că mă vor afecta, nu am cum să le evit. Tot ce-mi rămâne e să le fac față: să repar stricăciunile, să profit cât pot de beneficii. Știm, știm foarte bine; și totuși, mereu ne cuprinde spaima când ne arată cineva toată acea înlănțuire care ne-a făcut să fim ce suntem, întotdeauna suntem nedumeriți când altcineva ne revelează cât de puțin, sau deloc, deținem controlul asupra vieții noastre.

Asta mi s-a întâmplat pe parcursul celei de-a doua după-amiezi petrecute în Las Acacias, proprietatea cunoscută cândva sub denumirea de Vila Elena, un nume care într-o bună zi nu și-a mai avut rostul și a trebuit să fie înlocuit. Asta mi s-a întâmplat pe parcursul acelei nopți de sâmbătă în care Maya și cu mine am vorbit despre documentele din cutia de nuiele, despre fiecare scrisoare și fiecare fotografie, despre fiecare telegramă și fiecare factură. Discuția m-a ajutat să înțeleg tot ceea ce documentele treceau sub tăcere, sau mai bine zis le-a organizat, le-a ordonat și le-a dat sens și a umplut unele goluri, chiar dacă nu pe toate, cu ajutorul poveștilor pe care Maya le auzise de la mama ei, în anii când trăiau împreună. Și, bineînțeles, cu poveștile inventate de mama ei.

„Inventate?“, am zis eu.

„Oho, și încă cum“, a zis Maya. „Începând cu tata. Mama l-a reinventat în întregime, sau, dacă vrei, el a fost invenția mamei. Un roman, înțelegi? Un roman din carne și oase, romanul mamei mele. A făcut-o din cauza mea, bineînțeles, vreau să zic pentru mine.“

„Vrei să spuni că nu știai adevărul“, am zis. „Că Elaine nu ți l-a spus.“

„O fi crezut că așa e mai bine. Și poate că a avut dreptate, Antonio. Eu nu am copii, nu știu cum e să ai copii. Nu știu ce ești în stare să faci pentru ei. Nu-mi pot închipui. Ai copii, Antonio?“

Asta m-a întrebat Maya. Era duminică dimineața, în ziua pe care creștinii o numesc Paștele și în care se sărbătorește sau se comemorează învierea lui Isus din Nazaret, care a fost crucificat cu două zile mai înainte (aproximativ la ora la care începusem să vorbesc cu fiica lui Ricardo Laverde), iar acum urmează să se arate viilor: mamei lui, apostolilor și anumitor femei merituoase. „Ai copii, Antonio?“ Luaserăm micul dejun devreme: multă cafea, mult suc proaspăt de portocale, multe felii de papaya, de ananas și de sapotă și o chiflă din care am mușcat cât încă era prea fierbinte, alegându-mă cu o bubiță pe care o simțeam apoi ori de câte ori îmi atingeam limba de dinți. Căldura încă nu începuse, dar lumea era un loc mirosind a vegetație, multicolor și plin de umezeală, și cum stăteam acolo, la masa de pe terasă, înconjurați de ghivece cu ferigi, vorbind la câțiva metri de trunchiul unui copac pe care creșteau bromelii, m-am simțit bine, m-am gândit că îmi pica bine acea duminică de Paște. „Ai copii, Antonio?“ M-am gândit la Aura și la Leticia, mai exact m-am gândit la Aura ducând-o pe Leticia la biserica cea mai apropiată și arătându-i lumânarea de Paște care reprezintă lumina lui Cristos. Va profita de absența mea ca să facă asta; în ciuda câtorva tentative, niciodată nu mi-am mai putut regăsi credința din copilărie, cu atât mai puțin devoțiunea cu care familia mea urma întreg ritualul acelor zile, începând cu cenușa pusă pe frunte în prima zi de Păresimi, până la Înălțarea la Ceruri (pe care eu mi-o imaginam așa cum o văzusem ilustrată într-o enciclopedie, o imagine plină de

îngeri, pe care nu am mai găsit-o de atunci). Și de aceea nu am vrut ca fiica mea să crească în spiritul acelei tradiții străine mie. *Unde ești, Aura?* m-am gândit. *Unde o fi familia mea?* Am ridicat privirea, m-am lăsat orbit de limpezimea cerului, am simțit o înțepătură în ochi. Maya se uita la mine, aștepta, nu uitase de întrebare.

„Nu“, am zis. „Nu am. Cred că e destul de ciudată faza asta cu copiii. Nici eu nu-mi pot închipui.“

Nu știu de ce am făcut asta. Poate pentru că era prea târziu ca să mai vorbesc despre familia care mă aștepta în Bogotá; astfel de lucruri se spun în primele momente ale unei întâlniri, te prezinți și apoi îi oferi celuilalt două, trei informații despre tine pentru a crea iluzia unei intimități. *Te prezinți*: totul trebuie să înceapă de acolo, nu de la a spune propriul nume și a asculta numele celuilalt și de la strângerea de mână, nici de la pupatul pe obraz sau de la înclinatul capului, ci de la acele prime minute în care câteva informații lipsite de substanță, generalități fără importanță, îi dau celuilalt senzația că ne-ar cunoaște, că deja nu mai suntem doi străini. Îți spui naționalitatea. Vorbești despre profesie, ce faci ca să câștigi bani, pentru că modalitatea de a-ți câștiga banii e elocventă, ne definește, ne structurează. Vorbești despre familie. Așadar, cu Maya pierdusem momentul oportun, și dacă m-aș fi apucat să vorbesc despre soția și fiica mea după două zile de la sosirea în Las Acacias, aș fi trezit suspiciuni fără rost, sau ar fi trebuit să dau explicații lungi, ori justificări tâmpite, ori pur și simplu ar fi părut ciudat, și până la urmă nu ar fi avut nici o importanță: Maya și-ar fi pierdut încrederea pe care i-o trezisem până atunci, sau eu aș fi pierdut terenul deja câștigat și ea ar fi încetat să mai vorbească, iar trecutul lui Ricardo Laverde ar fi

fost din nou doar un trecut ascuns în memoria câtorva. Nu-mi puteam permite așa ceva.

Sau poate că era din cu totul alt motiv.

Ținându-le pe Aura și pe Leticia departe de Las Acacias, departe de Maya Fritts și de povestea ei și de toate documentele ei, departe așadar de adevărul despre Ricardo Laverde, nu făceam decât să le protejez inocența, mai bine zis să evit contaminarea lor, acea contaminare pe care o suferisem eu într-o după-amiază din 1996, ale cărei cauze abia acum începeam să le deslușesc, a cărei intensitate nebănuită începea să răsară acum, așa cum răsare pe cer un obiect în cădere. Numai viața mea era contaminată, familia mea se afla încă la adăpost: la adăpost de ciuma din țara mea, de zbuciumata ei istorie recentă; la adăpost de tot ceea ce m-a hăituit pe mine și pe atâția alții din generația mea (și din altele, desigur, dar mai ales din a mea, generația născută odată cu acele curse, cu avioanele pline de pungi, pungi și iar pungi cu marijuana, generația născută odată cu războiul împotriva drogurilor și care i-a trăit consecințele). Această lume, readusă la viață de cuvintele și documentele Mayei Fritts, poate să rămână aici, m-am gândit, poate să rămână în Las Acacias, poate să rămână în La Dorada, în valea fluviului Magdalena, poate să rămână la patru ore de drum de Bogotá, departe de apartamentul unde soția și fiica mea mă așteptau, poate ușor neliniștite, da, poate cu o umbră de neliniște pe chip, dar pure, necontaminate, neavând nimic de-a face cu neobișnuita noastră istorie columbiană, și n-aș fi fost nici un tată bun și nici un soț bun dacă aș fi dus până la ele această poveste, sau dacă le-aș fi lăsat să facă parte din ea, să fie prezente sub orice formă în Las Acacias, în viața Mayei Fritts, să aibă vreo legătură cu Ricardo Laverde. Aura avusese

incredibilul noroc să fie departe de țară în cei mai grei ani, să crească în Santo Domingo, în Mexic și în Santiago de Chile; nu era obligația mea să continui acel noroc, să veghez ca nimic să nu-i distrugă privilegiul pe care i-l dăduse viața aventuroasă a părinților ei? Le voi proteja, m-am gândit, pe ea și pe fiică-mea; le protejam. Asta era ceea ce trebuia să fac, m-am gândit, și exact așa am făcut, cu o dăruire aproape religioasă.

„Așa-i că nu?“, a zis Maya. „E unul dintre acele lucruri care nu pot fi împărtășite cu alții, toată lumea mi-a zis asta. În sfârșit. Faza e că ea a făcut asta pentru mine. L-a inventat pe tata, l-a inventat în întregime.“

„Cum ar fi?“

„Cum ar fi moartea lui“, a zis Maya.

Stând acolo, în lumina albă a văii fluviului Magdalena care îmi scălda fața, am aflat despre ziua în care Elaine, sau Elena Fritts, i-a explicat fetiței ce se întâmplase cu tatăl ei. În ultimul an, tatăl și fiica vorbiseră mult despre moarte: într-o după-amiază, Maya nimerise la sacrificarea unei vaci Holstein și aproape imediat începuse să pună întrebări. Ricardo rezolvase problema în câteva cuvinte: „I s-au terminat zilele“. Tuturor ni se termină zilele, i-a explicat el: animalelor, oamenilor, la toți și la toate. „Și tatuului meu?“, a întrebat Maya. „Da“, a zis Ricardo, și tatuului. „Și bunicului Julio?“, a întrebat Maya. „Da“, și bunicului Julio, a zis Ricardo. Așa că într-o după-amiază de la sfârșitul anului 1976, când întrebările fetiței despre absența tatălui deveniseră insuportabile, Elena Fritts a luat-o pe Maya pe genunchi și i-a zis: „Lui tati i s-au terminat zilele“.

„Nu știu de ce a ales acel moment, poate pentru că se săturase să tot aștepte ceva, habar n-am“, a zis Maya. „Poate că

primise vreo veste din Statele Unite. De la avocați sau de la tata.“

„Nu se știe exact?“

„Nu mai există nici o scrisoare din acea perioadă, mama le-a ars pe toate. Ce spun acum e ceea ce-mi închipui: a primit o veste. Poate de la tata. Poate de la avocați. Și atunci s-a hotărât să-și schimbe viața, sau a decis că viața cu tata se terminase și că avea să înceapă o alta.“

I-a spus că Ricardo dispăruse în cer. Uneori, piloților li se întâmplă așa ceva: e ciudat, dar se întâmplă. Cerul e foarte mare și marea e și ea foarte mare și un avion e ceva foarte mic și avioanele pilotate de tata sunt cele mai mici dintre toate și lumea e plină de asemenea avioane, avioane mici și albe care decolează și zboară o vreme pe deasupra pământului și apoi zboară pe deasupra mării până când ajung departe, foarte departe, departe de tot, singure, fără nimeni care să le spună cum să revină pe pământ. Și uneori se întâmplă ceva și se pierd. Piloții se dezorientează și se pierd. Nu mai știu încotro e înainte și încotro e înapoi, sau se rătăcesc și încep să zboare în cerc fără să știe încotro e înapoi și încotro înainte, care-i stânga și care-i dreapta, până când avionul rămâne fără benzină și cade în mare, cade din cer ca o fetiță care se aruncă în piscină. Și se scufundă fără zgomot, fără explozie, se scufundă fără să fie văzut pentru că prin acele locuri nu există viață și acolo, pe fundul mării, piloților li se termină zilele. „Și de ce nu înoată la suprafață?“ a zis Maya. „Pentru că marea e foarte adâncă“, a zis Elena Fritts. „Și tati e acolo?“ a insistat fetița. „Da, tati e acolo. Pe fundul mării. Avionul a căzut, tati a adormit și i s-au terminat zilele“, a zis Elena Fritts.

Maya Fritts nu s-a îndoit niciodată de această versiune a celor întâmplate. Acela a fost ultimul Crăciun petrecut la Vila Elena, ultima dată când Elaine a pus să fie tăiat un arbust gălbui pentru a-l împodobi cu globuri fragile, colorate, care o fascinau pe fetiță, cu reni și sănii și acadele false în formă de bastonaș, gata să rupă crenguțele cu greutatea lor. În ianuarie 1977 s-au întâmplat mai multe lucruri: Elaine a primit o scrisoare de la bunicii ei, care îi spuneau că pentru prima dată în istorie ninsese în Miami. Președintele Jimmy Carter i-a amnistiat pe cei dați în urmărire pentru că refuzaseră să se înroleze în războiul din Vietnam. Iar Mike Barbieri – pe care Elaine, în sinea ei, mereu îl considerase unul dintre acei dezertori – a fost găsit mort, cu un glonț în ceafă, în râul La Miel – trupul gol adus cu fața în jos la mal, curenții de apă jucându-i în părul lung, barba udă și înroșită de sânge. Țăranii care l-au găsit au anunțat-o pe Elaine încă înainte să anunțe autoritățile: ea era celălalt gringo din zonă. Elaine a trebuit să asiste la demararea procesului, apoi a trebuit să se înfățișeze la un tribunal municipal, unde ferestrele deschise și ventilatoarele împrăștiau documentele, totul pentru a spune că da, l-a cunoscut, și că nu, nu știa cine l-ar fi putut omorî. În ziua următoare, a burdușit Nissan-ul cu tot ce a încăput în el, hainele ei și ale fetiței, geamantanele pline cu bani și un tatu ce purta numele unui gringo asasinat, și a plecat la Bogotá.

„Doisprezece ani, Antonio“, mi-a zis Maya Fritts. „Doisprezece ani am trăit cu mama, singure, practic ascunzându-ne. Nu mi-a luat doar tatăl, ci și bunicii. Nu i-am mai văzut. Ei au venit de câteva ori și de fiecare dată a ieșit cu scandal, nu știu de ce. Însă veneau alți oameni în vizită. Locuiam într-un apartament micuț, în La Perseverancia. Venea

multă lume să ne viziteze, casa era mereu plină de gringos, persoane din Peace Corps, angajați ai Ambasadei. Dacă mama vorbea cu ei despre droguri, despre ce se întâmpla cu drogurile? Habar n-am, n-aveam cum să aflu asemenea lucruri. Tot ce se poate să fi vorbit de cocaină. Sau despre voluntarii care-i învățaseră pe țărani cum să obțină pasta, așa cum îi învățaseră mai înainte anumite tehnici ca să cultive mai eficient marijuana. Dar afacerea încă nu era atât de dezvoltată cum avea să fie mai târziu. Cum aș fi putut să-mi dau seama? Un copil nu-și dă seama de lucrurile astea."

„Și nu întreba nimeni de Ricardo? Nici unul dintre invitați nu pomenea de el?"

„Nu, nimeni. Incredibil, nu? Mama a construit o lume în care Ricardo Laverde nu exista. E nevoie de talent, nu glumă ca să faci asta. E greu să ascunzi o minciună cât de mică, și când colo, mama a înscenat o ditamai povestea, o adevărată piramidă. Mi-o închipui instruindu-i pe invitați: în casa asta nu se vorbește de morți. Care morți? Morții. Morții care sunt morți."

În acele zile a omorât tatuul. Maya nu-și amintea ca absența tatălui să o fi marcat foarte mult: nu-și amintea să fi avut gânduri negre, nici să fi fost agresivă, nici să fi simțit dorință de răzbunare, dar într-o zi (trebuie să fi avut în jur de opt ani) a luat tatuul și l-a dus în uscător. „Era o terasă dintr-acelea din apartamentele vechi, știi, strâmte și incomode, cu un lavoar de piatră și cu sfori pentru întinsul rufelor, și cu o ferestruică. Îți amintești de lavoarele acelea de piatră? Într-o parte frecai rufele de piatră, iar în cealaltă era un soi de fântâniță, pentru un copil era ca o fântâniță cu apă rece. Am luat un taburet din bucătărie, l-am pus lângă lavoar și l-am scufundat pe Mike ținându-l cu amândouă mâinile, fără să-i dau drumul. Îl țineam

apăsat ca să nu se miște. Mi se spusese că un tatu poate rezista mult sub apă. Voiam să văd cât. Tatuul a început să se zbată, dar am continuat să mă las pe el cu toată greutatea, să-l țin lipit de fundul lavoarului, și un tatu are el ceva forță, totuși prea puțină, iar eu eram deja o fetiță destul de mare. Voiam să văd cât timp rezistă sub apă, asta era tot, sau cel puțin așa credeam eu. Îmi amintesc perfect rugozitatea corpului său. Mă dureau mâinile de la atâta apăsat, și au continuat să mă doară și mai târziu, era ca și cum ai încerca să ții un butuc pe loc ca să nu-l ia curenții. Cum se mai zbătea animăluțul ăla! Îmi amintesc perfect. Până când nu s-a mai zbătut deloc. L-a găsit menajera și nu-ți spun ce țipăt a tras. S-a lăsat cu pedepse, mama mi-a dat o palmă de mi-a spart buza cu inelul. Apoi m-a întrebat de ce am făcut-o, iar eu am zis că a fost ca să văd câte minute putea rezista. Atunci mama m-a întrebat dacă e așa, de ce nu aveam un ceas? Și la asta nu am mai știut ce să răspund. E o întrebare care nu a mai dispărut niciodată de tot, Antonio, revine din când în când, mai ales când trec prin momente grele, când viața nu merge cum ar trebui. Apare întrebarea asta și niciodată nu reușesc să răspund.“

S-a gândit o clipă, apoi a adăugat: „Oricum, ce să caute un tatu într-un apartament din La Perseverancia? E absurd, toată casa puțea a mizerie“.

„Și nu ai bănuit niciodată?“

„Ce?“

„Că Ricardo trăiește. Faza cu închisoarea.“

„Nu, niciodată. Mai târziu am aflat că n-am fost singura, că nu mi se întâmplase nimic nemaivăzut. În anii aceia, extrem de mulți ajungeau în Statele Unite și acolo rămâneau, înțelegi ce vreau să spun. Cei care ajungeau, nu cu o încărcătură ca a tatei,

dar oricum, și ca simpli pasageri ai unui avion, unul al companiei Avianca, să zicem, sau American. Și familiile care rămâneau în Columbia trebuiau să le spună ceva copiilor, nu? Așa că urma paricidul – niciodată expresia nu s-a potrivit mai bine. Omul, aflat într-o închisoare din Statele Unite, murea brusc, fără să se știe că el era acolo. Așa era mai ușor, mai ușor decât să faci față rușinii, umilinței de a avea un pușcăriaș în familie. Sute de cazuri, toate asemănătoare. Sute de orfani fictivi, și eu printre ei. Asta e bine în Columbia, că niciodată nu ești singur cu destinul tău. La naiba, ce cald e deja! Nu îți e cald, Antonio, dumneata care vii de la munte?“

„Ba da, puțin. Dar rezist.“

„Aici simți cum ți se deschide fiecare por. Îmi plac diminețile, primele ore. Dar mai târziu devine insuportabil. Oricât te-ai obișnui.“

„Dumneata ar trebui să fii deja obișnuită.“

„Da, e-adevărat. Poate că mă plâng ca să mă aflu-n treabă, de fapt.“

„Cum ai ajuns să trăiești aici?“, am întrebat. „După atâta timp, vreau să spun.“

„A, bine“, a zis Maya. „Asta e o poveste lungă.“

Maya tocmai împlinise doisprezece ani când o colegă de clasă i-a vorbit pentru prima dată despre Hacienda Nápoles, teritoriul de peste șapte mii de acri pe care Pablo Escobar îl cumpărase la sfârșitul anilor ’70 pentru a-și construi acolo un paradis personal, un paradis care să fie în același timp și un imperiu: un Xanadu într-o zonă tropicală, cu animale în loc de sculpturi și ucigași plătiți în loc de afiș cu *No Trespassing*. Proprietatea se întindea pe două departamente; un râu o străbătea dintr-un capăt într-altul. Bineînțeles că nu asta i-a zis

Mayei colega ei de clasă, pentru că în 1982 numele lui Pablo Escobar încă nu era pe buzele copiilor de unsprezece ani, și copiii de unsprezece ani nu știau nimic despre caracteristicile imensului teritoriu, nici despre colecția de mașini de epocă adăpostită în garaje speciale, nici despre cele câteva piste destinate afacerilor (decolării și aterizării avioanelor, asemănătoare cu cele pilotate de Ricardo Laverde) și, pe deasupra, nici nu se punea problema să fi văzut *Cetățeanul Kane*. Nu, copiii de unsprezece ani habar n-aveau de astfel de lucruri. În schimb, auziseră de grădina zoologică de pe proprietatea lui Pablo Escobar. În câteva luni de zile, grădina zoologică devenise o legendă în toată țara, și despre acea grădină zoologică i-a vorbit colega de clasă Mayei, într-o zi din 1982. I-a vorbit despre girafe, rinoceri, păsări multicolore uriașe; i-a vorbit despre un cangur care știa să lovească cu picioarele într-o minge de fotbal. Pentru Maya a fost o descoperire atât de impresionantă și s-a transformat într-o dorință atât de intensă, încât a avut forța să aștepte Crăciunul pentru a cere, drept cadou, să fie dusă la Hacienda Nápoles. Răspunsul mamei ei a fost cât se poate de categoric:

„Locul acela n-ai să-l vezi nici în vis“.

„Dar toți colegii mei de clasă au fost acolo!“

„Treaba lor, tu în nici un caz n-o să te duci“, a zis Elena Fritts. „Și să nu te mai aud vorbind despre așa ceva.“

„Așa că m-am dus pe ascuns“, mi-a zis Maya. „Ce era să fi făcut? M-a invitat o prietenă și eu n-am refuzat. Mama a fost convinsă că îmi petreceam sfârșitul de săptămână la Villa de Leyva.“

„Ce chestie“, i-am zis. „Și dumneata ai fost la Hacienda Nápoles pe ascuns? Oare câți am făcut la fel?“

„Vrei să spui că și dumneata…“

„Da, și eu“, am zis. „Și mie mi-au interzis și bineînțeles că și eu am mințit și m-am dus să văd ceea ce nu aveam voie. Hacienda Nápoles, locul interzis.“

„Și când ai fost?“

Am calculat în minte, ajutat de câteva repere cronologice, și concluzia mi-a dat fiori de plăcere pe șira spinării. „Aveam doisprezece ani. Sunt cu un an mai în vârstă decât dumneata. Am fost cam în aceeași perioada, Maya.“

„Ai fost în decembrie?“

„Da.“

„Decembrie 1982?“

„Da.“

„Da, am fost în aceeași perioadă“, a zis ea. „Incredibil! Nu e incredibil?“

„Ba da, numai că nu sunt sigur…“

„Am fost în aceeași zi, Antonio“, a zis Maya. „Eu sunt sigură, chiar sunt sigură.“

„Dar a putut fi orice zi.“

„Nu, lasă-mă cu poveștile! A fost înainte de Crăciun, nu?“

„Da, numai că…“

„Și era deja vacanță, corect?“

„Asta da, așa e.“

„Bun, și a trebuit să fie la sfârșitul săptămânii, altfel nu ne-ar fi dus nimeni, adulții lucrează. Și câte sfârșituri de săptămână au fost de la vacanță până la Crăciun? Să zicem că trei. Și ce zi a fost, o sâmbătă sau o duminică? O sâmbătă, pentru că cei din Bogotá mergeau sâmbăta la grădina zoologică, adulților nu le plăcea să facă un drum atât de lung, iar în ziua următoare să meargă la muncă.“

„Chiar și așa, sunt trei zile“, am zis eu. „Trei sâmbete posibile. N-avem cum să știm că am ales-o pe aceeași.“

„Eu știu că da.“

„Cum așa?“

„Așa. Și nu mă mai bate la cap. Vrei să povestesc mai departe?“ Dar nu a așteptat să-i răspund. „Așadar“, a zis ea, „am fost la grădina zoologică, apoi m-am întors acasă și primul lucru pe care l-am făcut a fost s-o întreb pe mama unde se afla exact casa noastră din La Dorada. Cred că recunoscusem ceva pe drum, ceva din peisaj, o culme sau o curbă a șoselei, sau drumul care duce de la șoseaua principală la Vila Elena, pentru că dacă mergi la Hacienda Nápoles treci pe lângă acel drum. În fine, mi s-a părut că recunosc ceva, așa că imediat ce am văzut-o pe mama, n-am mai slăbit-o cu întrebările. Era pentru prima dată când vorbeam despre așa ceva de când ne mutaserăm, și mama a fost foarte impresionată. Apoi, ani în șir am continuat să pun întrebări, spunând că vreau să ne întoarcem, vrând să știu când aveam să ne întoarcem. Pentru mine, casa din La Dorada ajunsese să fie pământul făgăduinței, înțelegeți? Și, încetul cu încetul, am început să fac tot ce era nevoie pentru a mă întoarce aici. Bineînțeles, totul a pornit de la vizita aceea la Hacienda Nápoles. Iar acum, dumneata vii și îmi spui că poate ne-am văzut acolo, la grădina zoologică. Fără să știm unul de altul, fără să știm că ne vom întâlni mai târziu“.

Atunci s-a întâmplat ceva cu privirea ei: ochii i s-au mărit ușor, sprâncenele subțiri s-au arcuit ca și cum și le-ar fi redesenat și pe buze, pe buzele ei foarte roșii i-a apărut o expresie nouă. Nu aveam cum să fiu sigur de asta, și să încerc un apropo ar fi fost o imprudență sau o tâmpenie, dar m-am

gândit: *Asta e o expresie de fetiță. De când erai o fetiță*. Atunci am auzit-o zicând:

„Și te-ai mai dus vreodată de-atunci? Pentru că eu nu, nu m-am mai dus niciodată. Locul e o ruină, din câte știu. Însă chiar am putea merge, vedem ce mai e pe acolo, ce ne mai amintim. Ce zici?“.

După puțin timp, eram deja pe șosea, îndreptându-ne către Medellín, în cea mai călduroasă perioadă a zilei, înaintând pe fâșia de asfalt așa cum făcuseră și Ricardo Laverde cu Elena Fritts, cu douăzeci și nouă de ani în urmă, ba mai mult, aflându-ne în același Nissan de un alb ivoriu în care se aflaseră și ei. Într-o țară unde întâlnești zilnic modele de mașini din anii ’60 – un Renault 4, câte un Fiat ici și colo, camioane Chevrolet care pot fi și cu cincisprezece ani mai vechi – faptul că mașina de teren supraviețuise nu era nici miraculos, nici extraordinar, sute de astfel de mașini circulau încă. Însă acel exemplar nu era ca oricare alt Nissan de teren, ci era primul cadou important pe care Ricardo Laverde i-l făcuse soției lui cu banii de pe urma curselor, cu banii de pe marijuana. În urmă cu douăzeci și nouă de ani, cei doi străbătuseră valea fluviului Magdalena, exact așa cum făceam noi acum, se sărutaseră pe aceste scaune, în această mașină discutaseră dacă să facă un copil. Iar acum fiica lor și cu mine stăteam pe aceleași locuri și poate că simțeam aceeași dogoare umedă și aceeași alinare când acceleram și aerul intra cu putere în mașină, făcându-ne să vorbim mai tare. Sau vorbeam mai tare, sau închideam geamurile și muream de cald și am preferat să vorbim mai tare. „Mașina asta încă mai merge“, am strigat, ca un actor într-un teatru prea mare.

„După cum vezi“, a zis Maya. Apoi a ridicat o mână și a arătat spre cer. „Uite, avioanele militare.“

Am auzit zgomotul avioanelor ce treceau pe deasupra noastră, dar când m-am uitat după ele, n-am văzut altceva decât un stol de urubu rotindu-se pe cer. „Încerc să nu mă gândesc la tata când le văd“, a zis ea, „dar mi-e imposibil“. A mai trecut o escadrilă și de data aceasta am reușit să le văd: umbrele cenușii străbătând cerul, motoarele cu propulsie făcând aerul să tremure. „El voia să fie urmașul chestiei ăsteia“, a zis Maya. „Nepotul eroului.“ Șoseaua s-a umplut brusc de tineri în uniformă, înarmați cu puști ce le atârnau la piept ca niște animale adormite. Înainte să trecem podul peste fluviu, am redus viteza atât de mult și am trecut atât de aproape de soldați, încât oglinda laterală aproape că atingea țeava puștilor. Erau niște copilandri, copilandri asudați și speriați, a căror misiune – paza bazei militare – era în mod clar mult prea mare pentru ei, așa cum prea mari le erau și căștile și uniformele și bocancii de piele, mult prea groși pentru arșița de prin părțile acestea. Trecând pe lângă gardul care înconjura baza militară, acoperit cu o pânză verde, având în partea de sus un labirint de sârmă ghimpată, am văzut o pancartă verde pe care scria cu alb *Fotografierea interzisă*, apoi încă una, cu litere albe pe fond negru: *Drepturile omului, responsabilitatea noastră, a tuturor*. Dincolo de gard se putea vedea un drum pavat pe unde treceau camioane militare; mai încolo, expus ca o relicvă într-un muzeu, un Canadair Sabre stând în echilibru pe un soi de postament. Memoria mea asociază imaginea acelui avion, care-i plăcea atât de mult lui Ricardo Laverde, cu întrebarea Mayei: „Unde erai dumneata când l-au ucis pe Lara Bonilla?“.

Noi, cei din generația mea, facem asta: ne întrebăm cum arătau viețile noastre când se întâmplau astfel de lucruri, mai toate petrecute în anii ’80, și cum ni le-au definit ele sau cum ni le-au modificat, fără ca măcar să ne putem da seama de ce ni se întâmpla. Întotdeauna am fost convins că astfel, verificând că nu eram singuri, putem să neutralizăm urmările faptului că am crescut în decada aceea, sau putem să îmblânzim senzația de vulnerabilitate care ne-a însoțit mereu. Și aceste discuții încep întotdeauna cu Lara Bonilla, ministrul Justiției. Fusese primul inamic public al traficului cu narcotice, și cel mai puternic dintre cei aflați de partea legii; faptul că s-a recurs la un asasin plătit, care era pe o motocicletă, un adolescent care s-a apropiat de mașina în care se afla victima și a golit încărcătorul unei Mini Uzi fără ca măcar să reducă din viteză –metoda asta a început să fie folosită odată cu asasinarea lui Lara Bonilla. „Eram în camera mea, îmi făceam tema la chimie“, am zis. „Dumneata?“

„Eu eram bolnavă“, a zis Maya. „Apendicită, imaginează-ți, tocmai fusesem operată.“

„Li se întâmplă și copiilor?“

„E inuman, dar li se întâmplă. Și îmi amintesc de zarva din clinică, asistentele intrând și ieșind, ca într-un film de război. Pentru că îl uciseseră pe Lara Bonilla și toată lumea știa cine o făcuse, dar nimeni nu știa că se poate întâmpla așa ceva.“

„A fost ceva nou“, am zis. „Îmi amintesc că tata stătea în sufragerie; capul în mâini, coatele pe masă. Nu s-a atins de mâncare. Nu a zis nimic. Era ceva cu totul nou.“

„Da, după ziua aia n-am mai fost aceiași“, a zis Maya. „O altă țară, nu? Eu, cel puțin, așa-mi aduc aminte. Mama era speriată, mă uitam la ea și vedeam că e speriată. Normal, ea știa mult

mai multe lucruri decât mine.“ Maya a tăcut un moment. „Și cu Galán?“

„Era noapte când s-a întâmplat. Era vineri, pe la jumătatea anului. Eram… Mă rog, eram cu o tipă.“

„O, ce frumos“, a zis Maya și a încercat să-și ascundă un zâmbet. „Dumneata în al nouălea cer și țara se ducea de râpă. Erați în Bogotá?“

„Da.“

„Și fata era iubita dumitale?“

„Nu. Sau încă nu. Cel puțin așa credeam atunci.“

„Ah, o iubire neîmplinită“, a râs Maya.

„Măcar ne-am petrecut noaptea împreună. Chiar dacă am fost obligați, oarecum.“

„*Dragostea în vremea stării de urgență*. E un titlu bun, nu crezi?“

Mi-a plăcut să o văd așa, bucuroasă dintr-odată, mi-au plăcut liniile fine, abia vizibile, din jurul ochilor ei când zâmbea. În fața noastră a apărut un camion încărcat cu rezervoare pentru lapte, cilindri uriași de metal ca niște bombe neexplodate, în vârful cărora stăteau trei adolescenți goi până la brâu. Când ne-au văzut, au început să râdă din senin. Au salutat-o pe Maya, i-au trimis bezele și ea a trecut în viteza a doua și a schimbat banda pentru a depăși. Și când am depășit camionul, le-a trimis și ea bezele. A fost un gest amuzant, jucăuș, dar a existat o expresie anume pe buzele ei care se închideau teatral (de fapt, tot gestul a fost ca al unei stele de cinema), ceva care a dat întregii scene o senzualitate neașteptată, sau cel puțin așa mi s-a părut mie. În dreapta mea, într-un soi de mlaștină care se întindea pe câmpul plin de lăstăriș, se scăldau doi bivoli de apă,

cu pielea udă strălucind în soare, cu șuvițe din coamă lipite de față. „Dar faza cu avionul companiei Avianca?“ am zis eu.

„A, celebrul avion“, a zis Maya. „Aia știu c-a pus capac.“

După moartea candidatului Galán, programul său politic, inclusiv lupta împotriva traficului de narcotice, a fost preluat de un foarte tânăr politician din provincie: César Gaviria. În încercarea de a-l scoate din joc pe Gaviria, Pablo Escobar a ordonat punerea unei bombe în avionul care zbura – ar fi trebuit să zboare – pe ruta Bogotá-Cali. Gaviria nici nu a apucat să urce în avion. Bomba a explodat imediat după decolare, iar resturile avionului – împreună cu trei pasageri care, din câte s-a spus, nu au murit din cauza exploziei, ci a impactului cu solul – au căzut în Soacha, același loc unde căzuse ciuruit de gloanțe, pe podiumul de lemn, candidatul Galán.

„Atunci am știut“, a zis Maya. „Am știut că lupta ne privea și pe noi. Sau atunci ne-a fost clar. Nu mai era loc de nici o îndoială. Mai fuseseră detonate bombe în locuri publice, bineînțeles, dar ni se păruseră accidente, nu știu dacă așa le-ai văzut și dumneata. În fine, nu sunt sigură că accidente e cel mai potrivit cuvânt. Lucruri care li se întâmplă ghinioniștilor. Dar faza cu avionul a fost altceva. În fond, era aceeași poveste, numai că din cine știe ce motiv, mi s-a părut diferită, tuturor ni s-a părut diferită, ca și cum s-ar fi schimbat regulile jocului. Intrasem la facultate în acel an. Agronomie, urma să studiez agronomia, bănuiesc că eram deja hotărâtă să recuperez casa din La Dorada. Dar important e că începusem facultatea. Și am avut nevoie de un an întreg până să conștientizez.“

„Ce?“

„Frica. Sau, mai exact, ceea ce simțeam în stomac, amețelile care mă apucau din când în când, nervozitatea; nu erau semne

că rămăsesem gravidă, ci frică pură. Bineînțeles că și mama se temea, poate mai mult decât mine. Apoi a urmat ce a urmat, alte atentate, alte bombe. Cea de la DAS, cu o sută de morți. Alta într-un centru comercial, cu cincisprezece morți. Și tot așa, alt centru comercial, altă bombă, alți morți. O epocă specială, nu-i așa? Nu știai niciodată când ți se poate întâmpla și ție. Îngrijorarea când cineva care trebuia să sosească nu sosea la timp. Să știi întotdeauna unde se află cel mai apropiat telefon public pentru a anunța că ești bine. Dacă nu sunt telefoane publice în zonă, să știi că poți suna din orice casă, trebuie doar să bați la ușă și te lasă să suni. Să trăiești așa, cu teama neîntreruptă că ți-a murit vreun apropiat, încercând să-i liniștești pe ceilalți că cel pe care-l așteaptă n-a murit. Ne duceam viețile numai în case particulare, vă amintiți? Evitam locurile publice. În casele prietenilor, în casele prietenilor prietenilor, în casele cunoștințelor îndepărtate, orice casă era de preferat locurilor publice. Nu știu dacă înțelegi ce vreau să spun. Și bineînțeles că în casa noastră se trăia diferit. Eram două biete femei, ce pot să spun mai mult? Sigur că pentru dumneata a fost altfel.“

„A fost exact la fel“, am zis.

Ea a întors capul ca să se uite la mine. „Sigur?“

„Sigur.“

„Înseamnă că dumneata mă înțelegi“, a zis Maya.

Și atunci i-am spus câteva cuvinte, fără să-mi dau seama pe loc de importanța lor: „Înțeleg perfect“.

Peisajul se repeta în jurul nostru, platourile verzi, munții în zare, cenușii ca un tablou de Ariza. Mi-am întins brațul pe spătarul scaunului, care la acest model de Nissan leagă cele două locuri din față, astfel că te simți ca pe o sofa, în vizită la

iubită. Din cauza hurducăturilor mașinii și a curentului, părul Mayei îmi atingea uneori brațul, îmi atingea pielea mâinii și atingerea mi-a plăcut și am început să mi-o doresc. Am ieșit de pe șoseaua care trecea printre fermele zootehnice, cu adăpătorile lor cu acoperiș și cu legiunea de vaci lâncezind la umbra acaciilor. Am trecut peste râul Negrito, un torent cu ape întunecate și maluri murdare pe care străluceau nori de spumă, urme ale contaminării acumulate de la nenumărate sate în care mizeriile sunt aruncate în aceleași ape în care se spală hainele. Când am ajuns la locul de taxare pentru autostradă și a trebuit să oprim, în absența curentului de aer temperatura în mașină a urcat brusc și am simțit – la subsuori, pe nas și sub ochi – că începusem să transpir. După ce am pornit iar la drum, apropiindu-ne de un alt pod peste fluviul Magdalena, Maya a început să-mi povestească despre mama ei, de ceea ce i se întâmplase la sfârșitul anului 1989. Mă uitam la fluviu, peste parapeții galbeni ai podului, la insulițele nisipoase care curând, odată cu venirea ploilor, aveau să fie acoperite cu ape mâloase, și în timpul ăsta Maya mi-a povestit despre o seară când s-a întors acasă de la facultate și a găsit-o pe Elena Fritts în baie, aproape adormită de beată ce era, strângând în brațe vasul veceului ca și cum s-ar fi temut că acesta ar putea dispărea în orice clipă. „Fetița mea“, i-a zis Mayei. „Fetița mea s-a întors. Fetița mea e deja mare. Fetița mea e o fetiță mare.“ Maya a ridicat-o cum a putut, a dus-o la pat și a rămas cu ea, i-a vegheat somnul, i-a pus din când în când mâna pe frunte. La două noaptea i-a făcut un ceai. I-a lăsat o sticlă de apă pe noptieră și i-a dat două pastile ca să-i treacă durerea de cap. Iar la sfârșitul nopții a auzit-o zicând că nu mai putea, că încercase din răsputeri, dar că nu mai putea, că de acum Maya era o femeie

adultă și era în stare să ia decizii singură, așa cum luase și ea. Șase zile mai târziu, s-a urcat într-un avion și s-a întors la casa din Jacksonville, Florida, Statele Unite, la aceeași casă din care plecase cu douăzeci de ani în urmă și cu o singură idee în minte: să fie voluntară în cadrul Peace Corps din Columbia. Să aibă o experiență cât mai interesantă, să lase în urmă ceva cât de mic, să fie și ea grăuntele de nisip. Chestii de genul ăsta.

„Columbia era o cu totul altă țară“, a zis Maya. „Venise aici, și după douăzeci de ani locul era de nerecunoscut. Există o scrisoare care m-a fascinat mereu, de la sfârșitul lui 1969, una dintre primele. Mama scria că Bogotá e un oraș plictisitor. Că nu știe dacă va putea trăi prea mult timp într-un loc unde nu se întâmplă niciodată nimic.“

„Unde nu se întâmplă nimic.“

„Da“, a zis Maya. „Unde nu se întâmplă nimic.“

„Și Jacksonville“, am zis eu, „unde vine exact?“

„Mai sus de Miami, mult mai sus. Știu pentru că l-am văzut pe hartă, nu pentru că aș fi fost acolo. N-am fost niciodată în Statele Unite.“

„De ce n-ai vrut să mergi cu mama dumitale?“

„Nu știu, aveam optsprezece ani“, mi-a zis Maya. „La anii ăia, viața e nouă, începi să o descoperi. Nu voiam să mă despart de prietenii mei, aveam un iubit… Interesant e că imediat după ce a plecat mama, mi-am dat seama că Bogotá nu era de mine. Gestul meu a fost consecința altui gest, cum se zice în filme, așa că iată-mă, Antonio. Iată-mă. Douăzeci și opt de ani, singurică și săritoare, încă mă țin bine și-mi văd de albinele mele. Iată-mă. Moartă de cald și ducând un necunoscut să vadă grădina zoologică a unui mafiot mort.“

„Un necunoscut“, a repetat eu.

Maya a ridicat din umeri și a zis ceva ce nu voia să însemne nimic:

„Bine, nu chiar, în fine“.

Când am ajuns la Hacienda Nápoles, cerul începuse să se înnoreze și s-a lăsat o zăpușeală chinuitoare. Stătea să plouă. Numele proprietății se vedea scris cu vopsea scorojită pe un portal alb, inutil de mare – ar fi încăput până și un camion – și pe buiandrug, într-un echilibru precar, stătea o avionetă albă cu albastru, la fel ca portalul: era Piper, avioneta folosită de Escobar în primii ani ai afacerii, cea căreia, după cum obișnuia el să zică, îi datora toată averea lui. Am trecut pe sub avionetă, am citit numărul de înmatriculare pe partea inferioară a aripilor, și a fost ca și cum aș fi intrat într-o lume în care timpul fusese abolit. Și totuși, timpul era prezent. Mai exact, făcuse ravagii. Din 1993, când Escobar a fost împușcat pe un acoperiș din Medellín, proprietatea intrase într-un proces vertiginos de năruire și asta ne-a atras atenția, Mayei și mie, în timp ce mașina înainta pe o alee pavată, prin grădina de lămâi. Nu existau animale care să pască iarba, ceea ce explica în parte de ce locul era năpădit de buruieni. Bălăriile sufocau șipcile gardului. Eram absorbit de imaginea șipcilor, când am văzut primii dinozauri.

Ei îmi plăcuseră cel mai mult la prima și îndepărtata mea vizită pe aici. Escobar îi comandase pentru copii, un tiranozaur și un brontozaur în mărime naturală, un mamut cu un aer binevoitor (cenușiu și bărbos ca un bunic ostenit) și chiar și un pterodactil care plutea pe deasupra havuzului, cu un șarpe anacronic în gheare. Acum, aveau corpurile fărâmițate și era ceva trist, aproape impudic, să vezi felul în care structurile de beton și de fier împungeau aerul. Havuzul însuși devenise un

helești lipsit de viață, sau cel puțin așa părea văzut de pe alee. După ce am lăsat mașina pe esplanada părăginită, aproape de un gard de sârmă care în alte timpuri poate că fusese electrificat, am mers pe jos prin aceleași locuri prin care, cu ani în urmă, mersesem cu mașina, pe când eram niște copii sau aproape adolescenți, care nu înțelegeau cu ce se ocupase stăpânul acelor locuri, nici de ce părinții ne interziceau o distracție atât de nevinovată. „Pe atunci, nu puteai să mergi pe jos, îți amintești? Nu coborai din mașină."

„N-aveai voie", am zis.

„Da. Mă emoționează."

„Ce?"

„Că totul pare mai mic."

Avea dreptate. I-am zis unui soldat că am vrea să vedem animalele și l-am întrebat unde erau, iar Maya, în văzul tuturor, i-a dat o bancnotă de zece mii de pesos, de încurajare. Și așa, conduși, sau însoțiți, sau escortați de un tinerel în uniformă de camuflaj, care se mișca în reluare, cu mâna stângă sprijinită de armă, am ajuns la cuștile unde dormeau animalele. Aerul umed s-a umplut de un iz rânced, un amestec de excremente și mâncare stricată. Am văzut un ghepard trântit în fundul cuștii. Am văzut un cimpanzeu scărpinându-se în cap, în timp ce un altul gonea în cerc fără nici un motiv. Am văzut o cușcă pustie, cu ușa deschisă și un vas de aluminiu sprijinit de gratii.

Dar nu am văzut cangurul care știa să lovească mingea cu piciorul, nici papagalul ce era în stare să spună unsprezecele de start al echipei de fotbal a Columbiei, nici struții, nici leii și nici elefanții cumpărați de Escobar de la un circ ambulant, nici poneii, nici rinocerii, nici fantasticul delfin roz pe care Maya l-a visat o săptămână întreagă după acea primă vizită. Unde erau

animalele pe care le văzuserăm când eram copii? Nu știu de ce ne-a luat prin surprindere decepția, doar era cunoscut declinul de la Hacienda Nápoles, și în anii de după moartea lui Escobar dovezile ruinării circulaseră încontinuu, un soi de film înregistrat cu încetinitorul despre mărirea și decăderea imperiului mafiot. Dar poate că nu decepția în sine ne-a surprins, ci faptul că am resimțit-o amândoi, solidaritatea aceea neașteptată și mai ales nejustificată care ne-a legat brusc: vizitaserăm amândoi locul acesta, în aceeași perioadă, și el avusese pentru amândoi aceeași însemnătate. Poate de asta, atunci când Maya a întrebat dacă se poate ajunge la casa lui Escobar, a fost ca și cum mi-ar fi luat vorba din gură, și am scos imediat o bancnotă mototolită pentru a-l mitui pe soldat.

„Nu. Nu se poate intra“, a zis el.

„De ce?“, a întrebat Maya.

„Pentru că nu se poate“, a zis. „Dar puteți să-i dați ocol și să vă uitați pe ferestre.“

Asta am și făcut. Am dat o tură în jurul casei și amândoi ne-am uitat la pereții care stăteau să cadă, la geamurile sparte sau murdare, la lemnul ros al grinzilor și al coloanelor, la faianța spartă și deteriorată a băilor exterioare. Am văzut mesele de biliard pe care, în mod inexplicabil, nu le furase nimeni în șase ani de zile: în saloanele mohorâte și murdare, verdele strălucitor al meselor scânteia ca o bijuterie. Am văzut piscina fără apă, dar plină cu frunze uscate, bucăți de scoarță și crenguțe aduse de vânt. Am văzut garajul unde putrezeau mașinile de epocă, vopseaua lor scorojită, farurile sparte, caroseria surpată, tapițeria smulsă și scaunele transformate într-un vălmășag de arcuri și șuruburi și ne-am amintit că, după cum spune legenda, una dintre acele mașini, un Pontiac, îi

aparținuse lui Al Capone, iar alta lui Bonnie și Clyde. Apoi am văzut o mașină care nu era de lux, ci rudimentară și ieftină, dar a cărei valoare nu putea fi pusă la îndoială: faimosul Renault 4 cu care tânărul Pablo Escobar, mult înainte să devină cocaina izvorul îmbelșugării, a concurat la cursele locale. Competiția amatorilor se numea Cupa Renault 4. Numele lui Escobar a apărut în presa columbiană mult înainte de avioane și bombe și dezbateri asupra extrădării, când s-a scris despre el ca pilot de curse în acea competiție, un tânăr din provincie într-o țară care încă era o micuță provincie a lumii, un tânăr traficant care era menționat pentru alte activități, și nu pentru traficul de narcotice incipient. Și mașina aceea zăcea acolo, încremenită, stricată, devorată de nepăsare și de timp, cu vopseaua albă coșcovită, cu caroseria ruptă, un animal mort cu pielea năpădită de viermi.

Dar poate că ce a avut mai aparte acea după-amiază a fost faptul că tot ce am văzut, am văzut în tăcere. Ne uitam des unul la celălalt, dar de spus nu am spus nimic în afara unor interjecții sau a unor formulări de prisos, poate și pentru că tot ce vedeam trezea în fiecare amintiri diferite și spaime diferite și ni se părea nelalocul lui, sau poate chiar riscant, să ne băgăm în trecutul celuilalt. Pentru că asta se afla acolo, trecutul nostru comun, invizibil, ca rugina ce nu se vedea, dar mânca portierele mașinilor din fața ochilor noștri, și roțile și apărătorile și capotele și volanele. Însă trecutul proprietății nu ne-a interesat prea mult: ce se întâmplase aici, afacerile și viețile care dispăruseră, petrecerile date, violențele planificate din locul acesta, toate astea rămâneau în planul al doilea, un simplu decor. Tacit, am înțeles amândoi că văzuserăm suficient, așa că ne-am întors la Nissan. Și-mi amintesc foarte bine: Maya m-a

luat de braț, și l-a prins pe al ei de al meu așa cum făceau femeile din alte vremuri, și în anacronismul gestului ei s-a strecurat o intimitate pe care nicicum nu aș fi putut să o prevăd, pe care nimic nu o anunțase.

Atunci a început să plouă.

A fost la început o ploicică, chiar dacă cu stropi mari, pentru ca mai apoi, în câteva secunde, cerul să se facă negru ca burta unui măgar și o ploaie torențială să ne ude leoarcă fără să ne dea timp să ne adăpostim undeva. „La naiba, gata cu plimbarea“, a zis Maya. Când am ajuns la Nissan, deja eram uzi până la piele; o luaserăm la fugă (cu capul între umeri, apărându-ne ochii cu brațul), partea dinainte a pantalonilor ne era udă, în timp ce partea din spate, aproape uscată, părea făcută din alt material. Geamurile mașinii s-au aburit instantaneu de la respirația noastră caldă și Maya a scos din torpedou o cutie de șervețele ca să șteargă parbrizul și să putem porni fără să ne izbim de primul stâlp. A dat drumul la ventilație, niște fante negre din mijlocul bordului, și am pornit cu grijă. Dar abia făcuserăm câteva sute de metri când Maya a frânat brusc, a coborât geamul cât de repede i-a permis sistemul cu manivelă și atunci am văzut, de pe scaunul copilotului, la ce se uita: la vreo treizeci de pași de noi, la jumătatea distanței dintre Nissan și havuz, un hipopotam ne privea cu un aer grav.

„Ce frumos e!“, a zis Maya.

„Cum frumos?“, am zis. „E cel mai urât animal din câte există.“

Dar Maya nu m-a băgat în seamă. „Nu cred că e adultă“, a continuat. „E prea mică, e un pui. S-o fi pierdut?“

„De unde știi că e o femelă?“

Dar Maya coborâse deja, în ciuda ploii care continua să toarne cu găleata și în ciuda faptului că de locul unde se afla animalul o despărțea un gard de lemn. Pielea lui era plumburie și lucea stins, sau cel puțin așa mi s-a părut mie în lumina slabă a înserării. Picăturile de ploaie se scurgeau pe el ca pe sticlă. Hipopotamului, mascul sau femelă, pui sau adult, nu-i păsa; se uita la noi, sau se uita doar la Maya, care stătea sprijinită de gardul de lemn și îl privea la rândul ei. Nu știu cât a trecut: un minut, poate două, ceea ce în astfel de circumstanțe e foarte mult. Ploaia îi curgea Mayei din păr și toate hainele ei căpătaseră altă culoare. Apoi, hipopotamul a început să facă o mișcare lentă, ca un cargobot rotindu-se pe mare, iar eu l-am văzut din profil și m-a uimit cât de lung era. Și apoi nu l-am mai văzut, sau mai exact i-am văzut fundul imens și am crezut că văd șiroaie de apă scurgându-se pe pielea netedă și lucitoare. S-a îndepărtat printre bălării, cu picioarele ascunse de buruieni, lăsând impresia că nu înainta propriu-zis, ci că se făcea tot mai mic. După ce l-am văzut ajungând la havuz și intrând în apă, Maya s-a întors la mașină.

„Mă întreb cât vor mai trăi animalele astea“, am zis. „Nu e nimeni să le dea de mâncare, nici să aibă grijă de ele. Trebuie să fie foarte scump.“

Nu vorbea cu mine, era evident; gândea cu voce tare. Și nu am putut decât să-mi amintesc un alt comentariu, făcut în același spirit și chiar și în aceeași formă, pe care-l ascultasem cu multă vreme în urmă, când lumea, sau cel puțin lumea mea, era cu totul alta, când încă mă mai simțeam stăpân pe viața mea.

„Exact asta a spus și Ricardo“, i-am zis. „Așa l-am cunoscut, când a făcut un comentariu plin de milă despre animalele de aici.“

„Cred“, a zis Maya. „Îi plăceau foarte mult animalele.“

„Zicea că ele n-au nici o vină.“

„Și așa și este“, a zis Maya. „Asta e una dintre puținele amintiri cu adevărat importante pe care le am: tatăl meu având grijă de cai. Tata mângâind câinele mamei. Tata certându-mă pentru că n-am dat mâncare sărmanului tatu. Sunt singurele amintiri adevărate. Celelalte sunt inventate, Antonio, sunt amintiri false. Nu e nimic mai trist pentru un om decât să aibă amintiri false.“

Era răgușită, dar putea fi din cauza schimbării de temperatură. Avea lacrimi în ochi, sau poate că erau doar picături de ploaie scurgându-i-se pe obraji și înconjurându-i buzele. Atunci am întrebat-o: „Maya, de ce l-au omorât? Știu că asta e o piesă care lipsește din puzzle, dar dumneata ce crezi?“. Mașina se pusese în mișcare deja și parcurgea kilometrii care ne despărțeau de intrare, iar Maya stătea cu mâna strânsă pe schimbătorul de viteze, cu apa curgându-i pe față și pe gât. Am insistat: „De ce, Maya?“. Fără să mă privească, fără să-și ia ochii de la parbrizul aburit, Maya a zis cele patru cuvinte pe care le mai auzisem și de la alții: „Ceva o fi făcut“. Dar de data asta mi s-a părut că spun mult prea puțin față de ceea ce știa Maya. „Da“, am zis, „dar ce? Nu ai vrea să afli?“. Maya s-a uitat la mine cu milă. Am vrut să mai spun ceva, dar mi-a tăiat-o scurt: „Știți ce? Nu vreau să mai vorbim“. Ștergătoarele negre se mișcau pe parbriz îndepărtând apa și frunzele lipite. „Vreau să tăcem o vreme, m-am săturat să tot vorbesc. Mă înțelegi, Antonio? Am vorbit prea mult. Sunt sătulă de atâta vorbă. Vreau să tac o vreme.“

Așa că în tăcere am ajuns la portal și am trecut pe sub avioneta Piper alb-albastră și în tăcere am virat la stânga, către

La Dorada. În tăcere am parcurs o porțiune de șosea unde copacii aflați chiar la marginea drumului împiedică lumina să pătrundă, iar în zilele ploioase le fac șoferilor viața mai ușoară. În tăcere am ajuns din nou în mijlocul ploii, în tăcere am văzut iar parapeții galbeni ai podului de peste fluviul Magdalena și tot în tăcere l-am și traversat. Suprafața apei era zgrunțuroasă de la ploaia torențială; nu era netedă ca pielea unui hipopotam, ci rugoasă ca a unei uriașe șopârle adormite, și pe una dintre insulițe, o barcă cu motor fusese lăsată pradă apelor. Maya era tristă. Tristețea ei umplea cabina Nissan-ului întocmai ca mirosul hainelor noastre ude și aș fi putut să-i spun ceva, dar am tăcut. Am păstrat tăcerea; ea avea nevoie de tăcere. Și așa, în mijlocul unei tăceri împărtășite, însoțiți numai de răpăitul ploii pe tabla mașinii, am trecut de zona de taxare și am luat-o către sud, printre fermele zootehnice. Au urmat două ore lungi, cu cerul întunecându-se tot mai mult, dar nu din pricina norilor de ploaie, ci pentru că înserarea ne-a prins pe drum. Când mașina a iluminat fațada albă a casei, era noapte de-a binelea. Am văzut ochii ciobănescului german sclipind în bătaia farurilor.

„Nu e nimeni“, a zis.

„Bineînțeles că nu e nimeni“, a zis Maya. „E duminică.“

„Mulțumesc pentru plimbare.“

Maya nu a mai zis nimic. A intrat și a început să-și dea jos hainele ude în timp ce căuta prin sertare, fără să aprindă lumina, oarbă de bunăvoie. Am urmat-o, am urmat o umbră mai bine zis, și mi-am dat seama că își dorea să o urmez. Lumea era neagră și albastră, făcută nu din figuri, ci din contururi; unul dintre ele era silueta Mayei. În amintirea mea, mâna ei caută mâna mea, și nu invers, după care ea spune aceste

cuvinte: *M-am săturat să tot dorm singură*. Și cred că mi-a mai zis ceva simplu și ușor de înțeles: *În noaptea asta nu vreau să mai fiu atât de singură*. Nu-mi amintesc drumul până la patul ei, dar mă văd foarte limpede întins în el, lângă o noptieră cu trei sertare. Maya a înconjurat patul și silueta ei spectrală s-a proiectat pe perete, în fața oglinzii de pe ușa dulapului, și am avut impresia că s-a uitat în oglindă, iar reflexia ei s-a uitat la mine. În timp ce asistam la această realitate paralelă, la această scenă fugitivă petrecută în absența mea, m-am învelit cu așternutul și nu m-am opus când Maya a venit lângă mine și mâinile ei mi-au descheiat hainele, când mâinile ei pătate de soare s-au comportat ca și cum ar fi fost ale mele, cu aceeași naturalețe, cu aceeași îndemânare. M-a sărutat și i-am simțit respirația proaspătă și obosită totodată, o respirație de sfârșit de zi, și m-am gândit (un gând întru totul ridicol, și pe deasupra și imposibil de demonstrat) că femeia aceea nu mai sărutase pe nimeni de multă vreme. Și atunci a încetat să mă mai sărute. Maya m-a mângâiat degeaba, degeaba mi-a luat-o în gură, degeaba limba ei m-a cutreierat fără zgomot, până când gura ei resemnată s-a întors la gura mea și abia atunci mi-am dat seama că era dezbrăcată. În penumbră, sfârcurile ei întărite erau de un violet întunecat, ca roșul pe care îl văd scafandrii pe fundul mării. *Te-ai scufundat vreodată, Maya?* am întrebat-o, sau cel puțin așa cred. *La mare adâncime, sub ape, suficient de adânc încât să se schimbe culorile?* S-a întins lângă mine cu fața în sus și în acel moment mi-a trecut prin cap ideea absurdă că poate îi era frig. *Ți-e frig?* i-am zis. Dar ea nu mi-a răspuns. *Vrei să plec?* Nu a răspuns nici la această întrebare, dar fusese o întrebare inutilă, pentru că Maya nu voia să rămână singură și îmi arătase asta. În acele momente nici eu nu voiam să stau

singur. Compania ei era obligatorie, așa cum obligatorie fusese nevoia mea de a-i alunga tristețea. M-am gândit că stăteam amândoi singuri și goi în acea casă, dar singuri într-o singurătate împărtășită, fiecare singur cu durerea lui adânc înfiptă în carne, dar alinând-o prin neobișnuitele meșteșuguri ale goliciunii. Și atunci Maya a făcut ceva ce mai făcuse doar o singură persoană din lume: și-a pus mâna pe burta mea și a dat peste cicatrice și a început să o mângâie ca și cum ar fi desenat-o cu degetul, ca și cum degetul ei ar fi fost scufundat în tempera și ar fi încercat să-mi facă pe piele un desen ciudat și simetric. Am sărutat-o, nu atât pentru sărut, cât pentru a închide ochii, apoi mâna mea i-a mângâiat sânii, până când Maya m-a prins de mână, mi-a luat mâna într-a ei și a dus-o între picioare și mâna mea purtată de mâna ei a atins părul lins și aranjat, apoi interiorul coapselor, apoi sexul. Degetele mele împinse de degetele ei au penetrat-o și trupul i s-a încordat și picioarele i s-au deschis ca niște aripi. *M-am săturat să dorm singură*, îmi spusese femeia aceasta, iar acum mă privea cu ochii larg deschiși în penumbra din dormitorul ei, încrețindu-și fruntea ca un om pe punctul de a înțelege ceva.

Maya Fritts nu a dormit singură în acea noapte, nu aș fi acceptat așa ceva. Nu știu când am început să-mi doresc atât de mult ca ei să-i fie bine, nu știu când am început să deplâng faptul că viața noastră împreună era imposibilă, că trecutul nostru comun nu presupunea neapărat și un viitor comun. Avusesem aceeași viață și totuși fiecare avea viața lui, sau eu o aveam pe a mea, o viață în care existau oameni care mă așteptau de cealaltă parte a munților, la patru ore de Las Acacias, la două mii șase sute de metri deasupra nivelului

mării... În bezna încăperii m-am gândit la toate astea, deși să gândești pe întuneric nu e indicat: pe întuneric lucrurile par mai impozante sau mai periculoase, bolile mai grave, prezența răului mai apropiată, absența iubirii mai intensă, singurătatea mai adâncă. De asta vrem să dormim cu cineva și de asta pentru nimic în lume nu aș fi lăsat-o singură în noaptea aceea. Aș fi putut să mă îmbrac și să ies tiptil, să merg desculț și să las ușile întredeschise, ca un hoț. Dar nu am făcut-o. Am văzut-o căzând într-un somn adânc, fără îndoială un amestec de oboseală de pe drum și de emoții. A-ți aminti te obosește, nimeni nu ne învață asta, rememorarea e o activitate epuizantă, consumă energie și tocește mușchii. Așa că am văzut-o pe Maya dormind întoarsă pe-o parte, cu fața înspre mine, și am văzut cum în somn și-a trecut un braț pe sub pernă, ca și cum ar fi îmbrățișat-o sau ar fi depins de ea, și atunci mi s-a întâmplat iarăși: am văzut-o așa cum trebuie să fi fost când era mică, n-am avut nici o îndoială că în postura ei se regăsea fetița care fusese, și brusc mi-a fost foarte dragă, într-un fel nedeslușit și absurd. Apoi am adormit și eu.

Când m-am trezit era încă întuneric. Nu știam cât timp trecuse. Nu mă trezise lumina, nici zgomotele dimineții tropicale, ci murmurul îndepărtat al unor voci. Am urmat vocile până în salon și n-am fost surprins să o văd stând acolo, așezată pe sofa, cu capul în mâini, ascultând o înregistrare la micuțul ei casetofon. Nu a trebuit să ascult mai mult de câteva secunde, nu a fost nevoie să aud mai mult de două fraze pronunțate în engleză de niște necunoscuți pentru a recunoaște înregistrarea, pentru că în adâncul sufletului meu nu încetasem niciodată să ascult acel dialog în care se vorbea despre condiții atmosferice, apoi despre muncă, apoi despre numărul de ore de

zbor pe care le poate face un pilot până la odihna obligatorie, în adâncul sufletului meu mi-o aminteam ca și cum aș fi ascultat-o ieri. „Bun, ia să vedem“, zicea comandantul de zbor, exact cum zisese mai demult, în casa lui Consu. „Mai avem o sută treizeci și șase de mile până la VOR, trebuie să coborâm treizeci și două de mii de picioare și mai ales să reducem viteza, așa că la treabă!“ Iar copilotul zicea: „Bogotá, American nouă șaizeci și cinci, permiteți coborârea“. Și Bogotá zicea: „Liber, American nouă șase cinci, aici Cali“. Și copilotul zicea: „OK, Cali. Ajungem în douăzeci și cinci de minute“. Și m-am gândit, așa cum mă gândisem și înainte: *Nu va fi așa. Nu vor ajunge în douăzeci și cinci de minute. Vor fi morți și asta îmi va schimba viața.*

Maya, simțindu-mă lângă ea, nu s-a uitat la mine, dar și-a ridicat chipul ca și cum m-ar fi așteptat și pe chipul ei am văzut urmele lacrimilor și aș fi vrut, stupid, să o protejez de ceea ce urma pe casetă. Poarta de sosire numărul doi, pista zero unu, luminile avionului aprinse pentru că era mult trafic aerian în zonă, și m-am așezat pe sofa, lângă Maya, am cuprins-o cu o mână, am îmbrățișat-o și am tras-o spre mine și greutatea noastră a făcut să ne scufundăm amândoi în sofa, ca o pereche de bătrâni insomniaci, chiar așa eram, doi soți trăind de mult împreună, care nu pot dormi și se întâlnesc dimineața ca fantomele ca să-și împartă insomnia. „Le zic acum“, zicea vocea, adăugând imediat: „Doamnelor și domnilor, vă vorbește comandantul de zbor. Am început coborârea în vederea aterizării“. Și atunci am simțit-o suspinând. „Mama e acolo“, a zis. M-am gândit că nu va mai spune nimic. „O să moară“, a continuat Maya. „O să mă lase singură. Și eu nu pot să fac nimic, Antonio. De ce a trebuit să ia avionul ăla? De ce nu un zbor direct, de ce atâta ghinion?“ Am îmbrățișat-o, ce aș fi putut face

altceva decât să o strâng în brațe, nu puteam schimba ceea ce se întâmplase, nici să opresc timpul de pe casetă, timpul acela care înainta către ceva ce se încheiase deja, către definitiv. „Vreau să vă urez tuturor o vacanță fericită și un 1996 plin de sănătate și prosperitate“, zice comandantul pe casetă. „Mulțumim că ați zburat cu noi.“

Cu aceste cuvinte mincinoase – pentru Elaine Fritts, anul 1996 nu avea să existe – Maya s-a întors la amintiri, la epuizanta îndeletnicire de a ne aduce aminte. Ai făcut-o pentru binele meu, Maya Fritts, sau poate că descoperiseși că te puteai folosi de mine, că nimeni altcineva nu ți-ar fi îngăduit acea întoarcere în trecut, că nimeni în afară de mine nu ar fi stârnit acele amintiri, nu le-ar fi ascultat cuminte și concentrat ca mine? Astfel se face că mi-a povestit despre o seară de decembrie când a intrat în casă cu gândul să facă un duș, după ce toată ziua muncise la stupi. Stupii fuseseră loviți de acarioză și o săptămână întreagă încercase să reducă la minimum daunele, preparase poțiuni din anemone și podbal; încă mai avea pe mâini mirosul puternic al amestecului și simțea nevoia să se spele. „Atunci a sunat telefonul“, mi-a zis. „Nu-mi venea să răspund. Dar mi-am zis că poate e ceva important. Am auzit vocea mamei și mi-am zis bine că măcar nu s-a întâmplat nimic rău. Mama mă suna în fiecare an de sărbători, nu renunțase la obiceiul ăsta în ciuda trecerii anilor. Vorbeam de cinci ori pe an: de ziua ei, de ziua mea, de Crăciun, de Anul Nou și de ziua tatei. Ziua de naștere a unui mort, îți dai seama? Cei vii sărbătoresc în locul lui. De data asta, am vorbit destul de mult, chestii fără importanță, până când, brusc, mama a tăcut câteva momente, apoi mi-a zis: «Auzi, trebuie să vorbim ceva».“ Și așa, printr-o convorbire telefonică la mare distanță, prin intermediul

undelor telefonice venite din Jacksonville, Florida, Maya a aflat adevărul despre tatăl ei. „Nu murise când eu aveam cinci ani. Trăia. Fusese închis și ieșise din închisoare. Era viu, Antonio. Mai mult, era în Bogotá. Mai mult, o găsise pe mama, nimeni nu știe cum. Și, încă și mai mult, voia să ne reunim.“ „Ce noapte frumoasă, nu?“ zicea comandantul de zbor pe înregistrarea cutiei negre. Iar copilotul: „Da, e superbă prin părțile astea“. „Să ne reunim, Antonio, dă-o-ncolo“, zicea Maya. „Ca și cum ar fi fost plecat doar până la piață.“ Iar comandantul de zbor: „Crăciun fericit, domnișoară!“.

Nu știu dacă s-au studiat vreodată reacțiile oamenilor la auzul unor asemenea revelații, cum se comportă un om când viața i se schimbă atât de brutal, când lumea nu mai e cea pe care o cunoștea el. Probabil că în cele mai multe cazuri are loc un soi de adaptare treptată, căutarea unui loc nou în complicatul sistem al vieților noastre, o reevaluare a relațiilor și a ceea ce numim trecut. Poate că asta e cel mai greu de făcut și de acceptat: modificarea unui trecut pe care-l credeam imuabil. În cazul Mayei Fritts, mai întâi nu i-a venit să creadă, dar asta nu a durat mult. După câteva secunde, a acceptat evidența. A urmat un fel de furie reținută, cauzată în parte de vulnerabilitatea acestei vieți în care o convorbire telefonică poate să dărâme totul într-o clipită: ridicăm receptorul și ne intră în casă o schimbare pe care nu am cerut-o, nici nu am căutat-o, și care ne izbește ca o avalanșă. Și furiei reținute i-a urmat furia dezlănțuită, țipetele la telefon, insultele. Și furiei dezlănțuite i-a urmat ura și cuvintele care o exprimau: „Nu vreau să văd pe nimeni“, i-a zis Maya mamei sale. „O să vadă el, atâta îți spun. Dacă se apropie de casa asta, îl împușc.“ Maya vorbea cu o voce spartă și totul trebuie să fi fost complet diferit

de ce vedeam eu acum, așezat pe sofa, de plânsul ei tăcut, aproape liniștit. „Unde suntem?“ întreba pe casetă copilotul, pe un ton ușor alarmat. „Nu știu“, zicea comandantul de zbor. „Ce e asta? Ce s-a întâmplat aici?“ Și așa, cu niște clătinări dezorientate ale avionului Boeing 757, cu mișcările lui de pasăre pierdută la treisprezece mii de picioare în înaltul nopții andine, începea moartea Elenei Fritts. Se auzeau iarăși vocile acelea care deja își dăduseră seama că ceva nu e în ordine, care încercau să simuleze calmul, să pretindă că totul e sub control când de fapt totul le-a scăpat de sub control și calmul nu mai e altceva decât o uriașă impostură. „Atunci, virez la stânga? Vrei să virăm la stânga?“ „Nu… Nu, nici de vorbă. Mergem înainte către…“ „Unde?“ „Către Tuluá.“ „Asta e la dreapta.“ „Unde mergem? Virează la dreapta. Mergem la Cali. Am cam făcut-o de oaie, nu?“ „Da.“ „Cum am putut să o bulim așa? Dreapta imediat, dreapta imediat.“

„Aici au bulit-o“, a zis, sau mai exact a șoptit Maya. „Și mama era acolo.“

„Dar nu știa ce se întâmplă“, i-am zis. „Nu știa că piloții erau dezorientați. Cel puțin nu-i era frică.“

Maya a fost de acord. „Așa e“, a zis. „Măcar nu i-a fost frică.“

„Oare la ce se gândea?“, am zis. „Te-ai întrebat vreodată, Maya? La ce se gândea Elaine în acele momente?“

Pe înregistrare începea să se facă auzită panica. O voce electronică îi avertiza neîncetat pe piloți: „*Terrain, terrain*“. „M-am întrebat de mii de ori“, a zis Maya. „I-am spus verde-n față că nu voiam să-l văd, că tatăl meu murise când aveam cinci ani și așa avea să rămână, nimeni și nimic nu mai schimba asta. Cât aveam să trăiesc, așa avea să rămână. Să nu le dea prin cap să se apuce să schimbe lucrurile în asemenea hal. Apoi am fost

distrusă zile la rând. M-am îmbolnăvit. Am făcut febră, febră mare și cu febra aceea mă duceam și îmi vedeam de stupi numai să nu fiu în casă când ar ajunge tata. La ce se gândea? Poate la faptul că merita să încerce. Că tata m-a iubit mult, ne-a iubit mult pe amândouă și că merita să încerce. Apoi, într-o altă zi, a sunat din nou, a încercat să justifice lucrurile pe care le făcuse tata, mi-a spus că în vremurile alea totul era altfel, lumea traficului de narcotice, toate astea. Toți erau niște inocenți, așa mi-a zis. Nu că fuseseră nevinovați, ci că fuseseră niște inocenți, nu știu dacă-ți dai seama că e o diferență uriașă. În fine, până la urmă tot un drac e. Ca și cum ar fi cineva inocent în țara asta… În sfârșit, atunci s-a hotărât mama să ia un avion și să se ocupe personal de toată problema. M-a anunțat că avea să ia primul zbor pe care-l găsea. Că dacă aveam să o alung, ea avea să se împace cu situația și gata. Cu situația se putea împăca, dar nu și-ar fi iertat-o niciodată dacă nu încerca, măcar să vadă ce se întâmplă. Of, deja se aude partea asta. Cât de tare doare, incredibil, după atâta timp!“ „La dracu’!“ zicea pilotul pe casetă. „Cât de tare doare!“, a zis Maya. „Sus, băiete!“, zicea pilotul. „Sus.“

„Acum se prăbușește“, a zis Maya.

„Sus!“, zicea comandantul de zbor pe înregistrare.

„Vor muri“, a zis Maya. „Și nu se poate face nimic.“

„Sus!“, zicea comandantul de zbor. „Ușor, ușor!“

„Și n-am apucat să-mi iau rămas-bun de la ea.“

„Mai sus, mai sus!“, zicea comandantul.

„OK“, zicea copilotul.

„De unde era să știu?“, a zis Maya. „Cum aș fi putut să știu, Antonio?“

Și comandantul de zbor: „Sus, sus, sus!“.

Dimineții răcoroase i s-au adăugat plânsul Mayei, încet, liniștit, primele triluri ale păsărilor și zgomotul, mama tuturor zgomotelor, zgomotul vieților prăbușindu-se, zgomotul produs în cădere de lucrurile din zborul 965 prăbușindu-se în Anzi, un zgomot care, într-un fel absurd, era și zgomotul vieții lui Ricardo Laverde, legată definitiv de cea a Elenei Fritts. Dar viața mea? Nu a început și viața mea să se prăbușească în acea clipă, zgomotul acela nu era zgomotul căderii mele, care începuse acolo fără ca eu să știu? „Deci și tu vii din cer?“, îl întreabă Micul Prinț pe pilotul care povestește și m-am gândit că da, că și eu căzusem din cer, dar nu exista nici o dovadă a căderii mele, nu exista o cutie neagră pe care să o consulte cineva, și nici de la căderea lui Ricardo Laverde nu exista nici o cutie neagră, viețile omenești nu beneficiază de un asemenea lux tehnologic. „Maya, cum am ajuns noi să ascultăm caseta asta?“, am zis. S-a uitat la mine în tăcere (cu ochii roșii și umezi, cu gura tristă). M-am gândit că nu mă auzise. „Nu vreau să zic că… Adică ce vreau să știu e cum a ajuns caseta asta…“

Maya a tras adânc aer în piept. „Mereu i-au plăcut hărțile“, a zis.

„Ce?“

„Hărțile“, a zis Maya. „Mereu i-au plăcut.“

Lui Ricardo Laverde îi plăcuseră mereu hărțile. La școală a învățat bine (întotdeauna între primii trei din clasă), dar nimic nu l-a interesat la fel de mult ca hărțile, acele exerciții în care elevul trebuie să redea, cu un creion cu mină moale sau cu peniță Redis ori cu stilou pentru desen tehnic, pe hârtie de calc sau cerată, geografia Columbiei. Îi plăcea tăietura rectilinie a trapezului amazonian dintre Peru și Brazilia, îi plăcea coasta domoală dinspre Pacific, ca un arc fără săgeată, știa să deseneze

din memorie peninsula La Guajira și în orice clipă, chiar și legat la ochi, era în stare să pună o piuneză pe hartă, așa cum alții știu unde trebuie desenată coada la un măgar, pentru a indica exact, fără să stea pe gânduri, unde se află Nudo de Almaguer. Cât a fost la școală, singurele dăți când dirigintele l-a mustrat pentru indisciplină au fost acelea când tema era desenarea de hărți și Ricardo termina cu mult înaintea tuturor, după care desena și hărțile colegilor, în schimbul unei monede de cincizeci de cenți, dacă era vorba despre harta administrativ-politică a Columbiei, sau a unei monede de un peso, dacă tema era harta hidrografică sau a zonelor climatice.

„De ce-mi spui toate astea?“ am zis. „Care-i faza?“

Când s-a întors în Columbia, după nouăsprezece ani de închisoare, și a trebuit să-și găsească ceva de lucru, s-a orientat, firesc, spre aeronautică. Mai întâi a bătut la uși mai mici: aerocluburi, școli de aviație, dar nu i-a deschis nimeni. Atunci, bazându-se pe un soi de inspirație, s-a prezentat la institutul de geografie Agustín Codazzi. A dat câteva teste și după cincisprezece zile deja pilota un bimotor Commander 690A, al cărui echipaj era compus din pilot, copilot, doi geografi, doi tehnicieni și o sofisticată aparatură de aerofotografie. Cu asta s-a ocupat în ultimele luni de viață: decola dimineața de pe aeroportul El Dorado, străbătea spațiul aerian columbian, în timp ce aparatul foto făcea negative de 23x23 care, după o îndelungată muncă de procesare în laborator și de clasificare, ajungeau în atlasele din care mii de copii învață care sunt afluenții râului Cauca și de unde începe Cordiliera Occidentală. „Copii ca ai noștri“, a zis Maya, „dacă vom avea vreodată copii“.

„Vor învăța după fotografiile lui Ricardo.“

„E frumoasă ideea“, a zis Maya. Apoi a adăugat: „Tata se împrietenise la cataramă cu fotograful lui“.

Îl chema Iragorri, Francisco Iragorri, dar toată lumea îi zicea Pacho. „Un ins subțire, cam de vârsta noastră, unul dintre aceia care aduc la față cu pruncul Isus, obraji trandafirii, năsuc drept, nici urmă de tuleie.“ Maya l-a căutat, a dat de el, l-a sunat și l-a invitat, pe la începutul lui 1998, să vină la Las Acacias. Pacho a fost cel care i-a povestit cum își petrecuse Ricardo Laverde ultima noapte din viață. „Zburau mereu împreună. După zbor, beau o bere, apoi se despărțeau. După cincisprezece zile se întâlneau la institut și lucrau împreună la fotografii. Mai bine zis, Iragorri lucra, dar îl lăsa și pe tata să se uite și să învețe. Să developeze. Să analizeze o fotografie în trei dimensiuni. Să lucreze cu un vizor stereoscopic. Tata se bucura ca un copil, așa mi-a zis Iragorri.“ Cu o zi înainte să fie omorât, Ricardo Laverde se dusese la laborator ca să-l întâlnească pe Iragorri. Era târziu. Iragorri și-a dat seama că Ricardo nu venise în interes de serviciu, și din câteva fraze și câteva priviri a înțeles că pilotul voia să-i ceară bani împrumut: nimic nu e mai simplu de ghicit decât nevoia unui ajutor financiar. Dar nici într-o mie de ani nu i-ar fi trecut prin cap pentru ce avea nevoie de banii aceia: Laverde urma să cumpere o înregistrare, înregistrarea unei cutii negre. I-a spus lui Iragorri despre ce zbor era vorba. I-a spus și cine murise în acel zbor. „Banii erau pentru funcționarii care aveau să-i facă rost de înregistrare“, a zis Maya. „Se pare că nu e atât de greu de obținut, dacă ai niște relații.“

Problema era că împrumutul era mare: Laverde avea nevoie de mulți bani, mai mulți, bineînțeles, decât are oricine asupra lui, dar și mai mulți decât se pot scoate de la bancomat. Așa că cei doi prieteni, pilotul și fotograful, au luat o decizie: aveau să

rămână acolo, omorându-și timpul prin laboratoarele institutului de geografie Agustín Codazzi, stând în camera obscură sau pe la arhivă, uitându-se la copii vechi după negative sau rectificând coordonate greșite, urmând ca pe la unsprezece noaptea să meargă la cel mai apropiat bancomat ca să scoată de două ori suma maximă permisă: o dată înainte de miezul nopții și a doua oară imediat după. Și așa au și făcut: au păcălit mașinăria, acel biet aparat care știe numai de viața digitală. Astfel a obținut Ricardo Laverde suma necesară. „Toate astea mi le-a spus Iragorri. Ultimele informații pe care am reușit să le aflu“, mi-a zis Maya, „până când am descoperit că tata nu era singur când l-au împușcat“.

„Până când ai aflat de existența mea.“

„Da. Până când am aflat.“

„Ricardo nu mi-a vorbit niciodată despre munca lui“, i-am zis. „Nici de hărți, nici de fotografii făcute de la înălțime, nici de bimotorul Commander.“

„Niciodată?“

„Niciodată. Și nu pentru că nu l-aș fi întrebat eu.“

„Înțeleg“, a zis Maya.

Însă era evident că ea înțelegea ceva ce mie îmi scăpa. Prin ferestrele salonului începeau să se zărească arborii, formele crengilor se desprindeau de fondul întunecat al acelei nopți lungi, iar înăuntru, în jurul nostru, lucrurile căpătau viața lor de peste zi. „Ce înțelegi?“ am întrebat-o pe Maya. Părea obosită. Amândoi suntem obosiți, mi-am zis, apoi m-am gândit că și sub ochii mei atârnau cearcăne gri precum cele de sub ochii Mayei. „În ziua în care a venit, Iragorri a stat acolo“, a zis Maya. A arătat către fotoliul liber, cel mai apropiat de casetofonul care acum nu mai scotea nici un sunet. „A rămas la masă. Nu mi-a

cerut să-i povestesc nimic în schimb. Nici să-i arăt documente de familie. Și bineînțeles că nici nu s-a culcat cu mine.“ Am lăsat privirea în jos și am simțit că și ea a făcut la fel. Apoi a adăugat: „Adevărul este că ești un profitor, dragul meu prieten“.

„Poftim?“, am zis.

„Nu știu cum de nu mori de rușine.“ Maya a zâmbit – i-am văzut zâmbetul în lumina albastră a zorilor. „Important e că îmi amintesc perfect; stătea acolo și ni s-a adus câte un suc de naranjilla, pentru că Iragorri nu bea alcool, și își pusese o linguriță de zahăr și amesteca lent în pahar, când a adus vorba de bani. Atunci mi-a zis că bineînțeles că îi împrumutase bani tatălui meu, dar că el avea nevoie de banii ăia. Așa că i-a zis: «Uite cum stă treaba, Ricardo, nu te supăra, dar vreau să te întreb cum o să mi-i dai înapoi. Când și cum». Și atunci tata, conform spuselor lui Iragorri, i-a zis: «Stai liniștit în privința asta. Am terminat de făcut o chestie bine plătită. Am să-ți dau înapoi fiecare bănuț, și cu dobândă pe deasupra».“

Maya s-a ridicat în picioare, a făcut câțiva pași până la măsuța rustică pe care se afla casetofonul și a pus caseta să se deruleze. Liniștea s-a umplut de un fâșâit mecanic, monoton ca un șuvoi de apă. „Fraza asta e ca o fantă, prin ea se vede totul“, a zis Maya. „*Am terminat de făcut o chestie bine plătită*, i-a zis tata lui Iragorri. Câteva cuvinte, dar uite ce efect au.“

„Pentru că nu știm.“

„Exact“, a zis Maya. „Pentru că nu știm. La început, Iragorri nu m-a întrebat, a avut această delicatețe, sau poate timiditate, dar până la urmă n-a mai rezistat. «Despre ce muncă o fi vorba, domnișoară Fritts?» Parcă-l văd acolo, uitându-se într-o parte. Vezi etajera aia, Antonio?“ Maya mi-a arătat o etajeră din nuiele împletite, cu patru rafturi. „Vezi statuetele precolumbiene de

sus?“ Era un bărbat așezat, cu picioarele încrucișate și cu un falus enorm; lângă el, două vase de lut, cu cap și burtă proeminentă. „Iragorri și-a fixat privirea pe ele, departe de a mea. Nu putea și să se uite la mine și să-mi spună ce avea de spus, nu îndrăznea. Și asta e ceea ce mi-a zis: «Dar tatăl dumneavoastră nu era băgat în afaceri necurate?». «Necurate, cum ar fi?» l-am întrebat. Iar el, cu privirea tot fixă, uitându-se la statuete, s-a înroșit ca un copil și mi-a zis: «În fine, nu știu, nu contează, ce mai contează?». Și știi ceva, Antonio? Exact asta cred și eu: ce mai contează?“ Atunci a încetat fâșâitul casetofonului. „O mai ascultăm o dată?“, a zis Maya. A apăsat un buton, piloții morți au început iar să discute în noaptea îndepărtată, în mijlocul cerului nocturn, la treizeci de mii de picioare altitudine, și Maya Fritts a venit lângă mine, mi-a pus o mână pe picior și și-a sprijinit capul de umărul meu și i-am simțit mirosul părului în care încă se mai ghicea ploaia din ziua de dinainte. Nu mirosea a curat, era un miros care adunase în el transpirație și lâncezeală, dar mi-a plăcut, m-am simțit bine învăluit în el. „Trebuie să plec“, am zis atunci.

„Ești sigur?“

„Sigur.“

M-am ridicat și m-am uitat prin ferestrele mari. Afară, dincolo de stânci, creștea pata albă a soarelui.

Între La Dorada și Bogotá există un singur drum direct, un singur mod de a parcurge distanța fără ocolișuri și fără întârzieri. E drumul ales de toată lumea, de cei care transportă pasageri și de cei care transportă mărfuri, căci pentru firme e vital să străbată distanța într-un timp cât mai scurt, așa că pe un asemenea drum o problemă cât de mică are consecințe

serioase. Ții șoseaua care merge de-a lungul râului și ajungi la Honda, portul în care acostau călătorii când nu existau avioane care să survoleze Anzii. De la Londra, de la New York, de la Havana, de la Colón sau de la Baranquilla se ajungea pe mare, în delta fluviului Magdalena, iar acolo se schimba vaporul, sau uneori se continua călătoria cu același vapor. Erau zile lungi de navigat pe fluviu în amonte, cu vapoare vechi, care atunci când venea seceta, iar apa scădea într-atât încât albia fluviului se ițea ca o geamandură, rămâneau înțepenite printre crocodili și bărci de pescuit. Din Honda, călătorul ajungea la Bogotá cum putea, călare pe măgar sau cu trenul, ori cu mașina, în funcție de epocă și de resursele financiare ale fiecăruia, și această ultimă etapă a călătoriei lua și ea ceva timp, de la câteva ore până la câteva zile, căci nu e ușor să ajungi, în mai puțin de o sută de kilometri, de la nivelul mării la o altitudine de două mii șase sute de metri, adică acolo unde se află acest oraș cu cerul plumburiu. De când mă știu, nimeni nu a fost capabil să-mi explice convingător, dincolo de obișnuitele cauze istorice, de ce o țară își alege drept capitală cel mai îndepărtat și mai ascuns oraș al ei. Noi, cei din Bogotá, nu avem nici o vină că suntem firi închise, reci și distante, pentru că așa e orașul nostru, și nici nu putem fi învinovățiți pentru neîncrederea cu care îi primim pe străini, pentru că nu suntem obișnuiți cu ei. Bineînțeles că eu nu o acuz câtuși de puțin pe Maya Fritts că a plecat din Bogotá cu prima ocazie, și nu o dată m-am întrebat câți din generația mea au făcut la fel, câți s-au refugiat, și nu într-un sătuc din zonele calde, cum a făcut Maya, ci la Lima sau Buenos Aires ori la New York, în Ciudad de México, la Miami sau în Madrid. Columbia produce refugiați, ăsta e adevărul, dar mi-ar plăcea să aflu într-o bună zi câți dintre ei sunt născuți, ca Maya și ca

mine, în anii ’70, câți au avut, ca noi, o copilărie liniștită și protejată, sau cel puțin netulburată, câți au trecut de adolescență și s-au trezit niște adulți speriați, în vreme ce orașul lor se scufunda în teamă și în răpăitul armelor și în tunetul bombelor, fără să fi declarat cineva război, cel puțin nu un război convențional, dacă există așa ceva. Asta mi-ar plăcea să știu, câți au părăsit capitala simțind că într-un fel sau altul se salvau și câți au simțit, salvându-se, că trădau ceva, că se transformau în proverbialii șobolani de pe vapoare pentru că părăseau în grabă un oraș incendiat. *Vă spun că într-o zi văzui arzând în noapte / o vajnică cetate, cu oameni mulți și plină de sminteală*, zice Aurelio Arturo într-un poem. *Sub ochii mei, făr’ să clipesc, s-a năruit întreagă / așa cum cade sub stejar a trandafirului petală*. Arturo l-a publicat în 1929. Nu avea cum să știe ce urma să se întâmple cu orașul visurilor sale, cum Bogotá se va plia pe versurile lui, va intra în ele și-i va umple golurile, așa cum se pliază fierul pe matriță, da, exact așa cum fierul topit umple forma în care e turnat.

Ardea ca o bucată de carne cuprinsă de flăcări
și se năruiau cupolele și zidurile mute
peste glasurile dragi, ca peste-adânci oglinzi,
zece mii de țipete în străluciri nemaivăzute!

Glasurile dragi. La ele mă gândeam în ziua aceea ciudată de luni când, după sfârșitul de săptămână petrecut cu Maya Fritts, m-am trezit intrând în Bogotá prin partea de vest, trecând pe sub avioanele care decolau de pe aeroportul El Dorado, traversând râul și apoi urcând pe strada 26. Era trecut cu puțin de ora zece dimineața, drumul fusese fără probleme, fără

accidente, fără drumuri blocate, fără ambuteiaje care să mă rețină pe acea șosea atât de îngustă pe alocuri, încât mașinile trebuie să treacă pe rând. Mă gândeam la tot ce auzisem în acel sfârșit de săptămână și la femeia care-mi povestise și la ce văzusem la Hacienda Nápoles, ale cărei cupole și ziduri se năruiseră și ele și, desigur, mă gândeam la poemul lui Arturo și la familia mea, la familia mea și la poemul lui Arturo, la orașul meu și la poem și la familie, la glasurile dragi din poem, la vocea Aurei și la vocea Leticiei, care umpluseră anii mei din urmă și care, din mai multe puncte de vedere, nu o readuseseră la viață.

Și vâlvătăile erau cum sunt pletele mele
pantere roșii prigonind orașul tânăr,
și se năruiau arzând ale visului meu ziduri,
cum în țipete se năruia orașul!

Am intrat în parcarea blocului meu ca și cum m-aș fi întors după o îndelungată absență. De la fereastră, m-a salutat un portar pe care nu-l mai văzusem niciodată; am avut nevoie de mai multe mișcări decât de obicei ca să parchez mașina pe locul meu. Când am coborât, mi s-a făcut brusc frig și m-am gândit că în mașină se păstrase aerul cald din valea fluviului Magdalena și că de asta corpul meu reacționase violent. Mirosea a ciment (cimentul are un miros rece) și a vopsea proaspătă: se făceau ceva lucrări de care nu-mi aminteam, poate că fuseseră începute la sfârșitul săptămânii. În parcare nu se vedea nici un muncitor, doar un butoi de benzină așezat pe locul gol al unei mașini, tăiat pe jumătate, cu resturi de ciment în el. Încă de mic îmi plăcuse senzația de ciment proaspăt pe mâini, așa că m-am

uitat în jur – ca să mă asigur că nu era nimeni să mă vadă și să mă creadă nebun –, m-am apropiat de butoi și mi-am cufundat cu grijă două degete în amestecul aproape întărit. Apoi, privindu-mi degetele murdare și bucurându-mă de mirosul acela rece, am intrat în lift, am urcat cele zece etaje până la apartamentul meu și era cât pe ce să sun cu degetele murdare. Nu am sunat, și nu doar ca să nu murdăresc butonul soneriei sau peretele, ci pentru că ceva îmi zicea (o anume liniște de pe etaj, sticla mată a ușii) că în casă nu era nimeni care să-mi deschidă.

E drept că există ceva care mi se întâmplă de fiecare dată când revin de la nivelul mării la înălțimile orașului Bogotá. Nu mi se întâmplă doar mie, desigur; dimpotrivă, li se întâmplă multora, poate chiar majorității, dar încă de mic mi-am dat seama că simptomele mele erau mai puternice decât ale altora. Mă refer la o anume dificultate în a respira în primele două zile de la întoarcere, un soi de ușoară tahicardie care se manifestă la eforturi foarte mici, cum ar fi urcatul câtorva trepte sau coborârea unei valize, dificultate care durează până când plămânii se obișnuiesc din nou cu aerul rarefiat. Asta mi s-a întâmplat când am deschis ușa apartamentului cu cheile mele. Privirea mea a măturat automat masa curată din sufragerie (nici un plic de deschis, nici o scrisoare, nici o factură), telefonul de pe măsuță cu lumina roșie a robotului clipind, în timp ce ecranul digital îmi arăta că aveam patru mesaje, ușa batantă de la bucătărie (se blocase întredeschisă, trebuia neapărat să-i ung balamalele). Am văzut toate astea în timp ce simțeam cum îmi lipsește aerul și simțind cum inima mi-l cere. În schimb, nu am văzut nici o jucărie de copii. Nici în colțurile mochetate, nici lăsate pe scaune, nici uitate pe hol. Nu era nimic, nici fructele

din plastic, nici coșul lor, nici ceștile ciobite de ceai, nici bucățile de cretă de lângă tabla de scris miniaturală, nici hârtii colorate. Totul era în perfectă ordine și atunci am făcut doi pași către telefon și am ascultat mesajele. Primul era de la decanatul universității; voiau să știe de ce nu fusesem la cursul de la șapte dimineața, îmi cereau să trec pe la ei cât de repede puteam. Al doilea era de la Aura.

„Te-am sunat ca să nu-ți faci griji“, zicea vocea dragă mie, „ca să știi că suntem bine, Antonio. Leticia și cu mine suntem bine. Astăzi e duminică, e opt seara și încă nu ai venit. Și nu știu ce am mai putea face. Noi doi, vreau să zic, nu știu ce am mai putea face, după tot ce ni s-a întâmplat. Am încercat, am încercat din răsputeri, știi foarte bine. Dar m-am săturat să tot încerc, până și mie mi-a ajuns. Nu mai pot. Iartă-mă, Antonio, dar nu mai pot și nu e bine pentru fetiță“. Așa a zis: *Nu e bine pentru fetiță*. Și apoi a mai spus și alte lucruri, dar timpul alocat de mesagerie se terminase și mesajul fusese întrerupt. Următorul mesaj era tot de la ea. „S-a întrerupt“, spunea cu vocea răgușită, ca și cum ar fi plâns între cele două mesaje. „Oricum, ce să mai zic? Sper că și tu ești bine, că te-ai întors cu bine și că o să mă ierți. Nu mai puteam. Iartă-mă.“ Apoi urma ultimul mesaj, tot de la universitate, dar de data aceasta nu de la decanat, ci de la secretariat. Îmi cereau să conduc o teză de doctorat, un proiect absurd despre răzbunare ca prototip legal în *Iliada*.

Ascultasem mesajele stând în picioare, cu ochii deschiși dar fără să văd ceva, și le-am mai pus o dată pentru ca vocea dragă mie să se audă cât mai aruncam eu o privire prin apartament. Mă mișcam încet pentru că îmi lipsea aerul: oricât de adânc inspiram, rămâneam cu senzația că nu aveam suflu și îmi era

ușor să-mi imaginez plămânii strânși, bronhiile revoltate, alveolele răzvrătite refuzând să primească aerul. La bucătărie nu era nici un vas murdar, nici un pahar și nici un tacâm care să nu fi fost la locul lui. Vocea Aurei zicea că obosise, iar eu traversam holul către camera Leticiei și vocea Aurei zicea că nu e bine pentru fetiță, și eu m-am așezat pe patul Leticiei și m-am gândit că bine pentru Leticia ar fi fost să fie cu mine, că aș fi putut să am grijă de ea, așa cum avusesem până acum.

Vreau să am grijă de tine, m-am gândit, *vreau să am grijă de amândouă, împreună o să fim la adăpost, împreună nu o să ni se întâmple nimic rău.*

Am deschis dulapul: Aura luase toate hainele fetiței. O fetiță de vârsta Leticiei murdărește mai multe haine pe zi, trebuie să le speli tot timpul. Subit, a început să mă doară capul. Am pus durerea pe seama lipsei de oxigen. M-am gândit să stau câteva minute întins înainte de a căuta o pastilă, pentru că Aura mereu îmi reproșase că mă grăbesc să iau un medicament la primele simptome, că nu las corpul să se apere singur. „Iartă-mă“, zicea vocea Aurei acolo, în sufragerie, de cealaltă parte a peretelui. Aura nu era în sufragerie, desigur, și nu aveam cum să știu unde se afla. Dar îi era bine, și Leticiei la fel, și asta era ceea ce conta. Cu puțin noroc, poate avea să sune din nou. M-am întins în patul acela, prea mic pentru mine, în care trupul meu lung de adult nu încăpea, și am rămas cu privirea pe caruselul prins de tavan, imaginea cu care Leticia se trezea dimineața și probabil ultima pe care o vedea înainte să adoarmă. Era un glob acvamarin din care ieșeau patru palete și de fiecare paletă atârna o figurină: o bufniță cu ochi mari, în spirală, un fluture, o libelulă cu aripi de muselină și o albină zâmbitoare cu antene lungi. Acolo, scrutând formele și culorile care se mișcau

imperceptibil, m-am gândit la ce i-aș spune Aurei dacă ar suna din nou. Să o întreb unde e, dacă aș putea să mă duc să o iau, sau dacă mai are rost să o aștept? Să tac pentru ca ea să-și dea seama că greșise renunțând la viața noastră? Sau să încerc să o conving, să îi explic că împreună ne-am apăra mai bine de tot răul din lume, sau că lumea e prea periculoasă ca să umblăm razna, de unii singuri, fără cineva care să ne aștepte acasă, care să se îngrijoreze dacă nu ajungem și să iasă să ne caute?

Nota autorului

Am început *Zgomotul lucrurilor în cădere* în iunie 2008, în timpul celor șase săptămâni pe care le-am petrecut la Santa Maddalena Foundation (Donnini, Italia) și îi mulțumesc pentru ospitalitate lui Beatrice Monti della Corte. Am terminat romanul în decembrie 2010, în casa Susannei Laurenty (Xhoris, Belgia) și îi mulțumesc și ei. Între cele două date, mulți oameni au îmbogățit sau au făcut mai bun acest roman. Se știu ei.